OKOLJSKO POROČILO

za

Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014-2020

Dopolnjen osnutek, pripravljen na podlagi drugega predloga Programa, ki ga je Slovenija 5. decembra 2014 posredovala v potrditev na Evropsko komisijo in rezultatov dodatnih usklajevanj po prejetju pripomb Evropske komisije

Republika Slovenija
Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
Dunajska 22
1000 Ljubljana

Kamnik, januar 2015

W: www.oikos.si
E: info@oikos.si
Tw: @oikos1989

Okoljsko poročilo za Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014-2020

Dopolnjen osnutek, pripravljen na podlagi drugega predloga Programa, ki ga je Slovenija 5. decembra 2014 posredovala v potrditev na Evropsko komisijo in rezultatov dodatnih usklajevanj po prejetju pripomb Evropske komisije

Naročnik:	Republika Slovenija Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Dunajska 22 1000 Ljubljana Kontaktna oseba naročnika: • Bernarda Čebulj
Izdelovalec:	OIKOS, svetovanje za razvoj, d. o. o. Glavni trg 19 1240 Kamnik Vodja projekta • Mojca Hrabar, univ. dipl. biol. Sodelovali: • Simona Kneževič-Vernon, univ. dipl. pol. • Jiri Dusik, univ. dipl. inž. gradbeništva (Integra Consulting) • Martin Smutny, mag. biologije in kemije (Integra Consulting) • Tereza Černigoj, univ. dipl. geog. • Anes Durgutović, dipl. inž. geoteh. in rud. • Manca Magjar, univ. dipl. ekol. • Tone Vertačnik, dipl. inž. les.
Projekt:	Okoljsko poročilo za Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014-2020
Faza projekta:	Okoljsko poročilo za postopek pridobitve mnenja o ustreznosti
Številka projekta	1463
Datum priprave	15. januar 2015
Opombe:	Okoljsko poročilo in Dodatek za presojo sprejemljivosti vplivov plana na varovana območja sta pripravljena na podlagi drugega predloga Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014-2020, ki ga je Slovenija 5. decembra 2014 posredovala v potrditev na Evropsko komisijo ter dodatnih pripomb Evropske komisije.

Povzetek poročila z oceno sprejemljivosti

V pripravi je Program razvoja podeželja za obdobje 2014-2020 (v nadaljevanju PRP 2014-2020), vzporedno z njegovo pripravo pa poteka tudi predhodno vrednotenje PRP 2014-2020 ter priprava okoljskega poročila za celovito presojo vplivov PRP 2014-2020 na okolje. Sektor za CPVO Ministrstva RS za kmetijstvo in okolje (sedaj Ministrstvo RS za okolje in prostor) je namreč 3. junija 2013 izdal odločbo št. 35409-176/2013/10, v kateri je opredeljeno, da je za PRP 2014-2020 potrebno izvesti tako celovito presojo vplivov na okolje kot presojo sprejemljivosti vplivov izvedbe PRP 2014-2020 na varovana območja.

Namen okoljskega poročila je podati informacije in oceno vplivov PRP 2014-2020 na okolje in na varovana območja, ki bodo omogočile izvedbo celovite presoje vplivov na okolje in presoje sprejemljivosti vplivov PRP 2014-2020 na varovana območja.

Opis Programa razvoja podeželja 2014-2020

V okoljskem poročilu je bil presojan PRP 2014-2020, ki je programski dokument, ki opredeljuje ukrepe in gre za enovit izvedbeni dokument politike razvoja podeželja, ki pokriva celotno območje Republike Slovenije. Program ne opredeljuje lokacij izvajanja aktivnosti in konkretnih podatkov o morebitnih posegih v prostor. Ukrepi večinoma niso prostorsko locirani, ampak se bodo izvajali po celi Sloveniji, le določeni ukrepi imajo prostorsko omejeno območje izvajanja. Vsebina okoljskega poročila je tako prilagojena značilnostim programskega dokumenta, ki je bil predmet presoje okoljskega poročila. Na osnovi analize stanja in SWOT analize, opredeljenih potreb ter ob upoštevanju nacionalnih strateških dokumentov, ki opredeljujejo razvoj kmetijstva, živilstva in gozdarstva do leta 2020 je Slovenija opredelila 6 težišč ukrepanja, s katerimi bo sledila ciljem Strategije Evropa 2020, priporočilom Evropske komisije, izbranim tematskih ciljem Partnerskega sporazuma in šestim prednostnim nalogam iz 5. člena Uredbe 1305/2013/EU:

- Pospešitev procesov strukturnega prilagajanja v kmetijstvu in s tem ustvarjanje pogojev za povečanje produktivnosti slovenskega kmetijstva.
- Učinkovitejše tržno organiziranje kmetijstva, krepitev agroživilskih verig ter večja prepoznavnost in kakovost lokalno pridelanih proizvodov.
- Trajnostno izkoriščanje gozdov in povečanje dodane vrednosti lesa z boljšim tržnim povezovanjem na področju gozdarstva in vzdolž gozdno-lesne verige ter povečanjem konkurenčnosti na področju gozdarstva in neindustrijske predelave lesa.
- Spodbujanje kmetijskih praks, ki ugodno vplivajo na ohranjanje naravnih virov in prilagajanje na podnebne spremembe.
- Zelena delovna mesta in skladen in vzdržen razvoj podeželja, ki temelji na razvoju endogenih potencialov lokalnega okolja.
- Prenos znanja in inovacij, skrb za okolje in podnebne spremembe so horizontalni cilji, ki jih zasleduje vseh pet prednostnih področij ukrepanja.

Z navedenimi težišči ukrepanja bo PRP 2014–2020 sledil ciljem naslednjih programskih dokumentov:

- Strategije Evropa 2020,
- Partnerskega sporazuma,
- Resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo.si hrano za jutri« (Uradni list RS, št. 25/2011, v nadaljnjem besedilu: Resolucija Zagotovimo.si hrano za jutri),
- Strategija za izvajanje resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020,
- Operativnim programom za varstvo voda pred onesnaženjem z nitrati iz kmetijske proizvodnje (2004–2008),
- Nacionalnim programom varstva okolja (2005 – 2012, ReNPVO),
- Načrtom upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja.

PRP 2014-2020 obsega 14 ukrepov s podukrepi oziroma vrstami aktivnosti, ki so predstavljene v naslednji preglednici.

Preglednica 1: Ukrepi PRP 2014-2020

Ukrep	Podukrep oziroma vrsta aktivnosti
1: Prenos znanja (14. člen)	Usposabljanje in pridobivanje strokovnih znanj (podukrep 1.1)
	Demonstracijski projekti (podukrep 1.2)
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen) (podukrep 2.1)	
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Sodelovanje (podukrep 3.1): • v shemah kakovosti vzpostavljenih na podlagi evropske zakonodaje; • v nacionalnih shemah kakovosti za kmetijske proizvode, bombaž ali živila.
	Dejavnost informiranja in promocije, ki jih izvajajo skupine proizvajalcev na notranjem trgu (podukrep 3.2)
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Naložbe, ki izboljšajo splošno učinkovitost in trajnost kmetijskega gospodarstva (podukrep 4.1)
	Naložbe, ki zadevajo predelavo ali trženje kmetijskih proizvodov iz Priloge I k Pogodbi (podukrep 4.2)
	Naložbe, ki zadevajo infrastrukturo, povezano z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva (podukrep 4.3)
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Pomoč za zagon dejavnosti za mlade kmete (podukrep 6.1)
	Naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti (podukrep 6.4)
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)	Naložbe v širokopasovno infrastrukturo, vključno z njeno vzpostavitvijo, izboljšanjem in razširitvijo, pasivno širokopasovno Infrastrukturo ter zagotavljanje dostopa do širokopasovnega interneta in rešitev v zvezi z e-upravo (podukrep 7.3)
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21. člen, 24. člen in 26. člen)	Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov (podukrep 8.4, 24. člen)
	Naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo in mobilizacijo lesa (podukrep 8.6, 26. člen): • Naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa (aktivnost 1) • Naložbe v neindustrijsko predelavo lesa (aktivnost 2)
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen) (podukrep 10.1)	
11: Ekološko kmetovanje (29. člen) (podukrepa 11.1, 11.2)	
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen) (podukrepi 13.1, 13.2, 13.3)	
14: Dobrobit živali (33. člen)	
16: Sodelovanje (35. člen) (podukrepi 16.1, 16.2, 16.4, 16.5, 16.9)	
19: LEADER (42. – 44. člen)	Pripravljalna podpora (podukrep 19.1)
	Izvajanje dejavnosti v okviru lokalne razvojne strategije (podukrep 19.3)
	Dejavnost sodelovanja (podukrep 19.4, 19.5, 19.6)
	Tekoči stroški in animacija (podukrep 19.7, 19.8)

Program razvoja podeželja 2014-2020 temelji na politiki razvoja podeželja v okviru Skupne kmetijske politike EU. Priprava okoljskega poročila je temeljila na Uredbi (EU) št. 1305/2013 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005, takoimenovanih tehničnih listih posameznih ukrepov, v katerih Evropska komisija podrobneje definira njihove cilje, kazalnike, upravičence in upravičene stroške, kodifikaciji ukrepov, informacijah, ki nam jih je posredoval naročnik in slovenski zakonodaji.

Proces priprave okoljskega poročila

Analiza stanja in trendov ter predvidevanja o stanju, če se plan ne izvede, so temeljili na javno dostopnih podatkih o stanju okolja in kmetijstva v Sloveniji. V fazi priprave okoljskega poročila so bili aprila in maja 2013 izpeljani scoping in fokusne skupine s strokovno javnostjo. Ključni okoljski dejavniki, ki so bili natančneje obravnavani so bili: narava (biotska raznovrstnost, živalstvo, rastlinstvo), tla, vode, kulturna dediščina ter prebivalstvo in zdravje ljudi. Zaradi prednostnih nalog PRP 2014-2020 smo dodali še podnebne dejavnike, ki pa smo jih deloma obravnavali znotraj drugih področij.

Prvi osnutek PRP 2014-2020 smo prejeli 17. junija 2013 in na podlagi njega pripravili osnutek okoljskega poročila in dodatka za presojo sprejemljivosti. Po predaji okoljskega poročila smo s pripravljavci PRP 2014-2020 pregledali možnost dopolnitve PRP in upoštevanja podanih omilitvenih in okrepitvenih ukrepov. Septembra smo prejeli pripombe mnenjedajalcev in se o njih pogovorili na sestanku, ki ga je organiziral Sektor za celovito presojo vplivov na okolje (CPVO) Ministrstva RS za okolje in prostor. Pripravljavci programa so na podlagi dveh krogov pripomb mnenjedajalcev v postopku celovite presoje vplivov na okolje, zlasti Sektorja za CPVO, Zavoda RS za varstvo narave, Ministrstva RS za kulturo in ARSO in usklajevanja z njimi, dopolnili PRP 2014-2020.

Osnutek PRP 2014-2020 je bil jeseni 2013 dopolnjen na podlagi pripomb iz javne razprave o osnutku Programa, ugotovitev predhodnega vrednotenja in pripomb mnenjedajalcev v postopku celovite presoje vplivov na okolje. Dopolnjen osnutek PRP 2014-2020 je bil pripravljen 18. novembra 2013, na podlagi tega osnutka in pripomb mnenjedajalcev pa je bilo dopolnjeno tudi okoljsko poročilo; druga verzija okoljskega poročila je bila oddana 24. decembra 2013. 12. februarja 2014 smo prejeli pripombe mnenjedajalcev na drugo, dopolnjeno verzijo okoljskega poročila. Hkrati so na Ministrstvu RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano potekala usklajevanja in oblikovanje dopolnitev osnutka Programa razvoja podeželja 2014-2020. Informacije o spremembah Programa so bile posredovane 17. marca 2014. Okoljsko poročilo je bilo torej dvakrat dopolnjeno na podlagi pripomb mnenjedajalcev in dopolnjenega osnutka PRP 2014-2020. Tretja verzija okoljskega poročila je tako pripravljena na podlagi pripomb mnenjedajalcev na dopolnjeno verzijo okoljskega poročila in zadnjih informacij o spremembah Programa razvoja podeželja 2014-2020.

Med 16. aprilom in 16. majem 2014 je bila opravljena javna razgrnitev okoljskega poročila. Na podlagi pripomb iz javne razgrnitve, dopolnjenega PRP 2014-2020, ki je bil posredovan 17. junija 2014, in sprememb zakonodaje je bila nato pripravljena četrta verzija okoljskega poročila. Sledila je peta dopolnitev okoljskega poročila in dodatka za presojo sprejemljivosti zaradi sprememb zakonodaje in nekaterih dodatnih sprememb PRP 2014-2020, ter šesta in sedma dopolnitev okoljskega poročila in dodatka za presojo sprejemljivosti novembra in decembra 2014 zaradi naknadnih sprememb PRP 2014-2020.

Na podlagi vsebine PRP 2014-2020, stanja okolja in različnih strateških dokumentov so bili oblikovani okoljski cilji, ki so skupaj s kratko utemeljitvijo prikazani v spodnji preglednici. Pri oblikovanju okoljskih ciljev smo se zlasti opirali na prednostne naloge PRP 2014-2020.

Preglednica 2: Predlagani okoljski cilji PRP 2014-2020

Tema	Okoljski cilj	Utemeljitev okoljskega cilja
Biotska raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo	Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine	PRP 2014-2020 je po eni strani usmerjen v povečevanje konkurenčnosti kmetijstva, po drugi strani pa tudi v ohranjanje in vzdrževanje ekoloških funkcij kmetijstva, zato je ena od njegovih glavnih nalog prispevati k ohranjanju ekstenzivnega kmetovanja, s tem pa tudi ekosistemov kmetijske krajine.
	Ohranjeni gozdni ekosistemi	PRP 2014-2020 podpira naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa, gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest in gozdnih vlak ter pripravo gozdnih vlak, s čimer lahko vpliva na sestavo in stabilnost gozdnih ekosistemov. Poleg tega bo PRP 2014-2020 podprl sanacijo škode v gozdovih na območju, ki ga je leta 2014 prizadel žled. S tem bo prispeval k obnovi gozdnih ekosistemov in njihovih funkcij na prizadetem območju.
Tla	Ohranjanje pridelovalnega	Tla so naravni vir, ki je pomemben tudi za samooskrbo

Tema	Okoljski cilj	Utemeljitev okoljskega cilja
	potenciala zemljišč za kmetijsko rabo	prebivalcev in države in PRP 2014-2020 lahko v precejšnji meri vpliva na njegovo kakovost.
Vode	Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda	Različne gospodarske dejavnosti na podeželju, vključno s kmetijstvom, ter komunalna infrastruktura so vir emisij v vode. Kmetijstvo je pomemben vir nitratov in pesticidov. PRP 2014-2020 lahko prispeva k povečanju ali k zmanjšanju vplivov na kemijsko stanje voda.
	Dobro ekološko stanje površinskih voda	Emisije v vode iz različnih virov na podeželju in raba vode vplivajo na ekološko stanje površinskih voda. PRP 2014-2020 lahko prispeva k izboljšanju ali poslabšanju ekološkega stanja.
	Dobro količinsko stanje površinskih in podzemnih voda	Količinsko stanje voda je odvisno od različnih dejavnikov (klimatskih pogojev, geološke zgradbe, vrste tal, rabe prostora, naklona površja in globine do podzemne vode). Kmetijstvo glede na rabo vode (giblje se okoli 1 %) na količinsko stanje voda vpliva le minimalno. Vpliv količinskega stanja voda in predvsem njene dostopnosti na kmetijstvo je velik in bistvenega pomena. V prihodnosti je zaradi majhnega obsega obstoječih namakalnih sistemov, pričakovanega vpliva podnebnih sprememb in ponavljajočih se daljših sušnih obdobij, pričakovati razvoj namakanja. V tej luči tudi PRP 2014-2020 vključuje ukrepe za spodbujanje namakanja kot tudi ukrepe, ki povečujejo trajnostno in učinkovito rabo vode. Predvsem v primeru razvoja namakanja lahko pričakujemo povečanje rabe vode za namakanje in posledično vpliv na količinsko stanje voda.
Kulturna dediščina	Ohranjene lastnosti objektov in območij kulturne dediščine	PRP 2014-2020 bo financiral različne naložbe, ki lahko bodisi pozitivno ali negativno vplivajo na kulturno dediščino.
Prebivalstvo in zdravje ljudi	Izboljšano fizično in mentalno zdravje	Fizično in mentalno zdravje prebivalcev podeželja je eden od pomembnih dejavnikov za ohranjanje poseljenosti in vitalnosti slovenskega podeželja. PRP 2014-2020 lahko vpliva nanj tako pozitivno (zlasti podpora lokalnim projektom s pristopom LEADER) kot negativno (konflikti med dejavnostmi v lokalnem okolju).
	Izboljšana dostopnost proizvodov in storitev (lokalno proizvedena kakovostna hrana, infrastruktura, proizvodi, storitve)	Lokalno proizvedena hrana je lahko veliko bolj zdrava kot hrana, ki prepotuje velike razdalje, kar je pomemben vidik zdravja prebivalstva. Poleg tega ima veliko manjši okoljski odtis. PRP 2014-2020 spodbuja kmetijsko proizvodnjo ter povezovanje v skupine proizvajalcev, trgovske verige in vstopanje v sheme kakovosti, zato lahko vpliva na dostopnost lokalno proizvedene hrane. Dostopnost storitev je eden od ključnih dejavnikov kakovosti življenja in zdravja prebivalcev podeželja.

Javnost je bila vključena v celoten proces priprave okoljskega poročila PRP 2014-2020, pri čemer je bil v začetnih fazah poudarek na vključevanju strokovne javnosti. Nadaljnje posvetovanje s strokovnjaki s posameznih področij je potekalo tudi v času javne obravnave in nato dopolnjevanja okoljskega poročila, ter v času usklajevanja z dopolnitvami PRP na podlagi pripomb socialnih partnerjev in Evropske komisije. Javnost je bila vključena s pomočjo naslednjih aktivnosti:

- Scoping (vsebinjenje) za širšo strokovno javnost (11. 4. 2013)
- Tri fokusne skupine o stanju okolja (22. 5. 2013, 23. 5. 2013) ločene po področjih, na katere so bili vabljeni različni strokovnjaki:
    - Za področje prebivalstva, zdravja in kulturne dediščine,
    - Za področje narave,
    - Za področje tal, voda in poplavne varnosti.
- Sestanki s širšim krogom strokovnjakov (september, oktober 2013)

- Javna razgrnitev (16. 4. – 16. 5. 2014) z objavo na spletni strani programa http://www.program-podezelja.si/sl/domov-3/33-novice/208-16-4-2014-javna-razgrnitev-okoljskega-porocila-za-programa-razvoja-podezelja-za-obdobje-2014-2020-

Za scoping in fokusne skupine so bili pripravljeni zapisniki, ki so bili posredovani vsem vabljenim, tudi tistim, ki se dogodkov niso udeležili. V času javne razgrnitve je pripombe podalo 5 organizacij in sicer:

- Društvo za raziskovanje jam Ljubljana, 14. 5. 2014,
- Herpetološko društvo – Societas herpetologica slovenica, 15. 5. 2014,
- Društvo za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije, 16. 5. 2014,
- Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (BirdLife International), 16. 5. 2014.
- Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije.

Po zaključku javne razgrnitve smo pripombe pregledali in nanje odgovorili: pojasnili smo, katere pripombe smo upoštevali in kako, ter katerih nismo upoštevali in razloge za to. Odgovori na pripombe iz javne razgrnitve so podani v Prilogi 2. Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije je glede na to, da je ta institucija tudi mnenjedajalec in da gre za programsko odločitev, neposredno odgovorilo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano kot pripravljavec programa.

Stanje okolja in trend razvoja brez izvedbe PRP 2014-2020

Ključne ugotovitve za biotsko raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo:

- Ohranjeno naravno okolje je pomemben del identitete Slovenije.
- Delež varovanih območij je v Sloveniji najvišji med vsemi državami članicami. Zelo velik je tudi odstotek površin, pokritih z gozdom in Slovenija je znana po trajnostnem gospodarjenju z gozdovi.
- Kazalci stanja biotske raznovrstnosti trende pokažejo z zamikom, nekateri so neizraziti. Zelo težko je z gotovostjo najti dejavnike, ki vplivajo na biotsko raznovrstnost.
- Kaže, da prihaja po eni strani do intenzifikacije kmetijstva in po drugi strani opuščanja kmetovanja, predvsem v območjih s težjimi razmerami, kar verjetno vpliva tudi na ohranjenost najbolj prednostnih habitatnih tipov (ekstenzivni travniki, mokrotni travniki, barja,…).
- Zavarovana območja njihovi prebivalci vse bolj sprejemajo kot priložnost, prihaja do lokalnih in regionalnih pobud za zavarovanje.
- Razumevanje vloge Natura območij in postopkov presoje sprejemljivosti je nizko.

Glede na trenutno stanje, trende in socialno-ekonomsko situacijo lahko o bodočih trendih le sklepamo. Pritisk pozidave na naravno okolje se je zmanjšal in bo ostal na sedanji ravni ali se celo še naprej zmanjševal. Lahko pride do povečane obdelave kmetijskih zemljišč - v bližini naselij, lahko pa tudi v širši okolici. Posledica je lahko povečana stopnja samooskrbnega kmetijstva, intenzivnejša kmetijska proizvodnja in posledično zmanjšanje zaraščanja ter intenzifikacija obdelave nekaterih kmetijskih zemljišč. Možno je, da bo število škodnih primerov zaradi živali zavarovanih vrst s povečevanjem obdelave naraščalo. Možno je, da bo prišlo do novih pobud za varovanje narave, a ne nujno v obliki zavarovanih območij, ampak mehkejših oblik, npr. dogovorjenih režimov rabe. Prišlo bo do ukrepov za spodbujanje prehranske varnosti in skrajšanja oskrbnih verig, kar bo pripomoglo k ohranitvi kmetovanja. Povečevanje osveščenosti o varni hrani, ekološkem kmetovanju in shemah kakovosti lahko pripomore k ohranjanju ekstenzivne kmetijske proizvodnje in s tem k ohranjanju krajine ter rastlinskih in živalskih vrst, vezanih na ekstenzivno obdelano kmetijsko krajino. Agromelioracije ter komasacije vodijo v združevanje lastniških enot in posledično zmanjšanje mozaičnosti obdelave, a sta trenda majhna.

Nadaljevalo se bo trajnostno gospodarjenje z gozdovi, v prihodnjih letih pa bo potekala tudi intenzivna sanacija gozdov, ki jih je februarja 2014 zlasti v Zahodni Sloveniji prizadel žledolom in snegolom. Pri tem lahko pride do povečanja delovnih nesreč in nestrokovne izvedbe del. Pojavlja se tveganje, da bo vedno več kršitev, saj lahko gospodarska kriza in nujnost ukrepanja za sanacijo žledoloma in snegoloma spodbudi večje izkoriščanje gozdov pri malih lastnikih gozdov.

Pričelo se bo vrednotiti ekosistemske storitve, zlasti v okviru presoj in celovitih presoj, saj lahko postanejo eden od kriterijev za izbor alternativnih možnosti. Obenem se bodo pričeli obračunavati stroški in uvajati plačila za ekosistemske storitve. Strategija EU za ohranitev biotske raznovrstnosti do leta 2020 poudarja vzpostavitev zelene infrastrukture za ohranjanje ekosistemov in njihovih storitev, zato bo zelena infrastruktura verjetno počasi vključena v sisteme načrtovanja (tako prostorskega kot programskega) in presojanja vplivov.

Ključne ugotovitve za tla:
Tla v Sloveniji večinoma niso onesnažena, izstopajo posamezna območja, ki so obremenjena z nekaterimi kovinami ter organskimi snovmi. Dosedanji rezultati pregleda stanja onesnaženosti tal kažejo, da tla v Sloveniji večinoma niso močno onesnažena, z izjemo posameznih lokacij s preteklo rudniško topilniško ali metalurško dejavnostjo (Mežiška dolina, Celjska kotlina, okolica Jesenic in Idrije). V vsej Sloveniji je približno polovica tal srednje kakovosti (29-53 TS), 29 % je tal boljše kakovosti. Z vidika okoljske in kmetijske kakovosti tal so nekatera območja Slovenije osiromašena z organsko snovjo. Poraba mineralnih gnojil se je v Sloveniji v letih 1992-2010 zmanjšala za 30,6 %, zlasti je viden upad po letu 1999. Zmanjšala se je tudi poraba rastlinskih hranil (N, P2O5, K2O) na hektar kmetijske zemlje v uporabi in sicer od 135 kg/ha na 103 kg/ha, oziroma za 23,6 %.

Obseg kmetijskih zemljišč se zmanjšuje zaradi pozidave in zaraščanja kmetijskih zemljišč. Statistični podatki kažejo, da so se od leta 1991 do leta 2011 kmetijska zemljišča v uporabi zmanjšala za 103.080 ha, površina njiv in vrtov pa za 26.373 ha. V letu 2011 se je v primerjavi z letom 2002 zmanjšal skupni obseg: njiv in vrtov za ca. 14 %, hmeljišč za 20 %, vinogradov za 16 %, povečal pa povečal skupni obseg: gozdov za 1,5 %, oljčnih nasadov za 59 %, travnikov za 5,8 %. Zaključimo lahko, da se zaraščanje kmetijskih zemljišč nadaljuje. Proces je najbolj intenziven v hribovskih območjih z manj ugodnim reliefom ali manj kakovostnimi tlemi.

Pričakujemo lahko, da se bo vnos gnojil še naprej zmanjševal, a v veliko manjšem obsegu kot v zadnjih 20 letih. Predvidevamo, da bo s pomočjo kmetijske in politike prostorskega načrtovanja prišlo do večjega upoštevanja talnega števila, izdelave gnojilnih načrtov in posledično čim večje prilagoditve izbora poljščin na dane razmere. Kmetovanje bo treba tudi lokalno prilagoditi lokalnim razmeram ter podnebnim spremembam. Na poplavnih območjih lahko ob večjih poplavah pride do onesnaženja tal, zato lahko postanejo neprimerna za določen tip kmetijske proizvodnje (zelenjadarstvo, ekološko kmetijstvo). Z erozijo bo še naprej prihajalo do izgub prsti, a bodo zaradi podnebnih sprememb verjetno stopila v ospredje tveganja za plazove na kmetijskih zemljiščih. Za zmanjšanje tega tveganja bo treba uporabljati določene kmetijske prakse ali določen tip kmetijske proizvodnje.

Za zadnjih 15-20 let je bila značilna pozidava kmetijskih zemljišč, zlasti lahko dostopnih zemljišč v bližini večjih naselij. Trend se je upočasnil zaradi spreminjanja izvajanja zakonodaje o kmetijskih zemljiščih, prostorskem načrtovanju in varstvu okolja, predvsem pa zaradi gospodarske krize, ki je upočasnila oziroma skoraj zaustavila investicije. Glede na to, da je v prostorskih aktih občin že večje število zemljišč, ki jim je bila spremenjena namembnost, niso pa še pozidana, ampak so večinoma še vedno v kmetijski rabi, lahko pričakujemo nadaljevanje pozidave v primeru prenehanja gospodarske krize. Kljub temu bo trend pozidave verjetno veliko manjši, saj je na razpolago omejen obseg takih zemljišč. Poleg tega pa bodo predlogi za spremembo namembnosti zemljišč v prostorskih aktih občin predvidoma veliko manjšega obsega, saj so na voljo jasni zgledi številnih investicij, ki so se izkazale za manj učinkovite in donosne (predvsem poslovne cone), kot je bilo pričakovano.

Ključne ugotovitve za vode:
- Za 3 vodna telesa podzemne vode (v nadaljevanju VTPodV, vseh skupaj je 21) je ocenjeno slabo kemijsko stanje (Savinjska kotlina, Dravska kotlina in Murska kotlina).
- Dobro kemijsko stanje je v letu 2010 določeno za skoraj 95 % vodnih teles površinskih voda, slabo kemijsko stanje pa za sedem vodnih teles; dobro ekološko stanje dosega 38,1 % vodnih teles površinskih voda. Jezera in zadrževalniki so imeli v letu 2011 dobro kemijsko stanje.
- Na vodovarstvenih območjih so se v obdobju 2002-2011 povečale površine gozda (za 1,3 %) in urbanih zemljišč (za 2,3 %), zmanjšale pa površine kmetijskih zemljišč (za 1.228 ha, oziroma 1,2 %).
- Povečala se je površina kmetijskih zemljišč, pripravljenih za namakanje in zmanjšala povprečna poraba vode za namakanje na hektar (obdobje 2000-2010).

- Kakovost pitne vode je ustrezna za senzorične pokazatelje na več kot 97% oskrbovalnih območij, za mikrobiološke parametre (koliformne bakterije) na 50% oskrbovalnih območij in za onesnaževala na več kot 80% oskrbovalnih območij.
- V Sloveniji se število poplav z znatnimi posledicami povečuje.
- Na poplavnih območjih (opozorilna karta poplav) se površine njiv in vrtov ter ostala kmetijska zemljišča (razen pozidanih in sorodnih zemljišč) zmanjšujejo, povečujejo pa se travniške površine ter pozidana in sorodna zemljišča.
- V sklopu poplavne direktive se bodo na najbolj kritičnih območjih izvajali tako gradbeni kot tudi negradbeni ukrepi za obvladovanja poplavne ogroženosti.

Na scopingu za pripravo okoljskega poročila za Program razvoja podeželja 2014-2020 (11.4.2013) je bilo opozorjeno, da okoljski cilj Dobro kemijsko stanje do leta 2015 ne bo dosežen za vodna telesa podzemne vode Savinjsko, Dravsko in Mursko kotlino zaradi čezmerne obremenjenosti z nitrati in pesticidi ter njihovimi razgradnimi produkti. Z Operativnim programom odvajanja in čiščenja komunalne odpadne vode (za obdobje od 2005 do 2017) je potrebno zgraditi komunalne čistilne naprave s pripadajočim kanalizacijskim omrežjem za določene aglomeracije, ter zagotavljati ustrezno zbiranje, odvajanje in čiščenje komunalnih odpadnih vod do konca leta 2015 oziroma do konca leta 2017 za odvajanje in čiščenje v malih komunalnih čistilnih napravah za posamezne stavbe. Zaradi tega pričakujemo izboljšanje stanja pitne vode in zmanjšanje obremenjenosti z mikroorganizmi zaradi fekalnega onesnaženja.

Po zadnje dostopnih podatkih ARSO in študije Vodna bilanca Slovenije 1971 - 2000 ima Slovenija vode zaenkrat še dovolj, vendar podatki nakazujejo, da se količina vode v Sloveniji zmanjšuje, kar se v večini sklada z napovedanimi podnebnimi spremembami.

Ključne ugotovitve za podnebne dejavnike:

- v Sloveniji smo se suše v zadnjih 25 letih pojavljajo bolj pogosto kot v preteklosti,
- leta 2003 je bil zabeležen rekordni primanjkljaj vode v tleh za kmetijske rastline v vseh kmetijsko-pridelovalnih regijah Slovenije,
- v letu 2003 je bilo več kot 80 % skupne škode zaradi naravnih nesreč zaradi suše,
- zaradi spremembe podnebja bo pogostost suše in njihovo trajanje v prihodnje izraziteje kot v zadnjih desetletjih,
- število poplav z znatnimi škodnimi posledicami se v Sloveniji povečuje,
- v sklopu poplavne direktive se bodo na najbolj perečih in kritičnih območjih izvajali tako gradbeni kot tudi negradbeni ukrepi za obvladovanja poplavne ogroženosti,
- na poplavnih območjih (opozorilna karta poplav) se površine njiv in vrtov ter ostala kmetijska zemljišča (razen pozidanih in sorodnih zemljišč) zmanjšujejo, povečujejo pa se travniške površine ter pozidana in sorodna zemljišča.

Študije podnebnih sprememb namreč napovedujejo za območje Slovenije precejšnje zmanjševanje povprečne količine padavin in posledično vode v vodotokih ter spremembe časovne in geografske razporeditev vode. Grožnja pomanjkanja vode najbolj velja za pozno poletje v jugozahodu in severovzhodu Slovenije, ko lahko nastopijo meteorološka, kmetijska in hidrološka suša. Možno je, da bo spomladi in poleti, ko jo najbolj potrebujemo, vode vedno manj, jeseni, ko imamo že tako najbolj pogoste poplave, pa vedno več. Po mnenju klimatologov se bodo spremembe podnebja nadaljevale še izraziteje kot v zadnjih desetletjih in bodo vplivale tudi na kmetijstvo in rastlinsko pridelavo. Najranljivejša so tista območja v Sloveniji, ki so že danes problematična s stališča preskrbe s pitno vodo oziroma so izpostavljena suši. Računamo lahko, da bodo s podnebnimi spremembami naraščale potrebe po zvišanju kakovostnih vodnih virov za oskrbo kmetijstva z vodo.

V Sloveniji je opredeljenih 61 območij pomembnega vpliva poplav, ki se prostorsko razprostirajo na 47 km2, na njih prebiva približno 130.000 prebivalcev, na njih se nahaja približno 23000 stavb, približno 1.500 enot kulturne dediščine in približno 17.000 poslovnih subjektov. Ocenjeno je, da bi za izvedbo aktivnosti po poplavni direktivi in za izvajanje tako gradbenih kot tudi negradbenih ukrepov obvladovanja poplavne ogroženosti na najbolj perečih in kritičnih območjih v Republiki Sloveniji potrebovali približno 600 mio EUR. Za ta območja naj bi bil do konca leta 2015 pripravljen načrt za zmanjševanje poplavne ogroženosti. Sprejeti ali v pripravi so tudi Državni prostorski načrti za ureditev poplavne problematike (Železniki, Ljubljana - jug, Dobrava - Brezje pri Dobrovi, Krška vas in Mihalovci) ter občinski prostorski načrti (Vransko).

Ključne ugotovitve za prebivalstvo in zdravje ljudi (kakovost življenja:

- Prebivalstvo v Sloveniji se stara, še posebej to velja za prebivalstvo pretežno podeželskih regij. Indeks rasti prebivalstva na podeželju je 102, saj se na račun primestnih občin dviga število prebivalcev, medtem ko se število prebivalcev v manjših občinah niža.
- Pretežno ruralne slovenske regije imajo v povprečju nižji BDP od slovenskega povprečja; enako je v drugih državah EU, kjer je imela v letu 2009 večina, kar 81%, Evropskih ruralnih regij na ravni NUTS3, BDP nižji od evropskega povprečja.
- Stanje na področju kakovosti življenja v Sloveniji je zaenkrat dobro, dohodki so precej enakomerno porazdeljeni, večinoma živimo v hišah in smo zadovoljni s stanovanjem, stanovanja so večinoma v dobrem stanju, javne storitve so večini lahko dostopne.
- Kljub temu da so v Sloveniji prisotne neenakosti v zdravju, ki se še posebej kažejo na regionalni ravni, zagotavlja slovensko zdravstveno varstvo za državo s srednjim prihodkom dober dostop do zdravstva, vendar upada.
- Med regijami so velike razlike v zdravju prebivalstva.

Razvoj stanja oziroma bodoče trende je glede na sedanjo gospodarsko situacijo zelo težko napovedati. Napovedi kažejo, da bo gospodarska kriza še trajala in da bo tudi v primeru, da bo kmalu odpravljena, potrebno vsaj enako obdobje, torej vsaj 5 let, da bi se socialno-ekonomsko stanje izboljšalo. Na podlagi tega lahko sklepamo, da se bodo trenutni trendi nadaljevali, če ne bo večjih ukrepanj s programi ali spremembo politik. Pričakujemo lahko:

- Povečevanje stopnje brezposelnosti, zlasti med prebivalstvom z nižjo izobrazbo, verjetno tudi najbolj izobraženimi,
- Povečano brezposelnost med mladimi in podaljšanje časa od zaključka šolanja do prve zaposlitve,
- Odseljevanje, zlasti v druge države EU,
- Zniževanje kakovosti bivalnih razmer, saj bodo stroški vzdrževanja stanovanj postajali večje breme,
- Zmanjšano mobilnost in dostopnost storitev, zlasti na podeželju,
- Povečanje stopnje revščine; možno je, da bo stopnja revščine na podeželju v povprečju višja, v mestnih okoljih pa bodo razlike večje in lahko pride do ekstremnih primerov revščine,
- Povečevanje obdelave kmetijskih površin, zlasti za samooskrbno kmetijstvo in zlasti površin v okolici naselij, povečevanje deleža vrtov in sadovnjakov,
- zmanjšanje kakovosti oskrbe s pitno vodo iz manjših vodnih virov, torej zlasti na podeželju,
- Povečan pritisk na manjše vodne vire, predvsem za namakanje,
- Nadaljevanje slabšanja kakovosti in dostopnosti zdravstvenih storitev ter uvajanja novih vrst medicine,
- Povečanje števila delovnih nesreč,
- Slabšanje zdravja, predvsem bolezni, povezanih s stresom, in povečevanje odvisnosti. V mestih lahko pride do poslabšanja življenjskih navad zaradi visokih cen zdrave hrane in slabših bivalnih razmer.

Ključne ugotovitve za kulturno dediščino:

- V Sloveniji je več kot 31.000 enot nepremične kulturne dediščine. Pomembna je tudi živa kulturna dediščina, ki je evidentirana v posebnem registru.
- Vzdrževanje in obnova objektov kulturne dediščine sta stroškovno zahtevna, vanju se vključuje vse več deležnikov.
- Varovanje kulturne dediščine je dobro organizirano in vključeno v postopke pridobivanja dovoljenj.
- Živa kulturna dediščina je pomemben dejavnik kakovosti življenja na podeželju.

Stanje na področju varovanja kulturne dediščine v prihodnosti je težko napovedati, predvsem zaradi trenutnih gospodarskih razmer. Zelo verjetno se bo nadaljeval trend povezovanja kulturne dediščine z drugimi aktivnostmi, zlasti s turizmom, usposabljanjem in promocijo trajnostnega razvoja, poleg tega bo verjetno še naprej naraščalo število vključenih deležnikov. Pri objektih v javni lasti bo verjetno naraščal spekter dejavnosti, ki se bodo odvijale v teh objektih, med zasebnimi lastniki pa bo verjetno več takih, ki bodo poskušali vzpostaviti turistično dejavnost, pa čeprav v manjšem obsegu (npr. manjši zasebni muzej, delavnice povezane s tehnikami za ohranjanje dediščine). Pričakujemo lahko, da se bosta osveščenost in interes za ohranjanje kulturne dediščine še naprej povečevala.

Pričakujemo lahko, da bo obnova objektov kulturne dediščine upadla in da bo zaradi gospodarskih razmer in pomanjkanja sredstev vzdrževanje objektov omejeno na najnujnejša dela. Večje investicije v obnovo in prezentacijo objektov kulturne dediščine bodo verjetno v obliki javno-zasebnega partnerstva, predvsem v povezavi z razvojem turističnih kapacitet.

Ocena pričakovanih vplivov izvedbe PRP 2014-2020

Pričakovane vplive izvedbe PRP 2014-2020 smo ocenili na splošni, strateški ravni in po posameznih ukrepih. Pri tem smo upoštevali slovensko zakonodajo in predpisane načine načrtovanja na področju kmetijstva, gozdarstva, upravljanja voda, upravljanja varovanih območij in podobno ter možnost kumulativnih vplivov. V skladu z Uredbo o okoljskem poročilu smo podali oceno na podlagi najslabšega oziroma največjega negativnega vpliva, saj je pri ocenjevanju vplivov v okviru celovite presoje vplivov na okolje treba upoštevati načelo previdnosti. Za ukrep oz. pristop LEADER smo ocenili, da bo imel enake vplive kot ostali ukrepi, saj LEADER lahko zajema vsebine vseh ostalih ukrepov in prednostnih nalog. Zaradi relativno majhnega obsega LEADER in njegove razpršenosti je bilo ocenjeno, da bodo njegovi vplivi na posamezen okoljski cilj v primerjavi z ostalimi ukrepi relativno majhni, zato prispevka pristopa LEADER nismo posebej prikazovali, ampak smo privzeli, da ima enake vplive.

Okoljski cilj: Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine

PRP 2014-2020 je na splošno zelo okoljsko in trajnostno naravnan in dobršen del sredstev je namenjen ohranjanju ekstenzivnega kmetijstva in visoki biotski raznovrstnosti habitatov ter ohranjanju prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst, katerih ohranjanje je v interesu EU. V okviru prednostne naloge 4A: Obnova, ohranjanja in povečanja biotske raznovrstnosti, vključno z območji Natura 2000 in sistemi kmetovanja velike naravne vrednosti, ter stanja krajin v Evropi se izvajajo trije ukrepi – kmetijsko okoljsko podnebna plačila (KOPOP), ekološko kmetovanje in plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami. Zanje je načrtovanih kar dobre pol milijarde € - 529.740.720,00 €, kar je 47,8 % vseh načrtovanih sredstev za izvedbo PRP 2014-2020 (dobra milijarda oz. 1.107.279.333,08 €). Navedeni trije ukrepi bodo izrazito pozitivno prispevali k izbranemu okoljskemu cilju.

K pozitivnemu vplivu bo zlasti prispeval ukrep KOPOP spodbuja izvajanje nadstandardnih načinov kmetovanja, kar zmanjša negativne vplive kmetijstva na ekosisteme kmetijske krajine, saj zmanjša vnos hranil, fitofarmacevtskih sredstev in uvaja določeno kmetijsko prakso (npr. način in čas košnje), prilagojeno značilnostim habitatov in vrst, ki jim je določena operacija namenjena. K okoljskemu cilju še posebej prispevajo operacije, ciljno usmerjene v gospodarjenje z naravovarstveno pomembnimi travišči (posebni travišči habitati; travišči habitati metuljev; habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov; steljniki), za ohranjanje kvalifikacijskih vrst ter biotsko raznovrstnost na splošno pa tudi operaciji za ohranjanje visokodebelnih travniških sadovnjakov in ohranjanje mejic. Operaciji »reja lokalnih pasem, ki jim grozi prenehanje reje« in »ohranjanje rastlinskih genskih virov, ki jim grozi genska erozija« pomembno prispevata k ohranjanju biotske raznovrstnosti na genski ravni. V manjši meri k ohranjanju biotske raznovrstnosti ter kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov prispevajo tudi operacije, usmerjene v varovanje okolja (npr. trajno travinje I; trajno travinje II, planinska paša, varovanje vodnih virov,…), saj omogočajo ekstenzivno ali vsaj bolj raznoliko kmetovanje. Razmerje med plačili v precejšnji meri vpliva na odločanje upravičencev glede vstopa v posamezne operacije, zaradi česar lahko pride do učinka »izpodrivanja«, ki je lahko celo škodljiv za naravovarstveno pomembne habitate. Z usmerjenim izvajanjem operacij, mehanizmom »mehkega pogojevanja« ter razlik v zneskih plačil bo možnost konkuriranja operacij in premajhnega izvajanja naravovarstvenih operacij znatno zmanjšana. Primerjava modelnih kalkulacij kaže, da bodo naravovarstvene operacije finančno privlačnejše od splošnih operacij, kar bo prispevalo k ohranjanju naravovarstveno pomembnih travniških habitatov. V okviru PRP 2014-2020 so plačila v okviru ukrepa KOPOP izračunana v višini 60% vrednosti kalkulacije, za operacije povezane z ohranjanjem biotske raznovrstnosti, ohranjanjem vodnih virov in kulturne krajine pa so izplačila izračunana v višini 100 % kalkulacije.

Celotna izvedbena struktura PRP 2014-2020 ima zaradi močno prisotne okoljske komponente v vseh ukrepih, zaradi poudarka na usposabljanju in svetovanju ter možnosti kombiniranja ukrepov močan naravovarstveni značaj. V kolikšni meri bo dejansko prispeval k ohranjanju, izboljšanju in obnovi ekosistemov, pa je odvisno po eni strani od interesa upravičencev in po drugi strani prostorskega usmerjanja zgoraj navedenih treh ukrepov ter kriterijev za izbor projektov v ostalih ukrepih, s katerimi lahko spodbudijo razvoj, testiranje in uporabo znanja in metod za ohranjanje ekosistemov ter prenos znanja na tem specifičnem področju. Strateško gledano bo imelo izvajanje PRP 2014-2020 pozitiven vpliv (ocena A) na ohranjanje, izboljšanje in obnovo ekosistemov kmetijske krajine, saj vključuje ukrep ekološkega kmetovanja in kmetijsko okoljskih in podnebnih plačil z operacijami, namenjenimi ciljnemu ohranjanju travniških habitatov in operacijami, ki bodo z drugimi pristopi k varstvu okolja posredno vplivale tudi na ohranjanje travniških habitatov in njihove biotske raznovrstnosti. Poleg tega bo imel PRP 2014-2020 posredne pozitivne vplive zaradi ciljnega usposabljanja in svetovanja ter projektov sodelovanja, ki bodo namenjeni upravičencem z naravovarstveno posebej

pomembnih območij, da bi primerno prilagodili svojo kmetijsko prakso. Negativne vplive lahko pričakujemo predvsem ob neprimernem načrtovanju namakalnih sistemov, melioracij in agromelioracij, posredne negativne vplive pa lahko imajo tudi naložbe v kmetijska gospodarstva in razvoj kmetij in podjetij, saj lahko prispevajo k intenizifikaciji kmetijstva in povečanju motenj v določenih območjih. S pomočjo PRP 2014-2020 naj bi tehnološko posodobili velike namakalne sisteme na 700 ha, ter zgradili za 2400 ha novih velikih namakalnih sistemov – kar skupaj predstavlja le 0,7 % KZU, skupno pa bi torej bilo z velikimi namakalnimi sistemi opremljenih 8.900 ha oziroma dobra 2 % KZU. Ukrep bo na okoljski cilj torej sicer imel bistven vpliv, a na relativno majhnem območju. Zato celotni vpliv PRP 2014-2020 na ekosisteme kmetijske krajine ocenjujmo kot **nebistven zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov (C).**

Okoljski cilj: Ohranjeni gozdni ekosistemi

V Sloveniji je gozdarstvo trajnostno in sonaravno usmerjeno. To omogoča nacionalna zakonodaja na področju gozdarstva ter Nacionalni gozdni program, kjer ima ohranjanje gozdnih ekosistemov in biotske raznovrstnosti pomembno vlogo. Upravljanje z gozdnimi ekosistemi se tako v državnih kot zasebnih gozdovih načrtuje v okviru gozdnogospodarskega načrtovanja, ki implementira krovne dokumente na področju gozdarstva. Vsebino gozdnogospodarskih načrtov predpisuje Pravilnik o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo, gospodarjenje pa se usmerja tudi na podlagi funkcij, med katerimi je pomembna skupina ekoloških funkcij (med njimi tudi funkcija ohranjanja biotske raznovrstnosti). Gozdnogospodarski načrti za gozdnogospodarske enote (v nadaljevanju GGN za GGE) v večini primerov implementirajo tako okoljske cilje kot tudi cilje ohranjanja biotske raznovrstnosti (usmeritve in ukrepe, ki so potrebni za ohranjanje ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov).

V postopku priprave in sprejemanja načrtov se pristojne inštitucije odločijo, ali je plan neposredno potreben za varstvo območij Natura 2000 in za katerega v skladu z Zakonom o ohranjanju narave ni potrebna presoja sprejemljivosti vplivov plana na varovana območja. To se upošteva tudi v fazi »screeninga« celovite presoje vplivov na okolje, zato sta bili celovita presoja vplivov na okolje in presoja sprejemljivosti vplivov plana na varovana območja izvedeni le za nekatere Gozdnogospodarske načrte. Gozdarstvu in gospodarskim panogam, povezanim z gozdarstvom in predelavo lesa je namenjen manjši del PRP 2014-2020, njegovo načrtovanje usmerjeno predvsem v implementacijo Akcijskega načrta za povečanje konkurenčnosti gozdno-lesne verige v Sloveniji do leta 2020 »Les je lep«, ki sta jo leta 2012 pripravili takratno Ministrstvo za kmetijstvo in okolje ter Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. PRP 2014-2020 tako vsebuje predvsem ukrepe za naložbe v gozdarstvu, ki so usmerjeni v povečanje realizacije možne sečnje, to pa lahko negativno vpliva na biotsko raznovrstnost gozdnih ekosistemov. Vplivi so odvisni od interesa upravičencev in sistemsko urejenega prostorskega usmerjanja v okviru gozdnogospodarskega načrtovanja z upoštevanjem ekoloških funkcij gozdov, kar pa je izven možnosti ukrepanja v okviru PRP 2014-2020. Za omilitev vplivov PRP 2014-2020 je bil z dogovorom znotraj Ministrstva RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano dogovorjeno, da se bo v obdobju izvajanja PRP 2014-2020 v okviru Nacionalne sheme v državnih gozdovih prednostno izvajalo ukrepe za ohranjanje biotske raznovrstnosti (ureditev ekocelic na približno 600 ha).

Ukrep Prenos znanja bo med drugim obsegal usposabljanje lastnikov gozdov in izvajalcev gozdnih del o pomenu in načinu trajnostnega upravljanja z gozdovi na gozdnih območjih znotraj območij Natura 2000. S tem se želi doseči prilagoditev načrtovanja in izvedbe sečnje na območju, s čimer bi posredno zmanjšali negativne vplive na gozdne ekosisteme. Tako bo ta ukrep posredno pozitivno vplival na okoljski cilj.

Večja intenzivnost sečnje lahko privede do posrednih negativnih vplivov v primeru prevelikega poseganja v gozd. Urejanje gozdnih cest in vlak lahko ima negativen vpliv na gozdne ekosisteme, če ni pravilno načrtovano in izvedeno glede na ekološke značilnosti območja urejanja, vendar bo to zagotovljeno v predhodnih postopkih pridobivanja vseh potrebnih soglasij in dovoljenj. Zato celotni vpliv PRP 2014-2020 na gozdne ekosisteme ocenjujemo kot **nebistven (B)**.

Okoljski cilj: Ohranjanje pridelovalnega potenciala zemljišč za kmetijsko rabo

Program razvoja podeželja s prednostnimi usmeritvami in ukrepi prinaša v splošnem pozitiven učinek na kakovost tal in spremembo rabe tal. Program prinaša s prednostnim področjem 4C: *»Izboljšanje upravljanja tal in obvladovanje erozije ter ravnanja z gnojili in pesticidi«* ciljno usmeritev v zmanjšanje onesnaženosti tal s fitofarmacevtskimi sredstvi in gnojili ter izgube prsti zaradi erozije. Predvideni ukrepi bodo prispevali k zmanjšanju vnosa fitofarmacevtskih sredstev in gnojil ter primernejši obdelavi tal s ciljem ohranjanja kakovosti in proizvodnega potenciala tal ter obvladovanja erozije.

Z vidika kakovosti tal je pomemben tudi pristop k smotrni uporabi in vnosu gnojil v tla. Strokovno utemeljena uporaba gnojil je pomembna tako za kakovost tal kot tudi za varovanje okolja in je v Sloveniji urejena s predpisi. Med drugim je nujno upoštevanje *Uredbe o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati*, ki določa mejne vrednosti vnosa dušika iz kmetijskih virov v tla ter ukrepe za zmanjšanje in preprečevanje onesnaževanja voda. PRP 2014-2020 prinaša ukrepe prenosa znanja in informiranja ter svetovanja; kjer sklepamo, da bo izvajan tudi prenos znanja za smotrn vnos gnojil v tla. Ocenjujemo, da so z vidika okoljske in kmetijske kakovosti tla nekaterih območij Slovenije osiromašena z organsko snovjo. Zato lahko razumemo ukrepe, ki prinašajo prenos znanja in svetovanja kot potencialno pozitivne učinke za izboljšanje stanja kazalnika, zlasti velik pa bo prispevek ukrepa KOPOP in ukrepa Ekološko kmetovanje k izboljšanju pridelovalnega potenciala kmetijskih zemljišč. Obvezno izvajanje gnojilnih načrtov za tiste, ki uporabljajo mineralna gnojila, omejitve glede gnojenja in uporabe fitofarmacevtskih sredstev, obveznost kolobarjenja so tiste zahteve, ki bodo najbolj prispevale k izboljšanju kakovosti tal.

Obseg kmetijskih zemljišč se zaradi pozidave in zaraščanja kmetijskih zemljišč zmanjšuje. Spremembe rabe tal niso neposredno povezane samo z izvajanjem PRP 2014-2020. Spremembe rabe tal so odvisne tudi od drugih dejavnikov, tako da neposrednega učinka ni možno napovedati, lahko pa posredno predvidimo, da izvajanje ukrepov, ki so usmerjeni v spodbujanje učinkovite rabe virov, pride do pozitivnih učinkov, predvsem do ohranjanja pridelovalnega potencirala tal. Program razvoja podeželja lahko pozitivno vpliva na omejevanje nadaljnjega procesa zaraščanja.

Program razvoja podeželja prinaša tudi podpore za izvedbo naložb v osnovna sredstva. Te lahko dejansko negativno vplivajo na obremenitve tal, saj izvajanje naložb neposredno in posredno poveča tveganja za potencialne obremenitve tal, ki pa bodo kratkoročne narave. Naložbe lahko zmanjšajo pokrivnost in rabo tal v primeru izvedbe gradenj (gradnja hlevov, objektov na kmetiji, …), vendar bo izguba tal zaradi gradnje zelo majhna. Glavni vpliv bo pozitiven, saj bo z modernizacijo kmetijskih gospodarstev, ureditvijo skladišč za živinska gnojila, ureditvijo malih čistilnih naprav in velikih namakalnih sistemov prišlo do zmanjšanja negativnih vplivov na tla in na pridelovalni potencial kmetijskih zemljišč.

Splošni vpliv programa razvoja podeželja na okoljski cilj *Ohranjanje pridelovalnega potenciala zemljišč za kmetijsko rabo* ocenjujmo kot **pozitiven (A)**.

Okoljski cilj: Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda

Program razvoja podeželja s prednostnimi usmeritvami in ukrepi na območju celotne države prinaša v splošnem pozitiven učinek na kakovost voda. Prednostno področje 4B: izboljšanja upravljanja voda in zemljišč ter prispevanja k izpolnjevanju ciljev okvirne direktive o vodah prinaša ciljno usmeritev v zmanjšanje onesnaženosti voda s hranili in fitofarmacevtskimi sredstvi. Predvideni ukrepi bodo prispevali k zmanjšanju vnosa fitofarmacevtskih sredstev in gnojil predvsem s primernejšo obdelavo tal ter uvajanjem nadstandardnih tehnologij pridelave, z usmerjanjem in spodbujanjem ekološkega kmetovanja. Izpostavljena je tudi pomembnost upoštevanja stanja kakovosti voda predvsem na območjih, kjer je ocenjeno slabo kemijsko in ekološko stanje voda.

Program razvoja podeželja poudarja pomembnost smotrne uporabe gnojil in fitofarmacevtskih sredstev in daje tudi možnost strokovne podpore glede uporabe le-teh na posameznem ter specifičnem primeru (pomoč pri uporabi storitev svetovanja). Pričakujemo, da ukrepi, ki so predvideni z osnutkom PRP 2014-2020, ne bodo poslabšali kemijskega stanja površinskih voda, ampak se bo ohranilo dobro kemijsko stanje, kar bo pripomoglo k postopnemu dvigu kvalitete voda.

Naložbe v okoljsko infrastrukturo ter kmetijsko mehanizacijo in objekte naj bi prispevale k izboljšanju kemijskega stanja površinskih in podzemnih voda zaradi:

- zmanjšanja obremenitve voda z nitrati v primeru posodobitve zastarelih, za okolje zelo obremenjujočih tipov hlevov ter ustrezne ureditve skladišč za živinska gnojila. Posodobitev lahko prispeva k ohranitvi oziroma lažjemu doseganju dobrega stanja voda;
- zmanjšanja obremenitve voda z nitrati in pesticidi v primeru posodobitve kmetijske mehanizacije in opreme – izboljšano upravljanje: povečana natančnost dela (obdelava tal, sajenje, pobiranje pridelkov, škropljenje…);
- odvisno od obsega in povezave s povečanjem hlevov je možno povečanje pravilne uporabe živinskih gnojil, posledično se zmanjša poraba mineralnih gnojil;
- zmanjšana obremenitev voda s hranili zaradi ustreznejšega zbiranja, odvajanja in čiščenja odpadnih voda;

- izvajanja agromelioracij, ki ima v primeru sonaravne izvedbe lahko pozitiven vpliv na vode, ker zmanjšajo porabo vode in omogočajo bolj usmerjeno uporabo gnojil in fitofarmacevtskih sredstev.

Del operacij oziroma zahtev ukrepa KOPOP v okviru PRP 2014–2020 je posebej namenjen izboljšanju stanja površinskih in podzemnih voda in bodo usmerjeni na območja, kjer je bilo ugotovljeno slabo kemijsko in ekološko stanje voda. Taka je npr. operacija »Vodni viri« ter številne neobvezne zahteve drugih operacij (Poljedelstvo in zelenjadarstvo, Hmeljarstvo,…), kot so npr. »Ozelenitev njivskih površin«, »Neprezimni posevki«, »Setev rastlin za podor«, »Gnojenje samo z gnojili, ki so dovoljena v ekološki pridelavi«, »Uporaba metod konfuzije in dezorientacije«,…. Navedene zahteve prispevajo k učinkovitejšemu gnojenju in zmanjšanju porabe in/ali izpiranja gnojil v vode ter manjši porabi fitofarmacevtskih sredstev. Poleg tega bo veljalo »mehko pogojevanje« za horizontalne operacije ukrepa KOPOP. Posredno bo k zmanjšanju vplivov na vode prispevalo tudi obvezno predhodno usposabljanje kmetov in svetovalcev Javne službe kmetijskega svetovanja, financirano v okviru tehnične pomoči, kjer bo poseben poudarek namenjen vplivu kmetijstva na kakovost voda, in dostop do storitve svetovanja, ki bo individualno naravnano in bo med drugim upoštevalo tudi območje, na katerem ležijo kmetijska zemljišča kmetijskega gospodarstva. Tako bo ukrep KOPOP pripomogel ne le k neposrednemu zmanjšanju vplivov na vode na najbolj problematičnih območjih, ampak bo prispeval tudi k boljšemu upravljanju zemljišč in vodnih virov na splošno in s tem k splošnemu zmanjšanju vplivov na vode.

Možnost negativnih vplivov ureditve namakalnih sistemov na kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda preprečujejo tako določila tako Uredbe 1305/2013/EU o podpori iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) kot Načrt upravljanja voda (NUV). Uredba 1305/2013/EU o podpori iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) namreč v 46. členu opredeljuje natančne pogoje, pod katerimi je dovoljeno podpreti naložbe v namakalne sisteme v okviru Progama razvoja podeželja, saj mora biti pri podprtih projektih v namakanje zagotovljena trajnost namakanja, in se naslanja tudi na izvajanje NUV. Za odobritev sredstev za izgradnjo novega namakalnega sistema je treba pridobiti pravnomočno vodno dovoljenje in pravnomočno odločbo o uvedbi namakanja.

Nova Uredba o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje (Uradni list RS št. 51/14) vpeljuje predhodni postopek ugotavljanja pomembnih vplivov na okolje za vse posege, financirane s sredstvi EU. Zlasti med projekti agromelioracij in namakalnih sistemov bo verjetno največ takih, za katere bo zaradi velikosti načrtovanega posega presoja vplivov na okolje obvezna že brez predhodnega postopka. V postopkih pridobivanja vseh potrebnih vlog in soglasij je torej veliko možnosti za zmanjšanje vplivov na vode, še preden je vloga za sofinanciranje oddana, kaj šele odobrena. Možni negativni vplivi na vode se omejijo že v postopku pridobivanja vodnega dovoljenja, nato pa še v postopku presoje vplivov na okolje, če je le-ta potrebno izvesti. Tako skorajda ni možnosti, da bi sofinancirali projekt z nesprejemljivimi vplivi na vode.

Pričakujemo lahko, da bo PRP 2014-2020 v prvi vrsti spodbudil prenovo obstoječih namakalnih sistemov, naložbe v nove projekte namakanja pa bodo predstavljale manjši delež, saj je postopek pridobivanja sredstev za nove namakalne sisteme veliko zahtevnejši zaradi pridobivanja zgoraj navedenih dovoljenj, soglasij in odločb. Tako za prenovo obstoječih namakalnih sistemov kot za postavitev novih namakalnih sistemov pa postopek vključuje tehtanje okoljskih dejavnikov in vplivov uporabe vode za namakanje ter usklajevanje vseh deležnikov. Pričakujemo torej, da bodo odobreni le tisti projekti, ki bodo imeli sprejemljive vplive na okolje, v postopkih pa bodo opredeljene tudi zahteve glede upravljanja in spremljanja stanja za posamezen objekt. Glede na dolgotrajnost postopkov odobritve in razpoložljiva sredstva ocenjujemo, da bo podprto manjše število projektov za ureditev namakalnih sistemov (približno 15-20. V Sloveniji je trenutno z velikimi namakalnimi sistemi opremljenih 6500 ha kmetijskih zemljišč oziroma 1,5 % kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU). S pomočjo PRP 2014-2020 naj bi tehnološko posodobili velike namakalne sisteme na 700 ha, ter zgradili za 2400 ha novih velikih namakalnih sistemov – kar skupaj predstavlja le 0,7 % KZU, skupno pa bi torej bilo z velikimi namakalnimi sistemi opremljenih 8.900 ha oziroma dobra 2 % KZU. Možni negativni vplivi ureditve namakalnih sistemov na okoljski cilj (npr. zaradi intenzifikacije proizvodnje in s tem večje uporabe hranil in fitofarmacevtskih sredstev) bodo torej prisotni na majhnem območju.

Ukrepe, ki spodbujajo prenos znanja in svetovanja, spodbujajo preusmeritev v ekološko kmetijstvo oziroma ohranitev ekološkega kmetijstva, izvajajo kmetijsko okoljska plačila ter spodbujajo naložbe v osnovna sredstva za izboljšanje ravnanja z odpadnimi vodami, ocenjujemo kot potencialno pozitivne z dolgoročnimi pozitivnimi vplivi na stanje podzemnih voda.

Vpliv osnutka programa razvoja podeželja na okoljski podcilj *Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda* bo kljub prepoznanim določenim pozitivnim vplivom zaradi potencialnega vpliva možnega povečanja proizvodnje in predvsem izrabe vode za namakanje (možen vpliv na kemijsko stanje voda) **nebistven (C) zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov.**

Okoljski cilj: Dobro ekološko stanje površinskih voda
Pričakujemo, da bodo posamezni načrtovani ukrepi pripomogli k delnemu izboljšanju ekološkega stanja vodotokov, saj je ukrepi zajemajo med drugim tudi ureditev skladišč za živinska gnojila in malih čistilnih naprav (glej zgoraj za opis pozitivnih vplivov naložb na kakovost voda). Posledično naj bi se stanje približalo ciljem Okvirne vodne direktive. K zmanjšanju vplivov bodo zlasti pripomogla Kmetijsko okoljsko podnebna plačila.

Del operacij oziroma zahtev ukrepa KOPOP v okviru PRP 2014–2020 je posebej namenjen izboljšanju stanja površinskih in podzemnih voda in bodo usmerjeni na območja, kjer je bilo ugotovljeno slabo kemijsko in ekološko stanje voda. Poleg tega bo veljalo »mehko pogojevanje« za horizontalne sheme ukrepa KOPOP, zaradi česar morajo kmetijska gospodarstva, katerih njivska zemljišča ležijo na območjih, problematičnih z vidika kakovosti voda, poleg izbrane operacije oziroma zahtev ukrepa KOPOP zahtev hkrati izvajati tudi zahteve za zmanjšanje vplivov na vode. Tako se bodo zmanjšani vplivi na vodna telesa z najslabšim stanjem. Za pozitiven vpliv KOPOP na ekološko stanje površinskih voda veljajo enake ugotovitve kot za vpliv na kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda.

Urejanje namakalnih sistemov bo imelo na ekološko stanje površinskih voda podoben vpliv kot na kemijsko stanje površinskih voda (glej zgoraj).

Vpliv osnutka programa razvoja podeželja na okoljski podcilj *Dobro ekološko stanje površinskih voda* kljub prepoznanim določenim pozitivnim vplivom ocenjujemo zaradi potencialnega vpliva možnega povečanja proizvodnje, intenzifikacije in predvsem rabe vode za namakanje kot **nebistven (C) zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov.**

Okoljski cilj: Dobro količinsko stanje voda
Program razvoja podeželja s prednostnimi usmeritvami in ukrepi posega na področje prenosa znanja in inovacij, prestrukturiranja za povečanje produktivnosti in trajnostne rabe naravnih virov in blažitve ter prilagoditve na podnebne spremembe. S prednostnimi usmeritvami in ukrepi prinaša v splošnem pozitiven učinek na učinkovito rabo vode kot naravnega vira.

Prednostno področje 5A: obsega povečanje učinkovite rabe vode v kmetijstvu. Prednostno so podprte naložbe v namakanje in učinkovito rabo vode, zlasti preko ponovne rabe, zbiranja in čiščenja vode. V okviru te prednostne naloge je tako v ospredju učinkovitejša raba vode s ciljem, da se zagotovijo zadostne količine vode, ki bo ustrezne kakovosti ter da se ta voda uporablja trajnostno in s čim manjšimi vloženimi viri ter da se na koncu vrne v okolje ustrezne kakovosti. Glede na dejavnosti je energetika največji porabnik vode, sledijo gospodinjstva ter industrija in rudarstvo, medtem ko najmanj vode porabi kmetijstvo.

Vpliv PRP na porabo vode v proizvodnji je zanemarljiv, saj je ta zelo odvisna od ekonomskega stanja podjetja in trenutnih razmer na trgu. Prav tako morajo v podjetjih (predvsem proizvodnji), ki rabi vodo v tehnološke namene, pridobiti vodno dovoljenje, kjer so podane zahteve načina rabe in pogoji, ki jih mora upoštevati imetnik dovoljenja oziroma vodne pravice pri njenem izvajanju, ukrepe, ki jih je dolžan izvršiti imetnik vodne pravice, po njenem prenehanju, in druge obveznosti, ki jih mora izpolnjevati imetnik vodne pravice, skladno z Zakonom o vodah in na njegovi podlagi izdanimi predpisi. Posledično se osredotočamo predvsem na rabo vode v kmetijstvu. Kot izhaja iz analize stanja osnutka Operativnega programa za izvajanje resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 dejanska uporaba namakalnih sistemov v Sloveniji marsikje ne preseže 50 % zemljišč na območju namakalnega sistema (na ravni EU znaša delež 68 %). V osnutku Operativnega programa, ki je nadrejen PRP, je izpostavljena strateška pomembnost razvoja namakanja za Slovenijo, saj se srečuje z nizko stopnjo oskrbe z doma pridelano hrano rastlinskega izvora.

Analiza stanja je pokazala na vse večji vpliv sprememb podnebja na kmetijstvo in rastlinsko pridelavo. S podnebnimi spremembami bodo naraščale potrebe po zvišanju kakovostnih vodnih virov za oskrbo kmetijstva z vodo. Trenutno je na določenih območjih v Sloveniji v poletnih mesecih za nemoten razvoj nekaterih kmetijskih rastlin tla že treba namakati. Tako bodo ob podnebnih spremembah najranljivejša tista območja v Sloveniji, ki so že danes problematična s stališča preskrbe s pitno vodo oziroma so izpostavljena suši, to so predvsem Primorska in severovzhodna Slovenija. Zaradi povečevanja temperature zraka in možne večje pogostosti sušnih obdobij lahko pričakujemo povečanje porabe vode končnih uporabnikov in poslabšanje razmer pri oskrbi z vodo.

Ob tem izpostavljamo ukrep »Naložbe v osnovna sredstva«, ki zadevajo infrastrukturo, povezano z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva. Dodelitev pomoči je predvidena za naložbe v ureditev namakalnih sistemov in namakalno opremo. Prav tako so z ukrepom predvidene ureditve namakalnih sistemov ter njihove tehnološke posodobitve in nakup namakalne opreme; pri naložbah v tehnološke posodobitve namakalnih sistemov morajo posodobitve izkazovati najmanj 15 % manjšo porabo vode glede na stanje pred vložitvijo vloge in opremljenost z vodomeri na ravni vsakega posameznega uporabnika. Ob tem lahko pričakujemo učinkovitejšo rabo vode.

S PRP bodo prednostno podprti projekti, ki bodo prispevali k doseganju okoljskih ciljev (tudi ciljev Okvirne vodne direktive). PRP ne določa prostorskih in količinskih omejitev v povezavi s postavitvijo predvsem velikih namakalnih sistemov in ker je prostorska spremenljivost razpoložljivosti vode za potrebe kmetijske pridelave v Sloveniji relativno velika, bi lahko imel velik vpliv na zastavljen okoljski cilj. Če bi se namakalni sistemi načrtovali na območju, kjer vodnih virov ni oziroma jih ni v izobilju ali pa so težko dostopni, trend pa kaže na njihovo poslabšanje, bi njihovo izkoriščanje pomenilo bistven vpliv na količinsko stanje voda. Vendar je tako neustrezno načrtovanje in izvajanje namakanja preprečeno s postopki pridobivanja vseh potrebnih dovoljenj in soglasij; pridobiti je treba namreč pravnomočno vodno dovoljenje in pravnomočno odločbo o uvedbi namakanja, v postopku pa se izhaja iz Načrta upravljanja voda, ki med drugim prepoveduje podelitev vodne pravice za namakanje na območju velikega namakalnega sistema, dokler le-ta ni popolno izkoriščen, ter prepoveduje rabo površinskih voda na povirjih in vodotokih z malimi specifičnimi odtoki malih vod. Natančnejša razlaga postopkov je podana v poglavju 7.3.3.2.1 Splošni vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj Dobra kakovost voda (glej zgoraj). Poleg tega se na ravni države pripravlja strategija namakanja, ki naj bi bila sprejeta v letu 2015 in naj bi prednostno določala območja, primerna za razvoj večjih namakalnih sistemov tudi na podlagi razpoložljivosti vodnih virov.

Ukrepe, ki spodbujajo prenos znanja in svetovanja, investicijske podpore, namenjene v posodobitev obstoječih tehnološko zastarelih namakalnih sistemov, za katere je značilna prenizka izkoriščenost, ocenjujemo kot potencialno pozitivne ter imajo dolgoročne vplive, ki bodo zagotavljali učinkovito rabo vode.

Splošni vpliv osnutka programa razvoja podeželja na okoljski cilj *Dobro količinsko stanje voda* ocenjujemo kot **nebistven zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov (C).**

Okoljski cilj: Ohranjene lastnosti objektov in območij kulturne dediščine

Okoljski cilj programa za segment kulturna dediščina je določen glede na okoljske cilje, ki izhajajo iz obveznosti Slovenije na osnovi sprejetih mednarodnih obveznosti (mednarodnih pogodb) in veljavnih predpisov ter se kot take odražajo v sprejetih programskih dokumentih. Cilj varstva v okviru programa je ohranitev tistih vrednot in lastnosti, zaradi katerih so bile enote priznane za dediščino. Varstvo obsega dejavnosti, zapovedi, prepovedi in omejitve, prizadevanja, katerih namen je ohranjati neokrnjenost in izvirnost dediščine in značilno krajinsko podobo prostora, v katerem se nahaja. Potencialni vplivi na enote kulturne dediščine so v veliki meri odvisni od umeščanja ureditev (posegov) v prostor in načina izvajanja ureditev.

Pozitivne vplive lahko opredelimo za tiste ukrepe, v okviru katerih se bodo izvajale aktivnosti, ki bodo prispevale k ohranitvi pomembnih vrednot in lastnosti objektov in območij kulturne dediščine ter njihovi aktivni vključitvi v okviru drugih sektorjev in dejavnosti. Tovrstna ukrepa sta predvsem Razvoj kmetij in podjetij, saj je v okviru tega predvideno spodbujanje projektov, ki hkrati vključujejo kmetijstvo in podeželski turizem v okviru pospeševanja trajnostno sonaravnega turizma, vključujoč naravno in kulturno dediščino, dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom in obnovljive vire energije, ter ukrep Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (KOPOP), saj je v sklopu tega predvidena tudi podpora ohranjanja značilne kulturne krajine, naravnih posebnosti in habitatov v okviru prednostnega

področja 4A: »Obnova, ohranjanje in povečanje biotske raznovrstnosti, vključno z območji Natura 2000 in sistemi kmetovanja velike naravne vrednosti, ter stanja krajin v Evropi«. V okviru ukrepa Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (KOPOP) bo med drugim podprto spodbujanje izvajanja aktivnosti, ki zmanjšujejo negativne vplive kmetijstva na tradicionalno kulturno krajino. Pozitiven vpliv bi potencialno lahko imeli tudi ukrepi, ki omogočajo posredni dvig zavesti o pomenu upravljanja in ohranjanja kulturne dediščine, to predvsem velja za ukrepe prenosa znanja in informiranja ter svetovanja; seveda pa je v tem primeru vpliv odvisen od tega v kolikšni meri bodo te teme vključene in obravnavane. Poleg tega bodo imeli pozitiven vpliv tudi vsi drugi ukrepi, ki bodo prispevali k obnovi stavbnega fonda in drugih objektov na podeželju ter pospeševanju razvoja podeželskega prostora nasploh, saj s tem povečuje tudi možnost obnove in ohranitve kulturne dediščine.

Program neposredno ne opredeljuje posegov, ki bi zmanjšali oziroma ogrožali dostopnost, razvojni potencial in lastnosti objektov ter območij kulturne dediščine. V programu je mogoče razbrati pomen ohranjanja kulturne dediščine, vendar program dopušča in predvideva tudi investicije v obliki posegov v prostor, kar lahko potencialno predstavlja tudi nevarnost za ogrožanje lastnosti in stanja kulturne dediščine, v primeru da bi se ti izvedli v nasprotju z varstvenimi zahtevami.

Negativne vplive lahko opredelimo v primerih, če se izvedba aktivnosti posameznih ukrepov, ki jih opredeljuje program, nanaša na izvedbo investicij, ureditev ali posegov na samih objektih ali območjih kulturne dediščine ter v bližinah enot kulturne dediščine. V primeru neustreznega načrtovanja in izvedbe lahko pride do neustrezno negativnih vplivov na lastnosti enot kulturne dediščine, vendar je take vplive možno preprečiti v postopkih pridobitve gradbenega dovoljenja. Neustrezno izvajanje lahko ogrozi lastnosti ter zmanjša prezentiranost kulturne dediščine ter vpliva na njeno dostopnost. Toda s skrbnim načrtovanjem je možno take vplive preprečiti ali obrniti v pozitivno smer. Ustrezno izvajanje ukrepov lahko pripomore k večji pestrosti in ozaveščenosti doživljanja krajinskega prostora in boljšemu odnosu do ohranjanja kulturnih krajin.

Kulturna dediščina je varovana hierarhično na več ravneh. Ob upoštevanju usmeritev za varstvo kulturne dediščine in upoštevanjem navodil s strani pristojnih služb lahko izvajanje programa prinese pozitivne učinke na kulturno dediščino. Kljub temu pa program prinaša tudi potencialna posredna tveganja za nastanek negativnih vplivov na kulturno dediščino in sicer z izvajanjem ukrepov, ki vključujejo neposredne posege vezane na objekte ali območja kulturne dediščine. Do negativnih vplivov sicer lahko pride le v primeru če se ne bi upoštevala zakonodaja, ki opredeljuje varstvo kulturne dediščine, vendar zaradi maloštevilnosti tovrstnih posegov ocenjujemo vpliv na okoljski cilj »Ohranjene lastnosti objektov in območij kulturne dediščine« kot **nebistven (B).**

Okoljski cilj: Izboljšano fizično in mentalno zdravje

Celoten PRP 2014-2020 je usmerjen v izboljšanje kakovosti življenja – bodisi z izboljšanjem ekonomskega položaja in konkurenčnosti ciljnih skupin, zmanjšanjem vplivov na okolje ali s sodelovanjem. Vse to posredno vpliva na doseganje predlaganega okoljskega cilja, saj prispeva k zdravju kot dobremu počutju prebivalcev. Zaradi tega lahko vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj »Izboljšano fizično in mentalno zdravje« ocenimo kot **pozitiven (ocena A).**

Okoljski cilj: Izboljšana dostopnost proizvodov in storitev (lokalno proizvedena kakovostna hrana, infrastruktura, proizvodi, storitve)

Številni ukrepi PRP 2014-2020 so usmerjeni v izboljšanje dostopnosti proizvodov ter infrastrukture – večinoma v dostopnost kmetijskih, agroživilskih in gozdarskih proizvodov, kar neposredno prispeva k doseganju izbranega cilja. Nekateri ukrepi pa prispevajo, vsaj posredno, k dostopnosti storitev – od ukrepov za dostopnost znanja (prenos znanja, svetovalne storitve) do ukrepov za povezovanje v skupine proizvajalcev in sodelovanje med različnimi akterji, od pilotnih projektov do povezovanja v dobavne verige. Pomemben dejavnik doseganja tega cilja je tudi pristop LEADER, v okviru katerega se lahko izvajajo kompleksnejši projekti v skladu z lokalnimi potrebami. Vse to posredno vpliva na doseganje predlaganega okoljskega cilja, saj prispeva k zdravju kot dobremu počutju prebivalcev. Zaradi tega lahko vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj »Izboljšana dostopnost proizvodov in storitev« ocenimo kot **pozitiven (ocena A).**

Spremljanje stanja

Spremljanje stanja se bo izvajalo s pomočjo spremljanja kazalnikov CMES v okviru vrednotenja izvajanja PRP 2014-2020 (kazalniki stanja CMES), priprave letnega poročila o izvajanju (ostali kazalniki CMES) in s pomočjo kazalcev stanja okolja, ki jih spremlja ARSO ter nekaterih drugih parametrov, ki se spremljajo ali evidentirajo na državni ravni. Kazalci stanja okolja za posamezne cilje so predstavljeni v spodnji preglednici.

Preglednica 3: Predlagani kazalci za spremljanje okoljskih ciljev PRP 2014-2020

Tema	Okoljski cilj	Kazalec
Biotska raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo	Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine	• delež kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov, značilnih za ekosisteme kmetijske krajine (travišča), v ugodnem stanju • delež kmetijskih površin, vključenih v ukrepa Kmetijsko okoljsko podnebna plačila ter Ekološko kmetovanje.
	Ohranjeni gozdni ekosistemi	• delež kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov, značilnih za gozdne ekosisteme, v ugodnem stanju • razmerje med dolžino sofinanciranih gozdnih cest in vlak v območjih Natura 2000 v primerjavi s celotno dolžino novograjenih cest in vlak v območjih Natura 2000 (izračun)
Tla	Ohranjanje pridelovalnega potenciala zemljišč za kmetijsko rabo	• površine ekstenzivne paše: površina kmetijskih zemljišč v uporabi, ki se uporablja za ekstenzivno pašo (manj kot 1 GVŽ/ha) • površina kmetijskih zemljišč v uporabi • površina kmetijskih zemljišč v zaraščanju
Vode	Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda	• pesticidi v podzemni vodi (posamezni in vsota) • pesticidi v površinski vodi (posamezni in vsota) • potencialni presežki dušika na kmetijskih zemljiščih kot kg N/ha/leto • potencialni presežki fosforja na kmetijskih zemljiščih kot kg P/ha/leto • nitrati v površinskih vodah kot % merilnih mest v posameznih razredih kakovosti • nitrati v podzemnih vodah kot % merilnih mest v posameznih razredih kakovosti
	Dobro ekološko stanje površinskih voda	• nitrati v površinskih vodah kot % merilnih mest v posameznih razredih kakovosti
	Dobro količinsko stanje površinskih in podzemnih voda	• razmerje med odvzemom podzemne vode in količino razpoložljive podzemne vode • število izdanih vodnih dovoljenj za namakanje v povezavi s predvidenimi količinami vode
Kulturna dediščina	Ohranjene lastnosti objektov in območij kulturne dediščine	• spremljanje števila podprtih naložb (ukrepi Naložbe v osnovna sredstva, Razvoj kmetij in podjetij, Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih in ukrep Sodelovanje) in projektov (LEADER), v okviru katerih so možni posegi v objekte kulturne dediščine • delež kmetijskih površin, vključenih v ukrep KOPOP ter v ukrep ekološko kmetovanje (kazalec vpliva na krajino)
Prebivalstvo in zdravje ljudi	Izboljšano fizično in mentalno zdravje	• faktorski dohodek v kmetijstvu, • splošno zdravstveno stanje[1]

[1] http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/17_silc_zdravje/05_08685_splosno_zdravst_stanje/05_08685_splosno_zdravst_stanje.asp

Tema	Okoljski cilj	Kazalec
		• splošno zadovoljstvo z življenjem[2]
	Izboljšana dostopnost proizvodov in storitev (lokalno proizvedena kakovostna hrana, infrastruktura, proizvodi, storitve)	• prihodek skupin proizvajalcev

S kazalci v okviru takega spremljanja stanja bodo zajeti tako vplivi PRP 2014-2020 kot vplivi izvajanja I. stebra Skupne kmetijske politike. Zato predlagamo, da se na polovici izvajanja programa opravi kontekstualno analizo možnih vplivov PRP 2014-2020, pri kateri se zlasti analizira način izvajanja posameznih ukrepov in posledice za okolje v praksi. Za takšen pristop je zelo pomembna kakovostna baza podatkov o prejemnikih sredstev in zato tesno sodelovanje med MKGP in ARSKTRP.

Alternative

PRP 2014-2020 temelji na Uredbi (EU) št. 1305/2013 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005, ki je zavezujoča in opredeljuje cilje, način priprave, izvajanja in spremljanja ter strukturo in ukrepe PRP 2014-2020. Alternative so obdelane v okviru analize ukrepov in njihovih prilagoditev na podlagi predlogov in pripomb tako pripravljavcev okoljskega poročila kot evalvatorjev. Za oblikovanje alternativ je več možnosti:

- strateška odločitev o morebitnem prostorskem usmerjanju ukrepov,
- različno močan poudarek na medsebojno povezanih ukrepih,
- različni poudarki znotraj ukrepov, npr. glede upravičenih stroškov, meril za izbor in ciljnih skupin.

Poleg tega so bile v uvodni fazi priprave programa analizirane različne možnosti, kateri ukrepi se bodo izvajali v okviru PRP 2014-2020, saj je nabor ukrepov na evropski ravni precej velik. Ukrepi, ki niso bili izbrani za izvajanje v Sloveniji, še vedno predstavljajo alternativno možnost izvajanja.

Omilitveni ukrepi in priporočila

Omilitveni ukrepi se bodo izvajali v okviru izvedbe PRP 2014-2020, natančneje bo njihova izvedba določena z izvedbenimi predpisi. Omilitveni ukrepi so predstavljeni v spodnji preglednici.

Okoljski cilj	Omilitveni ukrep
Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine	Na živinorejskih kmetijah, kjer se izvaja paša, je treba izdelati pašni načrt, ki bo upošteval značilnosti in naravovarstveno vrednost travnikov in pašnikov.
	Kljub previdnosti, dokaj ugodnim modelnim kalkulacijam in usmerjanju ukrepa KOPOP v najbolj ranljiva območja lahko pride do medsebojnega »izpodrivanja« učinkov in vplivov posameznih operacij ukrepa KOPOP, zato je potrebno zagotoviti analizo izvajanja in vključevanja v ukrep KOPOP leta 2017 ter podrobnejšo analizo učinkov leta 2019 v okviru v okviru sprotnega vrednotenja in razširjenega letnega poročila o napredku, ki bosta pripravljena v teh letih. Analiza se opravi na podlagi podatkov o izvajanju ukrepa KOPOP, podatkov o kazalniku »delež vrst in habitatnih tipov, ki so v ugodnem stanju« ter na podlagi ugotovitev naknadnega (ex-post) vrednotenja PRP 2007-2013. V primeru, da prihaja do premajhnega vključevanja, je treba preveriti ustreznost in izvedljivost obveznosti in ustreznost višine plačil. V primeru, da prihaja do »izpodrivanja«, je treba preveriti uspešnost pristopa in dosežkov »mehkega pogojevanja« ter ustrezno prilagoditi način izvajanja ukrepa KOPOP.
	Pri izvajanju obveznih in izbirnih zahtev operacij ukrepa KOPOP, ki so namenjene ozelenitvi njivskih površin s prezimni dosevki, neprezimnimi dosevki ali z obema tipoma (VOD_NEP, VOD_ZEL, POZ_NEP, POZ_ZEL) je treba zagotoviti, da se dosevki spomladi podorjejo, saj se trenutno ponekod uporablja praksa uničevanja s herbicidi.
	Pri izvajanju PRP 2014-2020 je za doseganje tega okoljskega cilja obvezno tudi izvajanje omilitvenih ukrepov, navedenih v Dodatku za presojo sprejemljivosti, ki je priloga tega okoljskega poročila: • Za operacijo »Ohranjanje mejic« naj se po prvih 2 letih izvajanja na podlagi števila prejemnikov,

[2] http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/18_08720_silc_zadovol_zivljenje/18_08720_silc_zadovol_zivljenje.asp

Okoljski cilj	Omilitveni ukrep
	ki izvajajo to obveznost, preveri smiselnost omejitve dolžine mejice na vsaj 20 m - ali je morebitno majhno število vključenih v to obveznost posledica majhnega interesa ali tega, da prejemniki v okviru svojih GERK nimajo tako velikih mejic. V slednjem primeru je treba pogoj zmanjšati. Na usposabljanjih v okviru ukrepa 1 naj se zagotovi tudi informiranje o pravilnem obrezovanju in redčenju mejic. • Kljub plačilom, ki so za naravovarstveno usmerjene operacije ukrepa KOPOP, namenjene ohranjanju traviščnih habitatov (posebni traviščni habitati; traviščni habitati metuljev; habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov; steljniki) zelo ugodna v primerjavi s splošnejšimi operacijami, kot sta »Travinje I« in »Travinje II«, lahko pride do medsebojnega »izpodrivanja« učinkov in vplivov posameznih operacij ukrepa KOPOP, zato je potrebno zagotoviti podrobnejšo analizo vključevanja v KOPOP do leta 2017 in učinkov vključevanja v KOPOP do leta 2019 v obdobju sprotnega vrednotenja in razširjenega letnega poročila o napredku leta 2017 in 2019. Analiza se opravi na podlagi podatkov o izvajanju ukrepa KOPOP, podatkov o kazalniku »delež vrst in habitatnih tipov, ki so v ugodnem stanju« ter na podlagi ugotovitev naknadnega (ex-post) vrednotenja PRP 2007-2013. V primeru, da prihaja do »izpodrivanja«, je treba preveriti uspešnost pristopa z operacijami in dosežkov »mehkega pogojevanja« ter ustrezno prilagoditi način izvajanja ukrepa KOPOP. • Sprotno vrednotenje in razširjeno letno poročilo o napredku, ki bosta pripravljena v letih 2017, naj vsebujeta podrobnejšo analizo učinkov naložb v osnovna sredstva na kvalifikacijske vrste in habitatne tipe. Analiza naj temelji na rezultatih analize vplivov naložb v osnovna sredstva v okviru naknadnega (ex-post) vrednotenja PRP 2007-2013 (torej je treba zagotoviti primerne vsebine tega vrednotenja) in podatkih o vključevanju v ukrep. V primeru, da bodo ugotovljeni škodljivi vplivi, zlasti zaradi intenzifikacije, je potrebno izvajanje tega ukrepa prilagoditi na način, ki bo z vidika vplivov na naravo sprejemljiv (npr. s spremembo kriterijev za odobritev naložb, prostorsko usmerjanje naložb, spremembe v deležu sofinanciranja,…). • Sprotno vrednotenje in razširjeno letno poročilo o napredku, ki bosta pripravljena v letih 2017 in 2019, naj zajemata: leta 2017 podrobnejšo analizo izvajanja in vključevanja v ukrepe PRP 2014-2020, leta 2019 pa podrobnejšo analizo učinkov ukrepov PRP 2014-2020 na kvalifikacijske vrste in habitatne tipe oziroma Natura območja. Analiza naj vključuje ugotovitve analize izvajanja in učinkov KOPOP in ukrepov PRP, povezanih z gozdarstvom, kot sta podani v ločeno navedenih omilitvenih ukrepih, a tudi analizo izvajanja in učinkov ukrepa Sodelovanje in LEADER. Vrednotenje mora pri tem upoštevati, v kolikšni meri bi neugodno stanje kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov lahko bilo posledica izvajanja I. stebra Skupne kmetijske politike. V primeru, da bodo rezultati pokazali, da ukrepi PRP 2014-2020 - zlasti tisti, ki so (med drugim) namenjeni ohranjanju narave, kot so KOPOP, Sodelovanje in LEADER - ne prispevajo k doseganju varstvenih ciljev, je potrebno začeti postopek za uvedbo ukrepa plačil v okviru območij Natura 2000 (člen 30).
Ohranjeni gozdni ekosistemi	Omejitev na tem področju predstavljajo slabo uveljavljeni ali presplošni postopki strateškega načrtovanja in presojanja vplivov na okolje, kot se je izkazalo v primeru novih gozdnih prometnic. V takem primeru je težko ukrepati v okviru izvajanja PRP 2014-2020, saj obstaja formalna pravna podlaga in sistem, ki bi moral biti uveljavljen, in aktivnosti na tem področju ni mogoče uvrstiti v omilitvene ukrepe, saj se bodo omilitveni ukrepi izvajali z izvedbenimi predpisi. V takih primerih je priprava PRP 2014-2020 in celovita presoja vplivov na okolje prispevala k identifikaciji težav in medsektorskemu usklajevanju za odpravo pomanjkljivosti. Za ohranjanje gozdnih ekosistemov je bil tako za obdobje 2014-2020 že dosežen dogovor znotraj Ministrstva RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, da se bo v obdobju izvajanja PRP 2014-2020 na nacionalni ravni prednostno izvajalo ukrepe za ohranjanje biotske raznovrstnosti v državnih gozdovih, za ohranjanje nekaterih specifičnih vrst, na katere bi lahko ukrepi PRP 2014-2020 negativno vplivali, pa se bodo zagotovila sredstva iz Nacionalne sheme za približno 600 ha (ureditev ekocelic).
	Sprotno vrednotenje in razširjeno letno poročilo o napredku, ki bosta pripravljena v letih 2017 in 2019, naj zajemata: leta 2017 podrobnejšo analizo izvajanja in vključevanja v ukrepe PRP, povezane z gozdarstvom, leta 2019 pa podrobnejšo analizo učinkov teh ukrepov PRP na gozdne kvalifikacijske vrste in habitatne tipe. Vrednotenje mora upoštevati, v kolikšni meri je neugodno stanje kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov posledica izvajanja navedenih ukrepov PRP 2014-2020, v kolikšni meri pa je posledica morebitnih kršitev zakonodaje in pomanjkljivega nadzora. Na podlagi tega mora vrednotenje tudi oceniti, v kolikšni meri je v gozdovih v državni lasti stanje kvalifikacijskih vrst mogoče zagotoviti z

Okoljski cilj	Omilitveni ukrep
	izboljšanim nadzorom in izboljšanim sistemom koncesij. Koncesije naj bi sicer bile ponovno podeljene leta 2016, a se bodo podeljevale za 10 let, tako da lahko ugotovitve pripomorejo k izboljšanju sistema koncesij za naslednje obdobje. V primeru, da bodo rezultati pokazali, da varstveni cilji ne bodo doseženi, je potrebno začeti postopek za uvedbo gozdarsko-okoljskih storitev (člen 34).
Dobro količinsko stanje voda Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda Dobro ekološko stanje površinskih voda	Bilo bi smiselno, da se v primeru investicij v namakalne sisteme le-te poveže ukrep z ukrepom »Sodelovanje«, ki bi pripomogel k razvoju dobrih praks skupne ureditve in upravljanja namakalnega sistema ter ukrepom »Prenos znanja«, kjer bi bil namen okrepiti usposabljanje pridelovalcev, ki že namakajo ter tistih, ki se namakanja lotevajo prvič.
	Pri izvajanju obveznih in izbirnih zahtev operacij ukrepa KOPOP, ki so namenjene ozelenitvi njivskih površin s prezimni dosevki, neprezimnimi dosevki ali z obema tipoma (VOD_NEP, VOD_ZEL, POZ_NEP, POZ_ZEL) je treba zagotoviti, da se dosevki spomladi podorjejo, saj se trenutno ponekod uporablja praksa uničevanja s herbicidi.

Podana so bila tudi določena priporočila, ki se nanašajo na prostorsko usmerjanje ukrepov, učinkovitejše izvajanje ukrepov, zagotavljanje pomembnih okoljevarstvenih vsebin, oblikovanje kriterijev za izbor projektov in izvajalcev in spremljanje kakovosti storitev za prilagoditev izvajanja ukrepa. Priporočila so prikazana v spodnji preglednici. Nekatera priporočila so že bila upoštevana.

Pristop	Opis predloga
Prostorsko usmerjanje	Pripravljavci programa so skupaj z Zavodom RS za varstvo narave že pripravili izbor območij, v katere bodo prednostno usmerjali določene podukrepe, namenjene ohranjanju biotske raznovrstnosti. Smiselno bi bilo, da Ministrstvo za okolje in prostor ter Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano skupaj pripravita podobne usmeritve oziroma izbor območij, v katere bi prednostno usmerjali podukrepe za varstvo vodnih virov – torej prednostno območja treh vodnih teles s slabim kemijskim stanjem. Kljub temu naj izvajanje ukrepov ne bo strogo omejeno na ta območja, saj je smiselno podpreti zainteresirane kmete tudi v drugih območjih, če je na voljo dovolj sredstev in če v prednostnih območjih za vstop v ukrep ni dovolj zanimanja.
	Naložbe v kmetijska gospodarstva (npr. za povečanje konkurenčnosti) bi lahko s kriteriji za izbor usmerili na območje treh vodnih teles s slabim stanjem podzemne vode in tako dosegli večji učinek.
	Vpliv uporabe nove tehnologije (npr. strojna sečnja) je mogoče zmanjšati s prostorskim umeščanjem v okviru priprave gozdnogospodarskih načrtov za gozdnogospodarske enote, kjer se prostorsko opredeli, v katerih območjih je uporaba določenih vrst mehanizacije smiselna in možna. S tem bi se zmanjšali potencialni vplivi uporabe nove mehanizacije in opreme.
	Priprava gozdnogospodarskih načrtov sicer ni del PRP 2014-2020, a pomembno vpliva na način izvedbe določenih ukrepov; pričakovati je, da bo izvajanje Operativnega programa - programa upravljanja območij Natura 2000 pripomoglo k natančnejšemu načrtovanju za zmanjšanje vplivov na varovana območja. V okviru gozdnogospodarskih načrtov za posamezne gozdnogospodarske enote se prostorsko natančneje določi možnost umeščanja gozdnih prometnic v manj odprte gozdove in opredeli omilitvene ukrepe, ki jih bo potrebno izvajati za zmanjšanje negativnih vplivov na tiste kvalifikacijske vrste, za katere je to na določenem območju potrebno. Opredeliti je treba tudi umestitev teh ukrepov ob načrtovanju prometnic in način oziroma standarde gradnje gozdnih prometnic. V okviru gozdnogospodarskih načrtov je treba opredeliti tudi spremljaje stanja in vplivov gradnje gozdnih prometnic, ki bo omogočilo natančnejše načrtovanje in dopolnjevanje omilitvenih ukrepov.
	V postopkih podeljevanja dovoljenj in soglasij ter odobritve vloge za predvidene investicije v namakalne sisteme je potrebno upoštevati tudi medsebojne vplive med vodnimi telesi in dosedanjo izkoriščenost obstoječih namakalnih sistemov.
Možnosti bolj učinkovitega izvajanja	Glede na prepoznana problematična območja, kjer površinske in podzemne vode ne dosegajo ciljev okvirne direktive o vodah, naj se na teh območjih prednostno izvajajo svetovanja za zmanjšanje vplivov na vode.
	Omogoči naj se povezovanje z ukrepom Pomoč pri uporabi storitev svetovanja, da se spodbuja vstop v ukrep ekološkega kmetovanja in tiste sheme oziroma zahteve ukrepa KOPOP, ki so najprimernejši glede na značilnosti prisotnih habitatnih tipov in vrst in glede na možnost čim večjega pozitivnega vpliva.
	K sodelovanju v projektih sodelovanja naj se spodbudi tudi subjekte s področja ohranjanja narave, kulturne dediščine in varstva okolja, npr. zavarovana območja, organizacije, ki se ukvarjajo z varstvom kulturne dediščine in kulturne krajine, upravljanjem voda ipd.
Zagotavljanje pomembnih vsebin	Usposabljanja bodo po zagotovilih Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano osredotočena na prejemnike sredstev iz ukrepa KOPOP, za katera so usposabljanja obvezna in v okviru katerih bo pomemben poudarek na okoljskih vsebinah. Poleg teh usposabljanj pa je smiselno v okviru ostalih usposabljanj zagotoviti določene okoljske in naravovarstvene vsebine, povezane s temo posameznega usposabljanja, da bi se s temi temami srečali tudi upravičenci, ki ne bodo vključeni v ukrep KOPOP. V identifikacijo splošnih potreb po znanju in oblikovanje primernih vsebin usposabljanj in svetovalnih storitev naj se vključijo tudi drugi deležniki z vseh področij varstva okolja, npr. uprave zavarovanih območij, naravovarstvena in naravoslovna društva, ZRSVN,

Pristop	Opis predloga
	ZVKD, strokovni krožki, društva, aktivi kmečkih žena, društva podeželske mladine, javna kmetijska svetovalna služba, RRA ipd.
	Kmetijskim gospodarstvom, ki ležijo na katerem od območij s posebnim varstvenim režimom (npr. Natura območja, zavarovana območja, vodovarstvena območja) ali območji tveganja (npr. erozija) in postanejo upravičenci za uporabo storitev svetovanja naj se poda informacije iz evidenc različnih strokovnih služb (ZRSVN, ARSO) o varstvenih režimih, ki so zanje zavezujoči.
	Če je le možno glede na Uredbo o politiki razvoja podeželja, naj se omogoči tudi možnost projektov, namenjenih razvijanju trajnostnih oblik prometa (npr. v okviru pristopa LEADER).
Oblikovanje kriterijev za izbor projektov in izvajalcev	V okviru meril za izbor izvajalcev tistih aktivnosti prenosa znanja, ki ne bodo namenjena obveznim usposabljanjem za obveznike – prejemnike sredstev ukrepa KOPOP, naj dodatne točke prinesejo vsebine s področja varstva okolja: • ohranjanja narave, zlasti s področja kmetovanja v Natura območjih in zavarovanih območjih, • ohranjanje kakovosti tal - vnos organskih hranil v tla, pravilno gnojenje in pomen erozije prsti in možnih ukrepov za preprečevanje napredovanja erozije prsti, • vsebine s področja voda (upravljanje voda, varstvo voda, upravljanje prostora na vodovarstvenih območjih ipd.) in iz tehnologij z manj obremenjujočimi vplivi na vode (najboljše razpoložljive tehnologije na tem področju – zmanjševanje emisij v vode), kemije ter področne zakonodaje, • možnosti osveščanja o kulturni dediščini, ohranjanju krajine in možnostih financiranja obnove objektov kulturne dediščine, • usposabljanje in svetovanje za celovito načrtovanje razvoja kmetije v smeri trajnostnega kmetijstva. Poleg tega naj se točkuje tudi usposobljenost predlaganih svetovalcev.
	Dodatni kriterij točkovanja pri izboru naložb bi lahko bili: • naložbe za sanacijo vplivov obstoječih ureditev na tla in vode, še posebej na območju treh vodnih teles s slabim stanjem podzemne vode, • zagotavljanje učinkovite rabe vode ter ravnanje z odpadno vodo pri projektih namakalnih sistemov in namakanja, • naložbe za učinkovito rabo vode, • naložbe za zmanjšanje tveganja za nastajanje erozije tal, • naložbe, ki bi vključevale obnovo objektov kulturne dediščine v sklopu obnove kmetijskih in drugih objektov; • celovito načrtovanje razvoja kmetije v smeri trajnostnega kmetijstva, • v primeru podpore za razvoj nekmetijske dejavnosti tisti projekti, ki bi vključevali ohranjanje kulturne dediščine in kulturne krajine, varstvo narave in vodnih virov (npr. v okviru turistične dejavnosti). • lokacija izvajanja v varovanih območjih.
	V okviru meril za izbor projektov sodelovanja ter pri potrjevanju Lokalnih razvojnih strategij naj bo poudarek dan projektom s tematiko varstva okolja – ohranjanja narave (npr. testiranje naravovarstveno primernih metod kmetovanja, razvoj spremljanja stanja), aktivnosti za zmanjšanje vplivov na vode, učinkovitejšo rabo vode in varstvo vodnih virov, aktivnosti za preprečevanje erozije, pristopov za skrajšanje oskrbnih verig, ohranjanja kulturne dediščine ipd.
	Posebne podpore v ukrepu sodelovanja in pri potrjevanju Lokalnih razvojnih strategij naj bodo deležni projekti, ki vključujejo pridelavo na Natura območjih, ohranjanje narave in upravljanje varovanih območij in trženje storitev in proizvodov ter logistiko proizvodov pridelanih na varovanih območjih. Prednost naj imajo tudi projekti, ki bodo prispevali k poenostavitvi postopkov za vstop v posamezne sheme kakovosti, da bi se lahko čim več proizvajalcev lahko vključilo vanje.
Spremljanje kakovosti storitev za prilagoditev izvajanja ukrepa	Pomembno je spremljanje kakovosti prenosa znanja in svetovanj, ki jih izvajalci nudijo in sicer z dveh vidikov: • kvantitativno (s primerjavo in analizo podatkov, zbranih na Agenciji za kmetijske trge in razvoj podeželja ter v okviru vrednotenja) ter • kvalitativno (z vidika zadovoljstva udeležencev z usposabljanjem).

Zaključek s sklepno ugotovitvijo

PRP 2014-2020 je v splošnem okoljsko naravnan program, ki lahko potencialno veliko prispeva k zmanjšanju vplivov na okolje na podeželju, predvsem pa okrepi osveščenost o pomembnih okoljskih vsebinah, biotski raznovrstnosti, krajini in kakovosti življenja na podeželju ter zagotovi primere dobrih praks. PRP 2014-2020 bo tako imel močan pozitiven vpliv na okolje, vendar lahko nekatere podprte aktivnosti in naložbe potencialno povečajo tveganje ali pa imajo negativen vpliv. V celoti gledano ima zato PRP 2014-2020 **nebistven vpliv (C) zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov** na varstvo okolja, narave, kulturne dediščine ter na prebivalstvo in zdravje ljudi. Omilitveni ukrepi so potrebni zaradi možnih vplivov PRP 2014-2020 na vode in biotsko raznovrstnost, zlasti zaradi ureditve namakalnih sistemov in gozdnih prometnic.

Posamezni sofinancirani projekti, zlasti naložbe v objekte in infrastrukturo kmetijskih gospodarstev ter drugo infrastrukturo, imajo lahko negativne vplive na okolje na sami lokaciji investicije in v njeni neposredni okolici. Taki vplivi se bodo zmanjševali v postopkih pridobivanja gradbenih dovoljenj in, kjer bo potrebno, okoljevarstvenih soglasij (glede na najvišji znesek sofinanciranja je lahko financiranih tudi nekaj posegov, za katere je potrebna presoja vplivov na okolje). Z vidika vplivov na naravo bodo številni vplivi posameznih investicij presojani v okviru presoj sprejemljivosti posegov v naravo na varovana območja. Tako bodo že v samih postopkih, neodvisnih od PRP 2014-2020, zmanjšani vplivi na okolje in naravo. Nova Uredba o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje (Uradni list RS št. 51/14) vpeljuje predhodni postopek ugotavljanja pomembnih vplivov na okolje za vse posege, financirane s sredstvi EU. Glede na visoke mejne vrednosti posegov na področju kmetijstva, gozdarstva in živilskopredelovalne industrije bo verjetno predhodni postopek v številnih primerih pokazal, da presoja vplivov na okolje ni potrebna. Vendar tak postopek omogoča odločanje po posameznih posegih v kontekstu njihove izvedbe in lokacije, tako da bo posredno prispeval k zmanjšanju vplivov na okolje. Obenem bo tako zmanjšana tudi možnost kumulativnih vplivov oziroma bo možno z zahtevano presojo vplivov na okolje izboljšati izvedbo podprtih naložb in omiliti potencialne vplive na okolje.

Predhodni postopek bo verjetno pokazal, da je potrebno izvesti presojo vplivov na okolje predvsem v primerih naložb v varovanih območjih (zavarovana območja, Natura območja) in območjih s slabim stanjem vodnih teles. Poleg zgoraj navedene Uredbe so v veljavi še številni drugi predpisi, na podlagi katerih je treba za določene naložbe pridobiti mnenja, soglasja ali dovoljenja pristojnih institucij, v okviru teh postopkov pa je možno preveriti, omejiti ali preprečiti negativne vplive na okolje. Tako je na primer za uvedbo namakalnega sistema treba dobiti vodno dovoljenje, za gradnjo gozdnih prometnic v varovanih območjih naravovarstveno soglasje in podobno. Možnost negativnih vplivov na okolje je torej na projektni ravni zmanjšana že v okviru običajnih postopkov pred odobritvijo vloge.

Omejitev na tem področju predstavljajo slabo uveljavljeni ali presplošni postopki strateškega načrtovanja in presojanja vplivov na okolje, kot se je izkazalo v primeru novih gozdnih prometnic. V takem primeru je težko ukrepati v okviru izvajanja PRP 2014-2020, saj obstaja formalna pravna podlaga in sistem, ki bi moral biti uveljavljen, in aktivnosti na tem področju ni mogoče uvrstiti v omilitvene ukrepe, saj se bodo omilitveni ukrepi izvajali z izvedbenimi predpisi. V takih primerih je priprava PRP 2014-2020 in celovita presoja vplivov na okolje prispevala k identifikaciji težav in medsektorskemu usklajevanju za odpravo pomanjkljivosti. Za ohranjanje gozdnih ekosistemov je bil tako za obdobje 2014-2020 že dosežen dogovor znotraj Ministrstva RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, da se bo v obdobju izvajanja PRP 2014-2020 na nacionalni ravni prednostno izvajalo ukrepe za ohranjanje biotske raznovrstnosti v državnih gozdovih, za ohranjanje nekaterih specifičnih vrst, na katere bi lahko ukrepi PRP 2014-2020 negativno vplivali, pa se bodo zagotovila sredstva iz Nacionalne sheme za približno 600 ha ukrepov (ureditev ekocelic).

Dodatno možnost zmanjšanja vplivov predstavljajo kriteriji za izbor sofinanciranih projektov. Nekateri so že opredeljeni v PRP 2014-2020, dodatno pa se lahko negativne vplive PRP zmanjša in pozitivne vplive okrepi tako, da se izvajanje usmeri v določena območja - v Natura območja, na vodovarstvena območja ter na območja, ki jih ogroža suša. Z vidika kakovosti življenja in zdravja ljudi na podeželju je pomembno, da se PRP 2014-2020 izvaja neselektivno povsod, kjer je za to interes in so upravičenci pripravljeni sodelovati. Za demografsko ogrožena, obmejna in druga problemska območja obstaja še vrsta drugih finančnih virov (npr. Evropski sklad za regionalni razvoj), ki na različne načine (npr. s kriteriji za izbor) izvajanje nekaterih ukrepov usmerjajo v ta območja in tako prispevajo k sinergijskim učinkom na kakovost življenja. Podobno prispevajo tudi začasni mehanizmi pomoči, ki so trenutno na voljo za nekatera najbolj ogrožena območja (npr. Zakon o razvojni podpori pomurski regiji v obdobju 2010–2015, Sklep o dodatnih začasnih ukrepih razvojne podpore za problemsko območje z visoko brezposelnostjo Pokolpje, ki velja do l. 2016), vendar se bodo ti iztekli že v začetnem delu programskega obdobja PRP 2014-2020. V PRP 2014 – 2020 so zaenkrat zajeta problemska območja z visoko brezposelnostjo (Zasavje in Maribor z okolico) ter območja, ki jih opredeljuje Zakon o Triglavskem narodnem parku.

Možni negativni vplivi PRP 2014-2020 predstavljajo manjši del vplivov programa, ki bodo zaznavni predvsem na projektni ravni in bodo zato večinoma presojani in posledično zmanjšani v samih postopkih izvedbe. Za zmanjšanje vplivov bodo potrebni omilitveni ukrepi, zlasti v postopku izbora prejetih vlog za sofinanciranje. Posledično **podajamo skupno oceno izvedbe Programa razvoja podeželja 2014-2020 na okolje kot nebistven vpliv (C) zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov.**

KAZALO

Povzetek poročila z oceno sprejemljivosti ... 3
Opis Programa razvoja podeželja 2014-2020 ... 3
Proces priprave okoljskega poročila ... 5
Stanje okolja in trend razvoja brez izvedbe PRP 2014-2020 ... 7
Ocena pričakovanih vplivov izvedbe PRP 2014-2020 ... 11
Spremljanje stanja ... 18
Alternative 19
Omilitveni ukrepi in priporočila ... 19
Zaključek s sklepno ugotovitvijo ... 22
1. Uvod ... 28
1.1 Ozadje za pripravo poročila ... 28
1.2 Namen okoljskega poročila ... 29
1.3 Proces priprave okoljskega poročila ... 29
1.4 Sodelovanje z javnostjo ... 38
1.5 Metodološki pristop ... 39
2. Podatki o planu – Programu razvoja podeželja 2014-2020 ... 42
2.1 Ime plana ... 42
2.2 Območje, ki ga zajema plan ... 42
2.3 Cilji plana ... 42
2.4 Kratek opis Programa razvoja podeželja 2014-2020 ... 43
2.4.1 Pospešitev procesov strukturnega prilagajanja v kmetijstvu in s tem ustvarjanje pogojev za povečanje produktivnosti slovenskega kmetijstva in dvig stopnje samooskrbe ... 44
2.4.2 Učinkovitejše tržno organiziranje kmetijstva, krepitev agroživilskih verig ter večja prepoznavnost in kakovost lokalno pridelanih proizvodov ... 44
2.4.3 Trajnostno izkoriščanje gozdov in povečanje dodane vrednosti lesa z boljšim tržnim povezovanjem na področju gozdarstva in vzdolž gozdno-lesne verige ter povečanjem konkurenčnosti na področju gozdarstva in neindustrijske predelave lesa ... 45
2.4.4 Spodbujanje kmetijskih praks, ki ugodno vplivajo na ohranjanje naravnih virov in prilagajanje na podnebne spremembe ... 45
2.4.5 Zelena delovna mesta in skladen in vzdržen razvoj podeželja, ki temelji na razvoju endogenih potencialov lokalnega okolja ... 45
2.4.6 Načrtovani ukrepi ... 46
2.4.7 Osnovni podatki o predvidenih ukrepih ... 49
2.5 Namenska raba prostora ... 71
2.6 Načrtovani posegi z vplivi na okolje ... 71
2.7 Predvideno obdobje izvajanja plana ... 72
2.8 Potrebe po naravnih virih ... 72
2.9 Predvidene emisije, odpadki in ravnanja z njimi ... 72
2.9.1 Predvidene emisije ... 73
2.9.2 Ravnanje z odpadki ... 73
3. Podatki o stanju okolja ... 74
3.1 Geografski oris ... 74
3.2 Pomembni okoljski vidiki ... 74
3.2.1 Biotska raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo ... 74
3.2.2 Tla ... 83
3.2.3 Voda ... 90
3.2.4 Podnebni dejavniki ... 107
3.2.5 Prebivalstvo in zdravje ljudi (kakovost življenja) ... 112
3.2.6 Kulturna dediščina ... 117
4. Opis razvoja stanja okolja brez izvedbe plana ... 119
4.1 Biotska raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo ... 119
4.2 Tla ... 119
4.3 Vode ... 120
4.4 Podnebni dejavniki ... 121
4.5 Prebivalstvo in zdravje ljudi (kakovost življenja) ... 122
4.6 Kulturna dediščina ... 122
5. Pričakovani vplivi plana in vsebinjenje (scoping) ... 124
5.1 Vsebinjenje (scoping) ... 124
5.2 Pričakovani vplivi plana ... 126
6. Ocena vplivov in posledic izvedbe plana, omilitveni ukrepi in spremljanje stanja ... 127
6.1 Splošno o okoljskih ciljih in kazalcih ... 127
6.2 Okoljski cilji in kazalci ... 127
6.3 Ocena pričakovanih vplivov izvedbe PRP 2014-2020 ... 128
6.3.1 Biotska raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo ... 129
6.3.2 Tla ... 142
6.3.3 Vode ... 145
6.3.4 Podnebni dejavniki ... 163
6.3.5 Kulturna dediščina ... 163
6.3.6 Prebivalstvo in zdravje ljudi ... 167
6.4 Omilitveni ukrepi ... 170
6.4.1 Okoljski cilj »Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine« ... 171
6.4.2 Okoljski cilj »Ohranjeni gozdni ekosistemi« ... 172
6.4.3 Okoljski cilji »Dobro količinsko stanje voda«, »Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda«, »Dobro ekološko stanje površinskih voda« ... 172
6.5 Priporočila ... 173
6.6 Spremljanje stanja ... 176
7. Alternative ... 178
8. Zaključek s sklepno ugotovitvijo ... 179
9. Opozorilo o celovitosti ... 181
10. Viri informacij ... 183
Priloga 1: Pregled vplivov plana na obravnavane dejavnike okolja ... 189

10.1.1 Biotska raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo ... 189
10.1.2 Tla ... 198
10.1.3 Vode ... 201
10.1.4 Podnebni dejavniki ... 207
10.1.5 Kulturna dediščina ... 208
10.1.6 Prebivalstvo in zdravje ljudi ... 211
11. Priloga 2: Odgovori na pripombe iz javne razgrnitve ... 219

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Ukrepi PRP 2014-2020 ... 4
Preglednica 2: Predlagani okoljski cilji PRP 2014-2020 ... 5
Preglednica 3: Predlagani kazalci za spremljanje okoljskih ciljev PRP 2014-2020 ... 18
Preglednica 4: Koraki priprave okoljskega poročila ... 30
Preglednica 5: Pregled upoštevanih pripomb pri dopolnitvi PRP 2014-2020 zaradi ugotovitev okoljskega poročila in pripomb mnenjedajalcev v postopku celovite presoje vplivov na okolje ... 32
Preglednica 6: Pregled aktivnosti za vključevanje javnosti ... 38
Preglednica 7: Lestvica velikostnih razredov vplivov izvedbe PRP 2014-2020 na uresničevanje okoljskih ciljev ... 41
Preglednica 8: Prednostne naloge in prednostna področja podpore za razvoj podeželja in cilji PRP 2014-2020 ... 42
Preglednica 9: Pregled prednostnih nalog, področij in ukrepov ki so predvideni s PRP 2014-2020 (z modro so označene prednostne naloge, pomembne za pripravo okoljskega poročila) ... 47
Preglednica 10: Ukrepi PRP 2014-2020 ... 49
Preglednica 11: Prispevek posameznih ukrepov k prednostnim nalogam (z modro so označene prednostne naloge, pomembne za pripravo okoljskega poročila) ... 65
Preglednica 12: Prispevek posameznih ukrepov k horizontalnim temam (z modro so označene horizontalne teme, pomembne za pripravo okoljskega poročila) ... 66
Preglednica 13: Kazalci okolja za spremljanje stanje biotske raznovrstnosti ... 75
Preglednica 14: Ocena stanja habitatnih tipov, varovanih po Direktivi o habitatih, v letu 2013 ... 77
Preglednica 15: Trend spremembe rabe tal na obravnavanih območjih v obdobju 2006-2010 ... 79
Preglednica 16: Trend spremembe rabe tal na obravnavanih območjih v obdobju 2006-2010 ... 80
Preglednica 17: Kazalci okolja za spremljanje stanje biotske raznovrstnosti ... 82
Preglednica 18: Raba zemljišč v Sloveniji od 2002, 2005, 2007, 2011 (MKGP, KIS, 2013) ... 87
Preglednica 19: Struktura kmetijskih zemljišč v uporabi po zemljiških kategorijah (v ha) ... 89
Preglednica 20: BDP slovenskih regij glede na stopnjo urbanizacije ... 113
Preglednica 21: Stopnja registrirane brezposelnosti glede na stopnjo urbanizacije ob koncu posameznih koledarskih let ... 114
Preglednica 22: indeks »Ljudje na meji revščine ali socialne izključenosti glede na raven urbanizacije« ... 115
Preglednica 23: Dejavniki okolja, pomembni za PRP 2014-2020 ... 125
Preglednica 24: Predlagani okoljski cilji PRP 2014-2020 ... 127
Preglednica 25: Priporočila za zmanjšanje negativnih vplivov in ukrepov za krepitev pozitivnih vplivov PRP 2014-2020 na okolje ... 173
Preglednica 26: Predlagani kazalci za spremljanje okoljskih ciljev PRP 2014-2020 ... 176
Preglednica 27: Ustreznost proizvodnje bioplina, podprte z naložbami iz ukrepa 4 (4.1 in 4.2), glede na Direktivo 2009/28/ES ... 207
Preglednica 28: Pregled pripomb javnosti, podanih v času javne razgrnitve, in odgovorov nanje. ... 219

Kazalo slik

Slika 1: Shema sodelujočih deležnikov v procesu priprave PRP 2014-2020 ... 29
Slika 2: Shema poteka priprave PRP 2014-2020, postopka celovite presoje in predhodnega vrednotenja. Povzeto po Getting the most from your RDP: Guidelines for the ex-ante evaluation of 2014-2020 RDPs ... 29
Slika 3: Natura območja v Sloveniji ... 83
Slika 4: Ocena tveganja zmanjševanja organske snovi v tleh (ARSO, KOS, 2013) ... 85
Slika 5: Razmerje med odvzemom podzemne vode in količino razpoložljive podzemne vode v letu 2011 ... 94
Slika 6: Vodovarstvena območja v Sloveniji ... 95
Slika 7: Prikaz obsega površin primernih za namakanje glede na obravnavan vodni vir ... 103
Slika 8: Prikaz BDP na prebivalca evropskih regij (EU27) glede na urbano-ruralno topologijo ... 113
Slika 9: Prikaz indeksa staranja prebivalstva slovenskih regij za leta 2000, 2005 in 2011 ... 114
Slika 10: Prikaz stopnje registrirane brezposelnosti po slovenskih regijah za leta 2007, 2009 in 2011 (v %) ... 115

Kazalo grafov

Graf 1: Delež habitatnih tipov, varovanih po Direktivi o habitatih glede na oceno stanja ... 78
Graf 2: Porazdelitev organske snovi v tleh (KIS, 2011) ... 85
Graf 3: Poraba mineralnih gnojil v Sloveniji med 1992 do 2011 (SURS, podatkovni portal Si-stat, 2013) ... 86
Graf 4: Poraba rastlinskih hranil na hektar kmetijske zemlje v uporabi v RS od 1992-2011 (KOS in STAT.SI, 2013) ... 87
Graf 5: Raba zemljišč v Sloveniji leta 2011 ... 88
Graf 6: Kemijsko stanje vodnih teles podzemne vode (VTPodV) v letih 2007 – 2011 za vodna telesa, ki imajo slabo kemijsko stanje v letu 2011 ... 90
Graf 7: Spremembe rabe kmetijskih tal na vodovarstvenih območjih med 2002 in 2011 ... 95
Graf 8: Letna rečna bilanca Slovenije (neto odtok kot razlika med skupnim odtokom in dotokom) ... 97
Graf 9: Poraba vode v tehnološke namene v proizvodnji (skupno) ... 99
Graf 10: Površine zemljišč, pripravljene za namakanje, in namakane površine v Sloveniji ... 100
Graf 11: Prikaz rabe vode za namakanje iz posameznih vodnih virov po letih (količine na y osi so v m3) ... 100
Graf 12: Deleži posameznih vrst odvzemov (mHE-mala hidroelektrarna, R-ribogojnica, OPV-oskrba s pitno vodo, TV-tehnološka voda, M/Ž-mlin/žaga, HE-hidroelektrarna, N-namakanje) na VO Donave (levo) in na VO Jadranskega morja ... 101
Graf 13: Čiščenje odpadnih vod v 1000 m3 (skupno za vse stopnje čiščenja) po letih ... 105
Graf 14: Količina čiščene odpadne vode po letih glede na način čiščenja, vir: ARSO, 2013 ... 105
Graf 15: Odstotni delež prebivalcev Slovenije, vključenih v monitoring pitne vode, po velikostnih razredih oskrbovalnih območij in prebivalcev brez nadzora, po območjih ZZV, v letu 2010 ... 106
Graf 16: Suše v Sloveniji v letih od 1961 do 2004 ... 108
Graf 17: Število poplav z znatnimi škodnimi posledicami v obdobju od 1550 do 2012 ... 110

Graf 18: Časovna razporeditev poplav z znatnimi škodnimi posledicami v obdobju 1800 do 2012 ..... *111*
Graf 19: Površine dejanske rabe tal v poplavnem območju (od 2002 do 2012) *111*

Priloge k poročilu

Priloga 1: Pregled vplivov plana na obravnavane dejavnike okolja
Priloga 2: Odgovori na pripombe iz javne razgrnitve

1. Uvod

1.1 Ozadje za pripravo poročila

V pripravi je Program razvoja podeželja za obdobje 2014-2020 (v nadaljevanju PRP 2014-2020), vzporedno z njegovo pripravo pa poteka tudi predhodno vrednotenje PRP 2014-2020 ter priprava okoljskega poročila za celovito presojo vplivov Programa razvoja podeželja na okolje. Sektor za CPVO Ministrstva RS za kmetijstvo in okolje (sedaj Ministrstvo RS za okolje in prostor) je namreč 3. junija 2013 izdal odločbo št. 35409-176/2013/10, v kateri je opredeljeno, da je za PRP 2014-2020 potrebno izvesti tako celovito presojo vplivov na okolje kot presojo sprejemljivosti vplivov izvedbe PRP 2014-2020 na varovana območja.

PRP 2014-2020 spodbuja razvoj podeželskih območij s pomočjo sredstev Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja; v obdobju 2014-2020 bo prispevek EU znašal 837 milijonov EUR, skupni javni izdatki pa 1,1 milijarde EUR. PRP 2014-2020 je po svoji naravi program, ki lahko znatno vpliva na okolje, s kmetijsko okoljskimi in kmetijsko podnebnimi plačili in drugimi aktivnostmi za ozelenitev kmetijstva pa lahko tudi znatno izboljša stanje. Polovica vsote bo namenjena izboljšanju okolja in podeželja, ki se v okviru PRP 2014-2020 zagotavlja s:

- podporo kmetijski dejavnosti, ki se odvija na območjih s težjimi pridelovalnimi razmerami oziroma na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijstvo (gorska območja, strma območja ipd.),
- kmetijsko okoljsko podnebnimi plačili za okolju prijazne, ekstenzivne načine kmetovanja, ki pripomorejo k ohranjanju biotske raznovrstnosti, vodnih virov, tal, krajine, ipd.,
- ekološkim kmetovanjem.

Program razvoja podeželja ne zajema samo kmetijstva, ampak spodbuja tudi podjetništvo na podeželju, zagotavljanje infrastrukture in dejavnosti za kakovost življenja na podeželju ter pristop LEADER, ki se izvaja »od spodaj navzgor«, da spodbuja skupne pobude in projekte v lokalni skupnosti. Trenutno je program v zaključni fazi usklajevanja z Evropsko komisijo.

Procesi priprave PRP 2014-2020, okoljskega poročila in predhodnega vrednotenja PRP 2014-2020 morajo biti usklajeni, da bi lahko v vsakem od procesov pravočasno upoštevali prilagoditve samega PRP 2014-2020 zaradi ugotovitev in predlogov posameznega procesa, drugič pa tudi zato, da si predlogi za izboljšanje PRP 2014-2020, podani z različnih vidikov (okoljski vidik, relevantnost, učinkovitost,…) ne bi bili nasprotujoči. Obenem je potekala priprava Partnerskega sporazuma, ki je procesno prinesla nekaj prilagoditev PRP 2014-2020, čemur je bilo treba prilagoditi tudi okoljsko poročilo in dodatek za presojo sprejemljivosti. V času priprave prvega osnutka PRP 2014-2020, ki je bil javnosti predstavljen julija 2013, Uredba o podpori za razvoj podeželja še ni bila sprejeta, ampak je bila na voljo v obliki osnutka, Evropska komisija pa še ni izdala vseh podrobnejših navodil in smernic, kot so npr. tehnični listi za posamezne ukrepe. PRP 2014-2020 je bil po objavi Uredbe (EU) št. 1305/2013 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005 ter pripravi tehničnih listov ukrepov s strani Evropske komisije usklajen z njihovo vsebino, posledično je tudi dopolnjeno okoljsko poročilo usklajeno z Uredba o podpori za razvoj podeželja in s tehničnimi listi ukrepov.

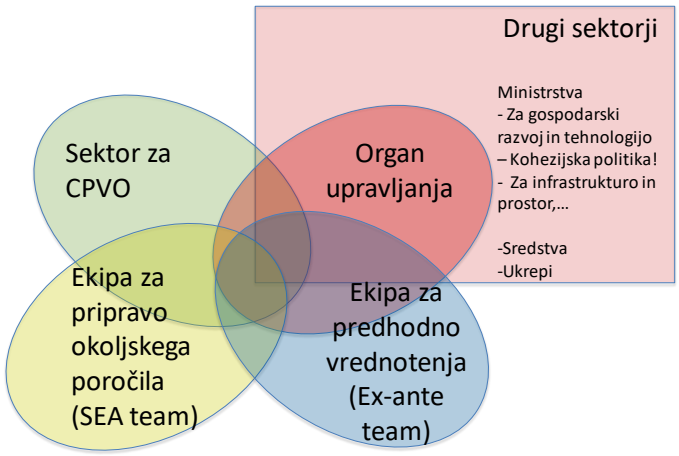

Slika 1: Shema sodelujočih deležnikov v procesu priprave PRP 2014-2020

Potrebne so bile dopolnitve okoljskega poročila in dodatka za presojo sprejemljivosti zaradi pripomb iz javne razgrnitve, naknadnih sprememb PRP 2014-2020 in sprememb okoljske zakonodaje, tako da gre za sedmo dopolnjeno verzijo okoljskega poročila in dodatka za presojo sprejemljivosti.

1.2 Namen okoljskega poročila

Namen okoljskega poročila je podati informacije in oceno vplivov PRP 2014-2020 na okolje in na varovana območja, ki bodo omogočile izvedbo celovite presoje vplivov na okolje in presoje sprejemljivosti vplivov PRP 2014-2020 na varovana območja.

Okoljsko poročilo je izdelano v skladu z določili Uredbe o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje (Uradni list RS, št. 73/05) in v skladu s Pravilnikom o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Uradni list RS, št. 130/04, 53/06, 38/2010, 3/2011), ki predpisujeta tako postopek kot vsebino poročil. Upoštevane so bile tudi smernice za predhodno vrednotenje Programov razvoja podeželja: Getting the Most From Your RDP: Guidelines for the Ex-ante Evaluation of 2014-2020 RDPs, osnutek, avgust 2012.

1.3 Proces priprave okoljskega poročila

Priprava okoljskega poročila je potekala vzporedno s pripravo PRP 2014-2020 in predhodnim vrednotenjem novega programa. Priprava PRP 2014-2020, vrednotenje in celovita presoja vplivov na okolje so tri med seboj tesno povezani procesi, zato je njihova priprava potekala v sodelovanju pripravljavcev programa, ekipe podjetja KPMG, ki je evalvator novega PRP 2014-2020 in ekipo podjetja Oikos kot pripravljavca okoljskega poročila.

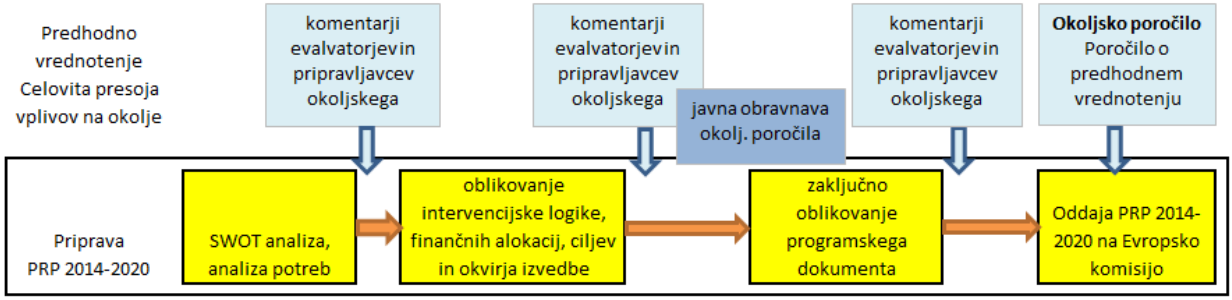

Slika 2: Shema poteka priprave PRP 2014-2020, postopka celovite presoje in predhodnega vrednotenja. Povzeto po *Getting the most from your RDP: Guidelines for the ex-ante evaluation of 2014-2020 RDPs*

V nadaljevanju predstavljamo korake priprave okoljskega poročila.

Preglednica 4: Koraki priprave okoljskega poročila

Aktivnost	Aktivnost za javnost	Opombe
groba pregled stanja okolja, ključne ugotovitve	**Scoping (vsebinjenje) za širšo strokovno javnost:** predstavljeni so bili proces priprave okoljskega poročila, prve ugotovitve o stanju okolja in ključna vprašanja.	S pregledom ključnih informacij o stanju okolja v Sloveniji s poudarkom na kmetijstvu in podeželju smo pridobili ključne informacije o trenutnem stanju okolja in možnih trendih.
interni scoping (vsebinjenje)		V projektnem timu smo določili, kateri vidiki okolja in kateri trendi v okolju so pomembni za celovito presojo PRP 2014-2020. Ugotovitve smo predstavili na scopingu (vsebinjenju) za širšo javnost.
analiza stanja okolja in trendov v okolju	**Fokusne skupine o stanju okolja:** izvedli smo tri fokusne skupine ločeno po tematikah (zdravje prebivalstva in kulturna dediščina; narava; vode in tla) na katerih smo se z ožjo skupino povabljenih strokovnjakov pogovorili o rezultatih analize stanja, ugotovljenih trendih in morebitnih posebnih poudarkih ali vsebinah, ki bi jih morali dodatno obravnavati.	Podrobneje smo analizirali stanje okolja v Sloveniji in poskusili natančneje opredeliti trende. Pregledali smo javno dostopne podatke ARSO, kazalnike okolja, letna poročila in različne javno dostopne študije in analize.
pregled izhodišč za pripravo PRP 2014-2020 (SWOT analiza, načrt kazalnikov,…)		Od pripravljavcev PRP 2014-2020 smo prejeli osnovne informacije o programu v pripravi, jih pregledali in identificirali področja, kjer bi lahko izvedba PRP pomembno vplivala na okolje tako v pozitivnem kot v negativnem smislu. Med kazalci smo opredelili tiste, ki bi jih lahko uporabili tudi za spremljanje doseganja okoljskih ciljev.
oblikovanje ciljev, pregled nabora kazalnikov		Na podlagi ugotovitev stanja okolja ter predvidenih vsebin PRP 2014-2020 smo opredelili okoljske cilje na področjih, za katere smo v scopingu ugotovili, da so pomembna zaradi trenutnega stanja okolja in trendov ter zaradi dejavnosti, ki naj bi jih spodbujal PRP 2014-2020. Kazalnike za spremljanje okoljskih ciljev je bilo v tej fazi nemogoče opredeliti, saj ni bilo na voljo vseh informacij o programu, po drugi strani pa je nesmiselno določiti takšne kazalnike, s katerimi ne bi ciljno zajeli vplivov PRP.
pregled osnutka PRP 2014-2020 in povezav z varstvom okolja na strateški ravni	**Fokusna skupina o vplivih PRP 2014-2020 s strokovno javnostjo:** izvedba fokusne skupine, prvotno predvidene za konec maja, je bila predlagana za konec avgusta 2013. Namesto fokusne skupine smo septembra in oktobra 2013 izvedli vrsto sestankov s širšim krogom strokovnjakov.	Na podlagi posredovanega strateškega dela, v njem opredeljenih prednostnih področij, ukrepov in podukrepov smo opredelili ključna področja vpliva izvajanja PRP 2014-2020 in možnosti za omilitev negativnih in krepitev pozitivnih vplivov.
analiza ukrepov PRP 2014-2020 z vidika vplivov na okolje		Na podlagi tehničnih listov posameznih ukrepov smo opredelili možne vplive izvajanja posameznih ukrepov in programa kot celote.
ocena vplivov in priprava osnutka okoljskega poročila		Možne vplive izvajanja PRP 2014-2020 smo ocenili z vidika doseganja okoljskih ciljev in pomena za varstvo okolja. Pomemben del je presoja sprejemljivosti vplivov PRP na varovana območja, saj je PRP 2014-2020 z določenimi ukrepi (zlasti s kmetijsko okoljskimi in kmetijsko podnebnimi plačili) pomemben mehanizem ohranjanja narave.
posvetovanje s pripravljavci PRP 2014-2020 in evalvatorji		Z Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in evalvatorji smo se pogovorili o ugotovitvah in predlaganih omilitvenih ukrepih ter ukrepih za krepitev pozitivnih vplivov na okolje, pri čemer je bil poudarek na njihovi enostavni izvedljivosti in učinkih.
usklajevanje z mnenjedajalci/nosilci urejanja prostora		Z organizacijami, ki v procesu celovite presoje sodelujejo s podajanjem smernic in mnenj, smo se uskladili glede njihovih pogledov na vsebine okoljskega poročila, predvsem o zajetih vsebinah, ki so implicitno zajete v PRP 2014-2020 (namakalni sistemi) in analizi izbora ukrepov. Večina je bila s svojimi predstavniki vključenih v scoping in fokusne skupine.
dopolnitev okoljskega		Po uskladitvi z različnimi deležniki smo dopolnili okoljsko poročilo.

Aktivnost	Aktivnost za javnost	Opombe
poročila		
Javna razgrnitev in javna obravnava	**Javna razgrnitev in javna obravnava**: naj bi stekla takoj po oddaji dopolnjenega okoljskega poročila in naj bi potekala januarja in februarja.	Po končni uskladitvi s Sektorjem za CPVO je bila organizirana javna razgrnitev, ki je potekala od 16. 4. 2014 do 16. 5. 2014.
posvetovanje s pripravljavci PRP 2014-2020 in evalvatorji	**Posvetovanje s strokovno javnostjo**: v času javne obravnave in nato dopolnjevanja okoljskega poročila in usklajevanja z dopolnitvami PRP je potekalo tudi posvetovanje s strokovnjaki s posameznih področij.	Po zaključku javne razgrnitve smo okoljsko poročilo dopolnili na podlagi pripomb javnosti, dopolnitev PRP 2014-2020 in sprememb okoljske zakonodaje.

Po predaji okoljskega poročila smo s pripravljavci PRP 2014-2020 pregledali možnost dopolnitve PRP in upoštevanja podanih omilitvenih in okrepitvenih ukrepov. Septembra smo prejeli pripombe mnenjedajalcev in se o njih pogovorili na sestanku, ki ga je organiziral Sektor za celovito presojo vplivov na okolje (CPVO) Ministrstva RS za okolje in prostor. Pripravljavci programa so na podlagi pripomb mnenjedajalcev v postopku celovite presoje vplivov na okolje, zlasti Sektorja za CPVO, Zavoda RS za varstvo narave in Ministrstva RS za kulturo in usklajevanja z njimi, dopolnili PRP 2014-2020.

Naknadne spremembe PRP 2014-2020 po oddaji osnutka okoljskega poročila avgusta 2013 so bile opravljene zaradi ugotovitev v postopku celovite presoje vplivov na okolje, a tudi zaradi objavljenih tehničnih listov za posamezne ukrepe, objavljene kodifikacije ukrepov in ugotovitev predhodnega vrednotenja. Okoljsko poročilo je bilo tako dopolnjeno na podlagi pripomb mnenjedajalcev in dopolnjenega osnutka PRP 2014-2020 iz novembra 2013.

PRP 2014-2020 je bil dodatno dopolnjen na podlagi sprejete Uredbe (EU) št. 1305/2013 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005, ugotovitev okoljskega poročila in zahtev mnenjedajalcev v postopku celovite presoje vplivov na okolje ter usklajevanj z drugimi deležniki.

Aprila in maja 2014 je potekala javna razgrnitev, v kateri je pet deležnikov podalo svoje pripombe na Okoljsko poročilo, Dodatek za presojo sprejemljivosti in sam Program razvoja podeželja. Maja in junija so bile pripravljene nekatere dopolnitve PRP 2014-2020, ki je bil nato oddan v Evropski komisiji za nadaljnje usklajevanje. Julija in avgusta 2014 sta bila okoljsko poročilo in dodatek za presojo sprejemljivosti četrtič dopolnjena na podlagi sprememb PRP 2014-2020 in pripomb iz javne razgrnitve. Sledila je peta dopolnitev okoljskega poročila in dodatka za presojo sprejemljivosti zaradi sprememb zakonodaje in nekaterih dodatnih sprememb PRP 2014-2020, ter šesta in sedma dopolnitev okoljskega poročila in dodatka za presojo sprejemljivosti novembra in decembra 2014 zaradi naknadnih sprememb PRP 2014-2020.

Povzetek sprememb PRP 2014-2020 zaradi ugotovitev okoljskega poročila in pripomb mnenjedajalcev v postopku celovite presoje vplivov na okolje je podan v spodnji preglednici.

Preglednica 5: Pregled upoštevanih pripomb pri dopolnitvi PRP 2014-2020 zaradi ugotovitev okoljskega poročila in pripomb mnenjedajalcev v postopku celovite presoje vplivov na okolje

Datum pripombe	Področje	Predlagani omilitveni ukrep / priporočilo	Komentar
20. 8. 2013	Vode (prostorske smernice)	Priprava podrobnih smernic (podobne tistim za biotsko raznovrstnost) in izbira lokacij, kjer so operacije v glavnem namenjene zaščiti vodnih virov - na treh prednostnih področjih vodnih teles s slabim kemijskim stanjem). (ukrep kmetijsko okoljsko podnebna plačila).	Delno upoštevano. V splošnem opisu ukrepa kmetijsko okoljsko podnebna plačila (KOPOP) je navedeno, da bodo podpore ciljno usmerjene tudi na območja, ki so problematična z vidika onesnaževanja kmetijskega izvora (prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah). Za ta območja je oblikovana tudi posebna operacija znotraj ukrepa KOPOP - Varovanje vodnih virov.
20. 8. 2013	Vode (prostorske smernice)	Merila za izbor se lahko osredotočijo na območja treh vodnih teles s slabim stanjem, da se doseže večji vpliv podzemne vode. (ukrepi Naložbe v osnovna sredstva, Razvoj kmetij in podjetij)	Upoštevano. Merila za izbor bodo prilagojena upoštevajoč 49. člen Uredbe 1305/2013/EU.
20. 8. 2013	Vode (učinkovitejše izvajanje)	Na določenih problematičnih območjih, kjer površinske vode in podzemne vode ne izpolnjujejo ciljev okvirne direktive o vodah, bi morala biti prednostna naloga svetovanje za zmanjšanje vpliva na vode (ukrep Pomoč pri uporabi storitev svetovanja).	Upoštevano. Z namenom boljšega, učinkovitejšega in k rezultatom usmerjenega izvajanja ukrepa KOPOP, bodo z ukrepom povezane vsebine vključene tudi v podpore za svetovanje (ukrep Pomoč pri uporabi storitev svetovanja).
20. 8. 2013	Prebivalstvo in zdravje ljudi, tla, vode (učinkovitejše izvajanje)	Izvajanje promocije shem kakovosti za proizvajalce, kot tudi za širšo ciljno skupino, torej uporabnike teh proizvodov, da bi povečali povpraševanje po teh izdelkih (ukrepi Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila, Prenos znanja, Pomoč pri uporabi storitev svetovanja, Skupine in organizacije proizvajalcev, Sodelovanje).	Upoštevano. Promocija shem kakovosti bo možna preko ukrepa, ki se nanaša na vključevanje kmetov v sheme kakovosti in ukrepa Sodelovanje, v okviru tega se lahko podpre promocija kratkih oskrbnih verig in lokalnih trgov. To seveda ne izključuje shem kakovosti, vendar jih tudi ne preferira. V okviru ukrepov Prenos znanja in Pomoč pri uporabi storitev svetovanja bodo prednostno podprta usposabljanja za ukrepe Dobrobit živali, KOPOP in Ekološko kmetovanje..
20. 8. 2013	Narava (učinkovitejše izvajanje)	Povezava z ukrepom Pomoč pri uporabi storitev svetovanja za spodbujanje dostopa do ukrepa Ekološkega kmetijstva in tistih operacij iz ukrepa KOPOP, ki so najbolj primerne za značilnosti prisotnih habitatnih tipov in vrst in jim tako dati priložnost za povečanje pozitivnega vpliva (ukrepi Kmetijsko okoljsko podnebna plačila, Ekološko kmetovanje, Pomoč pri uporabi storitev svetovanja).	Upoštevano. Zahtevane povezave med ukrepom, povezanim s svetovanjem (ukrep Pomoč pri uporabi storitev svetovanja) in ukrepoma KOPOP in Ekološko kmetovanje so bile vzpostavljene. Kmetom, ki se bodo vključili v ukrep KOPOP ali Ekološko kmetovanje, bo omogočen dostop do specializiranega individualnega svetovanja v povezavi z okoljevarstvenimi, naravovarstvenimi vsebinami in ekološkim kmetovanjem. Ravno na teh vsebinah so bili namreč zaznani največji primanjkljaji v znanju in osveščenosti. Uporaba storitve svetovanja je v teh dveh ukrepih pogoj – vanju vključeni kmetje bodo morali koristiti storitev svetovanja najmanj enkrat v času trajanja obveznosti. Ta storitev bo zanje brezplačna.
20. 8. 2013	Narava, kulturna dediščina, tla, vode	Spodbujanje organizacij na področju ohranjanja narave, kulturne dediščine in varstva okolja, ki lahko sodelujejo pri teh	Upoštevano. Okoljevarstvene in naravovarstvene vsebine so vključene v ukrep Sodelovanje. Prav tako se ti

Datum pripombe	Področje	Predlagani omilitveni ukrep / priporočilo	Komentar
	(učinkovitejše izvajanje)	projektih (ukrep Sodelovanje). Subjekti (organizacije) bi morali sodelovati pri skupnih projektih za spodbujanje operaterjev na področju ohranjanja narave, kulturne dediščine in varstvo okolja, na primer: zavarovana območja, organizacije, ki se ukvarjajo z varstvom kulturne dediščine in kulturne krajine, upravljanje z vodo, itd.	vidik odražajo skozi merila za izbor pri številnih ukrepih. Aktivnosti v povezavi s kulturno dediščino so lahko predmet projektov lokalnih akcijskih skupin (LEADER) ali pa nekmetijskih dejavnosti (ukrep Razvoj kmetij in podjetij).
20. 8. 2013	Narava, tla, vode (zagotavljanje ustrezne vsebine)	Zagotoviti določene okoljske in naravovarstvene vsebine v usposabljanjih in vključiti tudi druge interesne skupine iz vseh področij varstva okolja (ukrepi Prenos znanja, Pomoč pri uporabi storitev svetovanja).	Upoštevano. Okoljevarstvene in tudi naravovarstvene vsebine, povezane z ukrepom kmetijsko okoljsko podnebnih plačil, bodo vključene v podpore za usposabljanje in svetovanje (ukrepa Prenos znanja, Pomoč pri uporabi storitev svetovanja). Pri izvajanju svetovanja in usposabljanja na navedenih področjih bo zahtevana ustrezna kvalificiranost izvajalca. Prav tako se ti vidiki odražajo med merili za izbor pri posameznih ukrepih.
20. 8. 2013	Narava, vode, tla, kulturna dediščina (zagotavljanje ustrezne vsebine)	Načrti za razvoj kmetijskega gospodarstva in posameznih dejavnosti morajo biti usklajeni z naravovarstvenimi cilji in režimi (ukrep Pomoč pri uporabi storitev svetovanja). Če je kmetija v enem od območij s posebnim varstvenim režimom (npr. območje Natura 2000, zavarovana območja) ali območij tveganja (npr. erozija), morata biti tako Načrt za razvoj kmetijskega gospodarstva kakor tudi Načrt za vsako dejavnost usklajen z naravovarstvenimi cilji in režimi (npr. okoljski cilji območij Natura 2000).	Delno upoštevano. Pred vstopom v ukrep KOPOP ali ukrep Ekološko kmetovanje mora biti izdelan individualen program aktivnosti kmetijskega gospodarstva, ki vključuje opis kmetijskega gospodarstva (usmeritev, način proizvodnje, podatki o zemljiščih in živalih, načrt kolobarja, načrt ureditve pašnika in paše, če so živali na paši ipd.), določa katere operacije oziroma zahteve se bodo izvajale na kmetijskem gospodarstvu, katere so posebnosti na kmetijskem gospodarstvu ipd. Če kmetijsko gospodarstvo leži na omenjenih območjih, bo tudi to navedeno v omenjenem programu, kmetu pa bo ponujen možen nabor zahtev, ki se specifično nanašajo na ta območja. V okviru predhodnega usposabljanja, ki je predpogoj za vstop v ukrep KOPOP, bodo kmetje o tem obveščeni in seznanjeni. Kmetijsko dejavnost po posameznih območjih, npr. vodovarstvenih območjih, že omejuje nacionalna zakonodaja. Prav tako se posegi v prostor presojajo po veljavni nacionalni zakonodaji. Upravičenci morajo v primeru naložb vlogi predložiti vso ustrezno dokumentacijo, ki se zahteva po veljavni zakonodaji.
20. 8. 2013	Narava (zagotavljanje ustrezne vsebine)	Pašni načrt mora upoštevati značilnosti in naravovarstvene vrednosti za travinje (ukrepa Naložbe v osnovna sredstva, Razvoj kmetij in podjetij).	Upoštevano bo v sklopu izvedbenega akta.
20. 8. 2013	Zdravje ljudi (zagotavljanje ustrezne vsebine)	Dopustiti možnosti za projekte, usmerjene v razvoj trajnostnih oblik prevoza (ukrepa Sodelovanje, LEADER).	Upoštevano. Pri ukrepu Sodelovanje so ti vidiki načeloma lahko vključeni. V okviru ukrepov LEADER ni omejitve, v kolikor so taki projekti skladni s šestimi prednostnimi nalogami politike razvoja podeželja in usklajeni z SLR. O lokalnem razvoju odločajo lokalna partnerstva, ki morajo pripraviti SLR. V kolikor bodo lokalna partnerstva razvoj trajnostnih oblik prevoza prepoznala kot lokalno razvojno potrebo, se lahko v okviru ukrepa LEADER financira tudi tovrstne operacije.

Datum pripombe	Področje	Predlagani omilitveni ukrep / priporočilo	Komentar
20. 8. 2013	Tla, vode, narava, kulturna dediščina (oblikovanje meril za izbor projektov in izvajalcev)	Dodatne točke za izbor izvajalcev teh dejavnosti prenosa znanja in svetovanja za zagotavljanje vsebin na področju varstva okolja (razen ukrepa KOPOP).	Delno upoštevano. Ustrezna kvalificiranost in reference izvajalcev usposabljanja in svetovanja so bile vključene med pogoje upravičenosti pri ukrepih 14. in 15. člena Uredbe 1305/2013/EU. Pri pripravi razpisne dokumentacije za posamezna javna naročila ukrepov iz 14. in 15. člena Uredbe 1305/2013/EU bodo predlagana merila smiselno upoštevana.
20. 8. 2013	Tla, vode, narava, kulturna dediščina (oblikovanje meril za izbor projektov in izvajalcev)	Dodatni kriterij točkovanja pri izbiri naložb : • Identifikacija pomembnih habitatov (npr. ekstenzivni travniki) kot tudi pomembne rastlinske in živalske vrste ter predlog ukrepov za njihovo ohranjanje; • naložbe v sanacijo obstoječe ureditve in njihov vpliv na tla in vode, zlasti na območju treh vodnih teles s slabim kemijskim stanjem; • zagotovitev učinkovite rabe vode in projektov odpadne vode za namakalne sisteme in namakanje; • naložbe v učinkovito rabo vode; • investicije za zmanjšanje tveganja za nastanek erozije; • naložbe, ki bi vključevale obnovo kulturne dediščine v okviru obnove kmetijskih in drugih objektov; • celovito načrtovanje razvoja kmetij v smeri trajnostnega kmetijstva; • v primeru podpore za razvoj nekmetijskih dejavnosti, projektov, ki vključujejo ohranjanje kulturne dediščine in kulturne krajine, ohranjanje narave in vodnih virov (npr. v okviru turistične dejavnosti); (ukrepa Naložbe v osnovna sredstva, Razvoj kmetij in podjetij).	Upoštevano. V primeru dodeljevanja podpor za razvoj nekmetijskih dejavnosti bo priporočilo upoštevano na način, da so investicije v dejavnosti, povezane z naravno in kulturno dediščino že same po sebi opredeljene kot prednostne dejavnosti pri tem ukrepu. Kar zadeva investicij v osnovna sredstva, so okoljevarstveni in prostorski (geografski) vidiki sestavni del meril za izbor pri vseh podukrepih oziroma tipih operacije. Prav tako so bile opredeljene naložbe oz. vrste naložb, ki prispevajo k doseganju horizontalnih ciljev po Uredbi 1305/2013/EU (okolje, inovacije, podnebne spremembe). Način spodbujanja teh investicij bo opredeljen v izvedbenih predpisih in javnih razpisih. Vlagatelj bo moral v poslovnem načrtu oz. s projektno dokumentacijo te vidike predstaviti in utemeljiti. Hkrati pa je pri izvedbi del zavezan k upoštevanju vse področne zakonodaje, med drugim tudi zakonodaje, vezane na graditev objektov, varovanje voda, okolja in narave.
20. 8. 2013	Tla, vode, narava, kulturna dediščina (oblikovanje meril za izbor projektov in izvajalcev)	Merila za izbor projektov in sodelovanja pri odobritvi lokalne razvojne strategije: poudarek je treba nameniti projektom na temo varstva okolja - ohranjanje narave (npr. preskušanje varnostnih primerne metode kmetovanja narave, razvoj monitoringa), dejavnosti za zmanjšanje vpliva o vodah, učinkovita raba vode in varstvo vodnih virov, dejavnosti za preprečevanje erozije tal, pristopi k zmanjšanju dobavno verigo, ohranjanje kulturne dediščine, itd. (ukrepa Sodelovanje, LEADER).	Delno upoštevano. Pri ukrepu Sodelovanje je v merilih za izbor prioriteta dana projektom z naravovarstvenimi oz. okoljevarstvenim vidiki. Tudi operativne skupine EIP bodo zasledovale vidik trajnosti v kmetijstvu. Predviden je poseben sklop vsebin v okviru ukrepa Sodelovanje, ki se nanašajo na skupinske pristope k varstvu okolja. Tudi ostali vidiki, omenjeni v priporočilu, bodo upoštevani. V okviru ukrepa M19 operacije izbira LAS na podlagi meril za izbor, ki jih v SLR opredeli lokalno partnerstvo v času priprave SLR. Vključitev predlaganega merila za izbor projektov je v pristojnosti LAS. Organ upravljanja pa je identificiral tematska področja ukrepanja, ki zajema tudi varstvo okolja. Pričakuje se, da se bodo LAS skozi operacije, ki jih bodo izbrali za sofinanciranje lotil reševanja tudi okoljsko naravnanih projektov in temu ustrezno izbral merila

Datum pripombe	Področje	Predlagani omilitveni ukrep / priporočilo	Komentar
			za izbor.
20. 8. 2013	Narava (oblikovanje meril za izbor projektov in izvajalcev)	Posebno podporo je potrebno nameniti projektom, katerih proizvodnja poteka na naravovarstvenih področjih. Potrebno je dati prednost projektom, ki bodo prispevali k poenostavitvi postopkov za vstop v shemo kakovosti (ukrepa Sodelovanje, LEADER).	Delno upoštevano. Poenostavitev postopkov za vstop v sheme kakovosti ni predmet omenjenih ukrepov. Pri ukrepu Sodelovanje bodo merila natančneje opredeljena in uravnotežena skozi izvedbene predpise, naravovarstveni vidik bo upoštevan. V okviru ukrepa LEADER operacije izbira LAS na podlagi meril za izbor, ki jih v SLR opredeli lokalno partnerstvo v času priprave SLR. Vključitev predlaganega merila za izbor projektov je v pristojnosti LAS. Organ upravljanja pa je identificiral tematska področja ukrepanja, ki zajemajo tudi ohranjanje narave. Pričakuje se, da se bodo LAS skozi operacije, ki jih bodo izbrali za sofinanciranje, lotili reševanja tudi okoljsko naravnanih projektov in temu ustrezno izbrali merila za izbor.
20. 8. 2013	Spremljanje kakovosti storitev za izvajanje ukrepov za prilagoditev	Predvideni perspektivi, ki bi ju bilo potrebno upoštevati pri spremljanju kakovosti prenosa znanja: • kvantitativna (s primerjanjem in analiziranjem podatkov, ki jih zbere ARSKTRP ter z vrednotenjem) in • kvalitativna (v smislu zadovoljstva udeležencev) (ukrep Prenos znanja).	Upoštevano. Pred izborom izvajalcev usposabljanj bodo potekala ocenjevanja vsebin programov (kvantitativno spremljanje). Zadovoljstvo udeležencev usposabljanj bo preverjeno z anketami (kvalitativno spremljanje).
30.9.	Geografska usmeritev določenih shem oziroma zahtev ukrepa Kmetijsko okoljsko podnebna plačila v tista območja, ki so z vidika biotske raznovrstnosti oz. Nature 2000 najpomembnejša ali najbolj ranljiva.	V preteklem obdobju je prišlo do razpršene izvedbe kmetijsko okoljsko podnebnih plačil (ukrep KOPOP), zaradi česar so bili učinki in rezultati manjši od pričakovanih. Zato je v novem programskem obdobju smiselno usmeriti izvajanje ukrepa KOPOP glede na operacije v tista območja, kjer so posamezne operacije oziroma zahteve najbolj potrebne in bodo prispevale k ohranjanju pomembnega oziroma ranljivega območja ohranjanja biotske raznovrstnosti.	Upoštevano. Posamezne zahteve glede ravnanja za ohranjanje habitatov so geografsko opredeljene glede na značilnosti ekološko pomembnih območij in Natura območij in so opredeljene v ukrepu KOPOP.
30.9.	Vključitev plačil v okviru območij Natura 2000 (30. člen)	Plačila v okviru območij Natura 2000 bi olajšala kmetovanje v Natura območjih glede na omejitve zaradi zahtev za posamezno Natura območje, ki presegajo načelo dobrega kmetijskega in okoljskega delovanja	Ni bilo upoštevano; po zagotovilih pripravljavca PRP 2014-2020 bi bili potrebni posamezni načrti upravljanja za posamezno Natura območje s prostorsko zelo natančno določenimi ukrepi upravljanja, v Sloveniji pa se upravljanje izvaja s celovitim programom.
30. 9. 2013	kulturna dediščina (učinkovitejše izvajanje)	Vključenost kulturne dediščine v ukrepe Prenos znanja, Pomoč pri uporabi storitev svetovanja in Sodelovanje.	Delno upoštevano. Ukrepi Prenos znanja, Pomoč pri uporabi storitev svetovanja se kulturne dediščine dotikata zlasti v povezavi z ukrepom KOPOP, in sicer segmentu operacij KOPOP, ki se nanašajo na

Datum pripombe	Področje	Predlagani omilitveni ukrep / priporočilo	Komentar
			ohranjanje krajine (preko zahtev za ohranjanje mejic, košnjo strmih in grbinastih travnikov, ohranjanje visokodebelnih travniških sadovnjakov itd.). Oba ukrepa, vezana na prenos znanja in svetovanje, bosta v vsebinskem smislu kmetom nudila ustrezno podporo. Načrtovana pa je večja usmeritev LAS v okviru pristopa LEADER v ohranjanje kulturne dediščine.
Marec 2014	Narava, vode (učinkovito izvajanje ukrepa KOPOP)	Izvajanje ukrepa KOPOP naj bo oblikovano tako, da ne bo negativne konkurence med posameznimi »operacijami« ali naborom zahtev ukrepa KOPOP, ki bi izničevala dosežene rezultate in s tem zmanjšala možnost doseganja ciljev.	Upoštevano. Oblikovani sta bili dve operaciji vezani na okolju prijaznem gospodarjenju na travinju z živalmi in sicer Trajno travinje I in Trajno travinje II. Poleg tega so bile oblikovane operacije vezane na gospodarjenje z naravovarstveno pomembnimi travišči in sicer Posebni traviščni habitati, Traviščni habitati metuljev, Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov in Steljniki. Upravičenci, katerih površine ležijo na ekološko pomembnih območjih z naravovarstveno pomembnimi travišči se v zahtevo Trajno travinje i in Trajno travinje II lahko vključijo le, če se istočasno vključijo tudi v izvajanje ene izmed operacij, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti (Posebni traviščni habitati, Traviščni habitati metuljev, Steljniki ali Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov) z najmanj 20 % površin trajnega travinja znotraj navedenih območij. Za ta pomembna ekološka območja so izdelani sloji. Upravičenci, katerih površine ležijo na prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda in območjih vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda (NUV), se v izvajanje operacije Poljedelstvo in zelenjadarstvo lahko vključijo le, če se istočasno vključijo tudi v izvajanje operacije Vodni viri z najmanj 30 % njivskih površin na območju Dravske kotline in najmanj 20 % njivskih površin na drugih območjih iz NUV. Tudi če se upravičenci vključijo le v izvajanje operacije Vodni viri, morajo to operacijo na območju Dravske kotline iz NUV izvajati na najmanj 30 % njivskih površin, na drugih območjih iz NUV pa na najmanj 20 % njivskih površin. Tak pristop »mehkega pogojevanja« naj bi zmanjšal možnost negativne konkurence med posameznimi operacijami in zagotovil izvajanje operacij, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti in vodnih virov v dovolj velikem obsegu.
30.9. 2013, marec 2014	Vključitev gozdarsko-okoljskih in podnebnih storitev ter ohranjanja gozdov (34. člen)	Upadanje določenih kazalnikov, zlasti biotske raznovrstnosti, kaže, da se stanje gozdov slabša. Nadaljnje odpiranje gozdov za gospodarsko rabo in fragmentacija z gozdnimi prometnicami lahko pripomorejo k nadaljevanju tega trenda. Za urejanje ekocelic in podobne ukrepe, ki bi pomagali preprečiti slabšanje stanja, so namenjena nacionalna sredstva, a jih je premalo. Vključitev gozdarsko-okoljskih in podnebnih storitev ter ohranjanja gozdov bi omogočila izvajanje ukrepov, ki so nujno potrebni za zaustavitev slabšanja stanja, in pripomogla k osveščenemu delovanju lastnikov gozdov.	Ni bilo upoštevano. Dosežen je bil dogovor znotraj Ministrstva RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, da se bo v obdobju izvajanja PRP 2014-2020 prednostno izvajalo ukrepe za ohranjanje biotske raznovrstnosti v državnih gozdovih; za ohranjanje nekaterih specifičnih vrst, na katere bi lahko ukrepi PRP 2014-2020 negativno vplivali, pa se bodo zagotovila sredstva iz Nacionalne sheme za pribl. 600 ha (ureditev ekocelic).

Datum pripombe	Področje	Predlagani omilitveni ukrep / priporočilo	Komentar
marec 2014	Ciljno izvajanje ukrepov za usposabljanje, svetovanje in sodelovanje (narava, vode)	Vključenost naravovarstvenih vsebin in vsebin za varstvo vodnih virov in uresničevanje Nitratne direktive v ukrepe Prenos znanja, Pomoč pri uporabi storitev svetovanja in Sodelovanje.	Upoštevano. Upravičenci, vključeni v naravovarstvene operacije in operacijo vodni viri ukrepa KOPOP bodo morali obiskovati usposabljanja na to temo, upravičeni pa bodo tudi do ciljnega svetovanja za njihovo kmetijo. Izvajanje ukrepa Sodelovanje naj bi s tematskimi razpisi za pilotne projekte usmerili v območja, ključna za ohranjanje narave in varstvo vodnih virov.
Julij 2014	Narava	Na podlagi pripomb iz javne razgrnitve je bilo predlagano, da se obdobje obrezovanja in redčenja mejic v operaciji Ohranjanje mejic podaljša na vsako 4. leto ter po 2 letih izvajanja ukrepa KOPOP preveri kako veliko število prejemnikov je prevzelo to obveznost in kakšni so razlogi za morebitno majhno vključenost.	Lahko se upošteva v okviru izvedbenih aktov.

Vir: Drugi predlog PRP 2014-2020, december 2014, zapiski sestankov

1.4 Sodelovanje z javnostjo

Javnost je bila vključena v celoten proces priprave okoljskega poročila PRP 2014-2020, pri čemer je bil v začetnih fazah poudarek na vključevanju strokovne javnosti (glej tudi preglednico 3). Nadaljnje posvetovanje s strokovnjaki s posameznih področij je potekalo tudi v času javne obravnave in nato dopolnjevanja okoljskega poročila, ter v času usklajevanja z dopolnitvami PRP 2014-2020 na podlagi pripomb socialnih partnerjev in Evropske komisije.

Javnost je bila vključena s pomočjo aktivnosti, predstavljenih v naslednji preglednici.

Preglednica 6: Pregled aktivnosti za vključevanje javnosti

Aktivnost	Datum	Opis
Scoping (vsebinjenje) za širšo strokovno javnost	11. 4. 2013	Predstavljeni so bili proces priprave okoljskega poročila, prve ugotovitve o stanju okolja in ključna vprašanja, ki jih nameravamo obravnavati pri pripravi okoljskega poročila.
Fokusne skupine o stanju okolja	22. 5. 2013, 23. 5. 2013	Izvedli smo tri fokusne skupine, ločene po tematikah, na katerih smo se z ožjo skupino povabljenih strokovnjakov pogovorili o rezultatih analize stanja, ugotovljenih trendih in morebitnih posebnih poudarkih ali vsebinah, ki bi jih morali dodatno obravnavati. Izvedene so bile naslednje fokusne skupine: • za področje prebivalstva, zdravja in kulturne dediščine, 22. 5. 2013, • za področje narave, 22. 5. 2013, • za področje tal, voda in poplavne varnosti, 23. 5. 2013
Sestanki s širšim krogom strokovnjakov	September, oktober 2013	Prvotno je bila načrtovana izvedba fokusne skupine, s katero bi preverili ugotovitve in zajeli dovolj širok krog strokovnjakov. Namesto tega so bili izvedeni sestanki s posameznimi strokovnjaki s širšega spektra področij, ki se jih dotika PRP 2014-2020, od kmetijstva in gozdarstva do varstva okolja.
Javna razgrnitev	16. 4. – 16. 5. 2014	Javna razgrnitev je bila izvedena po uskladitvi PRP 2014-2020 s predlaganimi omilitvenimi ukrepi ter po uskladitvi okoljskega poročila s spremembami PRP 2014-2020 zaradi pripomb socialnih partnerjev in Evropske komisije. Vsa gradiva, vključno z mnenji pristojnih organizacij, so bila objavljena na posebni spletni strani PRP 2014-2020 http://www.program-podezelja.si/sl/domov-3/33-novice/208-16-4-2014-javna-razgrnitev-okoljskega-porocila-za-programa-razvoja-podezelja-za-obdobje-2014-2020-

Za scoping in fokusne skupine so bili pripravljeni zapisniki, ki so bili posredovani vsem vabljenim, tudi tistim, ki se dogodkov niso udeležili. Na podlagi izvedenega scopinga so bile prepoznane ključne teme, ki bi jih bilo potrebno obravnavati, in sicer: vode/tla, biotska raznovrstnost, kakovost življenja in kulturna dediščina. Poleg tega je bilo poudarjeno, da je treba pri obravnavi okoljskih vsebin in vplivov upoštevati regionalne razlike. Do podobnih zaključkov je prišlo tudi na fokusnih skupinah. Glavni zaključki fokusnih skupin so naslednji (za podrobnejše informacije glej poglavje 6.1):

- med regijami in posameznimi območji so zelo velike razlike, kar je potrebno upoštevati pri oblikovanju ukrepov,
- pri obravnavi področja voda naj se pitni vodi posveti posebna pozornost,
- primerno naj se obravnava gozdarstvo in njegova vloga pri razvoju podeželja,
- odnos do podeželja se spreminja, obdelovanje zemlje je v porastu, tudi zaradi trenutnega ekonomskega položaja.

Pripombe iz javne razgrnitve je sprejemalo Ministrstvo kot pripravljavec programa, ki jih je tudi posredovalo pripravljavcu okoljskega poročila. Pripombe je v času javne razgrnitve podalo 5 organizacij in sicer:

- Društvo za raziskovanje jam Ljubljana, 14. 5. 2014,
- Herpetološko društvo – Societas herpetologica slovenica, 15. 5. 2014,

- Društvo za proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije, 16. 5. 2014,
- Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (BirdLife International), 16. 5. 2014.

V času javne razgrnitve je pripombe podal tudi Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, ki je sicer tudi eden od mnenjedajalcev. Zavod je izrazil svoje razočaranje, da novi PRP 2014-2020 ne vključuje ukrepov za varstvo kulturne dediščine.

Po zaključku javne razgrnitve smo pripombe pregledali in nanje odgovorili: pojasnili smo, katere pripombe smo upoštevali in kako, ter katerih nismo upoštevali in razloge za to. Odgovori na pripombe iz javne razgrnitve so podani v Prilogi 2. Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije je glede na to, da je ta institucija tudi mnenjedajalec in da gre za programsko odločitev, neposredno odgovorilo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano kot pripravljavec programa.

1.5 Metodološki pristop

V prvi fazi priprave okoljskega poročila je bila opravljena **analiza stanja okolja in trendov** v okolju, če se plan ne izvede. Na podlagi trendov je možno predvidevati, kakšen bo razvoj in trend posameznih okoljskih parametrov brez izvedbe PRP 2014-2020, in jasno usmerjati pripravo PRP 2014-2020 tako, da bo (kolikor je možno glede na predpisane vsebine in način izvajanja) okrepil pozitivne trende in kar najbolj preprečil ali zmanjšal negativne trende, zato smo že podali določene usmeritve pripravljavcem PRP 2014-2020. Analiza stanja in trendov je temeljila na javno dostopnih podatkih o stanju okolja, različnih študijah s področja razvoja podeželja in izkušnjah iz vmesnega in predhodnega vrednotenja Programa razvoja podeželja 2007-2013. Analizo stanja smo že dopolnili na podlagi zaključkov in priporočil fokusnih skupin.

V času priprave osnutka PRP 2014-2020 smo na podlagi analize stanja okolja in osnovnih informacij o strategiji novega PRP 2014-2020 izvedli scoping, na katerem smo se odločili, da se v sklopu presoje podrobneje obravnavamo naslednje okoljske dejavnike:

1. narava (biotska raznovrstnost, živalstvo, rastlinstvo),
2. tla,
3. vode,
4. kulturna dediščina,
5. prebivalstvo in zdravje ljudi.

Kljub temu, da je so določene zahteve v okviru ukrepa KOPOP namenjene zmanjševanju vplivov kmetijstva na podnebne dejavnike, smo se na scopingu zaradi njenega majhnega obsega odločili, da podnebnih dejavnikov ne obravnavamo posebej, ampak v sklopu drugih vsebin.

Opis plana je bil pripravljen na podlagi posredovanega PRP 2014-2020 , kjer so opredeljene glavne značilnosti obravnavanega programa. V območju izvajanja programa kot pravni režim velja celotna slovenska zakonodaja, zato smo pozornost namenili predvsem tistim predpisom, ki so pomembni z vidika kmetijstva, prostorskega načrtovanja in varstva okolja. Upoštevali smo tudi predpisane načine načrtovanja na področju kmetijstva, gozdarstva, upravljanja voda, upravljanja varovanih območij in podobno. Pri tem se je izkazalo, da so nekateri vidiki načrtovanja (predvsem usklajenost različnih sektorjev in sodelovanje pri dovoljenjih in soglasjih, npr. pri pripravi gozdnogospodarskih načrtov), sistemsko pomanjkljivo urejeni ali neusklajeni. Neskladij ni mogoče urejati v okviru izvajanja PRP 2014-2020, a lahko vplivajo na njegovo izvajanje, zato smo podali nekaj priporočil za izboljšanje konteksta izvajanja PRP 2014-2020.

Glede na to, da v samem PRP 2014-2020 podprte aktivnosti niso prostorsko opredeljene, ampak bo izvajanje PRP 2014-2020 (prostorsko gledano) odvisno od vlog upravičencev in njihove uspešnosti, je bilo presojo sprejemljivosti nemogoče izvesti na način, ki je običajen pri planih in programih z jasno opredeljeno prostorsko dimenzijo. Zato smo vplive **ocenili** tako, da smo na podlagi upravičenih stroškov posameznega ukrepa opredelili nabor možnih vplivov in kolikor se je dalo, na podlagi različnih študij in strokovnih podlag ter izkušenj opredelili prostorske dimenzije upravičenih aktivnosti (naložb) in zanje na splošno opredelili potencialne vplive.

Vplive PRP 2014-2020 smo ugotavljali na podlagi opisov ukrepov, rezultatov vrednotenj izvajanja PRP 2007-2013 in izkušenj deležnikov iz programskega obdobja 2007-2013 (Ministrstva, Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja, Kmetijsko gozdarske zbornice - še posebej Javne službe kmetijskega svetovanja, kmetijsko gozdarskih zavodov, kmetov ter lastnikov gozdov, ZRSVN, ZVKD, različnih študij, kot npr analize DOPPS za oceno indeksa ptic kmetijske krajine).

Pri pregledu izkušenj in ocenjevanju smo strogo ločili izvajanje PRP 2014-2020 in njegove možne vplive od **izvajanja neposrednih plačil I. stebra Skupne kmetijske politike** (SKP). V primeru I. stebra SKP gre za neposredna plačila nosilcem kmetijskih gospodarstev, ki niso vezana na proizvodnjo (npr. na vrsto ali količino pridelka ali tip in obseg reje) in prihodke od nje, ampak gre za enotna plačila, vezana na površino kmetijskih zemljišč. Kmetje tako dobijo plačilo na hektar kmetijskih zemljišč ne glede na vrsto in obseg pridelave, a morajo izpolnjevati določene pogoje (navzkrižna skladnost, ki zajema pogoje s področja varstva okolja, varnosti hrane in zaščite živali). Izvajanja I. stebra SKP se ne presoja z vidika vplivov na okolje, skupni obseg površin, za katere kmetje prejemajo plačila I. stebra, pa je večji od površin kmetijskih gospodarstev, vključenih v ukrepe PRP 2014-2020. Kljub pogojem navzkrižne skladnosti je vpliv I. stebra SKP na okolje znaten, saj podpira tudi intenzivno kmetijstvo. V obdobju 2007-2013 je k negativnim vplivom prispevala tudi znatna razlika v višini plačilne pravice za njive in travinje, zaradi katere je prihajalo do preoravanja travnikov v njive. V obdobju 2014-2020 je vpeljana »zelena komponenta« plačil, ki poudarja občutljiva območja po EU direktivah, kjer preoravanje travinja v njive ni dovoljeno (45. člen Uredbe 1307/2013/EU). Poleg tega je vpeljana prostovoljna shema proizvodno vezanih plačil, ki so namenjena za specifično obliko kmetovanja ali sektorje v težavah, ki imajo ekonomski ali socialni pomen, da bi ohranili raven proizvodnje. Shema za male kmete v okviru I. stebra SKP, s katero naj bi zajeli skoraj polovico kmetijskih gospodarstev v Sloveniji, predvideva izvzetje le-teh iz obveznih kontrol navzkrižne skladnosti. Zaradi tega bi lahko prišlo do povečanja vplivov na okolje, bo to povečanje zaradi majhnosti kmetij relativno majhno, shema pa bo lahko znatno pomagala ohraniti kmetovanje in kulturno krajino ter preprečiti zaraščanje.

Vplive I. stebra SKP smo zajeli pri oceni kumulativnih vplivov. Pri ocenjevanju kumulativnih vplivov smo upoštevali pravila I. stebra SKP za obdobje 2014–2020; PRP 2014-2020 bo, podobno kot že PRP 20107-2013, pogosto blažil vplive I. stebra SKP, zlasti z ukrepoma KOPOP in Ekološko kmetovanje. Vplivi I. stebra SKP 2007-2013 niso predmet te presoje, ampak bodo kvečjemu zajeti v predhodnem (ex-post) vrednotenju PRP 2007-2013. Posledice I. stebra SKP 2007-2013 in preteklih obdobij so tako pri ocenjevanju vplivov in oblikovanju omilitvenih ukrepov služile kot izkušnja, do kakšnih negativnih vplivov lahko pride zaradi neprimerno oblikovanih konceptov.

Pri analizah in ocenjevanju vplivov PRP 2014-2020 so bili upoštevani tudi strateški dokumenti Slovenije in EU, kot so:

- Strategija Evropa 2020,
- Strategija razvoja Slovenije,
- Strategija prostorskega razvoja Slovenije,
- Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti,
- Nacionalni program varstva okolja,
- Operativni program – program upravljanja območij Natura 2000 2007-2013,
- Operativni program zmanjševanja emisij toplogrednih plinov,
- Načrt upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja 2009-2015,
- Strategija prilagajanja slovenskega kmetijstva in gozdarstva podnebnim spremembam,
- Osnutek Nacionalnega energetskega programa,
- Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020.

Ocenjevanje vplivov PRP 2014-2020 na okolje je potekalo v naslednjih fazah:

1. Pregled posameznih ukrepov, njihovih ciljnih skupin in upravičenih stroškov: za lastno uporabo smo pripravili nabor možnih aktivnosti in investicij, ki bodo sofinancirane.
2. Analiza potencialnih vplivov posameznih ukrepov: na podlagi pregleda možnih aktivnosti in investicij smo opredelili možne vplive posameznih ukrepov na posamezne dejavnike okolja. Pri tem smo upoštevali ugotovitve glede trendov in možen najboljši in najslabši potek trendov posameznega parametra.

3. Opredelitev vplivov na okoljske cilje PRP 2014-2020: iz možnih vplivov posameznih ukrepov smo sklepali o vplivih na okoljske cilje. Za vplive smo, kjer se je dalo, opredelili tudi vrsto in značaj vpliva (ali je neposredni, daljinski, kumulativni ali sinergijski vpliv, trajanje vpliva in verjetnost, da bi do njega sploh prišlo.
4. *Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje (Uradni list RS, št. 73/05)* določa velikostne razrede vplivov plana na doseganje okoljskih ciljev, ki imajo oznake od A do E z razredom X za primer, ko vplivov ni mogoče oceniti. Lestvica velikostnih razredov je prikazana v spodnji preglednici.

Preglednica 7: Lestvica velikostnih razredov vplivov izvedbe PRP 2014-2020 na uresničevanje okoljskih ciljev

Razred učinka	Opredelitev razreda učinka
A	ni vpliva oz. je lahko vpliv pozitiven
B	nebistven vpliv
C	nebistven vpliv zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov
D	bistven vpliv
E	uničujoč vpliv
X	ugotavljanje vpliva ni možno

Vir: Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje (Uradni list RS, št. 73/05).

Pri ocenjevanju vplivov v okviru celovite presoje vplivov na okolje se je treba ravnati po načelu previdnosti, zato je treba skupno oceno nekega vpliva podati na podlagi najslabšega oziroma največjega negativnega vpliva. Posledica je nekoliko zamegljena slika o celotnem vplivu PRP 2014-2020, saj je povsod, kjer je le kakšen negativen vpliv, ki je še sprejemljiv in ga je mogoče omiliti z ustreznimi omilitvenimi ukrepi, podana ocena C, kljub temu, da ima pogosto PRP 2014-2020 na obravnavano temo, parameter ali okoljski cilj pozitivne vplive. Pozitivni vplivi na okolje so še posebej izraziti pri ukrepu kmetijsko okoljsko podnebnih plačil (ukrep KOPOP) in ekološkem kmetovanju.

5. Obenem smo na podoben način pripravili Dodatek za presojo sprejemljivosti, ki je priloga okoljskemu poročilu.
6. Predlagali smo omilitvene ukrepe ter okrepitvene ukrepe – aktivnosti za okrepitev pozitivnih vplivov. Zaradi svoje specifične vsebine, zlasti pa kmetijsko okoljskih in podnebnih plačil bo namreč PRP 2014-2020 zagotovo imel številne pozitivne vplive, ki jih je smiselno še dodatno okrepiti.
7. Analiza alternativnih možnosti: pregledali smo, ali je možno iste cilje PRP 2014-2020 doseči po drugi poti, z drugim pristopom, in smiselno predlagali alternativne načine izvajanja posameznih ukrepov.
8. Priprava sistema spremljanja vplivov izvedbe PRP 2014-2020 na okolje: oblikovali smo sistem spremljanja (monitoringa) vplivov na okolje, ki smo ga v kar največji meri povezali s CMES, sistemom spremljanja izvajanja samega programa.

Pri ocenjevanju vplivov smo se posvetovali tudi s strokovno javnostjo ter pregledali primere okoljskih poročil za programe razvoja podeželja v drugih državah.

2. Podatki o planu – Programu razvoja podeželja 2014-2020

2.1 Ime plana

Okoljsko poročilo obravnava Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014-2020 (v nadaljevanju PRP 2014-2020). V nadaljevanju je z izrazom »plan« oziroma »program« mišljen PRP 2014-2020.

2.2 Območje, ki ga zajema plan

PRP 2014–2020 je enovit izvedbeni dokument politike razvoja podeželja, ki pokriva celotno območje RS. PRP 2014-2020 se bo izvajal na celotnem območju Slovenije, z določenimi omejitvami v okviru posameznih ukrepov. Ukrep LEADER, podukrep Podpora za širokopasovno infrastrukturo ter podukrep Naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti bodo omejeni na podeželska območja, opredeljena na naslednji način::

- V primeru ukrepa LEADER: vsa naselja z manj kot 10.000 prebivalci.
- V primeru podukrepov Podpora za širokopasovno infarastrukturo infrastrukturo ter Naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti: vsa naselja z manj kot 5.000 prebivalci.

Nekateri ukrepi se bodo izvajali ciljno na določenih območjih. Tako se bo ukrep Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami ciljno izvajal na hribovsko-gorskih območjih, drugih območjih z naravnimi omejitvami in območjih s posebnimi omejitvami, podukrep Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov na območju, ki ga je prizadel žled, nekatere operacije kmetijsko okoljsko podnebnih plačil (ukrep KOPOP) pa so namenjene območjem, ki so problematična z vidika onesnaževanja kmetijskega izvora (prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah) in območjem, ki so pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti (ekološko pomembna območja posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev in steljnikov, osrednja območja pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, najbolj ranljiva območja znotraj Nature 2000 ter osrednje območje pojavljanja medveda in volka).

2.3 Cilji plana

Uredba (EU) št. 1305/2013 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005, ki je podlaga za pripravo PRP 2014-2020, opredeljuje, da podpora za razvoj podeželja znotraj skupnega okvira Skupne kmetijske politike prispeva k doseganju naslednjih ciljev:

- konkurenčnost kmetijstva;
- trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri in ukrepi na področju podnebnih sprememb;
- uravnotežen teritorialni razvoj podeželskih območij.

Uredba nadalje opredeljuje, da se cilji razvoja podeželja, ki prispevajo k strategiji Evropa 2020 za pametno, trajnostno in vključujočo rast, dosegajo prek šestih prednostnih nalog Unije za razvoj podeželja, s katerimi se pretvarjajo ustrezni tematski cilji skupnega strateškega okvira. PRP 2014-2020 obsega vse prednostne naloge Unije razen pete prednostne naloge. Predstavljene so v spodnji preglednici skupaj s cilji PRP 2014-2020[3]. Prednostne naloge in cilji PRP 2014-2020, ki so neposredno usmerjeni v varstvo okolja, ohranjanje narave in zdravje ljudi in kakovost življenja, so označeni z modro barvo.

Uredba tudi opredeljuje, da vse navedene prednostne naloge prispevajo k doseganju horizontalnih ciljev, povezanih z inovacijami, okoljem in blažitvijo podnebnih sprememb in prilagajanja nanje. Prispevek posameznih ukrepov k prednostnim nalogami in k horizontalnim ciljem je predstavljen v kasnejših poglavjih (preglednici 9 in 10).

Preglednica 8: Prednostne naloge in prednostna področja podpore za razvoj podeželja in cilji PRP 2014-2020

[3] *Predstavljeni v dopolnjenem osnutku PRP 2014-2020 v poglavju 4.2 Identifikacija potreb*

Prednostne naloge podpore za razvoj podeželja	Prednostna področja
Prednostna naloga 1: pospeševanje prenosa znanja ter inovacij v kmetijstvu, gozdarstvu in na podeželskih območjih	1A: Spodbujanje inovacij, sodelovanja in razvoja baze znanja na podeželskih območjih
	1B: Krepitev povezav med kmetijstvom, proizvodnjo hrane in gozdarstvom ter raziskavami in inovacijami, tudi zaradi boljšega okoljskega upravljanja in okoljske učinkovitosti
	1C: Krepitev vseživljenjskega učenja in poklicnega usposabljanja v kmetijskem in gozdarskem sektorju
Prednostna naloga 2: Krepitev vitalnosti kmetij in konkurenčnosti vseh vrst kmetijstva v vseh regijah ter spodbujanje inovativnih kmetijskih tehnologij in trajnostnega gospodarjenja z gozdovi	2A: Izboljšanje ekonomske uspešnosti vseh kmetij ter zagotavljanju lažjega prestrukturiranja in posodabljanja kmetij, zlasti z namenom povečanja njihove udeležbe na trgu in tržne usmerjenosti ter kmetijske diverzifikacije
	2B: Zagotavljanje lažjega vstopa ustrezno usposobljenih kmetov v kmetijski sektor, zlasti pa generacijske pomladitve
Prednostna naloga 3: Spodbujanje organiziranja živilske verige, vključno s predelavo in trženjem kmetijskih proizvodov, dobrobiti živali in obvladovanja tveganj v kmetijstvu	3A: Izboljšanje konkurenčnosti primarnih proizvajalcev z njihovo boljšo vključitvijo v agroživilsko verigo prek shem kakovosti, dodajanjem vrednosti kmetijskim proizvodom, pa tudi promocijo na lokalnih trgih in v kratkih dobavnih verigah, skupinah in organizacijah proizvajalcev in medpanožnih organizacijah
	3B: Podpora preprečevanju in obvladovanju tveganja na kmetijah
Prednostna naloga 4: Obnova, ohranjanje in izboljševanje ekosistemov, povezanih s kmetijstvom in gozdarstvom	4A: Obnova, ohranjanje in izboljšanje biotske raznovrstnosti, vključno z območji Natura 2000, območij z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami in sistemi kmetovanja visoke naravne vrednosti, ter stanja krajin v Evropi
	4B: Izboljšanje upravljanja voda, vključno z ravnanjem z gnojili in pesticidi
	4C: Preprečevanje erozije tal in izboljšanje upravljanja tal
Prednostna naloga 5: Spodbujanje učinkovite rabe virov ter podpiranje prehoda v kmetijskem, živilskem in gozdarskem sektorju na nizkoogljično gospodarstvo, odporno na podnebne spremembe	5A: Povečanje učinkovite rabe vode v kmetijstvu
	5B: Povečanje učinkovite rabe energije v kmetijstvu in pri predelavi hrane
	5C: Olajšanje dobave in uporabe obnovljivih virov energije, stranskih proizvodov, odpadkov, ostankov in drugih neživilskih surovin za namene biogospodarstva
	5D: Zmanjševanje emisij toplogrednih plinov in amoniaka v kmetijstvu
	5E: Spodbujanje shranjevanja in sekvestracije ogljika v kmetijstvu in gozdarstvu
Prednostna naloga 6: Spodbujanje socialne vključenosti, zmanjševanja revščine in gospodarskega razvoja podeželskih območij	6A: Spodbujanje diverzifikacije, ustanavljanju in razvoju malih podjetij in ustvarjanju novih delovnih mest
	6B: Pospeševanje lokalnega razvoja podeželskih območij

Vir: Drugi predlog PRP 2014-2020, december 2014

2.4 Kratek opis Programa razvoja podeželja 2014-2020

Na osnovi analize stanja in SWOT analize, opredeljenih potreb ter ob upoštevanju nacionalnih strateških dokumentov, ki opredeljujejo razvoj kmetijstva, živilstva in gozdarstva do leta 2020 je Slovenija opredelila 6 težišč ukrepanja:

1. Pospešitev procesov strukturnega prilagajanja v kmetijstvu in s tem ustvarjanje pogojev za povečanje produktivnosti slovenskega kmetijstva.
2. Učinkovitejše tržno organiziranje kmetijstva, krepitev agroživilskih verig ter večja prepoznavnost in kakovost lokalno pridelanih proizvodov.

3. Trajnostno izkoriščanje gozdov in povečanje dodane vrednosti lesa z boljšim tržnim povezovanjem na področju gozdarstva in vzdolž gozdno-lesne verige ter povečanjem konkurenčnosti na področju gozdarstva in neindustrijske predelave lesa.
4. Spodbujanje kmetijskih praks, ki ugodno vplivajo na ohranjanje naravnih virov in prilagajanje na podnebne spremembe.
5. Zelena delovna mesta in skladen in vzdržen razvoj podeželja, ki temelji na razvoju endogenih potencialov lokalnega okolja.
6. Prenos znanja in inovacij, skrb za okolje in podnebne spremembe so horizontalni cilji, ki jih zasleduje vseh pet prednostnih področij ukrepanja.

Z navedenimi težišči ukrepanja bo PRP 2014–2020 sledil ciljem Strategije Evropa 2020, priporočilom Evropske komisije, izbranim tematskih ciljem Partnerskega sporazuma in šestim prednostnim nalogam iz 5. člena Uredbe 1305/2013/EU. Težišča ukrepanja so poleg tega povezana s prednostnimi programskimi usmeritvami iz Resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo.si hrano za jutri« (Uradni list RS, št. 25/2011, v nadaljnjem besedilu: Resolucija Zagotovimo.si hrano za jutri).

V nadaljevanju so podane opredelitve prvih petih težišč ukrepanja; prenos znanja in inovacij, skrb za okolje in podnebne spremembe, ki predstavljajo šesto težišče, so kot horizontalni cilji vključeni v vseh prvih pet težišč ukrepanja.

2.4.1 Pospešitev procesov strukturnega prilagajanja v kmetijstvu in s tem ustvarjanje pogojev za povečanje produktivnosti slovenskega kmetijstva in dvig stopnje samooskrbe

Od sredine 1990-ih let v slovenskem kmetijstvu potekajo stalne strukturne spremembe, ki se kažejo predvsem v večji koncentraciji in specializaciji kmetijskih gospodarstev. Število kmetijskih gospodarstev se zmanjšuje, vzporedno pa narašča njihova povprečna velikost. Izboljšanje velikostne strukture je rezultat zmanjševanja števila gospodarstev v najmanjših velikostnih razredih. Povečuje se tudi raven specializacije. Vzporedno s procesom prestrukturiranja kmetijstva se zmanjšuje poraba dela ter izboljšuje izobrazbena struktura gospodarjev na kmetijah. Kljub strukturnim spremembam Slovenija tako po povprečni velikosti kmetijskih gospodarstev po produktivnosti zaostaja za povprečjem EU-27 in se uvršča v skupino članic z najneugodnejšo strukturo kmetijstva. Zaostanek za državami z razvitejšim kmetijstvom se ne zmanjšuje. Z vidika dolgoročnega razvoja kmetijstva je posebej zaskrbljujoča tudi neugodna starostna struktura gospodarjev na kmetijskih gospodarstvih.

Procese strukturnega prilagajanja je potrebno pospešiti z naložbami v optimalnejšo rabo proizvodnih dejavnikov, spodbudami za generacijsko pomladitev, povečanju usposobljenosti in spodbujanju prenosa znanja in inovacij preko tesnejšega sodelovanja med kmetijsko prakso, stroko in raziskovalno sfero. Na ta način bo možno ustvariti pogoje za povečanje produktivnosti slovenskega kmetijstva in dvig stopnje samooskrbe, pri čemer pa je potrebno upoštevati tudi vidike trajnostne rabe naravnih virov ter blažitve in prilagoditve na podnebne spremembe. To je pomembna konceptualna sprememba, ki jo uvaja PRP 2014–2020, saj okoljskih vidikov ne pojmuje ločeno od produktivnosti, temveč kot njen nepogrešljiv sestavni del. Z vidika investicijskih ukrepov to pomeni, da bodo morale naložbe slediti večplastnim ciljem, in sicer bodo morale poleg ekonomske zasledovati tudi okoljsko učinkovitost, kar je skladno s strateško usmeritvijo države, ki podpira trajnostni model kmetijstva.

2.4.2 Učinkovitejše tržno organiziranje kmetijstva, krepitev agroživilskih verig ter večja prepoznavnost in kakovost lokalno pridelanih proizvodov

Razdrobljenost in majhnost zavirata kmetijska gospodarstva pri doseganju večje participacije na trgu in ekonomij obsega, še zlasti pri proizvodih višje kakovosti, ki izhajajo iz nadstandardne pridelave in prireje. Tesnejše povezovanje ima lahko izrazit potencial za razvoj lokalnih trgov, aktivacijo neizkoriščenih proizvodnih potencialov na podeželskih območjih, odločnejšo vključitev majhnih kmetij v lokalno gospodarstvo. Spodbujanje povezovanja v kratke verige prinaša številne koristi, ki niso zgolj ekonomske, temveč tudi okoljske in socialne. Prinaša prednosti skupnega tržnega nastopa in promocije, zmanjševanja stroškov zaradi krajših distribucijskih poti in optimalnejše rabe proizvodnih

obratov. Z vidika potreb potrošnika in usmeritev prehranske politike v RS so kratke oskrbe verige in razvoj lokalnih trgov pomembne zlasti z vidika zagotavljanja večje kakovosti (hranilnosti) živil. Krajše distribucijske poti prispevajo tudi k zmanjševanju ogljičnega odtisa, kar je ključno z vidika varovanja okolja in blaženja podnebnih sprememb.

Povezovanje lahko prispeva k ustreznejši porazdelitvi ekonomskih koristi med posameznimi členi v verigi ter k povečanju pogajalske moči primarnih proizvajalcev v odnosu do drugih členov v verigi. Poleg ekonomskih učinkov vsebuje potencial za ustvarjanje novih delovnih mest, lahko tudi v povezavi s socialnim podjetništvom in s tem aktivacijo človeškega kapitala ter družbene kohezije in vključenosti na podeželju. Učinkovita živilskopredelovalna industrija je pogoj za doseganje strateških ciljev kmetijske politike, zato bo tudi v prihodnje kmetijska politika podpirala naložbe v predelavo in trženje kmetijskih in živilskih proizvodov. Prednost bodo imele naložbe, ki bodo krepile celotno agroživilsko verigo, in kjer bo predelava slonela na domači surovini.

2.4.3 Trajnostno izkoriščanje gozdov in povečanje dodane vrednosti lesa z boljšim tržnim povezovanjem na področju gozdarstva in vzdolž gozdno-lesne verige ter povečanjem konkurenčnosti na področju gozdarstva in neindustrijske predelave lesa

Les je ključen naravni vir in naravni potencial podeželja, ki je preslabo izkoriščen zaradi prevelike razdrobljenosti gozdne posesti med številne zasebne lastnike gozdov, prešibke tržne organiziranosti zasebnih lastnikov gozdov in prenizke konkurenčnosti posameznih členov v gozdno-lesni verigi, zaradi česar ne dosegamo možnega poseka lesa in izgubljamo tudi na dodani vrednosti. Zaradi tega je bilo kot prednostno področje ukrepanja določeno trajnostno izkoriščanje gozdnega potenciala preko naložb v gozdno infrastrukturo (gozdne ceste in vlake), naložb v gozdarske tehnologije, s katerimi bo možno povečati profesionalizacijo dela v gozdovih, povečati sečnjo in spravilo lesa ter naložb v neindustrijsko predelavo lesa. Pomemben komplementaren vidik je spodbujanje tržnega organiziranja lastnikov zasebnih gozdov in njihovo povezovanje z drugimi členi vzdolž gozdno-lesne verige.

Trajnostno intenziviranje dela v gozdovih in spodbujanje neindustrijske predelave lesa lahko podeželju prinese številne koristi, zlasti v obliki ustvarjanja dodatnega vira dohodka na kmetijah, ustanavljanja in razvoja mikro in malih podjetij na podeželju ter ohranjanja in ustvarjanja zelenih delovnih mest.

2.4.4 Spodbujanje kmetijskih praks, ki ugodno vplivajo na ohranjanje naravnih virov in prilagajanje na podnebne spremembe

Spodbujanje kmetijskih praks, ki ugodno vplivajo na ohranjanje naravnih virov in prilagajanje na podnebne spremembe, je bistvena sestavina trajnostno naravnanega kmetijstva, ki podpira kmetijstvo v njegovi okoljski funkciji. S sonaravnimi načini kmetovanja lahko prispevamo k zmanjševanju onesnaževanja okolja, ohranjanju biotske raznovrstnosti in specifičnih vrednot slovenskega podeželja, kot so tradicionalno kmetovanje in s tem povezano ohranjanje kulturne dediščine in tipičnih slovenskih krajin, pa tudi k prilagajanju kmetijstva podnebnim spremembam. V tem okviru je potrebno še posebej izpostaviti pomen ekološkega kmetijstva, ki predstavlja tudi veliko priložnost za ustvarjanje novih delovnih mest in oživitev podeželskih skupnosti.

Usmerjanje v okolju prijaznejše kmetovanje lahko v povezavi z vključevanjem v sheme kakovosti kmetijskim gospodarstvom odpira tržne priložnosti, saj med potrošnik narašča povpraševanje po lokalno pridelanih proizvodih višje kakovosti

2.4.5 Zelena delovna mesta in skladen in vzdržen razvoj podeželja, ki temelji na razvoju endogenih potencialov lokalnega okolja

Slovensko podeželje se sooča z zaostrenimi gospodarskimi in socialnimi razmerami, naraščajočo brezposelnostjo, ki je še zlasti problematična med mladimi in starejšimi ter dolgotrajno brezposelnimi. Zato je potrebno olajšati razvoj nekmetijskih dejavnosti na podeželju (dopolnilnih dejavnosti na kmetiji in mikropodjetij), ki bodo ustvarile pogoje za vzpostavitev zelenih delovnih mest oziroma dodatni vir dohodka na kmetiji.

Poseben poudarek bo namenjen tudi krepitvi različnih oblik sodelovanja (za npr. razvoj socialnega kmetijstva) ter lokalnih razvojnih partnerstev in drugih oblik sodelovanja ter ustrezni infrastrukturni razvitosti, predvsem razvitosti širokopasovnih internetnih povezav, ki lahko pomembno prispevajo k višji kakovosti življenja na podeželju in razvoju gospodarskih dejavnosti.

2.4.6 Načrtovani ukrepi

V nadaljevanju so predstavljeni podatki o prednostnih nalogah, prednostnih področjih in ukrepih, ki so predvideni s PRP 2014-2020.

Ukrepi so označeni s številko ukrepa in številko člena v Uredbi (EU) št. 1305/2013 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005. Številka ukrepa izhaja iz kodifikacije ukrepov, ki jo je objavila Evropska komisija: vsak ukrep je označen z zaporedno številko (npr. 1), podukrepi pa še natančneje s številko ukrepa in dodatno številko podukrepa (npr. 1.1). Vsebina ukrepov temelji na določilih Uredbe in tehničnih listih s podrobnejšimi opisi namena, ciljev, kazalnikov in upravičenih stroškov posameznih ukrepov.

Poleg štirinajstih ukrepov, navedenih v spodnjih preglednicah, PRP 2014-2020 vsebuje tudi tehnično pomoč, ki zajema podporo za pripravo in izvedbo programa, ter podporo za pripravo in delovanje Mreže za podeželje. Ukrep horizontalno podpira izvajanje vseh ostalih ukrepov in zajema tudi spremljanje, poročanje in vrednotenje izvajanja PRP 2014-2020. Zaradi tega ga v nadaljevanju nismo posebej obravnavali in navajali.

Preglednica 9: Pregled prednostnih nalog, področij in ukrepov ki so predvideni s PRP 2014-2020 (z modro so označene prednostne naloge, pomembne za pripravo okoljskega poročila)

Prednostna naloga	Prednostno področje	Ukrep
1. Pospeševanje prenosa znanja in inovacij v kmetijstvu, gozdarstvu in na podeželskih območjih	1A: Spodbujanje inovacij, sodelovanja in razvoja baze znanja na podeželskih območjih	1: Prenos znanja in dejavnosti informiranja
		2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja
	1B: Krepitev povezav med kmetijstvom, proizvodnjo hrane in gozdarstvom ter raziskavami in inovacijami, tudi zaradi boljšega okoljskega upravljanja in okoljske učinkovitosti	16: Sodelovanje
	1C: Krepitev vseživljenjskega učenja in poklicnega usposabljanja v kmetijskem in gozdarskem sektorju	1: Prenos znanja in dejavnosti informiranja
2. Krepitev vitalnosti kmetij in konkurenčnosti vseh vrst kmetijstva v vseh regijah ter spodbujanje inovativnih kmetijskih tehnologij in trajnostnega gospodarjenja z gozdovi	2A: Izboljšanje ekonomske uspešnosti vseh kmetij ter zagotavljanju lažjega prestrukturiranja in posodabljanja kmetij, zlasti z namenom povečanja njihove udeležbe na trgu in tržne usmerjenosti ter kmetijske diverzifikacije	1: Prenos znanja in dejavnosti informiranja
		4: Naložbe v osnovna sredstva Podukrep 4.1: Naložbe, ki izboljšajo splošno učinkovitost in trajnost kmetijskega gospodarstva Podukrep 4.3: Naložbe v infrastrukturo, povezano z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva
		16: Sodelovanje
	2B: Zagotavljanje lažjega vstopa ustrezno usposobljenih kmetov v kmetijski sektor, zlasti pa generacijske pomladitve	1: Prenos znanja in dejavnosti informiranja
		6: Razvoj kmetij in podjetij
3. Spodbujanje organiziranja živilske verige, vključno s predelavo in trženjem kmetijskih proizvodov, dobrobiti živali in obvladovanja tveganj v kmetijstvu	3A: Izboljšanje konkurenčnosti primarnih proizvajalcev z njihovo boljšo vključitvijo v agroživilsko verigo prek shem kakovosti, dodajanjem vrednosti kmetijskim proizvodom, pa tudi promocijo na lokalnih trgih in v kratkih dobavnih verigah, skupinah in organizacijah proizvajalcev in medpanožnih organizacijah	1: Prenos znanja in dejavnosti informiranja
		2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja
		3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila
		4: Naložbe v osnovna sredstva: Podukrep 4.2: Naložbe, ki zadevajo predelavo ali trženje kmetijskih proizvodov iz Priloge I k Pogodbi
		9: Skupine in organizacije proizvajalcev
		14: Dobrobit živali
		16: Sodelovanje
4. Obnova, ohranjanje in izboljševanje ekosistemov, povezanih s kmetijstvom in gozdarstvom	4A: Obnova, ohranjanje in izboljšanje biotske raznovrstnosti, vključno z območji Natura 2000, območij z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami in sistemi kmetovanja visoke naravne vrednosti, ter stanja krajin v Evropi	1: Prenos znanja in dejavnosti informiranja
		2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja
		8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje podukrep 8.4: Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov
		10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila Podukrep 10.1: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila
		11: Ekološko kmetovanje
		13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami
		16: Sodelovanje
	4B: Izboljšanje upravljanja voda, vključno z ravnanjem z gnojili in pesticidi	1: Prenos znanja in dejavnosti informiranja
		2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja

Prednostna naloga	Prednostno področje	Ukrep
		8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje podukrep 8.4: Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov
		10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila Podukrep 10.1: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila
		11: Ekološko kmetovanje
		16: Sodelovanje
	4C: Preprečevanje erozije tal in izboljšanje upravljanja tal	1: Prenos znanja in dejavnosti informiranja
		2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja
		8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje podukrep 8.4: Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov
		10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila Podukrep 10.1: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila
		11: Ekološko kmetovanje
5. Spodbujanje učinkovite rabe virov ter podpiranje prehoda v kmetijskem, živilskem in gozdarskem sektorju na nizkoogljično gospodarstvo, odporno na podnebne spremembe	5A: Povečanje učinkovite rabe vode v kmetijstvu	4: Naložbe v osnovna sredstva
	5B: Povečanje učinkovite rabe energije v kmetijstvu in pri predelavi hrane	4: Naložbe v osnovna sredstva
	5C: Olajšanje dobave in uporabe obnovljivih virov energije, stranskih proizvodov, odpadkov, ostankov in drugih neživilskih surovin za namene biogospodarstva	4: Naložbe v osnovna sredstva
	5D: Zmanjševanje emisij toplogrednih plinov in amoniaka v kmetijstvu	4: Naložbe v osnovna sredstva
	5E: Spodbujanje shranjevanja in sekvestracije ogljika v kmetijstvu in gozdarstvu	8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje podukrep 8.4: Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov
6. Spodbujanje socialne vključenosti, zmanjševanja revščine in gospodarskega razvoja podeželskih območij	6A: Spodbujanje diverzifikacije, ustanavljanju in razvoju malih podjetij in ustvarjanju novih delovnih mest	6: Razvoj kmetij in podjetij Podukrep 6.4: Naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti
		8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje Podukrep 8.6: Naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo in mobilizacijo lesa
		16: Sodelovanje
	6B: Pospeševanje lokalnega razvoja podeželskih območij	19: ukrepi LEADER
	6C: Spodbujanje dostopa do informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) na podeželskih območjih ter njihove uporabe in kakovosti	7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih

Vir: Drugi predlog PRP 2014-2020, december 2014

2.4.7 Osnovni podatki o predvidenih ukrepih

PRP 2014-2020 obsega 14 ukrepov s podukrepi. Vsebina ukrepov temelji na Uredbi (EU) št. 1305/2013 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005 ter na tehničnih listih s podrobnejšimi opisi namena, ciljev, kazalnikov in upravičenih stroškov posameznih ukrepov, ki so bili upoštevani v dopolnitvi osnutka PRP 2014-2020. Opis upravičencev temelji na drugem predlogu PRP 2014-2020, posredovanem Evropski komisiji 5. decembra 2014.

Preglednica 10: Ukrepi PRP 2014-2020

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
1: Prenos znanja (14. člen)	povečati raven usposobljenosti ciljnih skupin preko različnih oblik prenosa znanja. Te bodo z večjo usposobljenostjo lahko krepile svojo konkurenčnost, povečale učinkovitost rabe virov, izboljšale okoljsko učinkovitost, zlasti na NATURA območjih in območjih s posebnimi naravnimi vrednotami (zaradi ohranjanja ugodnega stanja vrst in habitatov) ter prispevale k trajnostnemu razvoju podeželskih območij. Gre za usposabljanje, ki bo namenjeno tako tistim, ki želijo vstopiti v ukrepe PRP kot ostalim, ki želijo le dopolniti in nadgraditi svoje znanje. Z namenom zmanjševanja negativnih vplivov kmetijstva na biotsko raznovrstnost in stanje voda bo poseben poudarek na usposabljanju za kmetijska gospodarstva, ki ležijo na: • ekološko pomembnih območjih posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev in steljnikov, osrednjih območjih pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, najbolj ranljivih območij znotraj Nature 2000, ki zajemajo vrstno bogata	Usposabljanje in pridobivanje strokovnih znanj (podukrep 1.1)	Usposabljanja se lahko izvedejo v obliki tečajev, delavnic, mentorstva itd. Vključujejo lahko teoretični in praktični del. Minimalno trajanje usposabljanj, minimalno število udeležencev in drugi pogoji bodo prilagojeni posameznim vsebinam usposabljanj. Pri izboru vsebin usposabljanj bodo imeli prednost programi, ki bodo vključevali zlasti izbrane vsebine dobrobiti živali, varnega dela v gozdu, izboljšanje digitalnih spretnosti, prehod na nizko ogljično družbo, kmetijsko-okoljsko-podnebnih vsebin, ekološkega kmetovanja, predelave, trženja, upravljanja ipd.	Upravičenci do podpore so subjekti, ki zagotavljajo usposabljanje ali izvajajo druge dejavnosti prenosa znanja in so ustrezno usposobljeni. Ciljna skupina so subjekti, dejavni v kmetijskem, živilskem in gozdarskem sektorju.
		Demonstracijski projekti (podukrep 1.2)	Demonstracijski projekti so namenjeni praktičnemu prikazu uporabe mehanizacije, postopkov, tehnologij, strojev, praks ipd., tudi tistih, ki prispevajo k ohranjanju in izboljšanju stanja okolja. Aktivnosti se lahko izvajajo na kmetijah, ki so vključene v ukrep Sodelovanje PRP 2014-2020, v okviru obstoječe javne infrastrukture, kot so poskusni centri, kmetijska in gozdna posestva ali v okviru izobraževalnih oziroma znanstveno-raziskovalnih inštitucij. Vključujejo praktični del. Minimalno trajanje demonstracijskih projektov, minimalno število udeležencev in drugi pogoji bodo prilagojeni posameznim vsebinam demonstracijskih projektov.	

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
	travišča s slabim stanjem ohranjenosti; • na prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemnih voda iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah, Poleg tega bo poudarek na usposabljanju lastnikov gozdov in izvajalcev gozdnih del o pomenu in načinu trajnostnega upravljanja z gozdovi na gozdnih območjih znotraj območij Natura 2000.			
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	Zagotoviti dostopne in kakovostne, specializirane svetovalne storitve ter možnost izbire izvajalca svetovanja. Poseben poudarek bo namenjen svetovanju s področja biotske raznovrstnosti in zmanjševanja vplivov kmetijstva na kakovost površinskih in podzemnih voda, ki bo osredotočeno zlasti na kmetijska gospodarstva, katerih kmetijska zemljišča ležijo na: • posebnih območjih znotraj Nature 2000 (ekološko pomembna območja posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev in steljnikov, osrednja območja pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, najbolj ranljiva območja znotraj Nature 2000, ki zajemajo vrstno bogata travišča s slabim stanjem ohranjenosti); • na prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne	Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (podukrep 2.1)	Omogočiti kmetijskim gospodarstvom dostop do uporabe individualnega svetovanja potrebnega za namen izpolnitve pogojev in zahtev pri nekaterih drugih ukrepih programa razvoja podeželja. Poseben poudarek bo namenjen svetovanju s področja biotske raznovrstnosti in zmanjševanja vplivov kmetijstva na kakovost površinskih in podzemnih voda. Ta svetovanja bodo osredotočena zlasti na kmetijska gospodarstva, katerih kmetijska zemljišča ležijo na: • posebnih območjih znotraj Nature 2000 (ekološko pomembna območja posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev in steljnikov, osrednja območja pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, najbolj ranljiva območja znotraj Nature 2000, ki zajemajo vrstno bogata travišča s slabim stanjem ohranjenosti) oziroma • na prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah (2000/60/ES) ter na prispevnih območjih zadrževalnikov Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero.	Upravičenec nepovratne podpore v okviru tega ukrepa je subjekt javnega ali zasebnega prava, ki zagotovi storitev svetovanja kmetijskim gospodarstvom. Potencialni upravičenci morajo v prijavi na javno naročilo in v času izvajanja javnega naročila: • dokazati in vzdrževati raven ustrezne izobrazbe, delovnih izkušenj in kvalificiranosti osebja, ki izvaja dejavnost svetovanja; • redno razpolagati z zadostnim številom osebja, ki zagotavlja storitev svetovanja in se redno usposablja za izvajanje te dejavnosti.

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
	bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah (2000/60/ES) ter na prispevnih območjih zadrževalnikov Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero.			
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Omogočiti kmetom lažji prehod iz konvencionalnega načina kmetovanja v način kmetovanja, zahtevan za sheme kakovosti. Sodelovanje v shemah kakovosti je povezano z dodatnimi stroški in obveznostmi, ki jih trg v začetni fazi uvajanja proizvoda praviloma ne povrne, kar pogosto predstavlja oviro za hitrejše in večje vključevanje proizvajalcev v sheme kakovosti. Želja je z izvajanjem ukrepa povečati število kmetijskih gospodarstev, ki so aktivno vključena v sheme kakovosti in jim omogočiti lažje prilagajanje zahtevam na trgu.	Sodelovanje (podukrep 3.1): v shemah kakovosti vzpostavljenih na podlagi evropske zakonodaje; v nacionalnih shemah kakovosti za kmetijske proizvode, bombaž ali živila;	Podpora se dodeli kmetijskim gospodarstvom ali skupinam kmetijskih gospodarstev, ki vstopajo v sheme kakovosti v obliki spodbujevalnega plačila za delno kritje stalnih stroškov, ki nastanejo zaradi sodelovanja v shemi kakovosti za obdobje največ petih zaporednih let od vstopa v shemo kakovosti. Do podpore so upravičena kmetijska gospodarstva ali skupine kmetijskih gospodarstev, ki: • proizvajajo proizvode, registrirane na ravni EU (ZOP, ZGO, ZTP) ali • proizvajajo proizvode iz nacionalnih shem kakovosti, razen sheme Izbrana kakovost, ali • ki proizvajajo ekološko pridelane in predelane kmetijske pridelke oz. živila ali • ki proizvajajo vina z označbo porekla (kakovostno vino ZGP, vrhunsko vino ZGP in vino PTP) ali • so proizvajalci proizvodov z neobveznimi navedbami kakovosti.	• Kmetijska gospodarstva, ki so fizične ali pravne osebe in so na novo vključena v eno od shem kakovosti EU ali nacionalno shemo. • Skupine kmetijskih gospodarstev, ki so kot skupina predmet skupne kontrole preverjanja skladnosti za določeno shemo kakovosti, so pravna oseba in so na novo vključena v eno od shem kakovosti EU ali nacionalno shemo. Do podpore so upravičeni samo proizvajalci, ki tržijo kmetijske proizvode, namenjene za prehrano ljudi.
		Dejavnost informiranja in promocije, ki jih izvajajo skupine proizvajalcev na notranjem trgu (podukrep 3.2):	Podpora v okviru tega ukrepa se dodeli v obliki nepovratne pomoči, namenjene pokritju stroškov promocijske in informacijske dejavnosti, ki bodo potrošnike spodbujale k nakupu kmetijskih in živilskih proizvodov, ki so vključeni v priznane sheme kakovosti. Do podpore v okviru tega ukrepa so upravičene naslednje sheme kakovosti: 1. sheme kakovosti in neobvezne navedbe kakovosti, vzpostavljene na podlagi evropske zakonodaje: Zaščitena geografska označba (ZGO); Zaščitena označba porekla (ZOP); Zajamčena tradicionalna posebnost (ZTP); Ekološka pridelava in predelava; Neobvezne navedbe kakovosti. 2. sheme kakovosti, vzpostavljene na podlagi nacionalne	Upravičenci v okviru tega ukrepa so skupine proizvajalcev, ki so pravne osebe in vključene v eno od shem kakovosti za določen kmetijski proizvod: • ki proizvajajo proizvode, registrirane na ravni EU (ZOP, ZGO, ZTP) ali • ki proizvajajo proizvode iz nacionalnih shem kakovosti razen sheme Izbrana kakovost ali, • ki proizvajajo ekološko pridelane in predelane kmetijske pridelke oz. živila ali • ki proizvajajo vina z označbo porekla (kakovostno vino ZGP, vrhunsko vino ZGP in vino PTP) ali • so proizvajalci proizvodov z neobveznimi

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
			zakonodaje: Višja kakovost; Izbrana kakovost; Dobrote z naših kmetij; Integrirana pridelava.	navedbami kakovosti.
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Spodbujanje naložb v osnovna sredstva, ki bodo prispevale k večji produktivnosti, ekonomski in okoljski učinkovitosti ter povečanju odpornosti na podnebne spremembe oziroma prilagajanju nanje. V ta okvir sodijo tudi vlaganja v kmetijsko in gozdarsko infrastrukturo. Naložbe v osnovna sredstva bodo neposredno podprle nadaljevanje procesov prestrukturiranja v smeri trajnostno naravnanega modela razvoja v kmetijstvu, živilskopredelovalni panogi in gozdarstvu. Vlaganja v osnovna sredstva so še posebej potrebna na območjih, kjer obstajajo omejitve kmetovanja zaradi naravnih danosti in zakonsko predpisanih varstvenih režimov. Ciljna skupina za prestrukturiranje so kmetijska gospodarstva, ki so izrazito tržno orientirana in imajo takšen proizvodni obseg, ki zagotavlja zaposlitev na kmetiji vsaj eni osebi. Ciljna skupina za preusmeritev oziroma izvajanje ekološke pridelave so vsa kmetijska gospodarstva, ki imajo ob vložitvi vloge na javni razpis certifikat za izvajanje ekološke pridelave hrane. Ciljna skupina za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev v smeri izgradnje objektov za skladiščenje živinskih gnojil in nakup pripadajoče opreme so kmetijska gospodarstva, ki	Naložbe, ki izboljšajo splošno učinkovitost in trajnost kmetijskega gospodarstva (podukrep 4.1)	Dodelitev pomoči prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev v bolj trajnostne oblike kmetovanja, za izboljšanje konkurenčnosti kmetijskih gospodarstev ter naložbam za uskladitev s standardi EU. <u>Naložbe v prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev</u> bodo usmerjene v prilagoditev kmetijskih gospodarstev horizontalnim ciljem, povezanih z inovacijami, okoljem ter blažitvijo podnebnih sprememb in prilagajanju nanje, zlasti pa v: zmanjševanje toplogrednih plinov in amonijaka (npr. nadstandardno skladiščenje živinskih gnojil, zatesnitev odprtih lagun za skladiščenje živinskih gnojil), prilagajanje kmetijskih gospodarstev na podnebne spremembe (npr. posodobitev/ureditev individualnih namakalnih sistemov, nakup namakalne opreme), povečanje energetske učinkovitosti, uvajanje obnovljivih virov energije (OVE); zmanjšanje oziroma bolj učinkovito rabo fitofarmacevtskih sredstev in gnojil (na primer naprave za nanašanje FFS z zmanjšanjem zanosa in razkuževanje semena ter naprave za mehansko zatiranje škodljivih organizmov), racionalnejšo rabo vode in drugih surovin ter v ureditev čistilnih in varčevalnih tehnologij (npr. zbiranje meteorne vode, zamenjava namakalne opreme ter tehnološke posodobitve malih namakalnih sistemov) na kmetijskem gospodarstvu, prilagoditev kmetovanja na okoljsko občutljivih območjih, pomembnih z vidika varovanja naravnih virov (zlasti vode, tal in biotske raznovrstnosti; tudi prilagoditev na hribovsko-gorskih območjih, kot je kmetijskih gospodarstev na zahteve kmetovanja na hribovsko-gorskih območjih, kot je nakup specialne kmetijske mehanizacije, ureditev pašnikov in obor, izvedba agromelioracij, zaščita pred divjadjo, ureditev priključkov do javne infrastrukture), ureditev odpornejših nasadov večletnih rastlin in ekološko pridelavo hrane.	Upravičenci so: • nosilci kmetijskega gospodarstva, vpisani v register kmetijskih gospodarstev, ki opravljajo kmetijsko dejavnost na ozemlju RS. • Upravičenci so tudi socialna podjetja, ki so kmetijsko gospodarstvo in so prepoznana kot nosilci tržnih socialnih inovacij na področju samooskrbe, lokalno pridelane hrane, zaposlovanje ranljivih skupin ter ustvarjanja zelenih delovnih mest. Do podpore za naložbe za uskladitev s standardi EU so upravičeni mladi kmetje, ki prvič prevzemajo kmetijsko gospodarstvo kot nosilci kmetijskih gospodarstev. Vlagatelji morajo naložbo zaključiti v roku 24 mesecev od datuma vzpostavitve kmetije, sicer niso upravičeni do podpore za naložbe za uskladitev z obstoječimi standardi EU. Za potrebe tega ukrepa se kot mladi kmet šteje vsaka fizična oseba, ki je v času predložitve vloge na javni razpis stara od 18 let do 40 let, ima ustrezno poklicno znanje in usposobljenost, kot je opredeljeno v pogojih za upravičenost iz naslova podukrepa št. 6.1 Pomoč za zagon dejavnosti za mlade kmete ter je prvič prevzela kmetijsko gospodarstvo v petih letih pred oddajo vloge na javni razpis.

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
	ležijo na hribovsko gorskih oziroma na vodovarstvenih območjih. Za vse posege, opredeljene v prilogi 1 takoimenovane PVO uredbe, bo ne glede na njihovo velikost in pragove iz priloge 1 zaradi sofinanciranja iz sredstev Evropske unije treba še pred oddajo vloge izvesti predhodni postopek, ali je potrebna presoja vplivov na okolje. Naložbe v okviru tega ukrepa bodo torej (razen gozdnih prometnic) predhodno presojane z vidika možnih vplivov na varstvo okolja.		Naložbe v izboljšanje konkurenčnosti bodo usmerjene v dvig produktivnosti, zlasti produktivnosti dela, povečanje stroškovne učinkovitosti, higiene, kakovosti in doseganje višje dodane vrednosti kmetijskih proizvodov ter prilagoditev kmetijskih gospodarstev na nadstandardne zahteve dobrobiti živali. Nakup kmetijske mehanizacije kot individualne naložbe je upravičen samo, če gre za nakup specialne kmetijske mehanizacije, ki ima izrazito okoljski učinek ali je namenjena izvajanju ekološke pridelave/ kmetovanju na hribovsko gorskih območjih. Podpora za naložbe za uskladitev s standardi EU je namenjena naložbam za doseganje obstoječih standardov, ki se uporabljajo za kmetijsko proizvodnjo, tudi glede varstva pri delu.	
		Naložbe, ki zadevajo predelavo ali trženje kmetijskih proizvodov iz Priloge I k Pogodbi (podukrep 4.2)	Dodelitev nepovratne in povratne finančne pomoči (v obliki finančnih instrumentov) za izvedbo naložb živilskopredelovalnih obratov, kmetijskih gospodarstev, kmetov ter planinam v: • predelavo kmetijskih proizvodov, ki so zajeti v Prilogi I k Pogodbi, razen ribiških proizvodov, katerih rezultat proizvodnega procesa so proizvodi navedeni v Prilogi I kot tudi proizvodi, ki niso zajeti v Prilogi I k Pogodbi; • trženje kmetijskih proizvodov, ki so zajeti v Prilogi I k Pogodbi, razen ribiških proizvodov. Upravičeni so stroški za izgradnjo objektov, nakup pripadajoče opreme, ureditev skladiščnih kapacitet, tehnološke posodobitev živilskopredelovalnih obratov in opreme; za mobilne predelovalne obrate; za ureditev prodajnih prostorov in nakup opreme, degustacijskih prostorov ter nakup mobilnih prodajaln za namen trženja kmetijskih proizvodov; za ureditev vodnega vira ter sistemov za rabo vode, odpadne vode ipd.; za proizvodnjo bioplina, proizvodnjo in prodajo električne in toplotne energije, povečanje energetske učinkovitosti; za izboljšave opreme in naprav, ki povečujejo varnost pri delu, prilagajanju novim obveznim standardom ter higiene.	Upravičenci so pravne in fizične osebe, ki se ukvarjajo s predelavo ali trženjem kmetijskih proizvodov kot gospodarske družbe, zadruge in zavodi, samostojni podjetniki posamezniki, kmetije, ki se ukvarjajo s pridelavo oziroma predelavo kmetijskih proizvodov, kmetije z dopolnilno dejavnostjo, agrarne in pašne skupnosti, ki izvajajo predelavo mleka na planinah ter gospodarska interesna združenja. Za upravičence, ki so velika podjetja, velja omejitev števila zaposlenih pod 750 ljudi ali letni prihodek podjetja, nižji od 200 milijonov evrov.

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
			Posebna pozornost bo namenjena predelavi ali trženju ekoloških proizvodov in povečanju okoljske učinkovitosti.	
		Naložbe, ki zadevajo infrastrukturo, povezano z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva (podukrep 4.3)	Predmet podpore so izvedba agromelioracij na komasacijskih območjih, izgradnja novih velikih namakalnih sistemov, tehnološke posodobitve velikih namakalnih sistemov in ureditev gozdne infrastrukture. Pri izvedbi agromelioracij na komasacijskih območjih se podpirajo zahtevne in nezahtevne agromelioracije, s čimer se s fizičnimi ukrepi izboljša obdelovalne pogoje; pri tem osuševanje kmetijskih zemljišč ni dovoljeno. Za izvedbo zahtevne agromelioracije je potrebno pridobiti odločbo o uvedbi zahtevne agromelioracije, ki jo izda MKGP. Za nezahtevne agromelioracije so pogoj vsa ustrezna dovoljenja in soglasja skladno z Zakonom o kmetijskih zemljiščih (ZKZ). V okviru izvedenih agromelioracij se podpirajo tudi aktivnosti komasacij, da bi se povečali obdelovalni kosi posameznih lastnikov kmetijskih zemljišč; v komasacijo so poleg kmetijskih zemljišč zaradi celovitega urejanja in racionalizacije rabe vključena tudi druga zemljišča (npr. nezazidana stavbna zemljišča, stavbna zemljišča, gozdovi, vodna zemljišča). Projekti komasacij morajo pridobiti odločbo o uvedbi komasacijskega postopka, ki jo izda pristojna upravna enota. Pri izgradnji velikih namakalnih sistemov je podpora namenjena ureditvi namakanja s sistemom, ki je namenjen večjemu številu uporabnikov za skupno rabo po namakalnem urniku; namakalna oprema ni del sistema. V primeru, da naložba vpliva na telesa podzemnih ali površinskih voda z ocenjenim stanjem manj kot dobro, mora naložba zagotoviti učinkovito zmanjšanje v skupni porabi vode najmanj v višini 50 % potencialnega prihranka vode, ki je mogoč na ravni naložbe, ali pa pod določenimi pogoji v kombinaciji z obstoječim namakalnim sistemom ali ob oskrbi iz obstoječega zbiralnika. Pri tehnoloških posodobitvah velikih namakalnih sistemov je podpora namenjena	Upravičenci so: • za agromelioracije na komasacijskih območjih, izgradnjo in tehnološko posodobitev velikih namakalnih sistemov: nosilci kmetijskih gospodarstev in druge fizične in pravne osebe, ki so s strani lastnikov kmetijskih zemljišč pooblaščeni za izvedbo naložb. • Za ureditev gozdne infrastrukture: lastniki in solastniki zasebnih gozdov ter njihova združenja, agrarne in pašne skupnosti ter druge fizične in pravne osebe, ki so pooblaščene za izvedbo naložbe.

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
			investicijam v posodobitve odvzemnega objekta ter primarnega in sekundarnega namakalnega razvoda brez namakalne opreme – pod pogojem, da se s tem zagotovi najmanj 15 % potencialno zmanjšanje porabe vode. Tako pri tehnološki posodobitvi kot pri izgradnji velikih namakalnih sistemov je pogoj za pridobitev podpore pravnomočna odločba o uvedbi namakanja, ki jo izda MKGP v skladu z ZKZ in pridobljeno vodno dovoljenje, ki ga izda ARSO. Pri ureditvi gozdne infrastrukture gre za podporo naložbam v gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest ter gradnjo, rekonstrukcijo in pripravo gozdnih vlak. Pogoj za ureditev gozdne infrastrukture je, da: • odprtost območja z gozdnimi prometnicami po izvedeni naložbi ne bo presegala optimalne odprtosti, • je možnost gradnje ali rekonstrukcije gozdne ceste skladna z omejitvami in pogoji iz gozdno-gospodarskega načrta, možnost gradnje, rekonstrukcije ali priprave gozdne vlake pa iz gozdnogojitvenega načrta. • Je iz izračuna Zavoda za gozdove Slovenije razvidno zmanjšanje stroškov gospodarjenja z gozdom, • so pridobljena upravna soglasja v skladu s predpisi, vključno z naravovarstvenim soglasjem na območjih Natura 2000.	
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Vzpostavitev in razvoj kmetij ter nekmetijskih dejavnosti na podeželju. Spodbude bodo namenjene za zagon dejavnosti za mlade kmete in strukturno prilagoditev njihovih kmetij po zagonu dejavnosti, diverzifikaciji podeželskega gospodarstva preko spodbud za ustvarjanje dodatnega vira dohodka na	Pomoč za zagon dejavnosti za mlade kmete (podukrep 6.1)	Dodelitev nepovratne pomoči mladim kmetom za zagon in razvoj kmetijske dejavnosti.	Mladi kmetje, stari na dan oddaje vloge od 18 do 40 let, ki imajo ustrezno poklicno znanje in usposobljenost ter so prvič vzpostavili kmetijo kot lastniki kmetije v največ 18 mesecih pred oddajo vloge na javni razpis.
		Naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti	Gre za povratne oblike financiranja, ki bodo potencialnim končnim prejemnikom, ki se ukvarjajo z nekmetijsko dejavnostjo na podeželju, zagotovile lažji dostop do finančnih sredstev ter na ta način spodbudile hitrejši	fizične osebe, ki imajo registrirano dopolnilno dejavnost na kmetiji, mikropodjetja na podeželju ter majhna podjetja za naložbe dodajanja vrednosti lesu, ki niso podprte v okviru podukrepa

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
	kmetijah z uvajanjem nekmetijskih dejavnosti ter razvoju mikropodjetij v povezavi z ohranjanjem in ustvarjanjem novih delovnih mest na podeželju. Za vse posege, opredeljene v prilogi 1 takoimenovane PVO uredbe, bo ne glede na njihovo velikost in pragove iz priloge 1 zaradi sofinanciranja iz sredstev Evropske unije treba še pred oddajo vloge izvesti predhodni postopek, ali je potrebna presoja vplivov na okolje. Naložbe v okviru tega ukrepa bodo torej predhodno presojane z vidika možnih vplivov na varstvo okolja.	(podukrep 6.4)	gospodarski razvoj na podeželju. Cilj podukrepa je zagotoviti dostop do povratnih podpor za razvoj tistih dejavnosti, ki bodo ustvarile nova delovna mesta ali ohranila obstoječa ter zagotovila dodatni vir dohodka zlasti na majhnih kmetijah. Podpora bo podana v obliki instrumentov finančnega inženiringa.	8.6 »Naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo in mobilizacijo lesa«. Prednostno bodo podprte dejavnosti, ki bodo svojo dejavnost razvijale v povezavi s/z: • dodajanjem vrednosti lesu, • lokalno samooskrbo, • zelenim turizmom, • naravno in kulturno dediščino ter tradicionalnimi znanji, • socialnim podjetništvom, • socialno-varstvenimi storitvami, • ravnanjem z organskimi odpadki, • pridobivanjem električne in toplotne energije iz obnovljivih virov energije kot so lesna masa, biomasa, gnoj in gnojnica, voda, veter, sonce in ki bodo ustvarile pogoje za vzpostavitev zelenih delovnih mest oziroma dodatni vir dohodka na kmetiji. Mikropodjetja morajo imeti sedež opravljanja dejavnosti izven naselij, ki imajo več kot 5.000 prebivalcev.
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)	Sredstva bodo namenjena za gradnjo odprtih širokopasovnih omrežij, ki bodo omogočala priključke 100 MB/s in bodo zagotavljala dostop do širokopasovnih elektronskih komunikacijskih storitev na območjih belih lis, kjer je izkazan neobstoj komercialnega interesa za gradnjo omrežja.	Naložbe v širokopasovno infrastrukturo, vključno z njeno vzpostavitvijo, izboljšanjem in razširitvijo, pasivno širokopasovno Infrastrukturo ter zagotavljanje dostopa do širokopasovnega interneta in rešitev v zvezi z e-upravo (podukrep 7.3)	Gre za nepovratno finančno pomoč za naložbe v gradnjo širokopasovnih omrežij na območjih tržne nepopolnosti na območju celotne Slovenije, v naseljih z manj kot 5.000 prebivalcev. Prednostno se bodo projekti izvajali na območjih, ki imajo izgradnjo širokopasovnih povezav zajeto v lokalne razvojne programe, bodisi na ravni ene ali več občin ter projekti, ki imajo možnost, da gradnja širokopasovnega omrežja poteka v sinergiji s postavitvijo druge male infrastrukture na podeželju. Upravičeni stroški bodo: • polaganje pasivne širokopasovne infrastrukture, • vzpostavitev širokopasovne infrastrukture in omogočanje dostopa do nje, vključno z zalednimi napravami in zemeljsko opremo,	Občina ali več občin, ki ležijo na območjih belih lis, v naseljih z manj kot 5.000 prebivalcev.
8: Naložbe v	povečati konkurenčnost gozdno-lesne verige s spodbudami na področju	Preprečevanje in odprava škode v	Upravičeni stroški so stroški za vložena dela obnove gozda, kot so odstranitev podrtega drevja iz varovalnih	Upravičenci do podpore v okviru te aktivnosti so Zavod za gozdove Slovenije ter zasebni in javni

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21., 24. in 26. člen)	gozdarstva in gozdarstva in neindustrijske predelave lesa	gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov (podukrep 8.4, 24. člen)	gozdov, priprava površin za obnovo, sadnja sadik, zaščita mladja na obnovljenih površinah, nega poškodovanega mladovja in tanjših drogovnjakov, gozdna higiena ter nega obnovljenih površin ter stroški materiala, kot so sadike, tulci, količki, ograje. Stroški so upravičeni od nastanka naravne nesreče, in sicer od 30. januarja 2014.	lastniki gozdov, solastniki in zakupniki gozdov, agrarne in pašne skupnosti, njihova združenja ter druge fizične in pravne osebe, ki so s strani le teh, pooblaščeni za izvedbo aktivnosti, ki so jim bili z odločbo, izdano na podlagi 17. oziroma 29. člena Zakon o gozdovih (UL RS, št. 30/93 z vsemi spremembami), naloženi ukrepi. Zavod za gozdove Slovenije lahko v primeru, ko sam ni direkten upravičenec, opravlja funkcijo zastopnika lastnikov poškodovanih gozdov.
			Zgradile, rekonstruirale ali pripravile se bodo tudi gozdne vlake, ki so nujno potrebne za izvedbo sanacije poškodovanega gozda. Upravičeni stroški so: stroški gradnje, rekonstrukcije ali priprave gozdne vlake in pripadajoče opreme; prispevek upravičenca v naravi; splošni stroški v zvezi z navedenimi izdatki, ki so neposredno povezani s pripravo in izvedbo naložbe. Stroški so upravičeni od nastanka naravne nesreče, in sicer od 30. januarja 2014.	Upravičenci so zasebni in javni lastniki, solastniki in zakupniki gozdov, agrarne skupnosti, pašne skupnosti, drugi subjekti zasebnega prava, javni organi ter njihova združenja. Upravičenci so tudi druge fizične in pravne osebe, ki so s strani lastnikov, solastnikov ali zakupnikov gozdnih zemljišč ali združenj pooblaščeni za izvedbo investicij.
		Naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo in mobilizacijo lesa (podukrep 8.6, 26. člen): Naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa (aktivnost 1)	Dodelitev nepovratne pomoči za nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa.	Pravne in fizične osebe, ki so zasebni lastniki, solastniki in zakupniki gozdov, njihova združenja, agrarne in pašne skupnosti ter podjetja, ki izpolnjujejo pogoje za mikro, mala ali srednja podjetja. Imeti morajo ustrezno veliko gozdno posest (najmanj 10 ha gozda fizična oseba, brez s.p.) ali zadostne količine opravljenega dela v gozdu v obdobju enega do treh koledarskih let pred objavo javnega razpisa.
		Naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo in mobilizacijo lesa (podukrep 8.6, 26.	Namen je vzpostaviti ustrezno velike razširjene obrate za pred industrijski obseg predelave lesa, ki, bodo poleg žagarske ali druge dejavnosti opravljali tudi aktivnosti (npr. sušenje, impregnacijo, energetsko izkoriščanje lesnih ostankov), modernizirati strojno opremo žagarskih	Upravičenci so gospodarske družbe, zadruge, samostojni podjetnik, ki so opredeljeni kot mikro- ali malo podjetje ter kmetije z registrirano dopolnilno dejavnostjo, ki izpolnjujejo naslednje pogoje:

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
		člen): Naložbe v neindustrijsko predelavo lesa (aktivnost 2)	obratov ter ustvariti nova delovna mesta. Podpora se dodeli naložbam v dejavnosti obdelave okroglega lesa pred industrijsko predelavo lesa ter dejavnosti prve predelave lesa "small scale" obsega (določen za posamezen tip predelave), ki diverzificira proizvodnjo upravičencev. Sem sodi: žaganje lesa, skobljanje lesa in druga strojna obdelava okroglega lesa, profiliranje, iveriranje, proizvodnja lesenih železniških pragov, proizvodnja lesenih drogov, kolov, sekancev in iveri, sušenje lesa, impregnacija ali biocidna zaščita lesa z biocidnimi proizvodi ali drugimi materiali, modifikacija lesa, proizvodnja sekancev ter proizvodnjo lesnih peletov, briketov ali drv za energetsko rabo. Za vse posege, opredeljene v prilogi 1 takoimenovane PVO uredbe, bo ne glede na njihovo velikost in pragove iz priloge 1 zaradi sofinanciranja iz sredstev Evropske unije treba še pred oddajo vloge izvesti predhodni postopek, ali je potrebna presoja vplivov na okolje. Naložbe v okviru tega podukrepa bodo torej predhodno presojane z vidika možnih vplivov na varstvo okolja.	• zaposlujejo do 50 zaposlenih, • njihova nominalna kapaciteta (200 delovnih dni, 8 ur) dejavnosti znaša pri žagarskih obratih do 10.000 m3 vhoda za proizvodnjo letno, za proizvodnjo pelet kot dodatna dejavnost v okviru žagarskih obratov do 5.000 ton proizvodnje pelet letno, za proizvodnjo sekancev kot dodatna dejavnost v okviru žagarskih obratov do 15.000 nasutih m3 (ekvivalentno predelavi 5.000 m3 okroglega lesa) letno, za proizvodnjo sekancev v gozdu do 25.000 nasutih m3 (ekvivalentno predelavi 7.500 m3 okroglega lesa) letno ter pri obratih za proizvodnjo drv do 10.000 nasutih metrov polen (ekvivalentno 5.000 m3 okroglega lesa) letno, • izvajajo oziroma bodo izvajali dejavnosti, proizvajajo ali bodo proizvajali proizvode iz seznama dejavnosti in proizvodov predelave lesa, opredeljenim z nacionalnim izvedbenim predpisom.
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	omogočiti lažjo ustanovitev in delovanje skupin in organizacij proizvajalcev preko dodeljevanja podpore za kritje stroškov vzpostavitve in začetnega delovanja skupin in organizacij proizvajalcev	Ustanavljanje skupin in organizacij proizvajalcev na področjih kmetijstva in gozdarstva	Dodelitev pavšalne pomoči za ustanavljanje in delovanje skupin proizvajalcev za namene: • prilagajanja proizvodnje in obsega proizvodnje proizvajalcev, ki so člani teh skupin, zahtevam trga; • skupno dajanje blaga v promet, vključno s pripravo za prodajo, centralizacijo prodaje in dobavo trgovcem na debelo; • oblikovanje skupnih pravil o informacijah o proizvodnji, predvsem glede spravila in razpoložljivosti, • druge dejavnosti, ki jih lahko izvajajo skupine in organizacije proizvajalcev, na primer razvijanje poslovnih in trženjskih spretnosti ter organiziranja in pospeševanje procesov inovacij. Pomoč se izplača v letnih obrokih v obliki pavšalnega	Upravičenci v okviru tega ukrepa so na novo ustanovljene skupine in organizacije proizvajalcev, ki so pravne osebe in izpolnjujejo pogoje za mikro, mala in srednja podjetja. Ustanovljene morajo biti za področje kmetijstva oziroma gozdarstva ter uradno priznane s strani Ministrstva RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
			zneska, izračunanega kot delež tržne proizvodnje za prvih pet zaporednih let po datumu priznanja skupine ali organizacije proizvajalcev na podlagi njenega poslovnega načrta.	
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (KOPOP) (28. člen)	Vzpostaviti ravnotežje med potrebo po pridelavi hrane in varovanjem okolja ter spodbuditi kmetijska gospodarstva, da bi s kmetijskimi zemljišči gospodarila na način, ki zmanjšuje vplive kmetovanja na okolje, prispeva k blaženju in prilagajanju podnebnim spremembam ter zagotavlja izvajanje družbeno pomembnih storitev in neblagovnih javnih dobrin.	Plačila za izvajanje nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks (podukrep 10.1)	Podpore se namenjajo za spodbujanje nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, usmerjenih v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine, ustrezno gospodarjenje z vodami in upravljanje s tlemi ter v blaženje in prilagajanje kmetovanja podnebnim spremembam. Plačila krijejo vse ali del dodatnih stroškov in izgubljenega prihodka zaradi prevzete obveznosti. Ukrep se izvaja preko 19 različnih operacij, ki zajemajo nadstandardne kmetijske prakse in jih upravičenec izbere in izvaja prostovoljno vsaj 5 let od vstopa v ukrep (možno je podaljšanje). Upravičenec lahko izvaja več operacij hkrati. • 11 operacij se izvaja s kombinacijo obveznih in izbirnih zahtev – V okviru teh operacij, mora upravičenec poleg izpolnjevanja splošnih pogojev, izvajati vse obvezne zahteve, lahko pa izbere tudi eno ali več izbirnih zahtev v okviru posamezne operacije. Upravičenec lahko izbere več operacij. Take operacije so: poljedelstvo in zelenjadarstvo; hmeljarstvo; sadjarstvo; vinogradništvo; trajno travinje I; trajno travinje II; posebni traviščni habitati; traviščni habitati metuljev; habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov; steljniki; vodni viri. • Kot ena samostojna zahteva se izvajajo: grbinasti travniki; visokodebelni travniški sadovnjaki; ohranjanje mejic; reja lokalnih pasem, ki jim grozi prenehanje reje; ohranjanje rastlinskih genskih virov, ki jim grozi genska erozija. • reja domačih živali v območju pojavljanja velikih zveri je sestavljena iz 3 samostojnih zahtev; • planinska paša je sestavljena iz 2 samostojnih zahtev. Plačila za operacije »poljedelstvo in zelenjadarstvo«,	Upravičenci do plačil za ukrep KOPOP so kmetijska gospodarstva, ki se v izvajanje tega ukrepa vključijo prostovoljno in izpolnjujejo predpisane pogoje (splošne pogoje upravičenosti, splošne pogoje za izvajanje, specifične pogoje izbrane operacije). Med drugim bodo morali upravičenci opraviti 6-urni program usposabljanja s področja kmetijsko okoljskih in kmetijsko podnebnih vsebin ter imeti izdelan program aktivnosti kmetijskega gospodarstva, pripravljen kot rezultat svetovalne storitve. Med izvajanjem morajo upravičenci vsako leto opraviti najmanj 4 ure usposabljanja v zvezi s kmetijsko-okoljskimi vsebinami. Površine vključenih zemljišč, se lahko povečajo ali zmanjšajo za največ 10 % glede na površine v prvem letu obveznosti (vstopno leto). V ukrep KOPOP bo mogoče za večino operacij (vse, ki prispevajo k varovanju narave, vodnih virov in krajine) vstopiti v celotnem programskem obdobju. V 8 operacij bo možno vstopiti le v letih 2015 in 2016; to so: • poljedelstvo in zelenjadarstvo; • hmeljarstvo; • sadjarstvo; • vinogradništvo; • trajno travinje I; • trajno travinje II; • reja lokalnih pasem, ki jim grozi prenehanje reje; • ohranjanje rastlinskih genskih virov, ki jim grozi genska erozija.

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
			»hmeljarstvo«, »sadjarstvo«, »vinogradništvo«, »trajno travinje I« in »trajno travinje II« krijejo 60 % dodatnih stroškov in izgubljenega prihodka zaradi prevzete obveznosti, plačila za vse ostale operacije pa krijejo vse dodatne stroške in izgubljen prihodek (torej 100 % in bodo enaka modelnim kalkulacijam). Nekatere zahteve so namenjene območjem, ki so problematična z vidika onesnaževanja kmetijskega izvora (prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda; poseben poudarek bo na prispevnih območjih zadrževalnikov Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero) in območjem, ki so pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti (ekološko pomembna območja posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev in steljnikov, osrednja območja pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, najbolj ranljiva območja znotraj Nature 2000 ter osrednje območje pojavljanja medveda in volka); prostorsko so opredeljena območja, v katera bo usmerjan ukrep. Upravičenci, katerih površine ležijo na ekološko pomembnih območjih posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev in steljnikov, območij pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, se lahko vključijo v operacijo trajno travinje I in operacijo trajno travinje II le, če se istočasno vključijo tudi v izvajanje ene izmed operacij, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti (ali katero od operacij »posebni traviščni habitati«, »traviščni habitati metuljev«, »habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov«, »steljniki«) z najmanj 20 % površin trajnega travinja, ki ležijo znotraj prej omenjenih ekološko pomembnih območij (t.i. »pravilo 20 % NTR«). Če se upravičenci vključijo v izvajanje operacije »posebni traviščni habitati«, »traviščni habitati metuljev«, »habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov« in »steljniki« morajo obvezne in izbirne zahteve iz teh	

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
			operacij izvajati na najmanj 20 % površin trajnega travinja, ki leži na takih območjih (če to znaša manj kot 0,3 ha, morajo upravičenci obveznost izvajati na vsaj 0,3 ha površin znotraj območja). Upravičenci, katerih površine ležijo na prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda in območjih vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, se v izvajanje operacije »poljedelstvo in zelenjadarstvo« lahko vključijo le, če se istočasno vključijo tudi v izvajanje »vodni viri« z najmanj 30 % površin na območju Dravske kotline in najmanj 20 % površin na drugih območjih iz Načrta upravljanja voda. Tudi če se upravičenci vključijo le v izvajanje operacije »vodni viri«, morajo to operacijo na območju Dravske kotline iz Načrta upravljanja voda izvajati na najmanj 30 % njivskih površin, na drugih območjih iz Načrta upravljanja voda pa na najmanj 20 % njivskih površin.	
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	spodbujati kmetijska gospodarstva za izvajanje naravi prijaznega načina kmetovanja, ki ne pomeni le prepovedi uporabe kemično sintetiziranih fitofarmacevtskih sredstev in mineralnih gnojil, ampak je usmerjeno tudi v: ohranjanje rodovitnosti tal; sklenjeno kroženje hranil na kmetijskem gospodarstvu; izboljševanje stanja tal, zdravja rastlin, živali in človeka; izvajanje vrstam in kategorijam živalim primerne reje; pridelavo zdravih, kakovostnih in varnih živil; zaščito naravnih življenjskih virov (tla-voda-zrak); aktivno varovanje okolja in biotske raznovrstnosti; trajnostno gospodarjenje z neobnovljivimi naravnimi viri.	Ukrep podpira izvajanje ekološkega kmetovanja in preusmerjanje v ekološko kmetovanje. Z ukrepom se spodbuja tudi bio-dinamično kmetovanje, ki je najbolj zahtevna metoda ekološke pridelave. (podukrepa 11.1, 11.2)	Podpore se namenjajo za izvajanje kmetovanja, ki omogoča varovanje in izboljšanje okolja, elementov krajine, naravnih virov in biotske raznovrstnosti ter prilagajanje podnebnim spremembam. Dodelijo se za prostovoljno preusmeritev v prakse in metode ekološkega kmetovanja, kot je določeno z Uredbo 834/2007/ES. Podpora v okviru tega podukrepa se dodeli na ha kmetijskih zemljišč v uporabi. Upravičenec se z vstopom v ukrep ekološko kmetovanje obveže, da bo ta ukrep ves čas trajanja obveznosti izvajal skladno z vsemi predpisanimi pogoji in zahtevami. Preusmeritveno obdobje ob vstopu v ukrep lahko traja 2 ali 3 leta. Obveznost trajanja ukrepa ekološko kmetovanje je pet let, z možnostjo podaljšanja. Upravičenci morajo vsako leto opraviti vsaj 6 ur usposabljanja in vsako leto pridobiti certifikat za ekološko pridelavo oziroma predelavo, vsaj enkrat v času trajanja obveznosti pa morajo uporabiti storitev svetovanja.	Upravičenci so kmetijska gospodarstva, ki se v izvajanje tega ukrepa vključijo prostovoljno in izpolnjujejo predpisane pogoje in zahteve. Upravičenci, ki prvič vstopajo v kontrolo ekološkega kmetovanja, morajo imeti v prvem letu trajanja obveznosti izdelan individualni načrt preusmeritve. Kmetijsko gospodarstvo, ki namerava uveljavljati plačilo za trajno travinje, mora imeti obtežbo najmanj 0,5 GVŽ/ha trajnega travinja. Nosilci kmetijskih gospodarstev morajo izpolnjevati pogoj aktivnega kmeta iz 9. člena Uredbe 1307/2013/EU.

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	Namen ukrepa je ohranitev in nadaljnja obdelanost kmetijskih zemljišč v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost.	Plačila za gorska območja in druga območja s specifičnimi omejitvami (podukrepi 13.1, 13.2, 13.3)	Dodelitev izravnalnega plačila na hektar kmetijskih zemljišč kmetom na gorskih območjih, drugih območjih z naravnimi omejitvami in območjih s posebnimi omejitvami. Veljajo naslednji kriteriji upravičenosti: • Kmetijsko gospodarstvo mora izpolnjevati zahteve navzkrižne skladnosti; • Upravičenec mora biti aktivni kmet v skladu z 9. členom Uredbe NP/2013/EU; • Upravičenci se obvežejo, da bodo na območjih, določenih v skladu s 33. členom Uredbe 1305/2013/EU, še naprej opravljali svojo kmetijsko dejavnost; • Upravičenec se obveže, da bo opravljal kmetijsko dejavnost vsaj na 1 ha KZU.	Izravnalna plačila se dodelijo nosilcem kmetijskih gospodarstev za obdelana kmetijska zemljišča na območjih z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (OMD). Trenutno velja razmejitev OMD iz obdobja 2007–2013, dokler ne bo sprejeta nova razmejitev na podlagi 32. člena Uredbe 1305/2013/EU; v OMD sodijo • gorska območja, • druga območja z naravnimi omejitvami, • območja s posebnimi omejitvami.
14: Dobrobit živali (33. člen)	Spodbujanje rejcev k zagotavljanju dobrobiti živali z dodeljevanjem podpore rejcem, ki prostovoljno prevzamejo obveznosti s področja dobrobiti živali, ki presegajo relevantne obvezne standarde. Namen ukrepa je spodbujanje kmetijskih gospodarstev k izvajanju zahtev dobrobiti živali, ki presegajo predpisane zahteve ravnanja, določene v navzkrižni skladnosti, ter druge obvezne zahteve, ki so določene v nacionalni zakonodaji s področja dobrobiti živali, zaščite živali in zdravstvenega varstva rejnih živali.	Plačila za dobrobit živali	Dodelitev enoletnega plačila na GVŽ za izvajanje zahtev ukrepa dobrobit živali. Nosilec kmetijskega gospodarstva, ki se vključi v ukrep, mora izpolnjevati vstopne pogoje upravičenosti: biti mora aktivni kmet v skladu z 9. členom Uredbe 1307/2013 in ob oddaji zahtevka mora imeti izdelan program dobrobiti živali (ki je rezultat svetovanja, torej ukrepa 2), rediti določeno število živali in izpolnjevati zahteve navzkrižne skladnosti. Poleg tega mora opraviti usposabljanje in izbrati vsaj eno zahtevo iz nabora možnih zahtev v okviru ukrepa Dobrobit živali (npr: 10 % večjo neovirano talno površino na žival v skupinskih boksih od površine določene s predpisom, ki ureja zaščito rejnih živali…).	Upravičenci za vlaganje zahtevkov za ukrep Dobrobit živali so nosilci kmetijskih gospodarstev, ki se prostovoljno vključijo v izvajanje ukrepa Dobrobit živali in izpolnjujejo pogoje.
16: Sodelovanje (35. člen)	Podpora raznovrstnim oblikam sodelovanja, s katerimi bo akterjem na podeželskih območjih omogočeno lažje premagovanje ekonomskih, okoljskih in drugih omejitev, s katerimi se ti soočajo zaradi razdrobljenosti in nepovezanosti. Ukrep bo zlasti namenjen spodbujanju projektov sodelovanja, ki bodo imeli za cilj doseganje večje produktivnosti in	Sodelovanje (podukrepi 16.2 - Tehnološki razvoj v kmetijstvu, gozdarstvu in živilstvu, 16.4 - Kratke dobavne verige in lokalni trgi, 16.5 - Okolje in podnebne spremembe, 16.9 -	Sodelovanje, podprto v okviru tega ukrepa, zajema: • pilotne projekte, • razvoj novih proizvodov, praks, postopkov in tehnologij na področju kmetijstva, prehrane in gozdarstva, • horizontalno in vertikalno sodelovanje med udeleženci v dobavni verigi za razvoj kratkih dobavnih verig in lokalnih trgov, • promocijske dejavnosti na lokalni ravni, ki so povezane z razvojem kratkih dobavnih verig in	Upravičenci v okviru tega ukrepa so različne oblike sodelovanja, ki vključujejo vsaj dva subjekta: a) oblike sodelovanja med različnimi subjekti na področju kmetijstva, prehranske verige in gozdarstva ter med drugimi subjekti, ki prispevajo k doseganju ciljev in prednostnih nalog v okviru politike razvoja podeželja, vključno s skupinami proizvajalcev, zadrugami in medpanožnimi

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
	hkrati tudi večje trajnosti na področju kmetijstva. V okviru tega bo poseben poudarek namenjen spodbujanju tehnološkega razvoja ter zmanjševanju negativnih vplivov kmetijstva na okolje, zlasti na področju biotske raznovrstnosti in kakovosti površinskih in podzemnih voda. Z vidika povečevanja okoljske učinkovitosti kmetijstva bodo projekti sodelovanja specifično usmerjeni na posebna območja znotraj NATURA 2000 in prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah.	Socialna diverzifikacija)	lokalnih trgov, • skupno ukrepanje za blažitev podnebnih sprememb ali prilagajanje nanje, • skupinske pristope k okoljskim projektom in sedanjim okoljskim praksam (zlasti v povezavi z naravovarstvenimi vsebinami na območjih NATURA 2000), vključno z učinkovitim upravljanjem voda, rabo obnovljive energije in ohranjanjem kmetijske krajine, • diverzifikacijo kmetijskih dejavnosti v dejavnosti v zvezi z zdravstvenim varstvom, socialnim vključevanjem, kmetijstvom, ki ga podpira skupnost, ter izobraževanjem o okolju in hrani. Projekti morajo vključevati praktične vidike in rezultate in ne smejo biti zgolj raziskovalne narave. Rezultati projektov morajo biti razširjani med zainteresirano javnostjo in posredovani ciljnim skupinam, za kar se uporabi mrežo EIP in mrežo za razvoj podeželja. Če bodo projekti sodelovanja vključevali posege, opredeljene v prilogi 1 takoimenovane PVO uredbe, bo ne glede na njihovo velikost in pragove iz priloge 1 zaradi sofinanciranja iz sredstev Evropske unije treba še pred oddajo vloge izvesti predhodni postopek, ali je potrebna presoja vplivov na okolje.	organizacijami; b) operativne skupine EIP na področju kmetijske produktivnosti in trajnosti. Partnerji morajo imeti sklenjen sporazum o sodelovanju, poravnane obveznosti do države in morajo imeti izdelan načrt projekta s pričakovanimi rezultati. Projekt mora vsebinsko ustrezati določenim prioritetam. Pri podukrepu 16.4. kot kratka dobavna veriga šteje dobavna veriga z največ enim vmesnim posrednikom med kmetom (pridelovalcem) in končnim potrošnikom. Lokalni trg je trg, ki temelji na kratkih dobavnih verigah ali pa (v primeru, da ne temelji zgolj na kratkih dobavnih verigah) območje, ki je od izvora izdelka oddaljeno največ 100 km v radiju zračne linije.
19: LEADER	Predvidena je uporaba pristopa »lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« pri treh skladih: EKSRP, ESPR in ESRR. Kombinacija različnih virov financiranja SLR lokalnim akcijskih skupinam omogoča, da se celovito lotijo uresničevanja ciljev, zastavljenih v SLR. V okviru izvajanja lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost bodo zasledovana štiri tematska področja ukrepanja, ki so bila prepoznana kot ključni izzivi pri zasledovanju ciljev EU: • ustvarjanje delovnih mest,	Pripravljalna podpora (podukrep 19.1)	Podpora za krepitev zmogljivosti izkušenih lokalnih akcijskih skupin, usposabljanju in mrežnemu povezovanju z namenom priprave lokalne razvojne strategije 2014–2020	Podpora se dodeli lokalnim partnerstvom, ki bodo pripravila Strategijo lokalnega razvoja (SLR).
		Izvajanje dejavnosti v okviru Strategije lokalnega razvoja (podukrep 19.3)	Podpora izvedbi projektov, ki uresničujejo cilje lokalne razvojne strategije in prispevajo k prednostnim nalogam razvoja podeželja.	Podpora se dodeli nosilcem projektov, ki so fizične ali pravne osebe s stalnim bivališčem ali sedežem dejavnosti na območju lokalnega partnerstva.
		Dejavnost sodelovanja (podukrepi 19.4, 19.5, 19.6)	Podpora izvedbi projektov sodelovanja in pripravljalna tehnična podpora za projekte sodelovanja.	Podpora se dodeli nosilcem projektov, ki so fizične ali pravne osebe s stalnim bivališčem ali sedežem dejavnosti na območju zadevnega lokalnega partnerstva.
		Tekoči stroški in	Podpora upravljanju in delovanju lokalne akcijske	Podpora se dodeli lokalnemu partnerstvu, ki ima

Ukrep	Namen	Vrsta aktivnosti	Opis aktivnosti	Upravičenci
	• razvoj osnovnih storitev, • varstvo okolja in ohranjanje narave, • večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin. Če bodo projekti, podprti v okviru pristopa LEADER, vključevali posege, opredeljene v prilogi 1 takoimenovane PVO uredbe, bo ne glede na njihovo velikost in pragove iz priloge 1 zaradi sofinanciranja iz sredstev Evropske unije treba še pred oddajo vloge izvesti predhodni postopek, ali je potrebna presoja vplivov na okolje.	animacija (podukrepa 19.7, 19.8)	skupine vključno s spremljanjem in vrednotenjem strategije. Podpora animaciji ozemlja (informiranju, obveščanju, promociji lokalne razvojne strategije, izmenjavi informacij) in podpora za pomoč morebitnim upravičencem za razvijanje projektne ideje in pripravo prijave.	potrjeno SLR.

Vir: Dopolnjen osnutek PRP 2014-2020, november 2014

V spodnji preglednici je podan pregled, h katerim prednostnim nalogam in področjem prispevajo posamezni ukrepi (za vsebino prednostnih področij glej preglednico 2).

Preglednica 11: Prispevek posameznih ukrepov k prednostnim nalogam (z modro so označene prednostne naloge, pomembne za pripravo okoljskega poročila)

Prednostne naloge in prednostna področja	1 (prenos znanja)			2 (konkurenčnost)		3 (organiziranje, obvladovanje tveganj)		4 (ekosistemi)			5 (učinkovita raba virov, nizkoogljična družba)					6 (social. vključenost, gospodarski razvoj)		
Ukrepi	1a	1b	1c	2a	2b	3a	3b	4a	4b	4c	5a	5b	5c	5d	5e	6a	6b	6c
1: Prenos znanja (14. člen)	P		P	P	P	P		P	P	P	P	P		P				
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	P			P		P		P	P	P	P			P				
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)						P												
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	P	P	P	P	P	P		P			P	P	P	P				
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	P			P	P								P			P		
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)																		P
8.4: Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov (24. člen)								P	P	P			P		P	P		
8.6: Naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo in mobilizacijo lesa (26. člen)						P												
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	P	P	P					P	P	P				P	P	P		
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	P	P	P					P	P	P				P	P			
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)								P	P	P								
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	P	P				P								P				
14: Dobrobit živali (33. člen)	P	P		P		P		P	P	P	P		P	P		P	P	
16: Sodelovanje (35. člen)	P	P	P	P		P	P	P	P	P	P	P	P	P		P	P	P

Vir: Drugi predlog PRP 2014-2020, december 2014

Preglednica 12: Prispevek posameznih ukrepov k horizontalnim temam (z modro so označene horizontalne teme, pomembne za pripravo okoljskega poročila)

Ukrepi	Horizontalne teme		
	Podnebne spremembe	**Skrb za okolje**	**Inovacije**
1: Prenos znanja (14. člen)	Aktivnosti bodo spodbujale prenos znanja in dvig informiranosti o načinih blaženja podnebnih sprememb ter prilagajanja nanje.	Usposabljanja, delavnice in druge oblike prenosa znanja bodo prispevali k povečanju zavedanja o neločljivi povezanosti kmetijstva ter ohranjenosti naravnih virov in biotske raznovrstnosti in tudi o možnih pozitivnih in negativnih vplivih kmetijstva na okolje. Poseben poudarek bo namenjen področjema biotske raznovrstnosti in kakovosti površinskih in podzemnih voda.	Učinkovitejši prenos znanja in informiranost je ključen predpogoj za krepitev baze znanja in s tem za pospeševanje inovacij na podeželju
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	. Individualna svetovanja v okviru tega ukrepa se bodo osredotočila na agro-tehnične kmetijske prakse, s katerimi se lahko kmetijska gospodarstva uspešneje prilagodijo navedenim spremembam. Ukrep je povezan z izvajanjem ukrepov kmetijsko okoljsko podnebna plačila in ekološko kmetovanje, saj bo dostop do svetovalnih storitev omogočen kmetijskih gospodarstvom, ki se nameravajo ali pa so vključena v ta dva ukrepa.	Skrb za okolje je eno izmed najpomembnejših področij, ki ga bodo naslovile svetovalne storitve. Zlasti bo poudarek namenjen povezovanju tega ukrepa z izvajanjem že omenjenih ukrepov kmetijsko okoljsko podnebna plačila in ekološko kmetovanje. Poseben poudarek bo namenjen področjema biotske raznovrstnosti in kakovosti površinskih in podzemnih voda.	
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Podprte aktivnosti v okviru tega ukrepa bodo spodbujale blažitev in prilagajanje na podnebne spremembe v obliki prilagojene pridelave in reje domačih živali. S spodbujanjem vstopa kmetijskih gospodarstev v sheme kakovosti podpiramo dodajanje vrednosti kmetijskim proizvodom, spodbujamo razvoj kratkih dobavnih verig ter s tem razvoj lokalnih trgov, kar ima lahko za posledico skrajšanje transportnih poti, stroškov skladiščenja in logistike ter s tem tudi zmanjšanje ogljičnega odtisa.	Skrb za okolje je eno najpomembnejših področij, ki ga naslavlja ta ukrep. Sheme kakovosti imajo v svojih pravilih proizvodnje višje standarde glede varovanja okolja in posredno ter neposredno vplivajo na višjo raven zavedanja o pomenu varovanja okolja. Poseben poudarek bo namenjen ekološkemu kmetovanju, ki ima številne pozitivne učinke na ohranjanje biotske raznovrstnosti, kakovost tal in voda.	Ukrep spodbuja razvoj inovacij na področju kakovostnih lokalnih proizvodov, proizvodnje le teh in trženja.
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Ukrep k horizontalnemu cilju prispeva zlasti preko predvidenih vlaganj v: • Povečanje energetske učinkovitosti stavb in uvajanje obnovljivih virov energije za potrebe gospodarstva; • Učinkovito rabo dušikovih gnojil preko nakupa specialne mehanizacije, ureditve skladiščnih kapacitet za živinska gnojila ter izgradnje bioplinskih naprav;	Ukrep k horizontalnemu cilju prispeva zlasti preko predvidenih vlaganj v: • Nižjo rabo FFS (specialna mehanizacija, ureditev nasadov večletnih rastlin kot so trajni nasadi, matičnjaki, drevesnice, ipd., ki so odporne na bolezni), čistilne in varčevalne tehnike na kmetijskem gospodarstvu (meteorna voda, odpadki, …), prilagajanje na specialne zahteve kmetovanja na okoljsko ranljivih območjih (npr.	Inovacije, prenos znanja v prakso in razvoj novih proizvodov so ključnega pomena za razvoj dejavnosti in povečanje dodane vrednosti v kmetijskem in živilskem sektorju. Pomoč v okviru tega ukrepa bo namenjena kmetijskim gospodarstvom oziroma živilskopredelovalnim obratom, ki so motivirana za pridobivanje novih znanj ter uvajanje inovativnih pristopov pri pridelavi, predelavi in trženju kmetijskih in živilskih proizvodov, zmanjšujejo proizvodne stroške ali se vključujejo v operativne skupine

Ukrepi	Horizontalne teme		
	Podnebne spremembe	**Skrb za okolje**	**Inovacije**
	• Tehnološke posodobitve gospodarskih poslopij z namenom zmanjšanja vročinskega stresa ter povečanje deleža lesa pri gradnjah objektov in naprav na kmetijskih zemljiščih; • Zaščito proti toči ter ureditev rastlinjakov; • Agromelioracije in komasacije, ki imajo pozitiven vpliv predvsem z vidika manjše porabe energije pri strojni obdelavi in oskrbi tal ter prevozih ter • Tehnološko posodobitev namakalnih sistemov, ureditev vodohranov, zbiralnikov vode itd. s ciljem racionalnejše rabe vode.	VVO, nitratna direktiva, …), ureditev trajnih nasadov in pašnikov (travniški sadovnjaki, ekstenzivni pašniki,…) ter izvajanje ekološke pridelave hrane (Podukrep 4.1); • Ureditev čistilnih naprav, zmanjšanje izpustov in varčevanja z vodo, ureditev vodnih zbiralnikov in vodohranov za zbiranje meteorne vode ter povečanje deleža lesa pri gradnji objektov (Podukrep 4.2).	EIP (Podukrepa 4.1 in 4.2).
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	V okviru podpor za mlade kmete bodo lahko podprte tudi naložbe, ki so povezane s povečanjem energetske učinkovitosti in obnovljivimi viri energije in ki bodo pozitivno doprinesle k blažitvi podnebnih sprememb in prilagajanje nanje. V okviru diverzikacije v nekmetijske dejavnosti bodo podpore namenjene dejavnostim, ki vključujejo rabo endogenih potencialov podeželja ter na ta način ustvarjajo temelje za vzpostavitev zelenih delovnih mest. Te dejavnosti so povezane z dodajanjem vrednosti lesu, lokalno samooskrbo in s tem povezanim skrajšanjem transportnih poti, obnovljivimi viri energije ker skupaj prispeva k zmanjšanju ogljičnega odtisa.	V okviru podukrepa Pomoč za zagon dejavnosti za mlade kmete bodo podprti tisti mladi kmetje, ki bodo v poslovnem načrtu izkazali prispevek k skrbi za okolje z zmanjševanjem uporabe fitofarmacevtskih sredstev, uporabo okolju prijazne tehnologije, uvajanjem prilagojenih načinov reje in ekološko pridelavo kmetijskih pridelkov. V okviru podukrepa Naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti bodo spodbude prednostno namenjene razvoju in krepitvi tistih gospodarskih dejavnosti v lokalnem okolju, ki bodo prispevale k ustvarjanju zelenih delovnih mest. S tem bomo podprli prehod v zeleno gospodarstvo, katerega inherentno načelo je zasledovanje vzdržne, trajnostno naravnane rasti. V okviru tega ukrepa bodo podprte naložbe, ki so povezane s povečanjem energetske učinkovitosti in obnovljivimi viri energije, ki bodo pozitivno vplivale na zmanjševanje emisij TGP in zmanjšanje onesnaženosti. Upravičenci bodo morali pri izvedbi naložb upoštevati že sprejete nacionalne uredbe o zmanjšanju nacionalnih emisij v zrak in nacionalne uredbe o zmanjšanju nacionalnih emisij v zrak, ki bodo sprejete na podlagi Direktiv Evropskega parlamenta in sveta po Programu »Čist zrak za Evropo«.	Pomoč za zagon dejavnosti za mlade kmete bo spodbudila generacijsko pomladitev v kmetijskem sektorju in s tem okrepila razvojno sposobnost kmetijskih gospodarstev, kar je pomembno z vidika možnosti hitrejšega prenosa in uvajanja novega znanja in inovacij. Podprti bodo mladi kmetje, ki bodo v poslovnem načrtu izkazali prispevek k inovacijam npr. izboljšanju kakovosti hrane, prilagoditvam na področju kmetijske produktivnosti in trajnosti. S spodbujanjem nekmetijskih dejavnosti na podeželju bo ustvarjeno okolje za uvajanje npr. eko-socialnih inovacij in podobno. Inovacije so gonilo razvoja uspešnih in konkurenčnih podjetij. S podporami, ki jih bomo namenili za razvoj nekmetijskih dejavnosti, bomo spodbudili tiste kmetije in podjetja, ki v svoji razvojni viziji nakazujejo nove oblike dejavnosti, povezovanja ali sodelovanja.

Ukrepi	Horizontalne teme		
	Podnebne spremembe	**Skrb za okolje**	**Inovacije**
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)	-	-	Povečanje dostopa do širokopasovnega omrežja na podeželju bo imelo vpliv ne samo na povečanje zaposlenosti in produktivnost ampak tudi na bolj inovativno delovno okolje in povečano uporabo razvitejših e‑veščin. Večjo intenzivnost uporabe novih inovativnih veščin je pričakovati v storitvenih dejavnostih.
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21. člen)	S podporami povečati dodano vrednost gozdnim proizvodom, spodbuditi razvoj gozdno-lesnih verig ter s tem razvoj lokalnih trgov, kar prispeva tudi k zmanjšanju ogljičnega odtisa zaradi skrajševanja prevoznih razdalj. Obnovljeni gozd po naravni nesreči predstavlja ponor ogljika in pomembno vpliva k blaženju podnebnih sprememb.	V okviru tega ukrepa bodo podprte investicije v novo mehanizacijo in opremo za sečnjo in spravilo lesa, ki je učinkovitejša in energijsko manj zahtevna. Podukrep »Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov« ima dolgoročno pozitiven vpliv, saj lahko ohrani ustrezno količino odmrle biomase, potrebno za ohranjanje vrst, vezanih na gozdne habitate, in zmanjša možnost širjenja bolezni in podlubnikov. Hkrati se z obnovo ponovno vzpostavlja ali krepi tudi ekološka funkcija gozdov.	-
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	S spodbujanjem ustanavljanja skupin in organizacij proizvajalcev podpiramo organiziranost in centralizacijo ponudbe, razvoj kratkih dobavnih verig ter s tem razvoj lokalnih trgov, kar ima za posledico skrajšanje transportnih poti, znižanje stroškov skladiščenja in logistike ter s tem tudi zmanjšanje ogljičnega odtisa.	Spodbude bodo namenjene ustanavljanju skupin in organizacij proizvajalcev lokalnih proizvodov in proizvodov iz shem kakovosti. Lokalna proizvodnja in proizvodnja proizvodov iz shem kakovosti upošteva lokalne zmožnosti pridelave določenega lokalnega območja, kar posredno in neposredno vpliva na višjo raven zavedanja o pomenu varovanja okolja. Na ta način je dana dodatna podpora ekološkemu kmetovanju.	Ustanavljanje skupin in organizacij proizvajalcev bo ustvarilo okolje, ki bo omogočalo razvoj tržnih inovacij z uporabo lokalnih kakovostnih proizvodov, njihove proizvodnje ter trženja in uporabe le teh. Profesionalizacija in tržna organiziranost skupin proizvajalcev ponuja pester nabor inovativnih pristopov pri razvoju lokalnih trgov.
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Ukrep KOPOP prispeva k blaženju in prilagajanju podnebnim spremembam ter varovanju okolja prek: • ohranjanja izginjajočih nadstandardnih tehnologij pridelave, ki ohranjajo biotsko raznovrstnost, krajinsko pestrost; • zahtevnejšega kolobarjenja in izbora vrst kmetijskih rastlin; • načinov obdelave tal ter oskrbe posevkov in nasadov, ki so usmerjeni predvsem v izboljšanje rodovitnosti tal ter zmanjševanje izgub ogljika iz tal; • reje lokalnih pasem, ki jim grozi prenehanje reje in pridelave sort kmetijskih rastlin, ki jim grozi genska erozija; • nadzorovane uporabe gnojil in fitofarmacevtskih sredstev; • načinov gnojenja kmetijskih rastlin z dušikom organskega izvora z namenom izboljšati učinkovitost kroženja		-

Ukrepi	Horizontalne teme		
	Podnebne spremembe	**Skrb za okolje**	**Inovacije**
	dušika na kmetijskem gospodarstvu in s tem zmanjšati potrebe po vnosu dušika iz mineralnih gnojil, posledično pa tudi emisije didušikovega oksida.		
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Prispevek ukrepa ekološko kmetovanje k blaženju podnebnih sprememb in varovanju okolja se odraža v: • izvajanju nadstandardnih tehnologij pridelave in reje; • pridelavi na lokalne razmere prilagojenih sort kmetijskih rastlin; • izvajanju načinov reje, ki zmanjšujejo emisije toplogrednih plinov; • pašni reji goveda z namenom zmanjšanja emisij metana pri skladiščenju živinskih gnojil; • trajnostni rabi površin namenjenih pridelavi hrane.	Ekološko kmetovanje zagotavlja pridelavo visoko kakovostne in varne hrane, z bogato prehransko vrednostjo in visoko vsebnostjo vitaminov, mineralov in antioksidantov ob hkratnem kar največjem možnem zmanjšanju vseh oblik onesnaževanja. Prav tako ima ekološko kmetovanje tudi pomemben vpliv na preprečevanje onesnaževanja podtalnice s strani kmetijstva, saj že osnovne prepovedi kot so npr. prepoved uporabe sintetičnih sredstev za varstvo rastlin (herbicidov in tudi ostalih fitofarmacevtskih pripravkov) in lahko topnih mineralnih gnojil že neposredno pomenijo aktivno zaščito podtalnice pred onesnaženjem z ostanki pesticidov in delno tudi nitratov.	Ukrep ekološko kmetovanje prispeva k inovacijam z: • izboljšanjem tehnologij pridelave in reje; • izvajanjem novih proizvodnih tehnologij.
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	-	Kmetijam v območjih z naravnimi in drugimi posebnimi omejitvami se z izravnalnim plačilom zaradi nižjih donosov in višjih stroškov upravljanja omogoča, da nadaljujejo z upravljanjem zemljišč, kar je pomembno za ohranjanje podeželja ter ohranjanje in spodbujanje sistemov sonaravnega kmetovanja. Poleg proizvodne funkcije torej vključuje tudi ohranjanje kulturne krajine, ohranjanje in vzdrževanje infrastrukture, varstva pred naravnimi nesrečami, ustvarjanje osnovnih pogojev za rekreacijo in turizem, ohranjanje dediščine podeželja ter tudi pozitivno prispeva k doseganju ciljev na področju varstva okolja in podnebja.	-
14: Dobrobit živali (33. člen)	Izboljšanje tehnologij pri reji domačih živali je z vidika možnosti zmanjševanja emisij toplogrednih plinov (TGP) v literaturi obravnavano predvsem v smislu povečanja intenzivnosti reje, pri osnovni čredi pa tudi podaljšanja dobe izkoriščanja živali in izboljšanja reprodukcijskih kazalcev. Večja intenzivnost reje sicer praviloma vodi k povečanju emisij TGP na žival, vendar se slednje	Z zagotavljanjem živalim prilagojene reje se zmanjšuje tudi pritisk na okolje, na primer z zmanjševanjem gostote naseljenosti živali, ki je značilna za intenzivno rejo.	-

Ukrepi	Horizontalne teme		
	Podnebne spremembe	**Skrb za okolje**	**Inovacije**
	zmanjšajo na enoto prireje (Lovett in sod., 2006, Verbič, 2006). Poleg tega je pri intenzivnejši reji za enak skupni obseg proizvodnje potrebno rediti manjše število živali, kar znižuje emisije TGP tudi absolutno. To velja tudi pri podaljšanju dobe izkoriščanja in izboljšanju reprodukcijskih kazalcev - manjše potrebe po živalih za obnovo črede (Volk T. et al, 2011). Glede na navedeno bo zaradi pozitivnih učinkov na podaljšanje dobe izkoriščanja in izboljšanje reprodukcijskih kazalcev, ukrep lahko doprinesel tudi k blaženju podnebnih sprememb.		
16: Sodelovanje (35. člen)	Podprte aktivnosti v okviru tega ukrepa bodo spodbujale blažitev in prilagajanje na podnebne spremembe na način izvajanja projektov, ki bodo imeli za rezultat nove tehnologije, prilagojene procese in prenos dobrih praks. Poudarek bo dan predvsem na odkrivanju možnosti prestrukturiranja kmetijskih praks in infrastrukture v smeri razvoja sodobnih tehnik, materialov in produktov, ki upoštevajo podnebne spremembe in imajo majhen vpliv na njihovo pospeševanje.	Vsi projekti, podprti preko ukrepa Sodelovanje, bodo morali izkazovati vključevanje okoljskih vsebin oziroma prispevanje k doseganju okoljskih ciljev. Določeni projekti bodo naravnani predvsem in posebej v to področje. Posebna pozornost bo dana projektom, ki bodo izkazovali sodelovanje z namenom definiranja novih in učinkovitih pristopov reševanja problematike ohranjanja narave, s poudarkom na varovanju habitatov in ohranjanju biotske raznovrstnosti, v skladu s cilji Natura 2000 ter doseganju ciljev Okvirne vodne direktive.	Ključna vsebina in rezultat projektov, ki bodo podprti preko ukrepa Sodelovanje bodo inovacije, ki bodo zajemale tehnološki, procesni in storitveni vidik. Pomembno je, da se nove, inovativne ideje in rešitve s pomočjo projektov prenesejo in uveljavijo v praksi, med končnimi uporabniki, ki drugače nimajo dostopa do tovrstnih informacij in znanj, kar je posledica predvsem slabe povezanosti med raziskavami in prakso. Projekti sodelovanja in delovanje operativnih skupin EIP so dobro orodje za izboljšanje obojestranskega pretoka informacij med uporabniki na terenu in raziskovalno sfero.
19: LEADER	LAS mora v okviru podukrepa Izvajanje operacij SLR podpreti tudi operacije, ki prispevajo k uresničevanju horizontalnega cilja, vezanega na prilagajanje in obvladovanje podnebnih sprememb. Pričakuje se predvsem projekte ozaveščanja o podnebnih spremembah in prilagajanju nanje, ravno tako pa se lahko pričakuje različne inovativne pristope, ki bodo iskali rešitve bodisi v analizah in študijah bodisi v razvoju novih tehnologij.	LAS mora v okviru podukrepa Izvajanje operacij SLR podpreti tudi operacije, ki prispevajo k uresničevanju horizontalnega cilja, vezanega na skrb za okolje. Pričakuje se lahko predvsem »mehke« projekte, v obliki ozaveščanja, obveščanja, promocije okoljsko naravnanih operacij. V primeru varovanj tako imenovanih posebnih območij, zaščitenih bodisi na podlagi direktive o pticah ali habitatih pa se lahko pričakuje tudi operacij, s katerimi se bo vzdrževalo naravne pogoje za ohranitev vrst.	Inovativnost je eno od osnovnih načel ukrepa LEADER. Pristop in način načrtovanja in uresničevanja lokalnega razvoja preko LAS in njihovih SLR z uporabo pristopa »od spodaj navzgor« ima velik inovativen potencial. LEADER je tisto orodje, ki odpira prostor za nove, inovativne razvojne rešitve in omogoča inovativne rešitve bodisi z rabo lokalnih virov, bodisi s prenosom primerov dobrih praks v lokalno območje.

2.5 Namenska raba prostora

PRP 2014-2020 se bo izvajal na celotnem območju Republike Slovenije, lokacije posameznih sofinanciranih aktivnosti pa so odvisne od zainteresiranosti upravičencev in izbora vlog za sofinanciranje v okviru posameznega ukrepa. Enovit prikaz namenske rabe prostora na ravni celotne Slovenije je tehnično prezahteven zaradi obsega podatkov o prostorskih aktih občin. Ker v sklopu tega poročila obravnavamo območje celotne Slovenije, namenske rabe prostora nismo posebej prikazovali.

Vsak sofinanciran projekt (vloga) mora upoštevati prostorske akte, ki veljajo na lokaciji oz. lokacijah izvedbe projekta in projekt izvesti v skladu z namensko rabo, določeno v prostorskih aktih. Prostorski akti opredeljujejo:

- Kmetijska zemljišča,
- Gozd,
- Stavbna zemljišča, namenjena za različne vrste rabe (npr. območja centralnih dejavnosti, industrijsko območje, stanovanjsko območje,…); kategorije so v prostorskih aktih različno opredeljene in poimenovane.

Kmetijska zemljišča so po Zakonu o kmetijskih zemljiščih (Uradni list RS št. 71/2011-UPB2, 58/2012) zemljišča, ki so primerna za kmetijsko pridelavo. Določijo se s prostorskimi akti lokalnih skupnosti kot območja kmetijskih zemljišč in se razvrščajo v območja trajno varovanih kmetijskih zemljišč in območja ostalih kmetijskih zemljišč. Določena določila Zakona o kmetijskih zemljiščih (upravljanje, raba) veljajo tudi za zemljišča, ki so s prostorskimi akti lokalnih skupnosti določena za nekmetijsko namensko rabo in so v skladu z zakonom, ki ureja kmetijstvo, glede na evidenco dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč (v nadaljnjem besedilu: evidenca dejanske rabe zemljišč) uvrščena med njive in vrtove, travniške površine, trajne nasade in druge kmetijske površine. Gre za določanje odškodnin zaradi spremembe namembnosti kmetijskega zemljišča in za izvajanje določb, ki se nanašajo na skupne pašnike.

2.6 Načrtovani posegi z vplivi na okolje

Uredba o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje (Uradni list RS št. 51/14), določa, kdaj je potrebno izvesti presojo vplivov na okolje za posamezni poseg. Uredba opredeljuje:

- vrste posegov v okolje, za katere je presoja vplivov na okolje obvezna in
- vrste posegov v okolje, za katere je potrebno s predhodnim postopkom ugotoviti, ali bi lahko imeli pomembne vplive na okolje in je zato tudi zanje presoja vplivov na okolje obvezna. Zanje Uredba določa tudi podrobnejša merila, na podlagi katerih se v predhodnem postopku ugotavlja, ali je za nameravani poseg v okolje treba izvesti presojo vplivov na okolje.

Za izvajanje PRP 2014-2020 je pomemben 3. člen Uredbe o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje, ki določa, da se predhodni postopek izvede tudi za vse posege v okolje, opredeljene v Uredbi ne glede na z Uredbo določene pragove, če so ti posegi sofinancirani iz sredstev Evropske unije (v nadaljevanju: EU); predhodni postopek se izvede še preden se zaprosi za dodelitev finančnih sredstev. Ker gre v primeru PRP 2014-2020 za sredstva EU (konkretno za Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja - EKSRP), bo torej **za vsako naložbo, ki se uvršča med posege iz Priloge 1 navedene Uredbe**, za katero bodo upravičenci oddali vlogo za sofinanciranje iz PRP 2014-2020, **ne glede na pragove, določene v Prilogi 1 treba izvesti predhodni postopek za ugotavljanje, ali je potrebno izvesti presojo vplivov na okolje ali ne**. Katere naložbe bodo med podprtimi vlogami in koliko bo takih, za katere bo treba izvesti presojo vplivov na okolje in pridobiti okoljevarstveno soglasje, je v največji meri odvisno od upravičencev, ki se bodo prijavljali na razpise PRP 2014-2020.

Poleg postopka presoje vplivov na okolje in presoje sprejemljivosti vplivov posega v naravo na varovana območja bodo naložbe podvržene tudi drugim postopkom za pridobivanje mnenj in soglasij, v okviru katerih se presodi o možnih vplivih na naravne vire in analizira tudi možne vplive na okolje. Taki postopki so na primer:

- pridobitev vodnega dovoljenja po Zakonu o vodah (125. člen),
- pridobitev naravovarstvenega soglasja po Zakonu o ohranjanju narave (105. člen),
- pridobitev soglasij in dovoljenj, ki jih za agrarne operacije določa Zakon o kmetijskih zemljiščih (v nadaljevanju ZKZ; določeni so v več členih).

Pogoj za sofinanciranje komasacij, agromelioracij in namakalnih sistemov so odločbe v skladu z Zakonom o kmetijskih zemljiščih. Le te so krovni dokument, saj je za predpogoj za njihovo izdajo pridobitev in predložitev vseh ostalih

dovoljenj in soglasij na podlagi ostalih predpisov. Tako se že v postopku priprave za pridobitev odločbe določi potrebna soglasja in dovoljenja, v postopkih pridobivanja teh soglasij in dovoljenj se možni vplivi na okolje omejijo na raven, ki je sprejemljiva za izdajo soglasja ali dovoljenja. Gre za naslednje odločbe:

- odločba o uvedbi komasacije na podlagi 57. člena ZKZ, ki jo izda Upravna enota,
- odločba o uvedbi melioracije na podlagi 86. člena ZKZ, ki jo izda pristojno ministrstvo. Tako odločbo je treba pridobiti za:
    - zahtevne agromelioracije, kot jih opredeljuje 80. člen ZKZ,
    - velike namakalne sisteme, opredeljene v 82. členu ZKZ in
    - male namakalne sisteme, opredeljene v 83. členu ZKZ.

2.7 Predvideno obdobje izvajanja plana

Program razvoja podeželja je načrtovan za obdobje izvajanja **10 let**, in sicer od 2014 do 2023:

- v obdobju do vključno leta 2020 potekata tako dodeljevanje kot izplačevanje sredstev prejemnikom,
- v letih 2021, 2022 in 2023 bo potekalo le izplačevanje sredstev.

2.8 Potrebe po naravnih virih

V osnutku PRP 2014-2020 niso natančno definirane potrebe po naravnih virih. Izhajajoč iz osnutka PRP 2014-2020 lahko ocenimo, da bodo za izvajanje programa ključni naslednji naravni viri:

- Tla kot naravni vir za proizvodnjo hrane, rast gozdov,
- Voda:
    - Pitna voda: za vodooskrbo sofinanciranih objektov, za oskrbo v živinoreji,
    - »Tehnološka« voda: pomembna za razvoj večine sofinanciranih dejavnosti, od kmetijstva do predelovalne industrije; potrebna kakovost vode je odvisna od namena naložbe,
    - Voda za namakanje.
- Biomasa: les je pomemben naravni vir za predelavo v različne proizvode, pa tudi kot obnovljiv vir energije. PRP 2014-2020 bo poleg tega zagotovil izvajanje dela aktivnosti za odpravo škode v gozdovih zaradi žleda februarja 2014, s čimer bo po eni strani prispeval k uporabi poškodovane biomase, po drugi strani pa k obnovi v naravni nesreči poškodovanega gozda, s čimer bodo ponovno vzpostavljeni pogoji za kakovostno biomaso v prihodnosti.
- Biotska raznovrstnost: bogastvo rastlinskega in živalskega sveta je pomemben naravni vir, ki lahko neposredno (npr. lov, nabiranje zdravilnih zelišč) ali posredno (naravoslovni turizem, odpornost na škodljivce) prispeva k ekonomskemu razvoju podeželja.

Količinskih podatkov ali ocene potreb po naravnih virih, ki bodo potrebni za izvedbo PRP 2014-2020 nismo imeli na razpolago. Večina ukrepov se lahko izvaja po celotni Sloveniji, zato bodo naravni vir za izvajanje PRP 2014-2020 tla, voda, biomasa in biotska raznovrstnost v vsej Sloveniji. Namakanje bo podprto na območjih, ki so ocenjena kot primerna za razvoj namakalnih sistemov, zato bodo potrebe po vodi v teh območjih največje; ocena temelji na dostopnosti zalog vode in možnosti podelitve vodne pravice in vodnih dovoljenj, ki temeljijo na izkoriščenosti (že podeljenih pravicah in dovoljenjih) ob prejemu vloge. Aktivnosti za odpravo škode v gozdovih zaradi naravne nesreče (žleda) bodo izvajane na območjih, ki jih je januarja in februarja 2014 prizadel žledolom in snegolom.

Biotska raznovrstnost bo kot naravni vir najpomembnejša za izvajanje ukrepa kmetijsko okoljsko podnebnih plačil ter projektov LEADER, povezanih z ohranjanjem in promocijo biotske pestrosti, zavarovanih območij in območij Natura 2000.

2.9 Predvidene emisije, odpadki in ravnanja z njimi

Ena izmed horizontalnih vsebin, ki jih prinaša PRP 2014-2020 je tudi sklop »okolje«. Skrb za varovanje okolje je pomembna horizontalna tema, ki posega v vsa prednostna področja, ki jih pokriva PRP 2014–2020. Trajnostna in učinkovita raba naravnih virov je eden od ključnih vidikov povečevanja učinkovitosti, tako ekonomske kot tudi okoljske. Okoljski vidik je upoštevan tako pri investicijskih ukrepih PRP 2014–2020 kot tudi pri ukrepih, vezanih na površino ali živali, ki bodo v novem programskem obdobju bistveno bolj ciljno usmerjeni in utemeljeni z vidika okoljskega učinka.

Količine emisij in odpadkov, ki bodo nastale z izvajanjem PRP 2014-2020, ni mogoče oceniti, zagotovo pa bo okoljski vidik upoštevan pri izboru projektov in tako emisije in odpadki kar najbolj zmanjšani.

2.9.1 Predvidene emisije

V osnutku PRP 2014-2020 ni predvidenih detajlnih podatkov o morebitnih ureditvah, ki bi bile vir stalnega nastajanja emisij v okolje. Ukrepi tudi niso lokacijsko definirani. Vsebina posameznih ukrepov dopušča tudi možnost investicijskega vlaganja v izvedbo posameznih ureditev. V sklopu izvedbe ureditev lahko pričakujemo nastanek emisij v okolje, zlasti emisij v zrak, emisij hrupa, emisij v vode, emisij v tla. Kmetijska dejavnost bo prispevala zlasti emisije v zrak, vključno z neprijetnimi vonjavami, emisije v vode in v tla, medtem ko bodo podprte naložbe v predelovalne dejavnosti predvsem vir emisij hrupa, emisij v zrak in emisij v vode.

Vidik blažitve podnebnih sprememb in prilagajanje nanje je vključen v vse prednostne naloge, ki jih naslavlja PRP 2014–2020, še zlasti v 4. prednostni nalogi, z ukrepi, usmerjenimi med drugim v zmanjševanje emisij toplogrednih plinov. S tem so bile podnebne spremembe prepoznane kot eden ključnih izzivov v kmetijstvu, živilsko-predelovalni industriji in gozdarstvu.

2.9.2 Ravnanje z odpadki

Pri izvajanju PRP 2014-2020 bodo nastajali običajni odpadki, ki nastajajo pri kmetijski, živilskopredelovalni in gozdarski dejavnosti. Med podprtimi upravičenci bo relativno malo podjetij, ki se ukvarjajo z drugimi dejavnostmi. Ker so upravičena mikro- in mala podjetja in predvsem dejavnosti, ki ne proizvajajo večjih količin nevarnih odpadkov, lahko sklepamo, da bodo nastale količine odpadkov, zlasti nevarnih odpadkov relativno majhne.

Pri izvajanju vseh ukrepov se upošteva *Uredba o odpadkih (Uradni list RS, št. 103/11)*, ki v 9. členu določa, da se pri nastajanju odpadkov in ravnanju z njimi se kot prednostni vrstni red upošteva hierarhija ravnanja: preprečevanje, priprava za ponovno uporabo, recikliranje, drugi postopki predelave (npr. energetska predelava) in odstranjevanje odpadkov.

3. Podatki o stanju okolja

Analiza stanja okolja temelji na pregledu literature in javno dostopnih podatkov. Gradivo je oblikovano tako, da so uvodoma predstavljene ključne ugotovitve, sledi pa jim opis stanja in trendov. Analiza trendov je pomembna kot izhodišče za oceno možnih vplivov Programa razvoja podeželja. Trende smo ocenili na podlagi podatkov in izkušenj, med izvajanjem PRP 2014-2020 pa se bo pokazalo, ali so bila predvidevanja in napoved trendov pravilna.

3.1 Geografski oris

Slovenija meri 20.273 km^2 in se uvršča med manjše evropske države. Nahaja se na klimatskem in geomorfološkem stičišču alpskega, mediteranskega, panonskega in dinarskega sveta. S svojo lego na ožini med Alpami in najsevernejšim zalivom Sredozemskega morja je eden pomembnejših evropskih prehodov iz jugovzhodne Evrope proti zahodu. Slovenski prostor je prepoznaven po veliki reliefni razgibanosti, raznovrstni kulturni dediščini ter bogatih in raznolikih naravnih sistemih. Skoraj 90 % površine leži na nadmorski višini nad 300 m, ravninska območja v obliki sklenjenih dolin in kotlin pa predstavljajo le slabih 20 % vsega ozemlja. Posledice pestrih naravnih razmer neposredno vplivajo na visoko biotsko pestrost, obširnost gozdov, razpršeno poselitev in veliko število majhnih naselij. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je imela Slovenija 1. januarja 2014 2.061.085 prebivalcev, ki so živeli v 5.977 naseljih, 57 naselij pa je bilo brez prebivalcev. Le 39 naselij je večjih od 5.000 prebivalcev, od teh jih ima 14 naselij med 10.000 in 50.000 prebivalci, le Ljubljana in Maribor pa imata več kot 50.000 prebivalcev.

3.2 Pomembni okoljski vidiki

V fazi vsebinjenja (scopinga) smo določili ključne okoljske dejavnike, na katere lahko PRP 2014-2020 vpliva, in na podlagi tega pripravili tudi pregled stanja okolja. izbrani dejavniki okolja in utemeljitev izbora so predstavljeni v nadaljevanju v poglavju o vsebinjenju (scopingu).

3.2.1 Biotska raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo

Ključne ugotovitve:

- Ohranjeno naravno okolje je pomemben del identitete Slovenije.
- Delež varovanih območij je v Sloveniji najvišji med vsemi državami članicami. Zelo velik je tudi odstotek površin, pokritih z gozdom in Slovenija je znana po trajnostnem gospodarjenju z gozdovi.
- Kazalci stanja biotske raznovrstnosti trende pokažejo z zamikom, nekateri so neizraziti. Zelo težko je z gotovostjo najti dejavnike, ki vplivajo na biotsko raznovrstnost.
- Kaže, da prihaja po eni strani do intenzifikacije kmetijstva in po drugi strani opuščanja kmetovanja, predvsem v območjih s težjimi razmerami, kar verjetno vpliva tudi na ohranjenost najbolj prednostnih habitatnih tipov (ekstenzivni travniki, mokrotni travniki, barja,…).
- Zavarovana območja njihovi prebivalci vse bolj sprejemajo kot priložnost, prihaja do lokalnih in regionalnih pobud za zavarovanje.
- Razumevanje vloge Natura območij in postopkov presoje sprejemljivosti je nizko.

Za Slovenijo je značilna zelo velika biotska raznovrstnost, zato velja za »vročo točko« Evrope z vidika biotske raznovrstnosti. V primerjavi s starimi državami članicami EU je Slovenija razmeroma redko poseljena in od njih odstopa po velikem deležu površin, pokritih z gozdom, in kot vodilna po deležu površin, vključenih v Natura območja, kar kaže na dobro ohranjenost naravnega okolja. Od večine novih držav članic EU ter od držav nekdanje Jugoslavije pa se loči zaradi kombinacije ohranjenega okolja in hkrati razvitega gospodarstva ter relativno visokega bruto domačega proizvoda.

Ohranjeno naravno okolje in ohranjena narava sta v Sloveniji del vsakdanjika, kar se kaže tudi po velikem številu ljudi, ki se radi rekreirajo na prostem, številu članov planinskih in športnih društev ter naravoslovnih dejavnostih v šolah. Narava je lahko dostopna vsem družbenim slojem v vseh regijah in predstavlja pomembno komponento kakovosti življenja. Ohranjanje naravnega okolja je pomemben element tako stare kot nove Strategije razvoja Slovenije, Strategije prostorskega razvoja Slovenije ter znamke »Slovenijo čutim«, v različni meri pa tudi vseh regionalnih

razvojnih programov za obdobje 2007-2013[4]. Pomemben vidik ohranjanja narave je tudi sonaravno gospodarjenje z gozdovi in s tem skladno načrtovanje v gozdarstvu, po čemer Slovenija odstopa od večine drugih držav EU.

V zadnjem času se na mednarodni ravni uveljavljajo analize in obračunavanje ekosistemskih storitev, ki so ključna značilnost ohranjenega naravnega okolja; s tem naj bi pripomogli k obračunavanju celotnih stroškov posameznih razvojnih odločitev in posegov, vključno z eksternimi stroški. Z uvajanjem takega pristopa se ukvarjajo tako Evropska komisija v okviru pobude TEEB[5] kot UNDP in številne nevladne organizacije. Določeni ukrepi PRP 2007-2013 so pravzaprav plačila za ekosistemske storitve – to so bila kmetijsko okoljska plačila (KOP oz. ukrep 214 v PRP 2007-2013) in plačila za kmetovanje na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (ukrepa 211 in 212 v PRP 2007-2013), pa tudi nekateri ukrepi, ki se v Sloveniji niso izvajali. Enako velja za kmetijsko okoljsko podnebna plačila (ukrep KOPOP) in ukrep »Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami« v PRP 2014-2020.

3.2.1.1 Biotska raznovrstnost

Decembra 2001 je bila sprejeta Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji, v pripravi je njena prenova. Med usmeritvami Strategije so bile tudi usmeritve za ohranjanje habitatnih tipov v kmetijski krajini in gozdnih habitatnih tipov, poleg tega pa so bile opredeljene tudi dejavnosti trajnostne rabe, med katerimi sta tudi kmetijstvo in gozdarstvo. Stanje biotske raznovrstnosti spremlja ARSO s pomočjo 12 kazalnikov. Povzetek stanja in trendov navedenih kazalcev je prikazan v spodnji preglednici. Opozorili bi, da gre za kazalce okolja, določene na državni ravni, ki pa žal niso redno spremljani in ažurirani. V spodnji preglednici so tako podane vrednosti kazalcev, kot so trenutno dostopne na spletnih straneh ARSO, kjer pa so na voljo podatki iz različnih študij, analiz in monitoringov je dodan komentar, kakšno je verjetno trenutno stanje kazalca.

Preglednica 13: Kazalci okolja za spremljanje stanje biotske raznovrstnosti

Oznaka	Kazalec	Komentar
NB01	Velikost populacij izbranih vrst ptic	Zadnji podatki so iz l. 2006, zato ne zajemajo zadnjih trendov in sprememb (npr. zaradi izvajanja PRP, zaradi sprememb načina kmetovanja ipd.). V grobem ti podatki kažejo, da se je v tem času stanje v kulturni pokrajini slabšalo, razmere na mokriščih in v gozdu pa se niso spreminjale. Določena nihanja so del naravnih populacijskih sprememb, določena pa verjetno posledica človekovih vplivov. Primer: na Ljubljanskem barju se je v letih 1992-2006 populacija kosca skoraj prepolovila, populacija pribe pa zmanjšala na tretjino, kar je verjetno posledica intenzivnejšega kmetovanja. Nekatere vrste ptic v Sloveniji ne gnezdijo več. Na populacije ptic med prezimovanjem vpliva predvsem lov, zaradi prepovedi lova so se nekatere povečale (velika bela čaplja, veliki žagar), na nekatere pa vpliva lov v sosednjih državah (njivska gos). Naraslo je število kormoranov, vendar je populacija sedaj stabilna. Populacije gozdnih sov so stabilne. Kazalec stanja okolja »Velikost populacij izbranih vrst ptic« zajema spremljanje trendov populacij zgoraj navedenih vrst ptic. Podatki o stanju populacij nekaterih drugih ogroženih vrst gozdnih ptic, npr. divjega petelina, gozdnega jereba, belohrbtega detla in triprstega detla, kažejo trend upadanja populacij in torej slabšanja razmer v njihovih habitatih. V kazalcu prav tako niso zajete določene ogrožene travniške vrste ptic, kot npr. veliki škurh, ki zaenkrat kažejo stabilne populacije, a imajo zelo majhna območja razširjenosti in zato morebitne spremembe njihovih habitatov pomenijo veliko tveganje za njihove populacije.
NB02	Ogrožene vrste	Zadnji podatki so iz l. 2002 zato ne zajemajo zadnjih trendov. Prikazano je razmerje med številom ogroženih vrst in skupnim številom znanih vrst. Največji delež ogroženih vrst je med plazilci (več kot 80 %) in dvoživkami (dobrih 90 %). Podatke je možno dopolniti s podatki iz spremljanja stanja ohranjenosti vrst po Direktivi o habitatih in Direktivi o pticah, ki se izvaja od l. 2004 dalje. Podatki spremljanja stanja ohranjenosti vrst po Direktivi o habitatih iz decembra 2013 kažejo, da se nadaljuje upadanje populacij nekaterih kvalifikacijskih vrst in slabšanje kakovosti nekaterih kvalifikacijskih habitatnih tipov, izboljšanje je prisotno pri zelo majhnem številu vrst in habitatnih tipov.
NB03	Ohranjenost populacij	Zadnji podatki so iz l. 2006, zato ne zajemajo zadnjih trendov. V obravnavanem obdobju je bilo stanje na področju divjadi ugodno. Povečale so se izgube, zlasti v prometu (smrtnost živali, materialna

[4] Vir: Strokovne podlage za ugotovitev posledic predlagane določitve območij Natura 2000 ter določitev ustreznih razvojnih ukrepov, Oikos, 2013

[5] »The Economics of Ecosystems & Biodiversity« oziroma »Ekonomija ekosistemov in biotske raznovrstnosti«

Oznaka	Kazalec	Komentar
	divjadi	škoda, možne poškodbe/smrt udeležencev) in glede na naraščanje prometa bi bilo zanimivo videti, ali se je trend nadaljeval tudi po l. 2006. Trendi divjadi v Sloveniji se v obravnavanem obdobju niso razlikovali od evropskih (npr.: naraščanje populacije divjega prašiča).
NB04	Podzemeljska biotska pestrost	Zadnji podatki so iz l. 2006. Kazalec prikazuje število vrst v podzemeljskih habitatih v Sloveniji in z raziskanostjo narašča. Velika večina vrst je endemnih. Ogroža jih predvsem onesnaženje; natančnih podatkov o dinamiki populacij in onesnaženju v zadnjem desetletju ni na voljo, spremlja se stanje kvalifikacijskih vrst v okviru spremljanja izvajanja Direktive o habitatih.
NB05	Rastline – vrstno bogastvo in ogrožene vrste	Zadnji podatki so iz l. 2006, zato ne zajemajo zadnjih trendov. Največje število vrst je v zahodni Sloveniji, ki obsega večji del Alp in slovenski submediteran s Krasom in delom Istre. V obravnavanem obdobju je bil trend izumiranja ogroženih rastlinskih vrst opazen v slovenski Istri, v poplavnem območju Mure, na skrajnem vzhodnem delu slovenskega porečja Save (Prilipe, Jovsi, Dobrava), v manjši meri tudi na Pohorju in v Slovenskih goricah, verjeten pa je tudi v zahodnih Karavankah in na severnem robu dinarskega sveta. Rahla koncentracija izumiranja ogrožene flore je opazna tudi na območju Pohorja in Slovenskih goric. Po drugi strani so kvadranti z navidezno izboljšanim stanjem bolj razpršeni po Sloveniji z nekaj neizrazitimi zgostitvami v zgornjem Posočju, vzhodnih Kamniških Alpah in v Beli krajini. Na podlagi podatkov spremljanja stanja ohranjenosti vrst po Direktivi o habitatih iz decembra 2013 je mogoče sklepati, da se nadaljuje upadanje ogrožene flore.
NB06	Rjavi medved	Zadnji podatki so iz l. 2011. Populacija je v obdobju 1998–2006 naraščala, nato pa nekoliko upadla, v zadnjih štirih letih pa je populacija najverjetneje stabilna. Velikost populacije je ocenjena na 394 - 475 rjavih medvedov. Trend odvzema rjavega medveda iz populacije je v obdobju 1995–2011 naraščajoč: redni odstrel predstavlja v povprečju 64 %, izredni odvzem 16 %, izgube 19 % in ostalo 1 %.
NB07	Odškodnine za škodo, ki jo povzročijo živali zavarovanih vrst	Zadnji podatki so iz l. 2011 in zajemajo škodo zaradi rjavih medvedov, volkov, risov, dihurjev, krokarjev in drugih vrst. Največ škodnih primerov je avgusta, septembra in oktobra. Zaradi spreminjanja metodologije popisa in obračuna škod podatki med seboj niso čisto primerljivi, kaže pa, da upada število škodnih primerov zaradi medveda, narašča pa število primerov zaradi volka; velike zveri (rjavi medved, volk, ris) so v povprečju povzročile škodo v 85 % škodnih dogodkov. Izrazito največ škode je na drobnici, ki predstavlja tudi največji delež izplačil, zmanjšalo pa se je število primerov v čebelarstvu in pri pridelavi krme (bale).
NB09	Rastline – invazivne vrste	Zadnji podatki so iz l. 2006, zato ne zajemajo zadnjih trendov. Delež prisotnih invazivnih vrst, zabeleženih v zadnjih desetih letih do l. 2006 je opazno večji kot v desetletju pred tem, pojavljajo se praktično po celi Sloveniji.
NB10	Delfini	Zadnji podatki so iz l. 2011. Kazalec prikazuje stanje populacije velike pliskavke (Tursiops truncatus) v Sloveniji, ki je del večje populacije na območju Severnega Jadrana. Populacija, ki uporablja slovenske vode, je ocenjena na 74 živali. Ocenjena gostota populacije je v letih 2004-2011 upadala.
NB11	Evropsko pomembne vrste	Gre za vrste iz Direktive o habitatih; na voljo so podatki iz poročila o stanju ohranjenosti vrst in habitatnih tipov iz l. 2008, ki ne zajemajo zadnjih trendov. Stanje ohranjenosti večine evropsko pomembnih vrst v Sloveniji je neugodno, kot ugodno je bilo ocenjeno le za 20 % vrst (za 3 % več kot v EU). Glavni vzrok je izginjanje habitatov vrst, ki jih z netrajnostnim gospodarjenjem in posegi v prostor povzroča človek zlasti na habitatih celinskih voda in ekstenzivne kmetijske krajine. Stanje ohranjenosti je najslabše pri vrstah iz skupin rib, dvoživk, plazilcev in členonožcev (rakov, metuljev, hroščev in kačjih pastirjev). Tudi trend za te vrste ni ugoden. Ugodno stanje ohranjenosti imajo predvsem vrste iz skupin praprotnice in semenke (> 40 %) ter sesalci (> 30 %); pogosto so vezani na gozdne habitatne tipe, ki so večinoma dobro ohranjeni. Za petino vrst v Sloveniji stanje ohranjenosti zaradi pomanjkanja podatkov ni bilo podano. Kot najpogostejši pritisk/grožnja je navedeno kmetijstvo in gozdarstvo, katerih pritisk naj bi se še povečeval, kot pritisk/grožnja z največjim povečanjem v prihodnje pa so navedene urbanizacija, industrializacija in podobne dejavnosti. Po naši oceni bo zaradi gospodarske krize ta pritisk ostal enak ali se bo celo zmanjšal. Podatki spremljanja stanja ohranjenosti vrst po Direktivi o habitatih iz decembra 2013 kažejo, da se nadaljuje upadanje populacij nekaterih kvalifikacijskih vrst, izboljšanje je prisotno pri zelo majhnem številu vrst. Poleg vrst, za katere je bilo jasno ocenjeno slabšanje stanja, je bilo opredeljenih določeno število vrst, kjer so spremembe stanja posledica spremenjene metodologije in večje kakovosti podatkov; možno je, da gre tudi pri teh vrstah za dejansko slabšanje stanja.
NB12	Evropsko pomembni habitatni tipi	Gre za vrste iz Direktive o habitatih; na voljo so podatki iz poročila o stanju ohranjenosti vrst in habitatnih tipov iz l. 2008, ki ne zajemajo zadnjih trendov. Dobri dve petini (43 %) evropsko pomembnih habitatnih tipov v Sloveniji ima stanje ohranjenosti ocenjeno kot ugodno, najbolje so

Oznaka	Kazalec	Komentar
		ohranjeni gozdni, morski, obalni in priobalni habitatni tipi in habitatni tipi grmišč in goličav. Habitatni tipi iz skupin sladkih voda, barij in močvirij so zaradi njihove razmeroma majhne površine zelo ranljivi in zato slabše ohranjeni. Kot glavni dejavniki z negativnim vplivom nanje so opredeljeni neprimerno urejanje vodotokov, spreminjanje vodnega režima, onesnaževanje, neprimerna raba vode, struge vodotokov in drugih elementov vodnih teles, urbanizacija in naseljevanje invazivnih vrst Slabo oceno stanja ohranjenosti imajo tudi habitatni tipi travišč, na katere vpliva zlasti intenzifikacija kmetijstva na eni in opuščanje kmetijske rabe na drugi strani. Če izvzamemo specifičnost vplivov človeškega delovanja na mokrišča in morsko okolje, so kot največji pritisk/grožnja opredeljeni naravni procesi, sledi pa jim kmetijstvo in gozdarstvo ter dejavnosti za prosti čas in turizem; pri vseh naj bi se v prihodnje grožnje še povečevale. Podatki spremljanja stanja ohranjenosti kvalifikacijskih habitatnih tipov po Direktivi o habitatih iz decembra 2013 kažejo, da se nadaljuje slabšanje kakovosti nekaterih kvalifikacijskih habitatnih tipov, izboljšanje je prisotno pri zelo majhnem številu habitatnih tipov. Poleg habitatnih tipov, za katere je bilo jasno ocenjeno slabšanje stanja, je bilo opredeljenih določeno število habitatnih tipov, kjer so spremembe stanja posledica spremenjene metodologije in večje kakovosti podatkov; možno je, da gre tudi pri teh habitatnih tipih za dejansko slabšanje stanja.
NB14	Indeks ptic kmetijske krajine	Zadnji podatki so iz l. 2012, zaradi kratkega časovnega obdobja spremljanja (5 let) je o dolgoročnem trendu še težko sklepati. Značilne ptice kmetijske krajine so odvisne od ekstenzivnih oblik kmetovanja in njihove populacije se večinoma zmanjšujejo zaradi intenzifikacije kmetijstva (zmanjševanje mozaičnosti, melioracije, zmanjševanje površin travnikov, povečan vnos pesticidov itd.). Pogoste vrste ptic kmetijske krajine so upadle za 16,6% (indeks 83,4), medtem ko je indeks generalistov upadel minimalno (96,8): večanje razlik kaže na slabšanje pogojev za indikatorske vrste ptic v kmetijski kulturni krajini. Izrazito upadajo travniške vrste (indeks 77,5), verjetno zaradi sprememb travniških površin v njive, nekatere pa tudi zaradi intenzifikacije košnje in gospodarjenja s travniki (npr. repaljščica). Zmerno rast populacije sta pokazali le dve vrsti: kmečka lastovka in rumena pastirica. Drugod v EU je trend podoben. Kazalnik se je uporabljal tudi za spremljanje vpliva PRP 2007-2013. Na voljo so že podatki za leto 2013[6], ki v splošnem potrjujejo trende, zaznane l. 2012.

Vir: spletna stran ARSO, http://kazalci.arso.gov.si/?data=group&group_id=13, razen kjer je izrecno naveden drug vir (Podatki spremljanja stanja ohranjenosti vrst po Direktivi o habitatih iz decembra 2013, poročila o spremljanju indeksa ptic kmetijske krajine).

Slovenija mora poročati Evropski komisiji o izvajanju Direktive o pticah in Direktive o habitatih, zato spremlja doseganje ugodnega statusa kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov. Poročanje o izvajanju nacionalnih predpisov, sprejetih na podlagi Direktive o pticah se opravlja vsake 3 leta, o izvajanju ukrepov, sprejetih po Direktivi o habitatih pa vsakih 6 let. Decembra 2013 je Zavod RS za varstvo narave (ZRSVN) pripravil poročilo o izvajanju Direktive o habitatih, namenjeno poročanju Evropski komisiji o izvajanju te direktive[7]. Ocena stanja je povzeta v spodnji preglednici.

Preglednica 14: Ocena stanja habitatnih tipov, varovanih po Direktivi o habitatih, v letu 2013

	Vrsta		Habitatni tip	
Stanje	Število	Delež	Število	Delež
Ugodno	95	29 %	38	43 %
Nezadostno	134	40 %	25	28 %
Slabo	35	11 %	25	28 %
Neznano	67	20 %	1	1 %

Vir: Zbirno poročilo po Direktivi o habitatih 2013, dostopno na spletni strani http://www.natura2000.gov.si/

Največ habitatnih tipov, varovanih po Direktivi o habitatih, sodi med gozdne habitatne tipe (17), sladkovodne habitatne tipe (16) in traviščne habitatne tipe (18) najslabše pa je stanje sladkovodnih in traviščnih habitatnih tipov, saj je ocenjeno, da je več kot polovica le-teh v slabem stanju. Problematično je tudi stanje habitatnih tipov barij in močvirij ter gozdnih habitatnih tipov, saj jih je manj kot tretjina v ugodnem stanju.

[6] Kmecl, P. & Figelj, J. (2013): Monitoring splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine - poročilo za leto 2013. DOPPS, Ljubljana.

[7] Slovenija oddala drugo poročilo o izvajanju Direktive o habitatih, Zbirno poročilo po Direktivi o habitatih 2013, http://www.natura2000.gov.si/index.php?id=87&tx_ttnews%5Btt_news%5D=404&cHash=e83de8a8f16dadc67cfdb70392ca7477

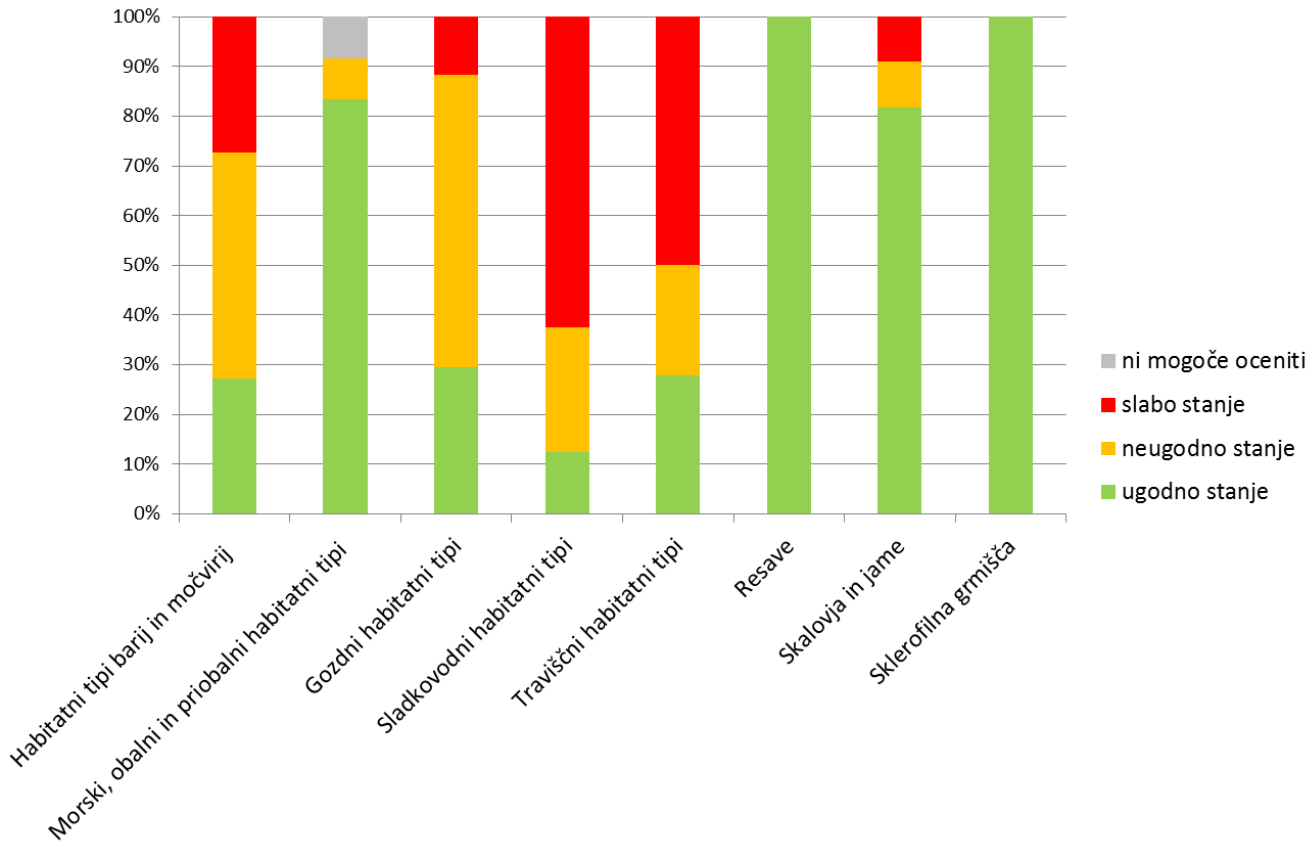

Graf 1: Delež habitatnih tipov, varovanih po Direktivi o habitatih glede na oceno stanja
Vir: Zbirno poročilo po Direktivi o habitatih 2013, dostopno na spletni strani http://www.natura2000.gov.si/

Za 9 habitatnih tipov, ki so v slabem stanju, je ocenjeno, da se bo v prihodnosti njihovo slabo stanje še poslabševalo; v 4 primerih gre za travniške habitatne tipe (v vseh primerih ekstenzivne), v dveh primerih pa za gozdne habitatne tipe in za sladkovodne habitatne tipe. Poslabševanje stanja v prihodnosti je napovedano tudi za 7 habitatnih tipov, ki so v neugodnem stanju, od tega gre v treh primerih za gozdne habitatne tipe, v dveh primerih za ekstenzivne travniške habitatne tipe ter za bazična nizka barja in za vodotoke v nižinskem in montanskem pasu z vodno vegetacijo zvez Ranunculion fluitantis in Callitricho-Batrachion.

Iz primerjave podatkov iz leta 2007 in 2013 v poročilu o izvajanju Direktive o habitatih izhaja, da je izboljšanje stanja redko[8], do izboljšanja stanja je prišlo le pri dveh habitatnih tipih - obalnih lagunah in jamah, zaprtih za javnost. Do poslabšanja stanja je prišlo pri 13 habitatnih tipih, od tega je skoraj polovica (6) travniških habitatnih tipov, štirje pa so gozdni habitatni tipi. Zaskrbljujoče je, da se je prišlo do poslabšanja iz neugodnega v slabo stanje pri 5 habitatnih tipih. Ugotovitve so prikazane v spodnji preglednici.

[8] Obravnavali smo le tiste habitatne tipe, pri katerih gre za dejansko spremembo statusa (oznaka a v poročilu) in ne spremembo zaradi različne natančnosti podatkov ali razlike v uporabljenih metodah.

Preglednica 15: Trend spremembe rabe tal na obravnavanih območjih v obdobju 2006-2010.

Legenda oznake spremembe oz. trenda: ☺ - izboljšanje stanja, ☹ - poslabšanje stanja za eno stopnjo (npr. iz »neugodno stanje« v »neugodno stanje - se slabša«), ☹☹ - poslabšanje stanja za več kot eno stopnjo (npr. iz »neugodno stanje« v »slabo stanje - se slabša«)

Koda	Ime habitatnega tipa	Biogeograf. regija	2007	2013	Sprememba (trend)
1150	Obalne lagune	kontinentalna	neugodno stanje - se izboljšuje	ugodno stanje	☺
6210	Polnaravna suha travišča in grmiščne faze na karbonatnih tleh (Festuco-Brometalia) (*pomembna rastišča kukavičevk)	kontinentalna	slabo stanje	slabo stanje - se slabša	☹
6230	Vrstno bogata travišča s prevladujočim navadnim volkom (Nardus stricta) na silikatnih tleh v montanskem pasu (in submontanskem pasu v celinskem delu Evrope)	alpska	neugodno stanje	neugodno stanje - se slabša	☹
62A0	Vzhodna submediteranska suha travišča (Scorzoneretalia villosae)	kontinentalna	slabo stanje	slabo stanje - se slabša	☹
		alpska	slabo stanje	slabo stanje - se slabša	☹
6410	Travniki s prevladujočo stožko (Molinia spp.) na karbonatnih, šotnih ali glineno-muljastih tleh (Molinion caeruleae)	kontinentalna	slabo stanje	slabo stanje - se slabša	☹
		alpska	slabo stanje	slabo stanje - se slabša	☹
6430	Nižinske in montanske do alpinske hidrofilne robne združbe z visokim steblikovjem	kontinentalna	neugodno stanje	slabo stanje - se slabša	☹☹
6510	Nižinski ekstenzivno gojeni travniki (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis)	kontinentalna	slabo stanje	slabo stanje - se slabša	☹
		alpska	slabo stanje	slabo stanje - se slabša	☹
7210	Karbonatna nizka barja z navadno reziko (Cladium mariscus) in vrstami zveze Caricion davallianae	kontinentalna	neugodno stanje	slabo stanje - stabilno	☹☹
7230	Bazična nizka barja	kontinentalna	slabo stanje	slabo stanje - se slabša	☹
		alpska	slabo stanje	slabo stanje - se slabša	☹
8310	Jame, ki niso odprte za javnost	kontinentalna	neugodno stanje - se izboljšuje	ugodno stanje	☺
		alpska	neugodno stanje - se izboljšuje	ugodno stanje	☺
8340	Ledeniki	alpska	slabo stanje	slabo stanje - se slabša	☹
9180	Javorovi gozdovi (Tilio-Acerion) v grapah in na pobočnih gruščih	kontinentalna	ugodno stanje	neugodno stanje - se slabša	☹☹
		alpska	ugodno stanje	neugodno stanje - se slabša	☹☹
91D0	Barjanski gozdovi	alpska	ugodno stanje	neugodno stanje - se slabša	☹☹
91E0	Obrečna vrbovja, jelševja in jesenovja (mehkolesna loka); (Alnus glutinosa in Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae))	kontinentalna	neugodno stanje	slabo stanje - se slabša	☹☹
		alpska	neugodno stanje	neugodno stanje - se slabša	☹
91F0	Obrečni hrastovo-jesenovo-brestovi	kontinentalna	slabo stanje	slabo stanje - se	☹

Koda	Ime habitatnega tipa	Biogeograf. regija	2007	2013	Sprememba (trend)
	gozdovi (Quercus robur, Ulmus laevis in Ulmus minor, Fraxinus excelsior ali Fraxinus angustifolia) vzdolž velikih rek (Ulmenion minoris)			slabša	

Iz pregleda je razvidno, da je v neugodnem ali slabem stanju precejšnje število habitatnih tipov, vezanih na kmetijsko krajino in gozd. Večinoma gre za ekstenzivna travišča in različne habitate na mokrotnih tleh (suha travišča na različnih podlagah, mokrotna travišča, obrečni in barjanski gozdovi, mehkolesna loka). Ocenjeno je, da različne traviščne habitate ogrožajo urbanizacija in določene športne aktivnosti (urejanje smučišč, plezanje in planinarjenje), sprememba vodnega režima v tleh ter regulacija vodotokov (travišča na mokrotnih tleh), izkopavanje gramoza, in različne oblike kmetijstva, od preoravanja v njivske površine, intenzifikacije košnje in paše do gnojenja, ogroža pa jih tudi zaraščanje zaradi opustitve košnje. Ocenjeno je, da urbanizacija in sprememba vodnega režima in regulacije ogrožajo tudi gozdne habitatne tipe, poleg tega pa jih ogrožajo tudi fragmentacija, prevelika populacijska gostota divjadi, peskokopi in kamnolomi, požari in podnebne spremembe (suše, zviševanje temperature), pa tudi uporaba neprimernih gozdarskih tehnik. Opozoriti je treba, da so med gozdnimi habitati slabše ohranjeni predvsem manjšinski gozdni habitatni tipi – npr. barjanski gozdovi in različni tipi obrečnih gozdov. V teh gozdnih habitatnih tipih je vpliv gozdarstva majhen, vplivi so predvsem skupek drugih dejavnikov, vključno z aktivnostmi na področju vodarstva in kmetijstva. Stanje bukovih gozdov, ki tvorijo veliko večino gozdov v Sloveniji, je ugodno (tako bukovi gozdovi (Luzulo-Fagetum) kot ilirski bukovi gozdovi so v ugodnem stanju, stanje bukovih gozdov se celo izboljšuje) in se ohranja ali celo izboljšuje tudi s pomočjo primerne gozdarske prakse.

Februarja 2014 je na obširnem območju, zlasti v Zahodni Sloveniji, gozdove prizadel žledolom in snegolom. Posledice te naravne nesreče je povečana količina odmrle biomase v gozdovih, ranljivost dreves in povečanje antropogenih vplivov zaradi povečanja spravila lesa. Posledice za biotsko raznovrstnost še niso znane, zaenkrat so podane le ocene glede namnožitve zalubnikov in posledične gospodarske škode v gozdovih.

Zavod RS za varstvo narave (ZRSVN) je analiziral izvajanje določenih podukrepov kmetijsko okoljskih plačil (KOP oz. ukrep 214) v okviru PRP 2007-2013[9]. Analiza sprememb rabe tal na obravnavanih območjih, kjer so bili kjer so bili podani konkretni cilji za ohranjanje vrst in habitatnih tipov, je pokazala manjše povečanje njivskih površin in izrazito zmanjšanje travnikov, hkrati pa se povečujejo zaraščene površine. Zmanjšanje travnikov in povečano zaraščanje je zlasti značilno za gričevnata in hribovita območja (Goričko, Julijske Alpe, Karavanke). Poleg sprememb tipa rabe tal je prišlo tudi do spremembe intenzivnosti kmetovanja, česar spodnja analiza ne pokaže. Tak primer intenzifikacije je Ljubljansko barje, kjer je kartiranje habitatnih tipov pokazalo, da je prišlo do večjih sprememb iz travnikov v njive, pa tudi do intenzifikacije (predvsem gnojenja) obdelave travnikov.

Preglednica 16: Trend spremembe rabe tal na obravnavanih območjih v obdobju 2006-2010.

Raba	Trend	Sprememba v površini
Njive	+	920 ha
Travniki	-	6.699 ha
Travniški sadovnjaki[10]	+	1.170 ha
Zaraščanje	+	2.130 ha

Vir: Analiza ciljev in ukrepov Programa upravljanja območij Natura 2000 v okviru projekta "Operativni program upravljanja z območji Natura 2000 v Sloveniji, 2014-2020 - SI Natura 2000 Management", Akcija A1: Sektor kmetijstvo. ZRSVN, april 2013

Program razvoja podeželja 2007-2014 je ohranjanje narave in biotske raznovrstnosti spodbujal s kmetijsko okoljskimi plačili (KOP – ukrep 214), in sicer z naslednjimi podukrepi:

[9] Analiza ciljev in ukrepov Programa upravljanja območij Natura 2000 v okviru projekta "Operativni program upravljanja z območji Natura 2000 v Sloveniji, 2014-2020 - SI Natura 2000 Management", Akcija A1: Sektor kmetijstvo. ZRSVN, april 2013

[10] Povečanje travniških sadovnjakov je predvsem posledica natančnejše metodologije zajema in ne sprememb dejanskega stanja.

- Skupina II: Ohranjanje naravnih danosti, biotske raznovrstnosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine: 214-II/1: Planinska paša, 214-II/2: Košnja strmih travnikov, 214-II/3: Košnja grbinastih travnikov, 214-II/4: Travniški sadovnjaki, 214-II/5: Strmi vinogradi, 214-II/6: Reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali, 214-II/7: Pridelava avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin, 214-II/8: Sonaravna reja domačih živali, 214-II/9: Ohranjanje ekstenzivnega travinja, 214 II/10: Ohranjanje ekstenzivnih kraških pašnikov;
- Skupina III: Varovanje zavarovanih območij: 214-III/2: Ohranjanje posebnih traviščnih habitatov, 214-III/3: Ohranjanje traviščnih habitatov metuljev, 214-III/4: Ohranjanje steljnikov, 214-III/5: Ohranjanje habitatov ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov na območjih Natura 2000.

Posredno je biotsko pestrost spodbujal tudi z drugimi podukrepi, kot so 214-I/3: Integrirano poljedelstvo, 214-I/4: Integrirano sadjarstvo, 214-I/5: Integrirano vinogradništvo, 214-I/6: Integrirano vrtnarstvo in 214-I/7: Ekološko kmetovanje, pa tudi z ukrepoma za spodbujanje kmetovanja na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (ukrepa 211 in 212). Pomemben vidik je vključenost ohranjanja biotske raznovrstnosti v kmetijstvu z ohranjanjem avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali in sort kmetijskih rastlin. Vmesno in sprotno vrednotenje PRP 2007-2013 ter analiza ZRSVN (glej spodaj) sta pokazala, da je pomemben dejavnik vključevanja v KOP je višina plačil, ki v PRP 2007-2013 ni vedno ustrezala modelnim kalkulacijam dodatnih stroškov oz. izpada dohodka zaradi vstopa v ukrep.

Zavod RS za varstvo narave (ZRSVN) je v analizi izvajanja določenih podukrepov KOP za ohranjanje travišč v Natura območjih[11] ugotovil, da je bilo doseganje ciljnih površin vključenih v podukrepe KOP (gre za ciljne vrednosti Operativnega programa upravljanja območij Natura 2000) na Natura območjih nižje od pričakovanega. L. 2012 so se podukrepi, pomembni za ptice, izvajali le na dobri petini načrtovanih površin, podukrepi za ohranjanje metuljev pa le na 5 % načrtovanih površin. Kot morebitne razloge za to ZRSVN navaja neučinkovito promocijo KOP, nizka plačila KOP, spreminjanje zahtev in pogojev ter večjo privlačnost splošnejših podukrepov. Slaba tretjina Natura območij ni imela nobene »ciljne« površine, vključene v KOP, in dobra četrtina Natura območij je imela v KOP vključenih samo do 20 % »ciljnih« površin. Natančnejša primerjava obsega vključenih površin in populacij vrst je bila opravljena za nekaj območij in vrst, na primer za kosca na Ljubljanskem barju, kjer je bila v podukrep, namenjen ohranjanju travniških vrst ptic, do l. 2010 vključena dobra polovica ciljnih površin, sedaj pa slaba tretjina, trend upadanja populacije kosca pa se je l. 2004 ustavil in je sedaj populacija stabilna oz. rahlo narašča. Na Krasu so bile v KOP vključene skoraj vse ciljne površine, populacije ključnih vrst ptic (hribski škrjanec, vrtni strnad) pa so kot kaže stabilne. Na Kozjanskem je vključenost ciljnih površin manjša kot na Krasu, a večja kot na Ljubljanskem barju, kljub temu pa številčnost številnih vrst ptic upada, verjetno zaradi intenzifikacije kmetijstva[12]. Analiza zaporednih kartiranj habitatnih tipov za celotno območje Ljubljanskega barja je pokazala slabšanje stanja kvalifikacijskih habitatnih tipov - delež dveh ogroženih oligotrofnih mokrotnih travnikov z modro stožko in sorodnih združb ter mezotrofnih do evtrofnih gojenih travnikov se je zmanjšal za 22 %, hkrati pa je delež njiv na Barju porasel za 56 %. Analiza sprememb rabe tal na območju Spodnje Save in Ljubljanskega barja, opravljena v okviru vmesnega vrednotenja PRP 2007-2013 je pokazala na veliko dinamiko spreminjanja rabe kmetijskih površin, na katero vključenost v KOP ni vplivala. Na podlagi teh podatkov in zaradi kratkega obdobja spremljanja za enkrat ni mogoče z gotovostjo oceniti, v kolikšni meri so podukrepi PRP 2007-2013 prispevali k ohranjanju vrst in habitatov, saj je bilo njihovo izvajanje dokaj razpršeno in se je pogosto prekrivalo še z drugimi ukrepi. Na stanje ohranjenosti kvalifikacijskih habitatnih tipov in habitatov kvalifikacijskih vrst in vplivajo pa tudi drugi, zunanji dejavniki, ki so izven dometa ukrepa KOP, kot je npr. I. steber Skupne kmetijske politike.

3.2.1.2 Območja z varstvenim statusom

Stanje območij z določenim varstvenim statusom spremlja ARSO s pomočjo 4 kazalcev. Povzetek stanja in trendov navedenih kazalcev je prikazan v spodnji preglednici. Območja z varstvenim statusom so kartografsko podana v Dodatku za presojo sprejemljivosti.

[11] Analiza ciljev in ukrepov Programa upravljanja območij Natura 2000 v okviru projekta "Operativni program upravljanja z območji Natura 2000 v Sloveniji, 2014-2020 - SI Natura 2000 Management", Akcija A1: Sektor kmetijstvo. ZRSVN, april 2013

[12] Vir: ARSO, kazalec okolja [NB01] Velikost populacij izbranih vrst ptic, http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=2, letna poročila DOPPS o monitoringu splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine

Preglednica 17: Kazalci okolja za spremljanje stanje biotske raznovrstnosti

Oznaka	Kazalec	Komentar
NV01	Varovana območja narave	Zadnji podatki so iz l. 2009. Obseg varovanih območij (Natura območja in zavarovana območja) se postopoma povečuje, v letu 2013 se je obseg povečal zaradi spremembe Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000).
NV02	Zavarovana območja	Zadnji podatki so iz l. 2011. Obseg zavarovanih območij se postopoma povečuje. V zadnjem desetletju je prišlo do nekaterih večjih pobud za zavarovanje na lokalni in regionalni ravni in ustanovitev novih zavarovanih območij (Notranjski park, Krajinski park Ljubljansko barje, Krajinski park Radensko polje). Pripravlja se ustanovitev Regijskega parka Kamniško Savinjske Alpe.
NV03	Natura 2000	Zadnji podatki so iz l. 2010. Obseg Natura območij se je v letu 2013 povečal za 2,88% zaradi spremembe Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000). Nekatera Natura območja so bila preoblikovana, združena ali razdeljena na več manjših na podlagi izkušenj in podatkov spremljanja stanja izbranih kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov.
NV04	Naravne vrednote	Zadnji podatki so iz l. 2013. Status naravne vrednote ima 14.970 vrednih delov narave, od tega 5887 naravnih vrednot in 9083 podzemnih jam. Vse podzemne jame so državnega pomena, med ostalimi naravnimi vrednotami pa jih je 2106 (35,77 %) državnega pomena in 3781 (64,23 %) lokalnega pomena. Skoraj polovica NV (2821) jih obsega določeno območje, skupna površina vseh naravnih vrednot znaša pribl. 12,15 % površine države. Površinsko največji sta geomorfološki naravni vrednoti planota Pokljuka in planota Jelovica, sledijo pa narivna struktura Nanos in Kraški rob. L. 2010 je bil 9083 jamam podeljen status podzemske geomorfološke naravne vrednote državnega pomena. 217 jih je jam z nadzorovanim vstopom, od tega je 22 jam opredeljenih kot turističnih. Evidentiranih je 88 jam grobišč. Ocenjeno je, da je v nižinskih kraških območjih onesnaženih 15 - 20 % jam.

Vir: spletna stran ARSO, http://kazalci.arso.gov.si/?data=group&group_id=13

Naravne vrednote so pomemben del sistema ohranjanja narave, saj se na njih lahko posegi in dejavnosti izvajajo le, če ni drugih prostorskih ali tehničnih možnosti, pa tudi v tem primeru jih je treba opravljati tako, da se naravna vrednota ne uniči in da se ne spreminjajo tiste lastnosti, zaradi katerih je bil del narave spoznan za naravno vrednoto. Na tej se praviloma ohranja obstoječa raba, možna pa je tudi takšna sonaravna raba, ki ne ogroža obstoja naravne vrednote in ne ovira njenega varstva.

Izraz »varovana območja« se na podlagi Pravilnika o presoji sprejemljivosti uporablja za:

- Natura območja, določena z Uredbo o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) in
- zavarovana območja po Zakonu o ohranjanju narave, kamor sodijo nacionalni park, regijski parki, krajinski parki, naravni spomeniki in podobno in ki so lahko zavarovana s posameznimi predpisi na državni ali lokalni ravni.

Različna varovana območja se lahko prekrivajo, tako sta lahko na nekem območju npr. dve Natura območji (eno razglašeno na podlagi Direktive o pticah, drugo na podlagi Direktive o habitatih), krajinski park in še naravni rezervat.

Natura območja so bila določena l. 2004, v letu 2013 pa delno preoblikovana in razširjena. Zaradi visoke biotske raznovrstnosti je kar 37,85 % ozemlja vključenega v območja Natura 2000, kar predstavlja najvišji delež v EU. S Slovenijo sta primerljivi le Bolgarija s 33,8 % ter Hrvaška, ki ima v omrežje Natura 2000 vključenega 36,92 % kopnega in 16,60 % teritorialnega morja. Za upravljanje z Natura območji je bil sprejet Operativni program – program upravljanja območij Natura 2000, ki vsebuje varstvene cilje in ukrepe za vsa Natura območja, v teku pa je njegova prenova v okviru projekta Operativni program upravljanja z območji Natura 2000 v Sloveniji 2014-2020 - SI Natura 2000 Management[13].

[13] http://www.natura2000.gov.si/index.php?id=274

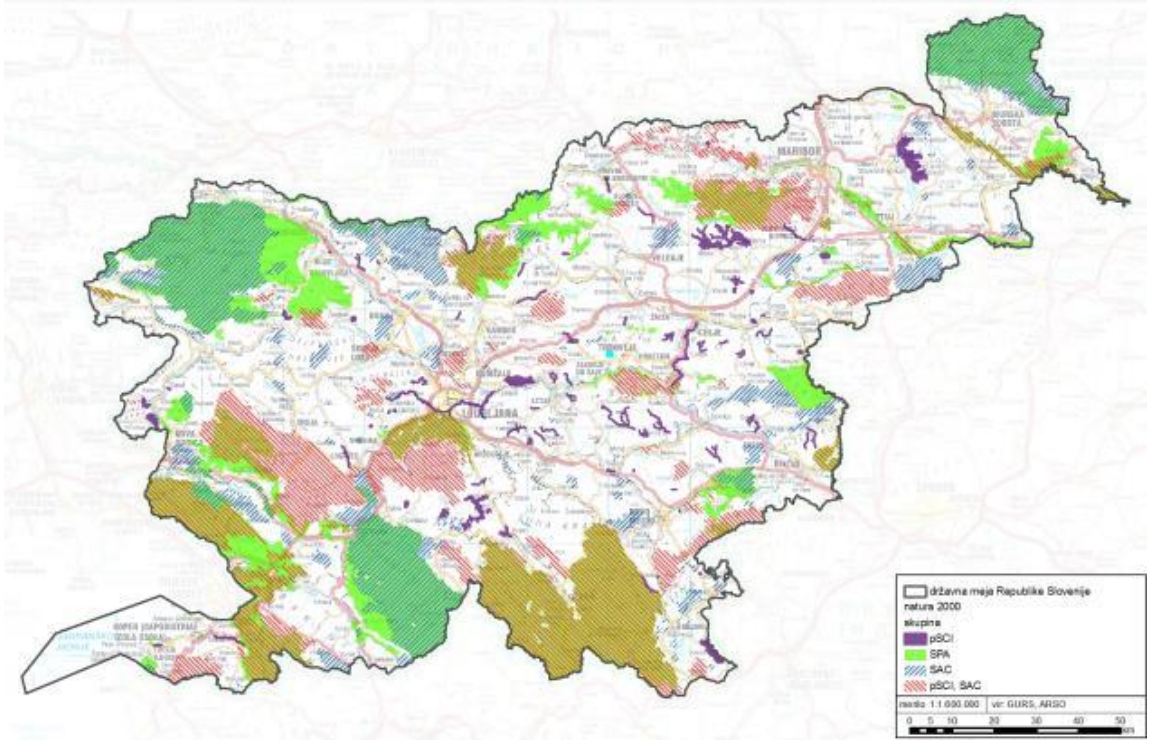

Slika 3: Natura območja v Sloveniji

Zavarovana območja so pomemben dejavnik trajnostnega razvoja; v njih se poudarjeno razvijajo tudi specifične prakse ohranjanja narave in dejavnosti, povezane z varstvom narave, naravovarstvenim turizmom, ekološkim kmetovanjem, shemami kakovosti in podobno. Medtem ko je bilo v preteklosti ključne aktivnosti uprav zavarovanih območij, je v zadnjih letih mogoče zaslediti pobude prebivalcev zavarovanih območij, ki so pričeli status zavarovanega območja uporabljati v korist lastnega razvoja in dejavnosti.

Za vse posege in plane na Natura območjih in v zavarovanih območjih (skupno se zanje uporablja izraz »varovana območja«) je potrebno opraviti presojo sprejemljivosti vplivov planov in posegov v naravo na varovana območja[14]. V javnosti prevladuje negativno mnenje o Natura območjih, kar je delno posledica nepoznavanja vsebine in vloge mreže Natura, delno pa kompleksnosti, dodatnih stroškov, dolgotrajnosti in nejasnosti postopkov za kakršnekoli posege na Natura območjih. Za širšo javnost in investitorje so utemeljitve in odločitve glede možnosti poseganja v Natura območja včasih nejasne (tudi zaradi znatnih razlik od primera do primera), vendar se praksa presojanja sprejemljivosti in oblikovanja omilitvenih ukrepov še razvija. Širša javnost ima marsikdaj tudi občutek, da taki postopki dajejo prednost ohranjanju narave pred zagotavljanjem kakovosti življenja za človeka; to je posledica vsaj dveh dejavnikov:

- pomanjkanja prakse s presojanjem vplivov na kakovost življenja v širšem smislu, ne le vplivov na predpisane in lahko merljive okoljske dejavnike (npr. hrup, kakovost vode),
- prilagajanja načrtovanja državnih prostorskih načrtov Natura območjem – DPN se umeščajo izven Natura območij, kjer je vpliv sprejemljiv. To lahko lokalnim skupnostim, še posebej tistim z velikim obsegom Natura območij, zmanjša možnost za prostorski razvoj oz. za umestitev občinskih dejavnosti in infrastrukture, zmanjša pa se tudi možnost ureditve infrastrukture lokalnih podjetnikov in kmetov.

3.2.2 Tla

Tla zaradi počasnega nastajanja in regeneracije predstavljajo neobnovljiv naravni vir. Izpostavljena so številnim procesom degradacije in drugim nevarnostim, ki izvirajo iz naravnih ali antropogenih dejavnikov. To so erozija, zmanjšanje količine organskih snovi, lokalno in razpršeno onesnaženje, pozidava, zbijanje tal ipd.

[14] *Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja, Uradni list RS, št. 130/04, 53/06, 38/10, 3/11.*

Tla v Sloveniji večinoma niso onesnažena, izstopajo posamezna območja, ki so obremenjena z nekaterimi kovinami ter organskimi snovmi. Dosedanji rezultati pregleda stanja onesnaženosti tal kažejo, da tla v Sloveniji večinoma niso močno onesnažena. Preseganja opozorilnih in kritičnih vrednosti za posamezne kovine so bile opažene na posameznih lokacijah, kjer je bila v preteklosti in je še sedaj povečana rudniško topilniška ali metalurška dejavnost, to so: Mežiška dolina, Celjska kotlina ter okolica Jesenic in Idrije *(Poročilo o okolju v Sloveniji 2009, ARSO, 2010).*

3.2.2.1 Kakovost tal

Kakovost tal je sposobnost tal izvajanja tistih funkcij, ki so potrebne v okviru vrste rabe tal. Kakovost tal je na kratko opredeljena kot:

- primernost za uporabo;
- sposobnost tal za izvajanje funkcij.

Kakovost zemljišč opredeljujemo v:

- kmetijskem smislu kot sposobnost pridelave biomase/hrane;
- okoljskem smislu kot sposobnost tal za opravljanje okoljskih funkcij, ki so ključna za nemoteno delovanje kopenskih ekosistemov.

Kakovost se ocenjuje s pomočjo kazalcev kakovosti. Najpomembnejših pokazateljev kakovosti tal je organska snov v tleh, ki vpliva na številne lastnosti tal (izboljšuje zračnost in poroznost tal, vpliva na vezavo hranil in nevarnih snovi v tleh, zmanjšuje erozijo tal ter predstavlja habitat za številne organizme in ponor atmosferskega CO_2). Zaradi tega lahko podatek o količini in vrsti organske snovi v tleh uvrščamo med najbolj celovite pokazatelje kakovosti tal *(http://www.kis.si/, 2013).*

Vsebnost organske snovi v tleh je primarni pokazatelj tako kmetijske kot tudi okoljske kakovosti tal in neposredno vpliva na rodovitnost tal, saj izboljšuje zračnost, poroznost, vpliva na sposobnost tal za zadrževanje vode (pomembno za poplavno varnost), vezavo hranil ter omogoča izvajanje okoljskih funkcij tal. Podatki kažejo, da je vsebnost organske snovi na 86,2 % kmetijskih zemljišč več kakor 2 %, na 30,9 % zemljišč pa več kakor 4 %. Podobni so tudi rezultati laboratorijskih analiz 9.799 vzorcev tal, ki so bili v sklopu kontrole rodovitnosti tal v Sloveniji analizirali na Kmetijskem inštitutu Slovenije v obdobju 2005-2010. Več kot 2 % organske snovi je vsebovalo 92,3 % vzorcev tal, več kot 4 % organske snovi pa 40,4 % vzorcev tal *(http://www.kis.si/, 2013).*

Ob tem je potrebno opozoriti, da zaradi že tako omejenih obdelovalnih površin, s temi podatki v Sloveniji ne smemo biti zadovoljni. Na nekaterih delih države je nujna povečana skrb za vzdrževanje in povečevanje organske snovi v tleh. Ob enem stanja v Sloveniji ne gre primerjati z evropskim povprečjem, ki zajema več mediteranskih držav. Humidna klima in naravne danosti Slovenijo približujejo državam z mnogo višjimi vsebnostmi organske snovi v tleh.

Glede na rezultate analize ključnih dejavnikov organske snovi v tleh ocenjujemo, da so z vidika okoljske in kmetijske kakovosti tal nekatera območja Slovenije osiromašena z organsko snovjo in bi jo bilo potrebno povečati *(ARSO KOS, 2013).* Taka območja so razvidna iz spodnje slike – območja, kjer je visoka verjetnost tveganja zmanjševanja vsebnosti organske snovi, so označena z rdečo *(ARSO KOS, 2013).*

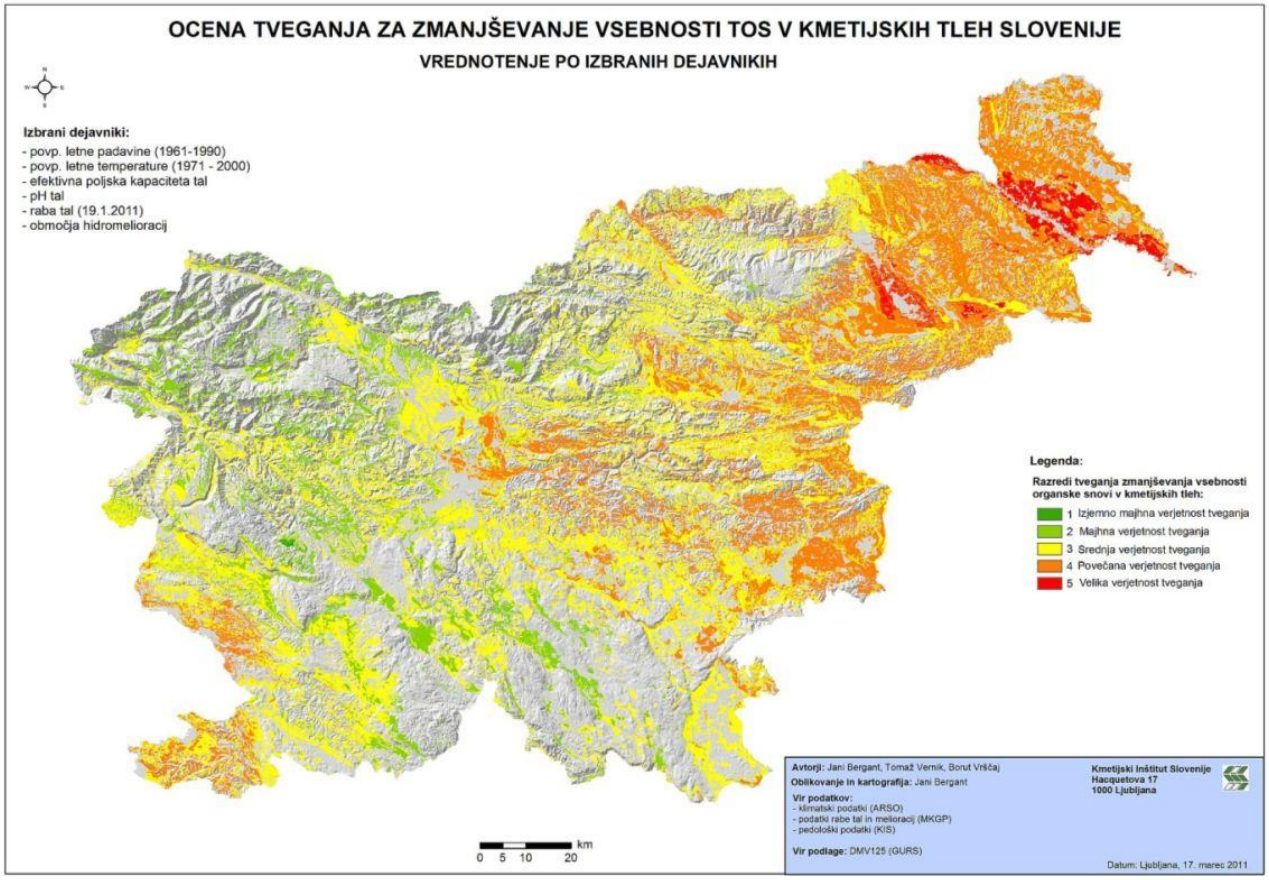

Slika 4: Ocena tveganja zmanjševanja organske snovi v tleh (ARSO, KOS, 2013)

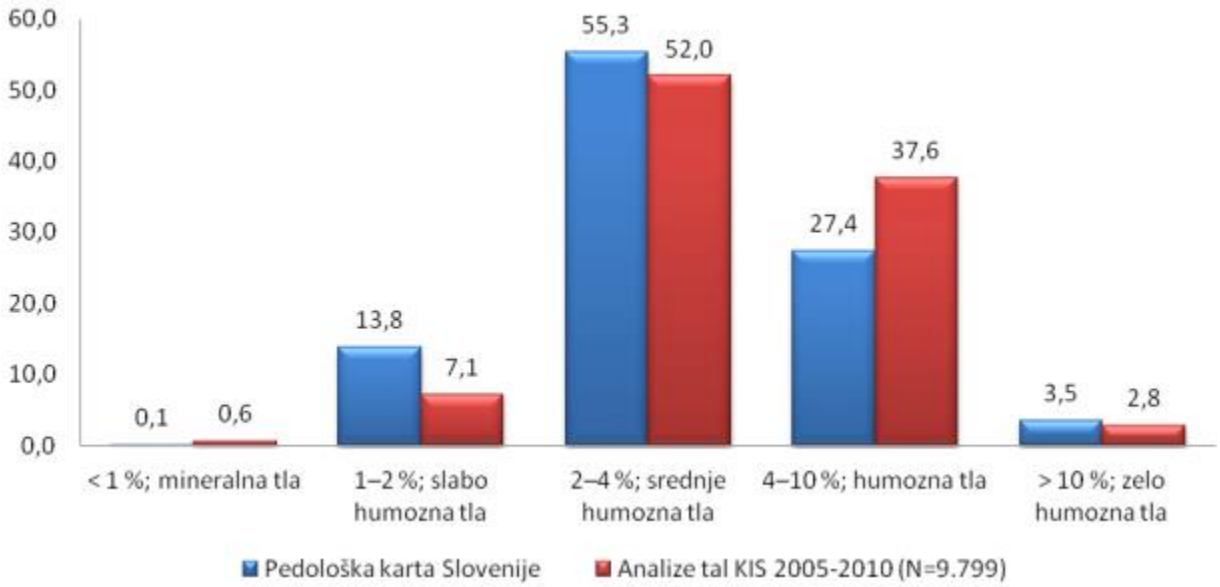

Graf 2: Porazdelitev organske snovi v tleh (KIS, 2011)

Poraba mineralnih gnojil[15] se je v Sloveniji v letih 1992-2010 zmanjšala za 30,6 %. Zmanjševanje porabe je opaziti predvsem po letu 1999. Tudi poraba mineralnih gnojil na hektar kmetijske zemlje v uporabi se je v omenjenem obdobju zmanjšala in sicer od 342 kg/ha na 273 kg/ha, oziroma za 20,1 % (ARSO, KOS, 2013).

[15] Mineralna gnojila so snovi, ne glede na agregatno stanje, ki vsebujejo rastlinska hranila in se dodajajo tlem ali rastlinam zaradi izboljšanja rasti, povečanja pridelka, izboljšanja kakovosti pridelka ali rodovitnosti tal in so pridobljena v industrijskem postopku.

Skupna poraba mineralnih gnojil v kmetijstvu v Sloveniji je bila v letu 2011 enaka kot v letu 2010, kmetijski pridelovalci imeli v letu 2011 na razpolago ali da so porabili za gnojenje kmetijskih površin okoli 131.000 ton mineralnih gnojil, kar je enako kot v letu 2010 (www.stat.si, 2013).

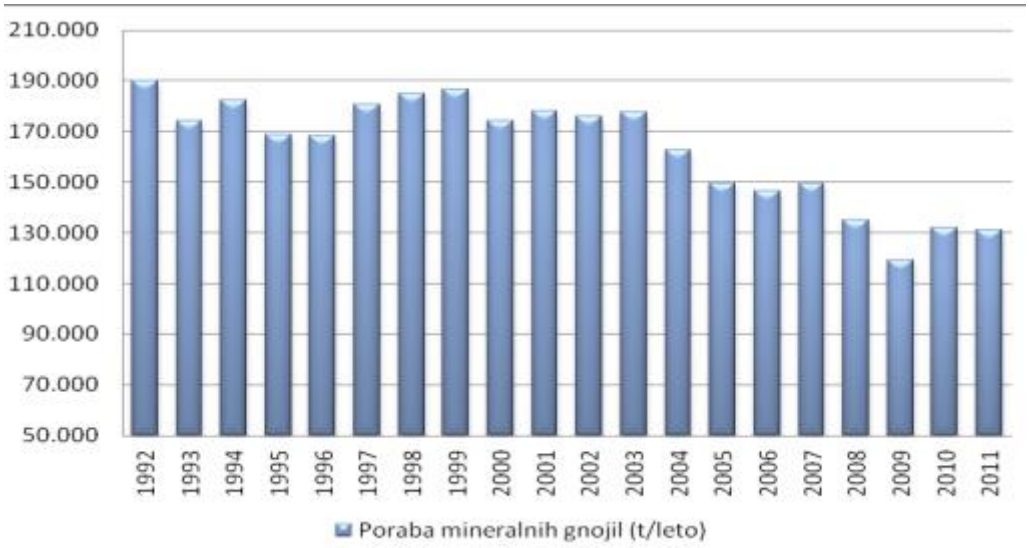

Graf 3: Poraba mineralnih gnojil v Sloveniji med 1992 do 2011 (SURS, podatkovni portal Si-stat, 2013)

Zmanjšala se je tudi poraba rastlinskih hranil (N, P2O5, K2O) na hektar kmetijske zemlje v uporabi in sicer od 135 kg/ha na 103 kg/ha, oziroma za 23,6 %. V obdobju 1992-2010 je bilo na hektar kmetijske zemlje v uporabi povprečno porabili 63 kg N, 30 kg P_2O_5 in 37 kg K_2O. Med rastlinskimi hranili v sestavi mineralnih gnojil prevladuje dušik (49 %), sledita kalij (28 %) in fosfor (23 %). Omenjeno dejstvo potrjuje, da mineralna gnojila v Sloveniji uporabljamo predvsem za dognojevanje z dušikom.

Podatki za leto 2011 kažejo, da so v letu 2011 gnojila vsebovala 47.691 ton glavnih rastlinskih hranil ali za 4 % manj kot v letu 2010. V primerjavi z letom 2010 se je poraba dušikovega rastlinskega hranila (N) v letu 2011 zmanjšala za 1 %, fosforjevega rastlinskega hranila (P2O5) za 9 % in kalijevega rastlinskega hranila (K2O) za 6 %. Zaradi manjše skupne površine vseh kmetijskih zemljišč v uporabi v letu 2011 od tiste v letu 2010 je ocenjena povprečna poraba mineralnih gnojil na hektar kmetijskih zemljišč v letu 2011 za 5 % večja kot v letu 2010, ocenjena povprečna poraba glavnih rastlinskih hranil na hektar pa večja za 1 %. Povprečna poraba dušikovega rastlinskega hranila (N) na hektar se je povečala za 4 %, poraba drugih dveh rastlinskih hranil pa se je nekoliko zmanjšala (www.stat.si, 2013).

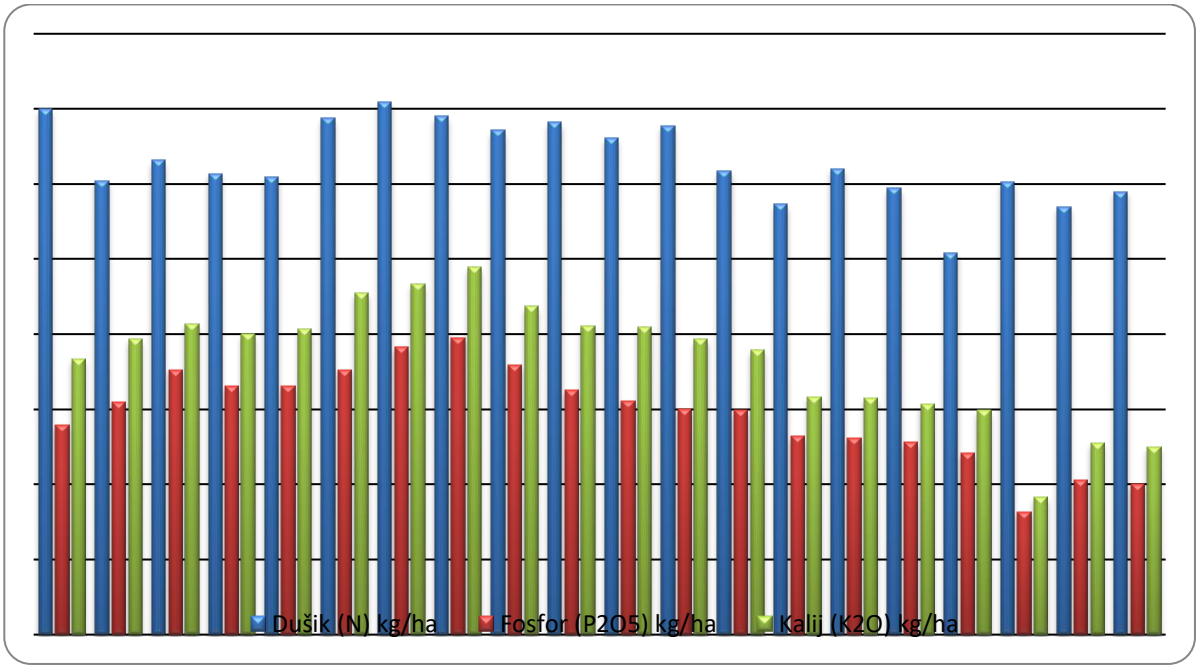

Graf 4: Poraba rastlinskih hranil na hektar kmetijske zemlje v uporabi v RS od 1992-2011 (KOS in STAT.SI, 2013)

Kakovost tal je opredeljena s talnim številom (TS) izraženim v točkah med 1 (najslabša) in 100 (najboljša tla). V vsej Sloveniji je približno polovica tal srednje kakovosti (29-53 TS), 29 % je tal boljše kakovosti *(Kakovost tal urbaniziranih območij, Kmetijski inštitut Slovenije, Center za tla in okolje, 2011)*.

3.2.2.2 Spremembe rabe tal

Sprememba dejanske rabe tal predstavlja spremembe v prostoru in načinu gospodarjenja z zemljišči kot naravnim virom. Spremembo rabe zemljišč prikazujemo s spremembo površin, ki so jih zavzemale posamezne kategorije rabe zemljišč v posameznih letih. Evidenco rabe zemljišč vodi pristojno ministrstvo (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano).

Struktura rabe zemljišč v Sloveniji za leto 2011 je prikazana na spodnjem grafu. V spodnji preglednici pa je prikazana struktura rabe tal v posameznih letih v katerih je bil izveden zajem podatkov.

Preglednica 18: Raba zemljišč v Sloveniji od 2002, 2005, 2007, 2011 (MKGP, KIS, 2013)

Leto	enota	Gozd in ostale poraščene površine	Zemljišča v zaraščanju	Travniki	Vinogradi	Sadovnjaki	Hmeljišča	Oljčni nasadi	Njive in vrtovi	Mešana raba zemljišč	Manj zastopana kmetijska zemljišča	Drugo	Pozidana in sorodna zemljišča
2002	ha*1000	1.201,69	25,24	350,68	25,30	24,87	2,50	1,14	213,98	18,94	0,63	54,10	108,21
2005	ha*1000	1.213,17	19,26	353,92	23,49	27,06	2,45	1,49	196,19	19,31	4,85	51,73	114,06
2007	ha*1000	1.219,82	21,98	374,95	22,16	25,03	2,09	1,61	180,94	18,73	8,37	42,87	108,73
2011	ha*1000	1.219,82	25,40	371,30	21,49	28,22	2,00	1,81	182,58	18,25	16,40	44,94	108,58

Vir: ARSO, KOS, www.kazalci.arso.gov.si, april 2013 in lasten preračun

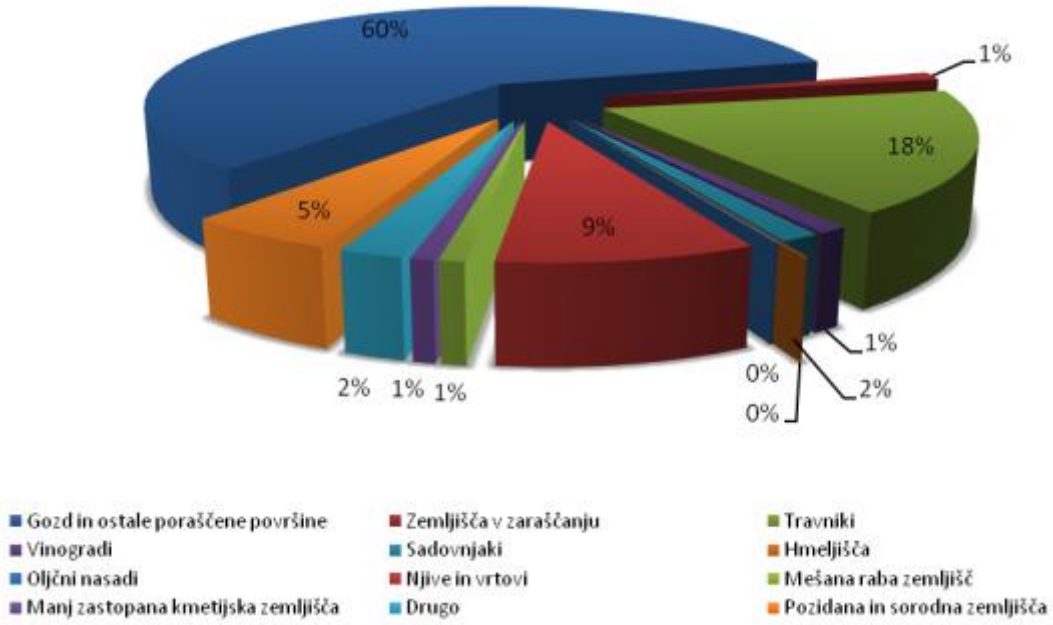

Graf 5: Raba zemljišč v Sloveniji leta 2011

Interpretacija zgornjih podatkov kaže na to, da se je v letu 2011 v primerjavi z letom 2002:

- zmanjšal skupni obseg: njiv in vrtov za ca. 14 %, hmeljišč za 20 %, vinogradov za 16 %.
- povečal skupni obseg: gozdov za 1,5 %, oljčnih nasadov za 59 %, travnikov za 5,8 %.

Pomembno je izpostaviti, da so spremembe rabe tal lahko:

- povratne, kar predstavlja zaraščanje ali sprememba med rabami tal;
- nepovratne, kar predstavlja urbanizacija zemljišč.

Glede na dostopne podatke, lahko zaključimo da se zaraščanje kmetijskih zemljišč nadaljuje. Proces je najbolj intenziven v hribovskih območjih z manj ugodnim reliefom ali manj kakovostnimi tlemi. Zaraščanje oz. sprememba kmetijskih zemljišč v gozdna zemljišča z vidika tal kot dela okolja ne predstavlja nepovratne degradacije, saj gre za povratno rabo prostora. Zaraščanje predstavlja tudi ekonomsko škodo, saj je povratna sprememba gozdnih zemljišč v kmetijska povezana z večjimi stroški urejanja zemljišč.

Urbanizacija je širjenje urbanih območij na sosednje zemljišča druge vrste rabe tal, ki zajema celoten spekter vplivov na tla (popolne pozidave, mešanja, zbijanja…). Fizična odstranitev oz. pokritje tal predstavlja uničenje in trajno zmanjšanje sposobnosti odpravljanja bistvenih okoljskih funkcij tal. Kot urbanizirana štejemo predvsem:

- vsa v celoti pozidana tla (prekrita z zgradbo ali infrastrukturnim objektom - tla opravljajo samo funkcijo nosilnega medija);
- tla odstranjena do matične podlage (kamnolomi, gramoznice, glinokopi);
- tla ob zgradbah, ki so bolj ali manj spremenjena med samo gradnjo
- »zastrta« tla z npr. nadstreški in mostovi, ki zmanjšujejo izvajanje okoljskih funkcij tal.

Pozidane površine v strukturi rabe tal v Sloveniji predstavljajo 5,4 %. Med leti 2008 in 2012 je prišlo do povečanja obsega pozidanih površin, toda podatki o velikosti povečanja, ki so na voljo, niso natančni. V letu 2012 je bilo po podatkih MKGP v Sloveniji 109.162,8 ha pozidanih površin, kar je glede na stanje leta 2008 le 202,2 ha novih pozidanih površin. Interpretacija podatkov rabe zemljišč v takšni obliki pa je neustrezna *(Razvoj kazalcev okolja v Sloveniji – Površje, Lampič, Repe, 2012).*

Podrobnejša analiza in prekrivanje vseh kategorij rab je pokazala, da je bil skupen obseg pozidanih površin iz leta 2008 le 96.138,1 ha. Glede na interpretacijo to predstavlja 88,1 % evidentiranih pozidanih površin iz leta 2008, ostalih

12 % (dobrih 13.000 ha) pa se glede na evidentirano rabo tal leta 2008 pojavlja na drugih kategorijah rabe. V tem primeru je novih pozidanih površin v štirih letih kar 13.024 ha. Vendar velja opomniti, da avtor podatkov navaja, da tudi to ne ustreza dejanskim razmeram v prostoru in je potrebno v prihodnje natančnost še izboljšati. Največ novih pozidanih površin se pojavlja na območju travinja (6.208,1 ha), kategoriji gozd (3.274,2) ha in kategoriji njive (1.550,5 ha). Ta interpretacija bi pomenila, da je bilo v tem štiriletnem obdobju dnevno pozidanih kar 8,9 ha površin. Glede na vse prostorske spremembe v Sloveniji v zadnjih letih vemo, da se skupne pozidane površine niso povečale zgolj za 202 ha, kot kažejo izračuni po rabi za posamezno obdobje *(Razvoj kazalcev okolja v Sloveniji – Površje, Lampič, Repe, 2012)*. Evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč (GERK) namreč temelji na foto-interpretaciji rabe zemljišč in se iz leta v leto izboljšuje, nadgrajuje ter je zato vsako leto natančnejša. Pregled GERK s primerjavo kategorij rabe v različnih letih pokaže, da se skupaj obseg pozidanih površin v prostoru ni povečal za 13.024 ha, vendar je povečan obseg pozidanih površin gotovo najvišji ravno na kmetijskih zemljiščih. Natančen obseg pozidave v tem obdobju je žal nemogoče ugotoviti.

Obseg kmetijskih zemljišč se zmanjšuje zaradi pozidave in zaraščanja kmetijskih zemljišč. Statistični podatki kažejo, da so se od leta 1991 do leta 2011 kmetijska zemljišča v uporabi zmanjšala za 103.080 ha, površina njiv in vrtov pa za 26.373 ha. Podrobnejši podatki so prikazani v spodnji preglednici.

Preglednica 19: Struktura kmetijskih zemljišč v uporabi po zemljiških kategorijah (v ha)

	1991	2003	2008	2009	2010	2011	2011-1991
Kmetijska zemljišča v uporabi (KZU)	561.294	509.709	492.424	468.496	482.803	458.214	-103.080
Njive in vrtovi	195.117	172.753	180.303	175.189	170.149	168.744	-26.373
Trajni travniki in pašniki	334.329	308.348	285.973	267.304	285.713	262.603	-71.726
Trajni nasadi	31.848	28.608	26.148	26.003	26.941	26.867	-4.981

Vir: http://www.mko.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/kmetijska_zemljisca/

3.2.2.3 Erozija prsti

Eden pomembnih procesov degradacije prsti je erozija. Erozija prsti je proces ločevanja delcev prsti iz celotne gmote prsti z vodo ali vetrom. Pri vetrni eroziji veter odnaša in prenaša drobne prstene delce. Ta proces se sproži na suhi prsti, ko so večje gole ploskve po oranju izpostavljene vetru. Taka erozija je precej značilna za predele s suhim ali polsuhim podnebjem, kjer so tla slabo porasla z rastlinami. Tako na primer pri hitrosti 29 km/h veter lahko odnese 150 t prstenih delcev v eni uri. Pri nas je vetrna erozija manj škodljiva. Tej obliki erozije so še najbolj podvržene prsti v Vipavski dolini, kjer so zaradi burje večje možnosti zanjo.

Poleg vetrne erozije se marsikje pojavlja vodna erozija prsti. Ta se pojavlja pogosto na obdelanih kmetijskih zemljiščih, ko prst ostane dalj časa gola in po dežju izpostavljena delovanju deževnice.

O eroziji prsti v preteklosti je malo konkretnih podatkov. V Sloveniji zaradi erozije izgubimo povprečno 5–10 mm "plodnih tal" na "kmetijskih površinah" letno, kar pomeni izgubo prsti 80–100 t/ha/leto (Mikoš in Zupanc, 2000). Meritve dokazujejo, da erozija na kmetijskih zemljiščih nikakor ni zanemarljiva in je najintenzivnejša na njivah *(Erozija prsti na kmetijskih zemljiščih, B. Komac 2005 in Erozija prsti, B. Komac, 2012)*. Podatkov o tem, katere vrste erozije na posameznih območjih Slovenije najbolj ogrožajo prst ni na voljo.

Območja z visokim tveganjem glede erozije tal se pojavljajo lokalno in so močno odvisna od reliefa, vegetacije, vrste tal in podnebnih značilnosti. V Sloveniji prevladuje vodna erozija, pojavljata pa se tudi vetrna in snežna. Erozija na kmetijskih zemljiščih je predvsem vodna in vetrna, vendar nikakor ni zanemarljiva in je najintenzivnejša na njivah. V Sloveniji letna izguba prsti zaradi erozije znaša približno 4 ton na hektar (Zorn, M. in Komac, B., 200557). Po ocenah inštituta JRC naj bi se v Sloveniji v letu 2004 med procesom erozije v povprečju izpralo 0,87 ton tal na hektar, kar je približno polovico manj od povprečja EU-25.

V določenih območjih Slovenije, predvsem v Posavskem hribovju, Halozah in na Goričkem prihaja do plazov, zlasti ob dolgotrajnih in intenzivnih padavinah. Natančnejših podatkov o pogostnosti in škodi zaradi plazov ni na voljo.

3.2.3 Voda

Ključne ugotovitve:

- Za 3 vodna telesa podzemne vode (v nadaljevanju VTPodV, vseh skupaj je 21) je ocenjeno slabo kemijsko stanje (Savinjska kotlina, Dravska kotlina in Murska kotlina).
- Dobro kemijsko stanje je v letu 2010 določeno za skoraj 95 % vodnih teles površinskih voda, slabo kemijsko stanje pa za sedem vodnih teles; dobro ekološko stanje dosega 38,1 % vodnih teles površinskih voda. Jezera in zadrževalniki so imeli v letu 2011 dobro kemijsko stanje.
- Na vodovarstvenih območjih so se v obdobju 2002-2011 povečale površine gozda (za 1,3 %) in urbanih zemljišč (za 2,3 %), zmanjšale pa površine kmetijskih zemljišč (za 1.228 ha, oziroma 1,2 %).
- Povečala se je površina kmetijskih zemljišč, pripravljenih za namakanje in zmanjšala povprečna poraba vode za namakanje na hektar (obdobje 2000-2010).
- Kakovost pitne vode je ustrezna za senzorične pokazatelje na več kot 97% oskrbovalnih območij, za mikrobiološke parametre (koliformne bakterije) na 50% oskrbovalnih območij in za onesnaževala na več kot 80% oskrbovalnih območij.
- V Sloveniji se število poplav z znatnimi posledicami povečuje.
- Na poplavnih območjih (opozorilna karta poplav) se površine njiv in vrtov ter ostala kmetijska zemljišča (razen pozidanih in sorodnih zemljišč) zmanjšujejo, povečujejo pa se travniške površine ter pozidana in sorodna zemljišča.
- V sklopu poplavne direktive se bodo na najbolj kritičnih območjih izvajali tako gradbeni kot tudi negradbeni ukrepi za obvladovanja poplavne ogroženosti.

3.2.3.1 Podzemne vode

Po podatkih letnega poročila Agencije RS za okolje »Ocena kemijskega stanja podzemnih voda v Sloveniji v letu 2011«[16], ki so povzeti v spodnji preglednici (podatki za pretekla leta kot tudi zadnje dostopni podatek iz leta 2011), so najbolj obremenjena vodna telesa Savinjska kotlina, Dravska kotlina in Murska kotlina. Podzemna voda v Savinjski, Dravski in Murski kotlini je čezmerno obremenjena z nitrati in pesticidi ter njihovimi razgradnimi produkti. Poleg nitratov in pesticidov vrednost praga lokalno presegajo tudi lahkohlapni halogenirani ogljikovodiki.

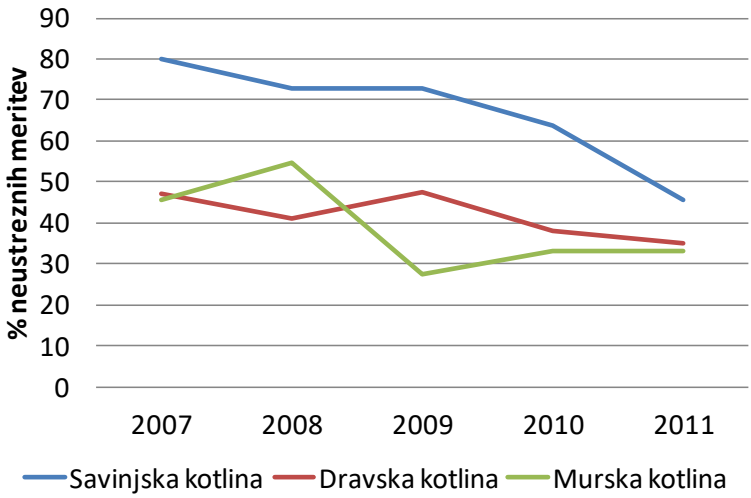

Graf 6: Kemijsko stanje vodnih teles podzemne vode (VTPodV) v letih 2007 – 2011 za vodna telesa, ki imajo slabo kemijsko stanje v letu 2011

Podzemna voda v vodonosnikih z medzrnsko poroznostjo je bolj obremenjena z nitrati in pesticidi kot podzemna voda v vodonosnikih s kraško-razpoklinsko poroznostjo, vzrok pa je bolj intenzivna kmetijska raba v ravninskih predelih Slovenije, kjer prevladujejo vodonosniki z medzrnsko poroznostjo.

3.2.3.1.1 Onesnaženje s pesticidi

[16] VIR: *ARSO, 2011, URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/podzemne%20vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Poro%C4%8Dilo_kemija_podzemne_10_10_2011.pdf , april 2013*

V obdobju 1998-2010 je v Dravski in Murski kotlini nakazan tudi trend zniževanja vsote pesticidov, na ostalih vodnih telesih statistično značilni trendi za opazovano obdobje niso ugotovljeni. Vsota pesticidov se znižuje predvsem zaradi upadanja vsebnosti atrazina in njegovega metabolita desetil-atrazina, kar kaže na pozitivni učinek prepovedi rabe atrazina. Namesto le-tega se danes uporabljajo druga fitofarmacevtska sredstva, ki pa jih je zaradi njihovih ugodnejših fizikalno-kemijskih lastnosti (hitra razgradnja, večja adsorpcija, ipd.) v podzemni vodi redkeje določiti. V podzemni vodi so poleg atrazina na nekaterih merilnih mestih prisotni herbicidi metolaklor, terbutilazin, bentazon, izoproturon, dimetenamid in kloridazon. V osrednjem delu Dravske kotline se stalno ugotavlja močno povišano vsebnost herbicida prometrina, ki se v kmetijstvu že več let ne uporablja.[17]

V letu 2012 je bil standard kakovosti za vsoto pesticidov (0,5 µg/L) presežen na območju treh vodnih teles podzemne vode in sicer na:[18]

- Savska kotlina in Ljubljansko barje (ID 1001), na merilnem mestu Podreča 0300 (0,79 µg/L);
- Dravska kotlina (ID 3012), na merilnem mestu Kidričevo (0,97 µg/L);
- Murska kotlina (ID 4016), na dveh merilnih mestih, Žepovci Žep-2/10 (0,72 µg/L) in Benica 0111 (0,56 µg/L).

V letu 2012 je bil standard kakovosti za posamezni pesticid (0,1 µg/L) presežen na območju treh vodnih teles podzemne vode in sicer na:[19]

- Savska kotlina in Ljubljansko barje (ID 1001), na merilnih mestih Podreča 0300 (metolaklor, 0,76 µg/L), Žabnica 0590 (desetil-atrazin, 0,11 µg/L) in Godešič sov-5174 (desetil-atrazin, 0,12 µg/L);
- Savinjska kotlina (ID 1002), na merilnih mestih, Trnava AC 6/95 (desetil-atrazin, 0,21 µg/L), Orla vas ČB-2 (desetil-atrazin, 0,15 µg/L) in Levec VČ-1772 (bentazon, 0,10 µg/L);
- Krška kotlina (ID 1003), na merilnem mestu Drnovo (desetil-atrazin, 0,15 µg/L);
- Posavsko hribovje do osrednje Sotle (ID 1008), na merilnem mestu Kamnje Š-1/92 (desetil-atrazin, 0,18 µg/L);
- Dravska kotlina (ID 3012), kjer je prisoten atrazin – na merilnih mestih Podova Pod.2/10 (0,14 µg/L), Šikole (0,18 µg/L), Kungota (Ku-1/09) (0,20 µg/L), Kidričevo (0,69 µg/L), Skorba v-5 (0,16 µg/L); desetil-atrazin – na merilnih mestih Podova Pod.2/10 (0,13 µg/L), Rače Rač-1/10 (0,11 µg/L), Šikole (0,18 µg/L), Kungota (Ku-1/09) (0,13 µg/L), Kidričevo (0,29 µg/L), Skorba v-5 (0,16 µg/L); prometrin – na merilnem mestu Podova Pod-2/10 (0,22 µg/L);
- Murska kotlina (ID 4016), kjer je prisoten metolaklor – na merilnem mestu Žepovci Žep-2/10 (0,60 µg/L); atrazin – na merilnih mestih Odranci (OD-1/09) (0,22 µg/L) in Benica 0111 (0,21 µg/L); desetil-atrazin – na merilnih mestih Lipovci 2271 (0,16 µg/L) in Odranci (OD-1/09) (0,25 µg/L); bromacil – na merilnem mestu Vučja vas 0271 (0,17 µg/L); izoproturon – na merilnem mestu Benica 0111 (0,20 µg/L); kloridazon – na merilnem mestu Benica 0111 (0,56 µg/L).

V nekaterih vodonosnikih se vrednosti posameznih pesticidov, predvsem pa atrazina in njegovega razgradnega produkta desetil-atrazina ne znižujejo več in se gibljejo okoli meje določljivosti analitske metode (<LOQ). Na območju Dravske in Murske kotline je viden tudi statistično značilen trend zniževanja koncentracij posameznih pesticidov. Statistično značilni trendi rasti koncentracij desetil-atrazina kot tudi vsote pesticidov v obdobju od leta 1998 do leta 2012 je značilen na merilnem mestu Drnovo na Krškem polju (Krška kotlina, ID 1003). Glede na podatke iz leta 2009[20], je ranljivost vodnega telesa ocenjena kot zelo visoka. Razlog za poslabšanje stanja na merilnem mestu Drnovo je predvsem izvajanje intenzivne kmetijske dejavnosti ter spiranje pesticidov v podtalje.

Glede na podatke o porabi sredstev za varstvo rastlin[21] se je le-ta v Sloveniji v zadnjih dvajsetih letih skoraj prepolovila, iz 2.031 ton v letu 1992 na 1.134 ton v letu 2010. Kljub občutnemu zmanjšanju uporabe fitofarmacevtskih sredstev (FFS) pa je le-ta še vedno večja kot v večini drugih držav EU. Fungicidi predstavljajo več kot 2/3 vseh uporabljenih FFS v Sloveniji, pri čemer se je tudi njihova uporaba v zadnjih letih precej zmanjšala. V letu 2010 je skupna poraba

[17] VIR: *ARSO, KOS, Pesticidi v podzemni vodi,URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=376, april 2013)*

[18] *VIR: ARSO, Ocena kemijskega stanja podzemnih voda v letu 2012, URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/podzemne%20vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Porocilo_podzemne_2012_JULIJ.pdf, julij 2013*

[19] *VIR: ARSO, Ocena kemijskega stanja podzemnih voda v letu 2012, URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/podzemne%20vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Porocilo_podzemne_2012_JULIJ.pdf, julij 2013*

[20] *VIR: ARSO, Kakovost podzemne vode v Sloveniji v letu 2009, URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/podzemne%20vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/03%20Kr%C5%A1ka%20kotlina.pdf, julij 2013*

[21] *ARSO, KOS, Poraba sredstev za varstvo rastlin, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=436, oktober 2013*

FFS znašala 5,7 kg na hektar, kar je najmanj v celotnem obdobju spremljanja porabe FFS. Kazalnik »poraba sredstev za varstvo rastlin« je začasen kazalnik in ga bo treba v prihodnje izpopolniti, predvsem z zanesljivejšimi podatki o dejanskih površinah obdelovalnih zemljišč in s podatki o uporabi FFS na teh zemljiščih, vendar dovolj pomenljivo pokaže upad uporabe FFS.

3.2.3.1.2 Onesnaženje z nitrati

Povprečne letne vrednosti nitrata v obdobju od leta 1998 do leta 2011 kažejo statistično značilne trende upadanja na vodnih telesih Savinjske in Murske kotline. V Dravski kotlini vsebnosti nitrata že več let ne naraščajo, v letu 2011 pa je bil prvič zaznan statistično značilen trend upadanja vsebnosti nitrata. Na ostalih vodnih telesih upadanja vsebnosti nitratov niso statistično značilna. Tako rezultati državnega monitoringa podzemne vode lahko vsaj na nekaterih vodnih telesih potrjujejo pozitivne učinke, ki bi bili lahko posledica ukrepov za zniževanje vnosa dušika v tla.[22]

V letu 2012 je bil standard kakovosti za nitrat (50 mgNO3/L) presežen na območju štirih vodnih teles podzemne vode in sicer na:[23]

- Savska kotlina in Ljubljansko barje (ID 1001), na dveh merilnih mestih, Žabnica 0590 (62,0 mgNO3/L) in Godešič sov-5174 (73,3 mgNO3/L);
- Savinjska kotlina (ID 1002), na štirih merilnih mestih, Orla vas ČB-2 (52,5 mgNO3/L), Šempeter (73,0 mgNO3/L), Levec VČ-1772 (70,5 mgNO3/L), Medlog, vodnjak A (66,5 mgNO3/L);
- Dravska kotlina (ID 3012), na petih merilnih mestih, Prepolje p-1 (57,5 mgNO3/L), Podova Pod-2/10 (68,5 mgNO3/L), Šikole (59,5 mgNO3/L), Kidričevo (68,5 mgNO3/L), Lancova vas LP-1 (77,5 mgNO3/L);
- Murska kotlina (ID 4016), na dveh merilnih mestih, Lipovci 2271 (80,0 mgNO3/L) in Odranci (OD-1/09) (71,0 mgNO3/L).

Statistično značilni trendi rasti koncentracij nitratov v obdobju od leta 1998 do leta 2012 je značilen na merilnem mestu Kidričevo (Dravska kotlina). Statistično značilni trendi zniževanja koncentracij nitratov v obdobju od leta 1998 do leta 2012 je značilen za merilna mesta Žabnica (Savska kotlina in Ljubljansko barje), Šempeter in Medlog (Savinjska kotlina). Za ostala obravnavana merilna mesta ni statistično značilnega trenda rasti oziroma zniževanja koncentracij nitratov v obdobju od leta 1998 do leta 2012.

3.2.3.1.3 Bilanca dušika v vodnih telesih podzemnih voda

Glavni vir vnosa dušika na kmetijska zemljišča predstavlja dušik iz živinskih in mineralnih gnojil (približno 47 % iz živinskih in 39 % iz mineralnih gnojil).[24]

Bilančni presežek dušika na nacionalni ravni v obdobju 1992-2010 kaže trend zmanjševanja, saj se je v tem obdobju skupni vnos dušika na kmetijska zemljišča zmanjšal od 92.130 ton N na 77.749 ton N, oziroma za 15,6 %. Zmanjšal se je tudi vnos dušika na hektar kmetijske zemlje v uporabi in sicer od 166 kg N/ha na 161 kg N/ha, oziroma za 2,8 %.

Razlike v bilanci dušika po vodnih telesih podzemnih voda so bile v letu 2009 relativno velike. Vnos N je namreč po posameznih vodnih telesih podzemne vode znašal 87-248 kg N/ha, odvzem pa 83-123 kg N/ha. Posledično temu smo po vodnih telesih podzemne vode ugotovili tudi velike razlike v bilančnem presežku (11-150 kg N/ha), na vodnih telesih podzemne vode Julijskih Alp, Karavank, obale in Krasa z Brkini ter Kraške Ljubljanice pa smo ugotovili celo negativno bilanco N. Največji bilančni presežek N smo ugotovili v SV delu Slovenije. Na območju Dravske in Murske kotline, Vzhodnih Slovenskih goric je tako bilančni presežek N tudi večji tudi od 100 kg N/ha. V osrednji Sloveniji je bilančni presežek N manjši od 50 kg N/ha, izjemo predstavljata le Savska kotlina in Ljubljansko Barje s presežkom 125 kg N/ha. Na Z ter SZ delu Slovenije je bilanca N komaj pozitivna, na nekaterih vodnih telesih podzemne vode pa celo negativna. [25]

---

[22] VIR: *ARSO, KOS, Nitrati v podzemni vodi,2011, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=457, april 2013*)

[23] *VIR: ARSO, Ocena kemijskega stanja podzemnih voda v letu 2012, URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/podzemne%20vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Porocilo_podzemne_2012_JULIJ.pdf, julij 2013*

[24] *VIR: ARSO, KOS, Bilanca dušika v kmetijstvu, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=465, julij 2013*

[25] *VIR: ARSO, KOS, Bilanca dušika v kmetijstvu, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=465, julij 2013*

Razlike v bilanci dušika so predvsem odraz različne stopnje intenzivnosti kmetijstva na območjih vodnih teles podzemnih voda.

3.2.3.1.4 Količinsko stanje podzemne vode

V letu 2010 je bilo v pripovršinskih vodonosnikih 21 teles podzemnih voda 8.092·106 m3 obnovljivih količin in 1.203·106 m3 razpoložljivih količin vode, oz. 590 m3 razpoložljive podzemne vode na prebivalca Slovenije. Odvzete količine 181·106 m3 vode so predstavljale 2,2 % skupnih obnovljivih in 15,1 % skupnih razpoložljivih količin podzemne vode v letu 2010. Vsi preizkusi količinskega stanja podzemnih voda so bili na podlagi razpoložljivih podatkov ugodni in za podzemne vode na celotnem območju Slovenije velja v letu 2010 dobro količinsko stanje.[26]

Analiza trenda gladin podzemnih voda plitvih aluvialnih vodonosnikih kaže skupno 56 % merilnih mest z upadajočim trendom, kar je manj kot pri ocenjevalnem obdobju 1990-2008 (61 %). Delež upadajočih trendov (spodnja preglednica) je največji v telesu podzemne vode 1001 Savska kotlina in Ljubljansko barje (83 %), najmanjši pa v telesu 1002 Savinjska kotlina (31 %).

Nekateri razlogi za negativni trend po vodnih telesih podzemne vode (VTPodV)[27] so:

- Savska kotlina in Ljubljansko barje: izgradnja pregrade za HE Mavčiče leta 1986, sledi zvišanje gladine podzemne vode na Kranjsko-Sorškem polju v povprečju za šest metrov, sledi proces zamuljevanja brežin in dna zadrževalnega jezera, posledica je zmanjševanja napajanja in zniževanja gladin podzemnih voda v vplivnem delu vodonosnika;
- Murska kotlina - Apaško polje ter severni in osrednji del Prekmurskega polja: vzrok so lahko posegi v preteklosti, kot so izsuševanje močvirnatega sveta za potrebe kmetijstva, velike gramoznice z izkopom proda pod gladino podzemne vode, črpanje podzemne vode za oskrbo s pitno vodo in druge namene, erozijsko poglabljanje reke Mure, manjše napajanje s padavinami v letu 2002 in 2003.

Spodnja slika prikazuje razmerje med odvzemom podzemne vode in količino razpoložljive podzemne vode (UNESCO Groundwater Indicator 3). Razmerje med odvzemom podzemne vode in količino napajanja vodonosnikov podaja stopnjo porabe celotne obnovljive količine podzemne vode. Delež odvzemov podzemne vode po evidenci vodnih povračil ARSO je bil glede na rezultate modela napajanja vodonosnikov GROWA-SI v letu 2011 največji na območjih treh aluvialnih vodnih teles: 3012 Dravska kotlina (50,9 %), 4016 Murska kotlina (25,9 %) ter 1001 Savska kotlina in Ljubljansko Barje (25,2 %). Vodno telo 3012 Dravska kotlina v letu 2011 že presega mejno vrednost 40 %, ki jo EEA uporablja kot opozorilo velikega količinskega pritiska na vodno telo podzemne vode (EEA, 2005)[28].

Glavne hidrološke obremenitve na podzemno vodo predstavlja izkoriščanje podzemne vode za oskrbo s pitno vodo, za namakanje in zalivanje ter tehnološke namene, ki so zajeti v normo porabe na prebivalca. Druge obremenitve so še odvzemi termalne vode iz globokih vodonosnikov za odvzem toplote, balneološke ter druge namene (Cvejić MSc. R. in sod., 2011).

Iz spodnje slike lahko tudi vidimo povezavo med normo porabe podzemne vode na prebivalca ter napajanjem podzemne vode. Napajanje podzemne vode (podatek velja za leto 2010) je najmanjše v severozahodni Sloveniji in se postopoma povečuje proti jugozahodu ter se na obalnem območju (skrajni jugozahodni del RS) spet zmanjša.

---

[26] VIR: *MOP, ARSO, Količinsko stanje podzemnih voda v Sloveniji. Poročilo o monitoringu v letu 2010 (URL naslov: http://www.arso.si/vode/podzemne%20vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Koli%C4%8Dinsko_stanje_podzemnih_voda_v_Sloveniji_Poro%C4%8Dilo_o_monitoringu_2010.pdf , april 2013)*

[27] VIR: *MOP, ARSO, Količinsko stanje podzemnih voda v Sloveniji. Poročilo o monitoringu v letu 2010 (URL naslov: http://www.arso.si/vode/podzemne%20vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Koli%C4%8Dinsko_stanje_podzemnih_voda_v_Sloveniji_Poro%C4%8Dilo_o_monitoringu_2010.pdf , april 2013)*

[28] VIR: *MOP, ARSO, Količinsko stanje podzemnih voda v Sloveniji. Poročilo o monitoringu v letu 2011 (URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/podzemne%20vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Koli%C4%8Dinsko_stanje_podzemnih_voda_v_Sloveniji_Poro%C4%8Dilo_o_monitoringu_2011.pdf ,november 2013)*

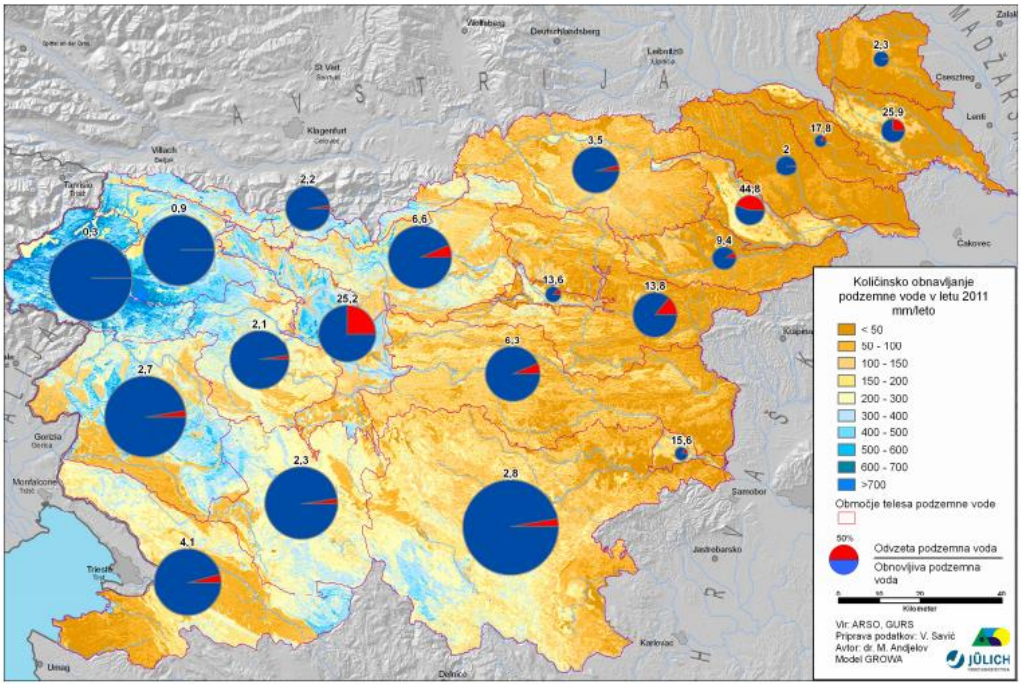

Slika 5: Razmerje med odvzemom podzemne vode in količino razpoložljive podzemne vode v letu 2011[29]

Glede na NUV so tako na območju VO Donave vodna telesa podzemnih voda Vzhodne Slovenske gorice (61 %), Haloze in Dravinjske gorice (38 %) in Zahodne Slovenske gorice (38 %) uvrščena v vododeficitarna območja, saj sedanja norma porabe vode na prebivalca presega tretjino (33 %) potencialnih zalog. Vodno telo podzemnih voda Goričko kaže razmeroma visoke potencialne zaloge, a sta dosegljivost in izkoristljivost nizka, kar zahteva poseben pristop k načrtovanju oskrbe z vodo. Za območje Vzhodne Alpe (34 %) je ocenjeno, da razpoložljive količine vode niso ogrožene. Na VO Jadransko morje kazalci sedanje in bodoče porabe vode na prebivalca ne presegajo tretjine potencialnih zalog na nobenem od vodnih teles podzemne vode. Kljub temu bo ostalo območje vodnih teles podzemne vode Obala in Kras z Brkini vododeficitarno zaradi prevladujoče kraške narave vodonosnikov ter flišnih kamnin, kjer sta dosegljivost in izkoristljivost zalog podzemne vode omejena (ukrepi za vododeficitarna območja) (NUV, 2011: str. 231-233).

3.2.3.2 Raba tal na vodovarstvenih območjih

Vodovarstvena območja (VVO) predstavljajo 17 % celotnega ozemlja Slovenije. Od tega 61 % predstavlja gozd, 30 % kmetijska zemljišča, 6 % urbane površine ter 3 % druge površine. Od kmetijskih zemljišč na VVO je 49 % trajnih travnikov in pašnikov, 36 % njiv, po 5 % pa trajnih nasadov, kmetijskih zemljišč v zaraščanju ter ostalih kmetijskih zemljišč. [30]

V obdobju 2002-2011 so se na vodovarstvenih območjih povečale površine gozda (za 1,3 %) in urbanih zemljišč (za 2,3 %), zmanjšale pa površine kmetijskih zemljišč (za 1.228 ha, oziroma 1,2 %). V strukturi kmetijskih zemljišč so se v tem obdobju povečale površine trajnih travnikov in pašnikov (za 4,3 %) ter trajnih nasadov (za 1,9 %), zmanjšale pa površine njiv (za 14,1 %) in kmetijskih zemljišč v zaraščanju (za 31,3 %)[31].

[29] VIR: *MOP, ARSO, Količinsko stanje podzemnih voda v Sloveniji. Poročilo o monitoringu v letu 2011 (URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/podzemne%20vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Koli%C4%8Dinsko_stanje_podzemnih_voda_v_Sloveniji_Poro%C4%8Dilo_o_monitoringu_2011.pdf ,november 2013)*

[30] VIR: *Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2011; Agencija RS za okolje, 2011; obdelava Kmetijski inštitut Slovenije, 2011 (ARSO, Kmetijstvo na vodovarstvenih območjih, KOS, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=466 , marec 2013)*

[31] VIR: *Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2011; Agencija RS za okolje, 2011; obdelava Kmetijski inštitut Slovenije, 2011 (ARSO, Kmetijstvo na vodovarstvenih območjih, KOS, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=466 , marec 2013)*

Ker za leto 2013 še ni bilo javno dostopnih podatkov, smo naredili preračun površin vodovarstvenih območij (*MOP, ARSO, Atlas okolja; upoštevajoč vodovarstvena območja na državnem in občinskem nivoju, april 2013*) in dejanske rabe tal (*MOP, stanje na dan 11.4.2013*)[32]. Ob primerjavi površin po dejanski rabi tal iz leta 2011 in 2013 smo ugotovili, da so se povečale površine urbanih zemljišč (za 1,5 % oziroma za cca 329 ha), suhega odprtega zemljišča (za 5 % oziroma 4.017,4 ha) in voda (za 1 % oziroma za 22,8 ha), zmanjšale pa površine kmetijskih zemljišč (za 5,6 % oziroma za 5.764 ha) in površine barja (za 91 % oziroma za cca 14 ha). V strukturi kmetijskih zemljišč so se občutno zmanjšale površine dreves in grmičevja (za 54 % oziroma za cca 3.921 ha), nekoliko manj površine trajnih travnikov (za 5 % oziroma 2.429,8 ha) in površine ostalih trajnih nasadov (za 5 % oziroma 1,7 ha). Povečale so se površine kmetijskih zemljišč v zaraščanju (za 19,5 % oziroma za 907,7 ha).

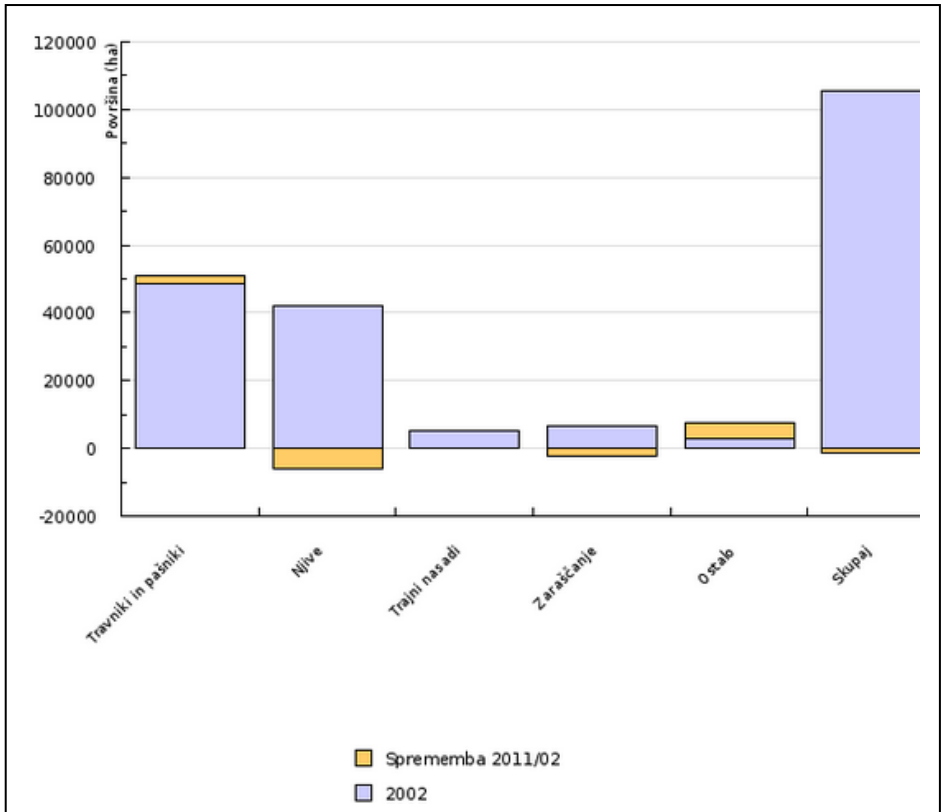

Graf 7: Spremembe rabe kmetijskih tal na vodovarstvenih območjih med 2002 in 2011

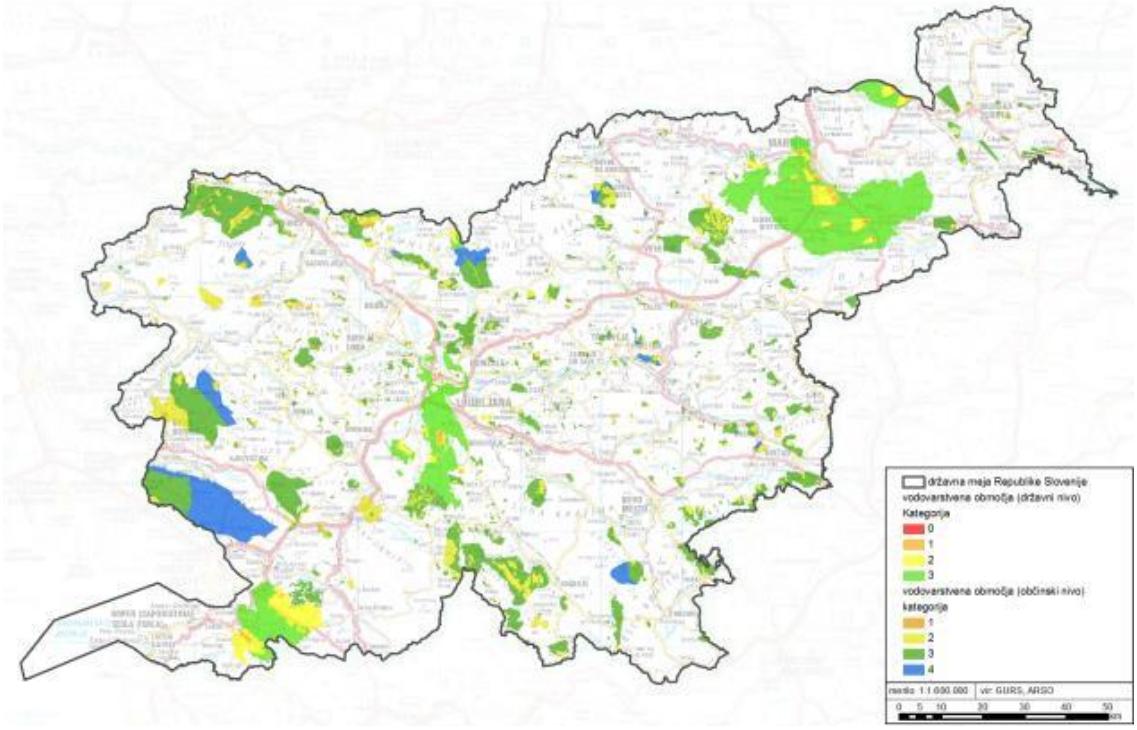

Slika 6: Vodovarstvena območja v Sloveniji

[32] *Med podatki iz Atlasa okolja in podatki o površinah VVO iz Kazalcev stanja okolja je manjša razlika, ki je verjetno posledica sprememb vodovarstvenega območja Ljubljanskega barja (sprememba Uredbe o VVO v letu 2012, uporaba različnega datuma shp slojev). Ker je razlika majhna (pod 0,5 %), pripisujemo to razliko delno tudi »merilni negotovosti«, ki jo ima uporaba orodja ArcMap oziroma GIS.*

3.2.3.3 Površinske vode

Dobro kemijsko stanje je v letu 2011 določeno za skoraj 95 % vodnih teles površinskih voda (v nadaljevanju VTPV), slabo kemijsko stanje pa za sedem vodnih teles – Sava pri Vrhovem zaradi živega srebra, Krka pri Otočcu in vodna telesa morja zaradi tributilkositrovih spojin. V splošnem slovenske površinske vode niso obremenjene s prednostnimi oz. prednostno nevarnimi snovmi. V primerjavi z letom 2009 je bilo dobro kemijsko stanje določeno za skoraj 99 % VTPV - rek, slabo kemijsko stanje pa za dve vodni telesi – Sava pri Vrhovem zaradi živega srebra in Krka pri Otočcu zaradi tributilkositrovih spojin. [33] Ob tem opozarjamo, da se zgornji podatki ne skladajo povsem z ugotovitvami iz poročila ARSO "Ocena stanja rek v letih 2009 in 2010", kjer je za leto 2010 zapisano, da je bilo kemijsko stanje za 81 merilnih mest na rekah ocenjeno kot dobro. Dobrega ekološkega stanja oz. dobrega ekološkega potenciala v letu 2009 in 2010 ne dosega 59 (38,1 %) vodnih teles površinskih voda [34].

Gledano drugače, približno 40 % vodnih teles površinskih voda v Sloveniji dosega dobro in zelo dobro ekološko stanje, ostala vodna telesa pa dobrega stanja ne dosegajo. Dve vodni telesi (1 %, Kamniška Bistrica Študa – Dol in Cerkniščica) sta razvrščeni v zelo slabo, sedem (5 %) v slabo in 51 % v zmerno ekološko stanje oz. zmeren ali slabši ekološki potencial. Največ vodnih teles je čezmerno obremenjenih zaradi hranil, sledi čezmerna obremenjenost z organsko maso in s posebnimi onesnaževali. Za hidromorfološko obremenjenost še ni celovite ocene, predvidoma bo izdelana za drugi načrt upravljanja [35].

Kljub temu lahko izpostavimo oceno količinskega stanja voda v Načrtu upravljanja voda (NUV), kjer sta opredeljena indeksa nepovratne in povratne rabe površinskih voda (INrV in IPrV). Obremenjenost vodnih teles površinskih voda s podeljenimi vodnimi pravicami za nepovratne odvzeme površinskih voda (t.j. namakanje kmetijskih zemljišč) je ocenjena z INrV. INrV predstavlja razmerje med skupno količino podeljenih vodnih pravic za nepovratno rabo površinskih voda (ΣQnpr,) in obdobnim srednjim pretokom na koncu vodnega telesa površinskih voda (QS(VTPV)). Vodna telesa površinskih voda so razvrščena v tri razrede z mejami 0 %, 0-20 % in več kot 20 %. V RS je količina vode, ki se iz površinski voda rabi nepovratno, majhna (*Cvejič MSc. R. in sod., 2011, cit. po NUV, 2011: str. 39-40 in Kartografska priloga 43: Indeksi nepovratne rabe površinskih voda*).

Pri interpretaciji rezultatov monitoringa bioloških elementov kakovosti, ki večinoma določajo končno oceno ekološkega stanja, je potrebno opozoriti, da se je v skladu z vodno direktivo začel izvajati šele v letu 2006. Zaradi majhnega števila podatkov je raven zaupanja ocene ekološkega stanja v mnogih primerih nizka[36].

V letu 2011 je bilo kemijsko stanje vseh jezer in zadrževalnikov, kjer so se izvajale meritve[37], ocenjeno kot dobro, saj med analiziranimi parametri v letu 2011 ni bilo zaznanih koncentracij, ki bi presegale okoljske standarde kakovosti določene v *Uredbi o stanju površinskih voda (Uradni list RS 14/09, 98/10)*. Kemijsko stanje ostalih jezer in zadrževalnikov je bilo ocenjeno na osnovi podatkov Uradne evidence Agencije RS za okolje o emisijah snovi in toplote v vodno okolje, ki pa ne kaže obremenitve s prednostnimi snovi. Stanje Blejskega in Bohinjskega jezera ter zadrževalnikov Klivnika in Mole je bilo ovrednoteno kot dobro. Po drugi plati pa v letu 2011 kar 6 jezer oziroma zadrževalnikov (to so: Mola, Vogršček, Velenjsko, Družmirsko, Šmartinsko in Gajševsko jezero) ni doseglo kriterijev za dobro ekološko stanje oziroma potencial. V vseh primerih je ključni razlog preobremenjenost s hranili, oziroma visoka trofičnost, katere posledica je tudi preobremenjenost z organskimi snovmi, ki ob razgradnji porabljajo v vodi raztopljen kisik.[38]

---

[33] VIR: *ARSO, KOS, Kemijsko in ekološko stanje površinskih voda, 2011 (URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=177 , april 2013)*

[34] VIR: *ARSO, Ocena stanja rek v letih 2009 in 2010, januar 2012, (URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/reke/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/REKE%20porocilo%202009-2010.pdf, april 2013*)

[35] *Ocena stanja voda v Sloveniji, 22. Marec 2013, Svetovni dan voda, Svetovni dan meteorologije, URL naslov: http://www.arso.si/novice/datoteke/029962-Ocena%20stanja%20voda%20v%20Sloveniji.pdf, november 2013*

[36] VIR: *ARSO, KOS, Kemijsko in ekološko stanje površinskih voda, 2011 (URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=177 , april 2013)*

[37] *Velenjsko in Družmirsko jezero, zadrževalniki severovzhodne Slovenije – Šmartinsko, Slivniško, Perniško, Lendavsko in Gajševsko jezero ter zadrževalnik Vogršček*

[38] VIR: *ARSO, Ocena stanja jezer v Sloveniji v letu 2011, april 2012 (URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/jezera/Poro%C4%8Dilo%20JEZERA%20_2011.pdf, april 2013)*

Ekološko stanje na osnovi bioloških elementov kakovosti je bilo ocenjeno samo v obeh naravnih jezerih, Blejskem in Bohinjskem; v teh dveh jezerih po podatkih od l. 2006 dalje ne prihaja do večjih sprememb, Blejsko jezero ima zmerno[39] ekološko stanje, Bohinjsko pa zelo dobro ekološko stanje. Ker se ob stalnem naraščanju turizma pritiski na Bohinjsko jezero stopnjujejo, bodo potrebni preventivni ukrepi. Trenutna ocena ekološkega stanja za ostala jezera je pomanjkljiva iz dveh razlogov – zaradi nerelevantnosti kriterijev ocenjevanja za izredno plitva jezera (Perniško, Ledavsko in Gajševsko), in ker kriteriji za oceno ekološkega potenciala v močno preoblikovanih vodnih telesih trenutno še niso izdelani. Kljub preobremenjenosti s hranili, oziroma visoki trofičnosti tako Perniško in Ledavsko jezero še nista prepoznani kot problematični. Kar se tiče trofičnosti isto velja tudi za Gajševsko jezero, ki pa kriterijem za dobro stanje ne ustreza zaradi preobremenitve s pesticidi [40].

V Sloveniji so s fosforjem najbolj obremenjeni zadrževalniki v osrednji in severovzhodni Sloveniji, kar je posledica lege v območjih z intenzivno kmetijsko izrabo tal in še vedno ne povsem urejeno komunalno infrastrukturo. Zadrževalniki v povodju Jadranskega morja, Klivnika in Mola v Brkinih v porečju reke Reke ter Vogršček v Vipavski dolini, so v primerjavi z štajerskimi in prekmurskimi manj obremenjeni s fosforjem. Trenda izboljšanja glede vsebnosti fosforja in stanja prosojnosti ni opaziti.[41]

3.2.3.3.1 Rečna bilanca

Po letih z nadpovprečnim rečnim odtokom (2008 – 2010), se je le-ta v letu 2011 zelo približal najnižjemu obdobnemu v letu 2003 (obdobje 1961- 2011). Suše ni bilo občutiti v tolikšni meri, ker je k zelo nizkemu letnemu rečnemu odtoku največ prispeval izpad spomladanskih in jesenskih visokih voda, ni bilo pa dolgotrajnih, izjemno nizkih pretokov[42]. Nenavadno nizki pretoki od jeseni do konca leta so pomenili neugodno izhodišče hidrološkim razmeram v letu 2012. Obdobni trend upadanja rečnega odtoka se je ohranil[43].

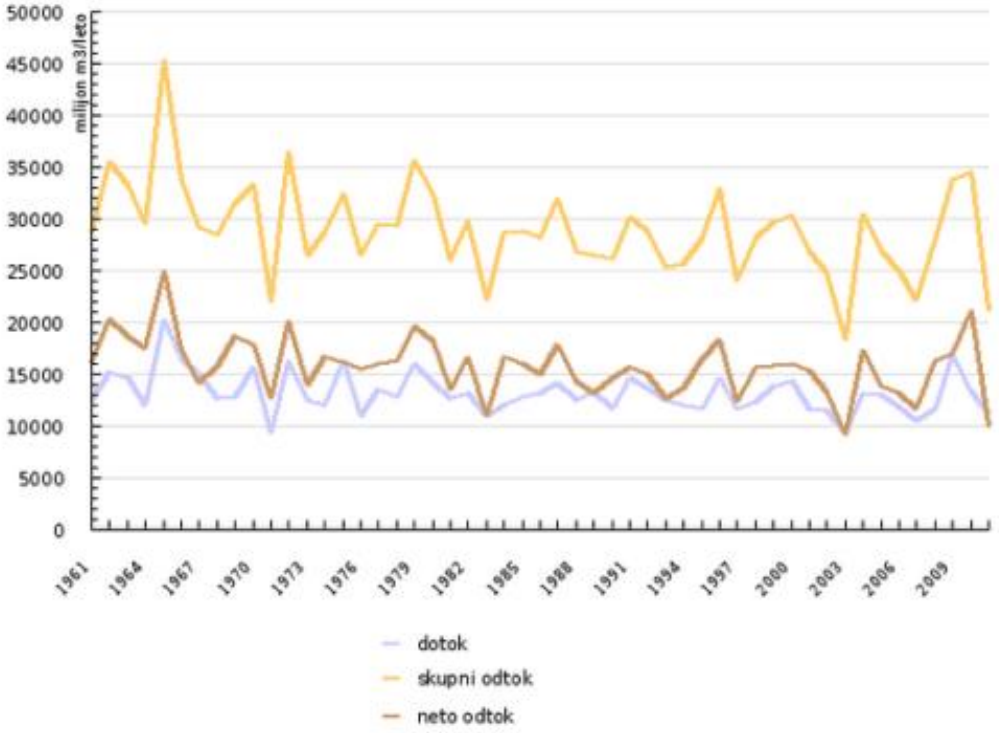

Graf 8: Letna rečna bilanca Slovenije (neto odtok kot razlika med skupnim odtokom in dotokom) [44]

[39] *Blejsko jezero je v letu 2012 dosežeglo kriterije za dobro stanje, vendar je za potrditev dejanskega izboljšanja stanja potreben triletni niz opazovanj.*

[40] VIR: *ARSO, Ocena stanja jezer v Sloveniji v letu 2011, april 2012 (URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/jezera/Poro%C4%8Dilo%20JEZERA%20_2011.pdf, april 2013)*

[41] VIR*: ARSO, KOS, Fosfor v jezerih, 2013 (URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=528, april 2013)*

[42] VIR: Strojan I., *Majhna vodnatost rek v letu 2011, Agencija RS za okolje, 2012 (URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Majhna%20vodnatost%20rek%20v%20letu%202011%20splet.pdf, april 2013*)

[43] VIR*: ARSO, Letna rečna bilanca, KOS, 2013 (URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=536, april 2013)*

[44] VIR*: ARSO, Letna rečna bilanca, KOS, 2013 (URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=536, april 2013)*

Večina naših rek ima hudourniški značaj, zato pretoki zelo hitro narastejo in upadejo, večji del vode pa odteče ob visokovodnih ali celo poplavnih valovih. Na večini naših rek nastopajo visoke vode najpogosteje spomladi in jeseni, ob odjugi, taljenju snežne odeje in izdatnih padavinah. Intenzivne lokalne padavine povzročijo lokalne poplave hudourniškega značaja, ki prizadenejo le manjša porečja. Vodotoki s hudourniškim značajem so še posebej ranljivi v času malih pretokov in hidrološke suše. Le-ti niso tako očitno vezani na določen letni čas, najbolj običajni so v poznem poletju in zgodnji jeseni. Hidrološke suše sovpadajo z dolgotrajnimi obdobji podpovprečnih količin padavin ter visokih temperatur zraka, ki imajo za posledico tudi kmetijsko sušo. Zaradi zagotavljanja ekološko sprejemljivih pretokov rek lahko tedaj zmanjka vode za namakanje, v tem obdobju pa se bistveno poslabša tudi kakovost voda.[45]

V prispevku *Trendi spreminjanja pretokov slovenskih rek* je mag. F. Ulaga (članek Dela 18, 2002, 93-114)[46] skušala preceniti o kakšnih trendih spreminjanja pretokov je možno govoriti na podlagi podatkov ARSO ter preko tega o spreminjanju geografskih značilnosti manjših porečij. Regionalno gledano je bilo za spreminjanje trendov količine vode ugotovljeno podobno kot za ostale geografske dejavnike: regionalna raznolikost in raznolikost v smeri zahod – vzhod. Razvidna je povezanost in stopnja odvisnosti med elementi vodnega kroga. Količina padavin se zmanjšuje od zahoda proti vzhodu, pretoki rek prav tako in isto je lahko trditi za odtočne količnike porečij. Trend upadanja vodnih količin v pokrajini je najbolj intenziven v gorati zahodni, južni in severni Sloveniji, v vzhodnem in severovzhodnem delu pa je spreminjanje skoraj neopazno. Osrednja Slovenija je prehodno območje. Omeniti pa velja, da je najboljše ujemanje upadanja pretokov in padavin opaziti na porečju Kolpe in Vipave, največje neskladje pa v porečju Ljubljanice in Rižane. Ob upoštevanju ostalih pokrajinskih komponent je moč razbrati, da je vpliv razgibanosti terena, nadmorske višine, poraščenosti z gozdom, in količine podtalnih zalog vode, dovolj intenziven, da za presojo dejanske količine razpoložljive vode, ne upoštevamo le podatkov o količini padavin znotraj nekega porečja. Posledično je presoja vplivov na vodne količine kompleksna naloga, ki terja povezovanje številnih raziskovalnih strok.

Pomemben izvleček omenjenega prispevka je, da je potrebno poleg klimatskih sprememb za presojo spreminjanja dejanskih količin vode upoštevati tudi vpliv evapotranspiracije, poraščenosti z gozdom in spreminjanje naravnih površin v kmetijska ter urbana območja. Gozd ima namreč pomembno hidrološko funkcijo, uravnavanja poti in hitrosti prehoda padavin v tla in površinske vodotoke. Gozdno drevje vpliva na vodno bilanco gozdnih tal in na hidrološke značilnosti širše okolice. Zaradi sposobnosti zadrževanja vode v krošnjah dreves in v gozdnih tleh gozd zmanjšuje površinski odtok vode (in erozijo)[47]. Zaradi tega podatek, da se je skupna površina gozdov v Sloveniji v zadnjih 130 letih povečevala: v letu 1875 je gozd poraščal 36 % površine Slovenije, leta 2010 že 59 % oziroma se nekoliko zmanjšala leta 2011 in sicer dobrih 58 %[48], ni zanemarljiv pri upoštevanju vplivov na rečno bilanco.

3.2.3.4 Raba vode

Skupno je bilo v letu 2011 169.084.000 m^3 načrpane vode. Glede na vir načrpane vode predstavlja podzemna voda in izviri podzemne, z dobrih 97 % (164.811.000 m^3, skupaj podzemna voda, izviri podzemne vode, izviri podzemne vode s površinskim dotokom) najpomembnejši vir, ostalo so tekoče vode[49].

3.2.3.4.1 Raba vode v proizvodni živil in pijač

Raba vode za proizvodnjo živil je v letu 2011 znašala 3.739.000 m^3, za proizvodnjo pijač pa skoraj polovico manj in sicer 1.952.000 m^3. Pri podrobnejšem pregledu porabe vode v proizvodnji (skupaj)[50] se voda uporablja predvsem kot

[45] VIR: *ARSO, Letna rečna bilanca, KOS, 2013 (URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=536, april 2013)*

[46] *Trendi spreminjanja pretokov slovenskih rek, F. Ulaga (članek Dela 18, 2002, 93-114), URL naslov: http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/geo/publikacije/dela/files/dela_18/10%20ulaga.pdf, junij 2013*

[47] *Fonda M., Funkcije gozdnatih površin ob reki Savinji v Latkovski gmajni, Diplomsko delo, UNI LJ, BF, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive vire, Ljubljana 2006, URL naslov: http://www.digitalna-knjiznica.bf.uni-lj.si/vs_fonda_miha.pdf, junij 2013*

[48] *Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije za leto 2010 oziroma 2011, URL naslov: http://www.zgs.gov.si/fileadmin/zgs/main/img/PDF/LETNA_POROCILA/2011_o_gozdovih.pdf, junij 2013*

[49] *VIR: SURS, podatkovni portal Si-stat, Načrpana voda po vodnih virih (1000 m3), statistične regije, URL naslov: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2750101S&ti=&path=../Database/Okolje/27_okolje/03_27193_voda/01_27501_javni_vodovod/&lang=2, julij 2013*

[50] *VIR: SURS, podatkovni portal Si-stat, Uporaba vode v predelovalni dejavnosti, kmetijstvu in gradbeništvu po namenu, 1000m3, Slovenija, letno, http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2750302S&ti=&path=../Database/Okolje/27_okolje/03_27193_voda/03_27503_industrija/&lang=2, julij 2013*

tehnološko vodo v samem procesu proizvodnje. Med leti 2002 in 2011 je vidno naraščanje porabe vode v tehnološke namene.

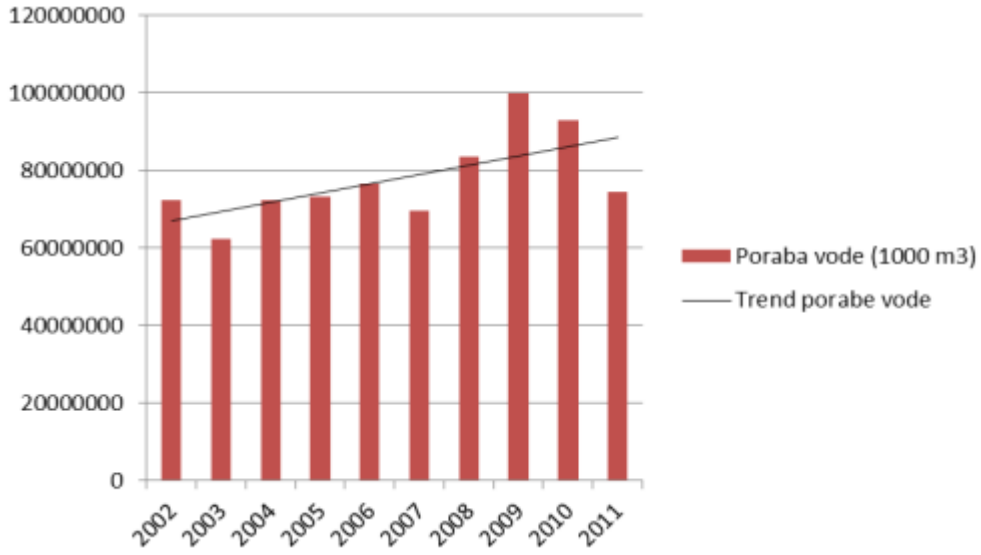

Graf 9: Poraba vode v tehnološke namene v proizvodnji (skupno)[51]

V primerjavi z vrednostmi v letih med 2008 in 2011 je pri proizvodni živil po nekaj letih rasti rabe vode opažen upad[52]. Točni razlog zakaj temu tako ni povsem znan, lahko pa deloma zmanjšanje rabe vode v proizvodni živil pripišemo razmeram na trgu (slabše razmerje med rastjo cen živil in cen kmetijskih proizvodov, zmanjšanje števila zaposlenih v živilski industriji)[53], delno pa tudi prilagoditev tehnologije in posledično racionalnejšo izrabo vode. V primerjavi z vrednostmi v letih med 2008 in 2011 je pri proizvodni pijače po nekaj letih upadanja rabe vode opažen rahel dvig[54]. Delno lahko povečanje rabe pripišemo večji potrebi po teh izdelkih (predvsem alkoholnih pijač).

Vpliv PRP-ja na porabo vode v proizvodni je zanemarljiv. Namreč, le-ta je zelo odvisna od ekonomskega stanja podjetja in trenutnih razmer na trgu. Prav tako morajo v podjetjih (predvsem proizvodnji), ki rabi vodo v tehnološke namene, pridobiti vodno dovoljenje, kjer so podane zahteve načina rabe in pogoji, ki jih mora upoštevati imetnik dovoljenja oziroma vodne pravice pri njenem izvajanju, ukrepe, ki jih je dolžan izvršiti imetnik vodne pravice, po njenem prenehanju, in druge obveznosti, ki jih mora izpolnjevati imetnik vodne pravice, skladno z Zakonom o vodah in na njegovi podlagi izdanimi predpisi. V nadaljevanju poročila se osredotočamo predvsem na rabo vode v kmetijstvu.

3.2.3.5 Raba vode za namakanje

Površine zemljišč, pripravljene za namakanje, so se v obdobju 2000-2010 povečale od 4.554 ha na 7.604 ha, njihov delež v skupni kmetijski zemlji v uporabi pa od 0,9 % na 1,6 %. Poraba vode na hektar zemljišč, pripravljenih za namakanje, ki je močno odvisna od vremenskih razmer v posameznem letu, se je po letu 2000 zmanjšala.[55]

V strukturi zemljišč, ki so bila namakana vsaj enkrat v letu, prevladujejo njive in vrtovi (v letu 2010 73 %). Najpogosteje namakane kulture so hmelj, zelenjadnice, sadje in koruza. Poraba vode za namakanje je odvisna predvsem od vremenskih razmer v posameznem letu. V najbolj sušnih letih (2000, 2001, 2003 in 2006) se je raba vode gibala med

[51] *VIR: SURS, podatkovni portal Si-stat, Uporaba vode v predelovalni dejavnosti, kmetijstvu in gradbeništvu po namenu, 1000m3, Slovenija, letno, http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2750302S&ti=&path=../Database/Okolje/27_okolje/03_27193_voda/03_27503_industrija/&lang=2, julij 2013*

[52] *VIR: SURS, podatkovni portal Si-stat, Preskrba poslovnih subjektov z vodo po področjih dejavnosti (SKD) in vrsti oskrbe, 1000m3, letno, http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2750301S&ti=&path=../Database/Okolje/27_okolje/03_27193_voda/03_27503_industrija/&lang=2, julij 2013*

[53] *Osnutek PRP 2014 – 2020, 5.7.2013, URL naslov: http://www.program-podezelja.si/sl/vsebina-programa/program-razvoja-podezelja-2014-2020, julij 2013*

[54] *VIR: SURS, podatkovni portal Si-stat, Preskrba poslovnih subjektov z vodo po področjih dejavnosti (SKD 2008) in vrsti oskrbe, 1000m3, letno, http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2750301S&ti=&path=../Database/Okolje/27_okolje/03_27193_voda/03_27503_industrija/&lang=2, julij 2013*

[55] VIR: *ARSO, Namakanje kmetijskih zemljišč, 2011, KOS, URL: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=463, april 2013*)

med 6 in 8 milijonov m3 vode letno (v povprečju 6.920.000 m3 letno), v preostalih letih pa je bila poraba vode manjša (v povprečju več kot za pol - 3.121.000 m3 letno).

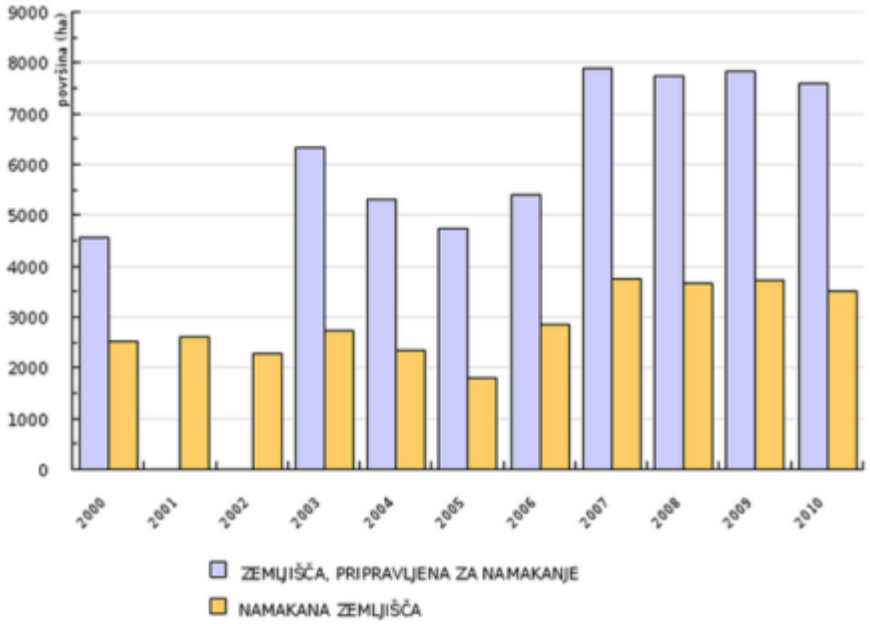

Graf 10: Površine zemljišč, pripravljene za namakanje, in namakane površine v Sloveniji[56]

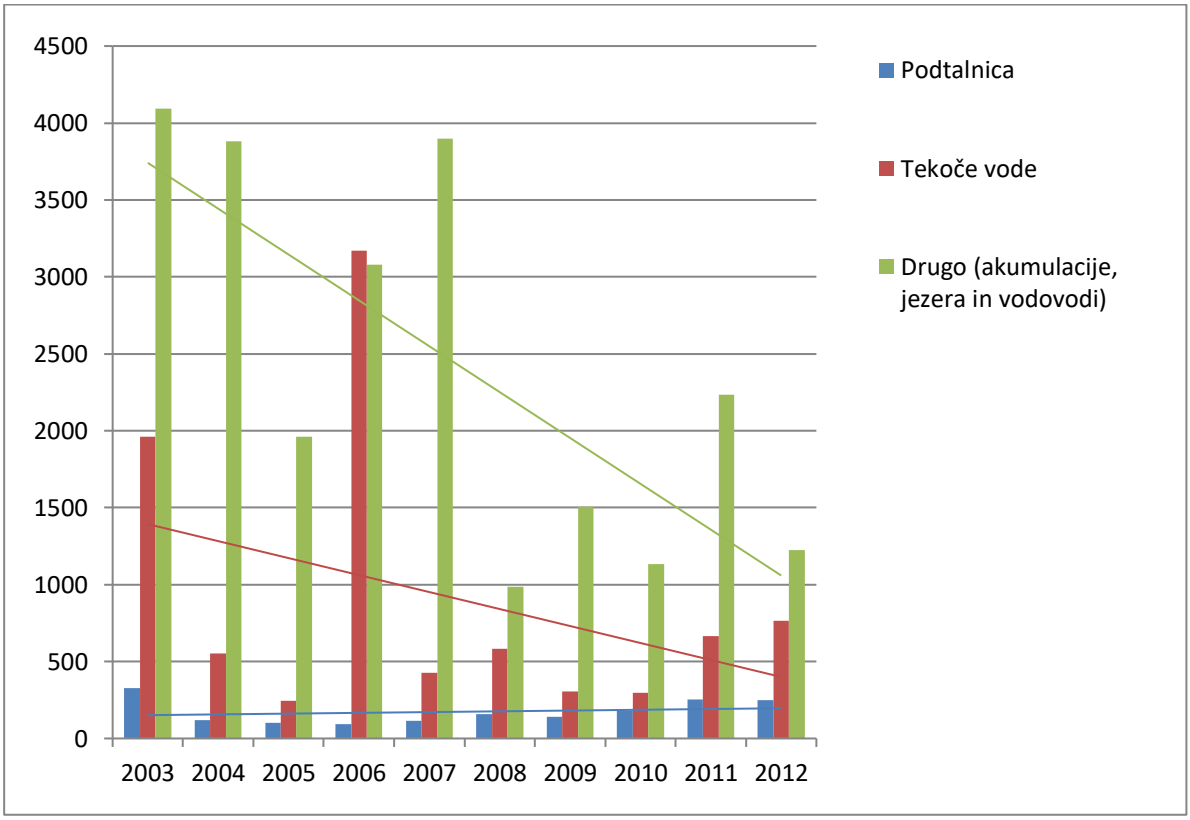

Graf 11: Prikaz rabe vode za namakanje iz posameznih vodnih virov po letih (količine na y osi so v m3)[57]

Če preverimo rabo vode za namakanje po vodnih virih[58] ugotovimo, da se največ vode za namakanje v kmetijstvu črpa iz drugih virov, t.j. akumulacije, jezera in vodovodi, sledijo tekoče vode in podtalnica. V letu 2012 je bilo tako porabljenih 1.223.000 m3 vode za namakanje iz drugih virov, 763.000 m3 iz površinskih voda ter 249.000 m3 iz

[56] VIR: *ARSO, Namakanje kmetijskih zemljišč, 2011, KOS, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=463, april 2013*)
[57] *SURS, podatkovni portal Si-stat; Raba vode za namakanje po vodnih virih (tisoč m3), november 2013*
[58] *SURS, podatkovni portal Si-stat; Raba vode za namakanje po vodnih virih (tisoč m3), november 2013*

podtalnice. Glede na trend rabe (glej spodnji grafikon) lahko vidimo od leta 2003 do 2012 največji upad prav pri drugih virih, nekoliko manjši pri tekočih vodah. V manjšem porastu je raba vode za namakanje iz podtalnice.

Pri podrobnejšem pregledu rabe površinskih voda je glede na strokovne podlage za Načrt upravljanja voda (IZVRS, december 2009) na VO Donave skupno evidentiranih 206 odvzemov vode, največ za potrebe malih hidroelektrarn (162), sledijo odvzemi za potrebe ribogojnic (15), oskrbe s pitno vodo (15), tehnoloških procesov (6), mlinov oziroma žag (5), hidroelektrarn (2) in namakanja (1). Na VO Jadranskega morja je skupno evidentiranih 46 odvzemov vode, največ za potrebe malih hidroelektrarn (32), sledijo odvzemi za potrebe mlinov oziroma žag (4), ribogojnic (3), hidroelektrarn (3), namakanja (2), tehnoloških procesov (2) in oskrbe s pitno vodo (1).

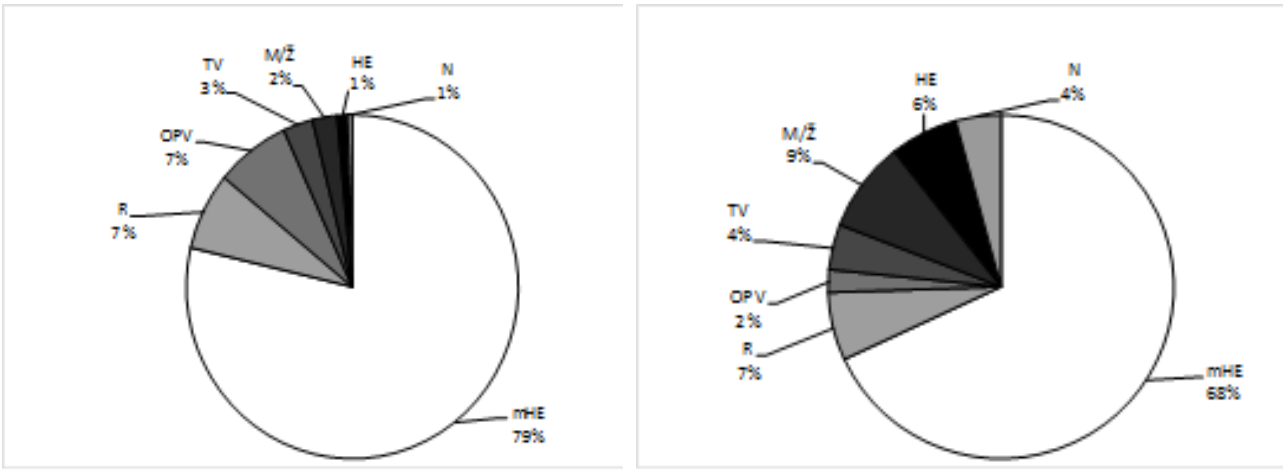

Graf 12: Deleži posameznih vrst odvzemov (mHE-mala hidroelektrarna, R-ribogojnica, OPV-oskrba s pitno vodo, TV-tehnološka voda, M/Ž-mlin/žaga, HE-hidroelektrarna, N-namakanje) na VO Donave (levo) in na VO Jadranskega morja[59]

3.2.3.5.1 Vodna dovoljenja (Vodna knjiga, ARSO)

Iz Načrta upravljanja voda (NUV) je razvidno, da je za povračilo stroškov, ki nastanejo pri rabi vode za namakanje kmetijskih zemljišč predpisano plačilo za vodno pravico in vodno povračilo. Vodno pravico za rabo vode za namakanje kmetijskih zemljišč se podeli z vodnim dovoljenjem. Predpis o plačilu za pridobitev vodne pravice, ki je podeljena na podlagi vodnega dovoljenja, še ni sprejet, zato se zaenkrat izdaja delna vodna dovoljenja, za katera se plačila ne zaračunava (NUV, 2011: str. 360). Zavezanci za plačilo vodnega povračila so imetniki vodne pravice ali upravljavci objekta ali naprave za odvzem vode. Vodno povračilo se ne plačuje za rabo vode za (a) namakanje kmetijskih zemljišč, če letna količina iz vodnega vira odvzete vode ne presega 5.000 m3 in (b) za namakanje zemljišč, ki niso kmetijska zemljišča, če letna količina iz vodnega vira odvzete vode ne presega 50 m3. Višina vodnega povračila se določa glede na letni obseg rabe vode in glede na ceno osnove za posamezno rabo (Uradni list RS, št. 122/07 cit. po NUV, 2011: str. 328). Slednjo določi Vlada s sklepom in se z leti spreminja (NUV, 2011: str. 328). Cena osnove vodnega povračila za rabo vode za namakanje kmetijskih površin se je v obdobju od leta 2002 do leta 2010 povišala za 20-krat in leta 2010 znašala 0,00083 EUR/m3. Kljub temu je še vedno 67-krat nižja od cene osnove za namakanje površin, ki niso kmetijska zemljišča (Uradni list RS, št. 103/02, Uradni list RS, št. 45/10, cit. po NUV, 2011: str. 328-330) (*Cvejić MSc. R. in sod., 2011*).

Glede na podatke ARSO (Kazalci stanja okolja) je število podeljenih vodnih dovoljenj naraslo zaradi zakona o vodah, ki je leta 2002 predpisal, da je potrebno pridobiti vodno dovoljenje za vsako posebno rabo vode. Do leta 2008 so bila izdana vodnogospodarska dovoljenja pretežno za rabo vode za tehnološke namene.[60]

[59] *Načrt upravljanja voda na VO Donave (strokovne podlage), Zvezek 2: Opis izhodiščnega stanja na območju načrta upravljanja voda, Inštitut za vode Republike Slovenije, Ljubljana, december 2009*
[60] *ARSO, KOS, Vodna dovoljenja, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=163, November 2013*

Vodno pravico je mogoče pridobiti na podlagi vodnega dovoljenja ali koncesije. V kazalcu vodna dovoljenja se nahajajo podatki o podeljenih vodnih pravicah v obliki vodnega dovoljenja, koncesije niso zajete. Vodna pravica je podeljena za določen čas, imetnik mora plačati plačilo za vodno pravico in vsako leto tudi vodno povračilo.
Koncesije podeljuje Vlada, praviloma na podlagi javnega razpisa, za rabe, kot so: proizvodnja pijač, kopališča z mineralno in/ali termalno vodo, večje hidroelektrarne, nekatera pristanišča, vzrejo vodnih organizmov za trg in odvzem naplavin. Vodna dovoljenja pa na podlagi vlog zainteresiranih izdaja Agencija RS za okolje za naslednje rabe:

- za lastno oskrbo s pitno vodo ali oskrbo s pitno vodo, ki se izvaja kot gospodarska javna služba,
- za rabo vode za tehnološke namene,
- za dejavnost kopališč in naravnih zdravilišč po predpisih o zdravstveni dejavnosti,
- za pridobivanje toplote,
- za namakanje kmetijskih zemljišč ali drugih površin,
- za pogon vodnega mlina, žage ali podobne naprave,
- izvajanje športnega ribolova v komercialnih ribnikih,
- za odvzem vode za gojenje sladkovodnih organizmov in za gojenje sladkovodnih organizmov v stoječih vodah s površino manjšo od 0,5 km2,
- za pristanišče in sidrišče, če je investitor oseba javnega prava,
- za zasneževanje smučišča,
- drugo rabo, ki presega splošno rabo po tem zakonu, pa zanjo ni potrebno pridobiti koncesije.

S strani ARSO smo pridobili podatke o vodnih dovoljenjih za rabo vode za namakanje (zadeva št. 35500-1086/2013, z dne 28.11.2013). Pod pojmom namakanje so vodna dovoljenja v Vodni knjigi razdeljena na:

- namakanje kmetijskih in drugih površin,
- voda za namakanje kmetijskih površin – odvzem iz javnega vodovoda,
- namakanje kmetijskih površin,
- ter namakanje drugih površin.

Opozorjeni smo bili, da se šele zadnji dve, tri leta razvršča podatke v Vodni knjigi na zgoraj opisani način. Ob tem smo poleg podatkov o vodnih dovoljenjih za namakanje kmetijskih zemljišč pridobili še podatke, ki zajemajo vse vrste namakanja. Kljub temu smo za zadnja tri leta za namen analize stanja podeljenih vodnih dovoljenj za namakanje kmetijskih zemljišč uporabili predvsem podatke, ki so predstavljeni v nadaljevanju.

Na dan 28.11.2013 je bilo za rabo vode za namakanje kmetijskih zemljišč podeljenih 173 vodnih dovoljenj, od tega 171 delnih vodnih dovoljenj (upoštevajoč številko vodnega dovoljenja). Prevladujejo izdana vodna dovoljenja iz leta 2013 (65,5 %), sledijo leta 2012 (12 %), 2004 (8,7 %), 2011 (6,8 %), 2008 (4,5 %), 2010 (3,4 %). Eno vodno dovoljenje ima lahko več zajemov (določeni z geokoordinatami), ki so ločeni glede na tip vodnega vira. Pri pregledu, koliko je podeljenih vodnih dovoljenj po posameznem vodnem viru smo ugotovili, da po številčnosti prevladujejo površinske vode – vodotoki, sledijo podzemne vode – vrtine/vodnjaki ter zadrževalniki. Po količini dovoljenih količin rezervirane oziroma dovoljene količine vode, ki jih lahko uporabijo za namakanje pa smo ugotovili naslednje:

- zadrževalnik – možna raba 3.377.383 m^3/leto vode (od tega zapade na zadrževalnik Vogršček 3.347.830 m^3/leto),
- drugo – možna raba 1.802.900 m^3/leto vode (od tega zapade na dovodni kanal HE Formin kar 1.800.000 m^3/leto vode),
- gramoznica – možna raba 660.217 m^3/leto vode (od tega zapade na gramoznico Rakičan 565.217 m^3/leto vode)
- vodotok – možna raba 620.848,4 m^3/leto vode (od tega zapade na reko Vipavo 391.460 m^3/leto vode),
- vrtina/vodnjak – možna raba 571.488 m^3/leto vode,
- drenaža – možna raba 4.400 m^3/leto vode,
- izvir – možna raba 3.483 m^3/leto vode.

Pri starejših zapisih smo v Vodni knjigi preverili, katera vodna dovoljenja se nanašajo predvsem na namakanje iz namakalnih naprav. Ugotovili smo, da so bila za »namakalne naprave« podeljena; 2 vodni dovoljenji v letu 2003 (možna raba 5.532 m3/leto vode iz vrtine/vodnjaka na območju Ljubljana – Polje ter možna raba 42.153 m3/leto vode iz dovodnega kanala HE Zlatoličje), 1 vodno dovoljenje v letu 2007 (možna raba 15.000 m3/leto vode iz vira drugo), 9

vodnih dovoljenj v letu 2009 (možna skupna raba 4.080.000 m3/leto vode iz vodotoka Savinja in njenih pritokov (Lava, Ložnica, Trnavca, Mlinščica)), 1. vodno dovoljenje v letu 2010 (možna raba 352.170 m3/leto vode iz vodotoka Vipava).

3.2.3.5.2 Ocena vodnih perspektiv v povezavi z rabo vode v kmetijstvu

V sklopu Ciljnega raziskovalnega programa[61] (v nadaljevanju CRP) »Ocena vodnih perspektiv na območju Slovenije in možnost rabe vode v kmetijski pridelavi«, je bila izdelana karta Slovenije, ki prikazuje obseg površin, primernih za namakanje glede na obravnavan vodni vir (vodotki prvega reda, velike vodne akumulacije, vodonosniki (podtalnica) in na čistilnih napravah prečiščena komunalna odpadna voda). Rezultati kažejo, da je prostorska spremenljivost razpoložljivosti vode za potrebe kmetijske pridelave je v Sloveniji relativno velika. Na le-to vplivajo tako hidrološki, ekonomski, sociološki kot institucionalni dejavniki, zato je potrebno strateško načrtovanje, usmerjanje in medsektorsko usklajevanje.

Prepoznani glavni izzivi so:

- ni (učinkovite) strategije namakanja,
- celostna obravnava rabe posameznih virov vode,
- upoštevanje ekološko sprejemljivega pretoka,
- upoštevanje (ne)primernosti kemijskega in mikrobiološkega stanja vod za namakanje,
- poseganje v pridobljene vodne pravice ostalih uporabnikov vodnega vira.

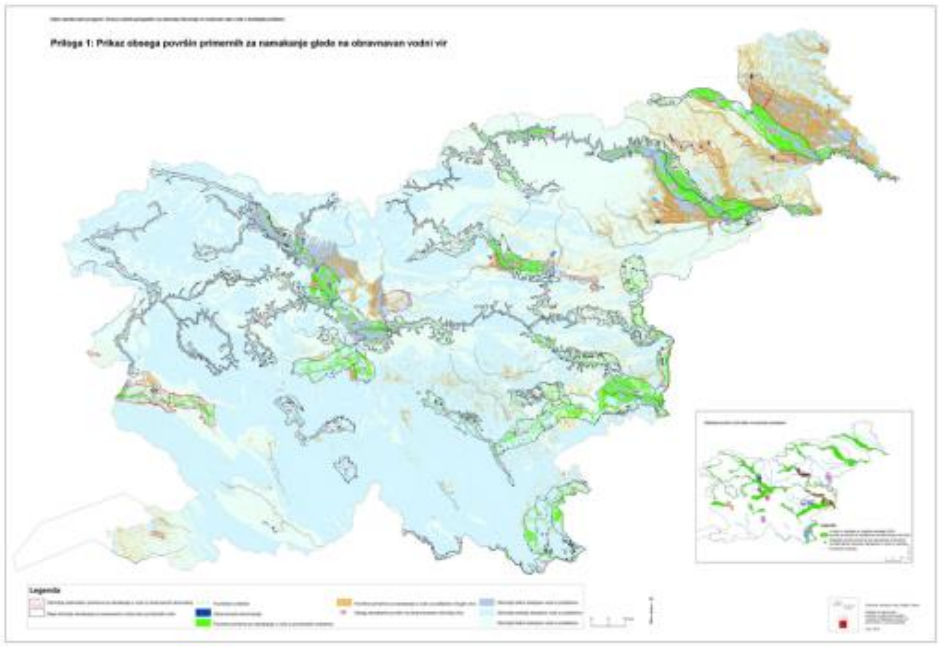

Slika 7: Prikaz obsega površin primernih za namakanje glede na obravnavan vodni vir[62]

Zanimiva je ugotovitev v končnem poročilu CRP, da je od 60 evidentiranih namakalnih sistemov (v nadaljevanju NS) v KatMeSiNa (izdana vodna dovoljenja v bazi MOP) le 5 delujočih. Na podlagi podatkov SURS-a je bila ugotovljena za leto 2007 večja poraba vode za namakanje od dovoljene količine črpanja vode za namakanje, ki so zavedene v evidenci o podeljenih vodnih pravicah (v nadaljevanju PVP).[63] Pri tem je potrebno poudariti, da v evidenci o PVP ni evidentiranih podatkov o dovoljeni količini črpanja vode (m3/leto) iz Vogršča, kar verjetno predstavlja večinski del razlike med dovoljeno (MOP) in porabljeno (SURS) količino vode za namakanje. Dovoljena količina vode po

[61] CILJNI RAZISKOVALNI PROGRAM: V4-0487 Ocena vodnih perspektiv na območju Slovenije in možnost rabe vode v kmetijski pridelavi, KONČNO POROČILO (31. 8. 2010, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo v sodelovanju z Fakulteto za gradbeništvo in geodezijo, Katedra za mehaniko tekočin z laboratorijem in Geološkim zavodom, URL naslov: http://www.bf.uni-lj.si/agronomija/o-oddelku/katedre-in-druge-org-enote/za-agrometeorologijo-urejanje-kmetijskega-prostora-ter-ekonomiko-in-razvoj-podezelja/urejanje-kmetijskega-prostora/, april 2013)

[62] *CRP, Priloga 1, URL naslov: http://www.bf.uni-lj.si/fileadmin/users/1/agronomija/V4-0487/Priloga1.jpg, april 2013*

[63] *CILJNI RAZISKOVALNI PROGRAMI: V4-0487 Ocena vodnih perspektiv na območju Slovenije in možnost rabe vode v kmetijski pridelavi, KONČNO POROČILO (31. 8. 2010, URL naslov: http://www.bf.uni-lj.si/agronomija/o-oddelku/katedre-in-druge-org-enote/za-agrometeorologijo-urejanje-kmetijskega-prostora-ter-ekonomiko-in-razvoj-podezelja/urejanje-kmetijskega-prostora/, april 2013)*

posameznih hidrografskih območjih je po podatkih MOP večino večja kot je porabljena voda po podatkih SURS, v nekaterih primerih pa temu ni tako (Ptujska Drava, Dravinja, Pesnica).

Kot izhaja iz analize stanja (za namakanje) osnutka Operativnega programa za izvajanje resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 dejanska uporaba namakalnih sistemov v Sloveniji marsikje ne preseže 50 % zemljišč na območju namakalnega sistema (na ravni EU znaša delež 68 %). Povečuje se delež površin, opremljenih s kapljičnim sistemom namakanja, ki znaša 29,7 % (oljke 83 %, intenzivni sadovnjaki 53 %, hmelj 37 %). V osnutku Operativnega programa, ki je nadrejen PRP, je izpostavljena strateška pomembnost razvoja namakanja za Slovenijo, saj se srečuje z nizko stopnjo oskrbe z doma pridelano hrano rastlinskega izvora.[64]

Nadaljevanje CRP projekta je bilo uspešno zaključen raziskovalni projekt »Trajnostna raba vode za krepitev rastlinskega pridelovalnega potenciala v Sloveniji«[65]. Raziskava je nadgradnja CRP Ocena vodnih perspektiv na območju Slovenije in možnosti rabe vode v kmetijski pridelavi (V4-0487) (dokončan v letu 2010) in CRP Projekcija vodnih količin za namakanje v Sloveniji (V4-1066) (dokončan v letu 2012). Skupen namen navedenih projektov je spodbujanje trajnostne kmetijske pridelave na vodovarčen način.

Ugotovljen je bil zastoj v razvoju velikih namakalnih sistemov na območju Slovenije, kar je z vidika oskrbe z doma pridelano hrano rastlinskega izvora neugodno, ter posledično z vidika zastavljene politike Programa razvoja podeželja (PRP) 2007-2013 neučinkovito. Vzroke implementacijskega deficita se je podrobneje proučevalo skozi določitev dejavnikov razpoložljivosti vode za namakanje na območju Slovenije, na ravni države, porečja in občine. Način raziskave je bilo akcijsko raziskovanje, vmesno vrednotenje politike in instrument (so)programiranja politike upravljanja voda skozi (so)pripravo Načrta upravljanja voda za vodni območjih Donave in Jadranskega morja (NUV) za obdobje 2009–2015. Rezultati projekta so med drugim predlagane izboljšanje politike razvoja velikih namakalnih sistemov skozi (a) podrobnejše načrtovanje upravljanja voda, (b) informiranja akterjev o prostorsko-količinskih danostih za razvoj velikih namakalnih sistemov in na področju postopka pridobivanja dovoljenj in soglasij, in (c) definiranje aktivne vloge nosilca politike razvoja velikih namakalnih sistemov in njegovega sodelovanja z izvajalci razvoja namakanja na regionalni in lokalni ravni. S tem so bila podana izhodišča za izboljšano implementacijo ukrepov razvoja velikih namakalnih sistemov v okviru Programa razvoja podeželja (PRP) 2014–2020. Kljub splošno dobremu stanju voda so namreč za nadaljnje doseganje okoljskih ciljev Vodne direktive, potrebne dodatne omejitve rabe vode in spremembe načina rabe voda, ki se nanašajo tudi na rabo vode za namakanje.

3.2.3.6 Odpadne vode

V Sloveniji je po podatkih iz leta 2012 ta delež 55-odstoten, kar pomeni, da je delež prebivalstva, priključenega na komunalne in skupne čistilne naprave, majhen in da slaba polovica prebivalstva v Sloveniji še vedno uporablja greznice. Od tega slab odstotek predstavljajo male komunalne čistilne naprave z zmogljivostjo manjšo od 50 PE.[66]

[64] MKGP, Operativni program za izvajanje resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020, Osnutek, 5.6.2013

[65] Ciljni raziskovalni program V4-1131: Trajnostna raba vode za krepitev rastlinskega pridelovalnega potenciala v Sloveniji, Končno poročilo, marec 2013. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Katedra za agrometeorologijo, urejanje kmetijskega prostora ter ekonomiko in razvoj podeželja

[66] Vir: Zbirka Komunalne in skupne čistilne naprave, Agencija Republike Slovenije za okolje, 2013; Statistični urad RS, 2013

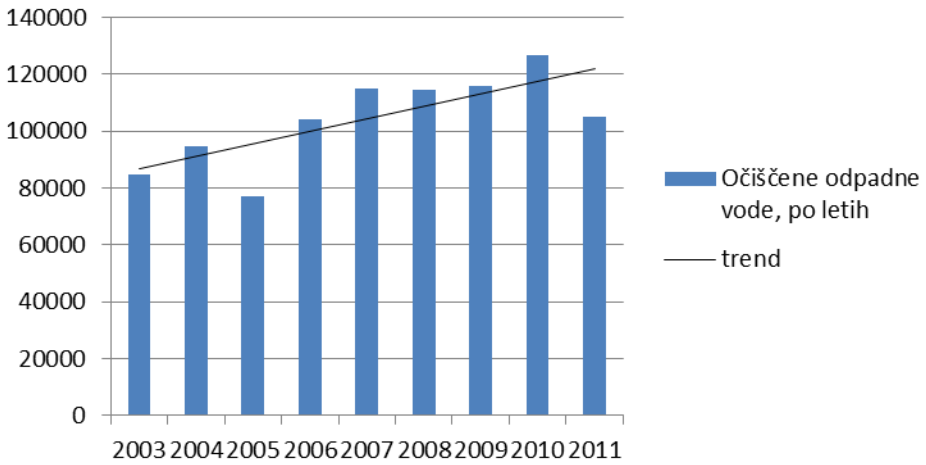

Graf 13: Čiščenje odpadnih vod v 1000 m3 (skupno za vse stopnje čiščenja) po letih

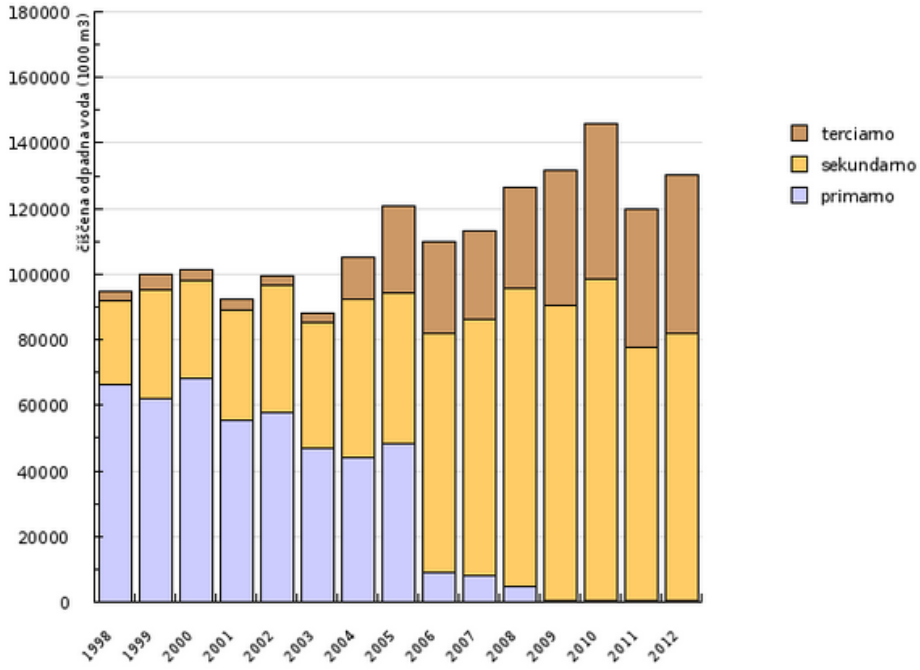

Graf 14: Količina čiščene odpadne vode po letih glede na način čiščenja, vir: ARSO, 2013

3.2.3.7 Pitna voda

V Sloveniji se je v letu 2011 89 % prebivalcev oskrbovalo s pitno vodo iz sistemov za oskrbo s pitno vodo, pri katerih se je izvajalo spremljanje kakovosti (monitoring) na mestu uporabe, to je na pipi uporabnika. Kakovost pitne vode ni znana za okoli 11 % prebivalcev Slovenije izven velikih mest, ki se oskrbujejo iz lastnih virov pitne vode oz. sistemov z manj kot 50 oseb, ali iz drugih razlogov niso zajeti v monitoring[67].

[67] VIR: *ARSO, Dostop do varne pitne vode, KOS, 2013 (URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=521, april 2013*)

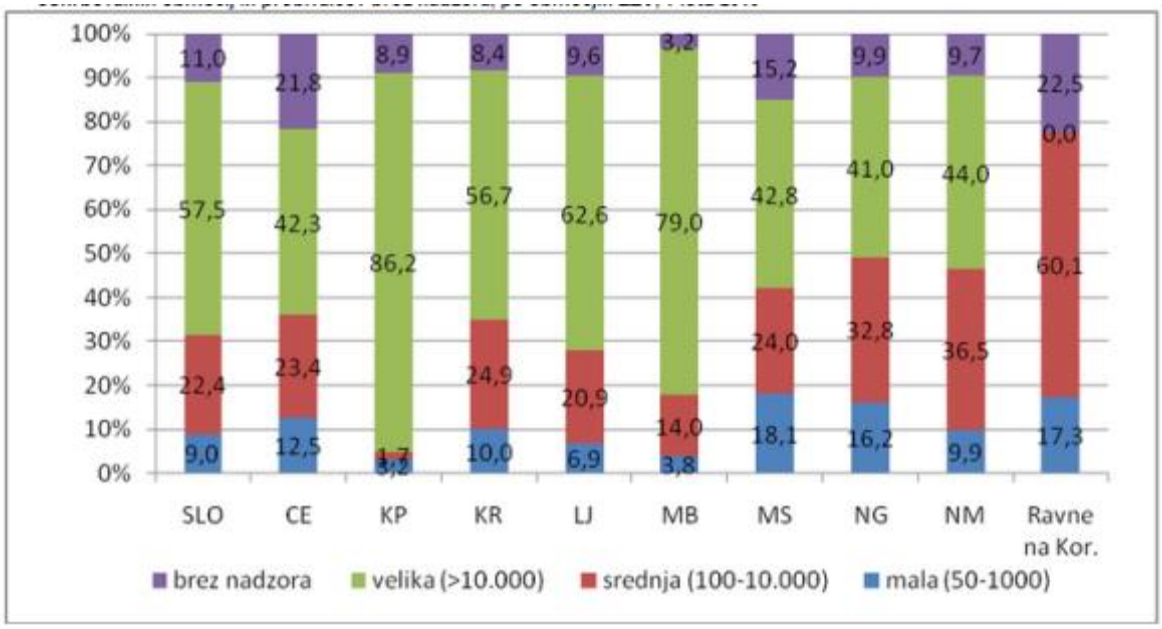

Vir: ZZV MB, 2011

Graf 15: Odstotni delež prebivalcev Slovenije, vključenih v monitoring pitne vode, po velikostnih razredih oskrbovalnih območij in prebivalcev brez nadzora, po območjih ZZV, v letu 2010[68]

Število vseh evidentiranih oskrbovalnih območij, ki so oskrbovala 50 ali več prebivalcev, se je v letih od 2004 dalje gibalo med 968 in 995, leta 2011 pa jih je bilo 933 (oziroma 928[69]). Razlike se pojavljajo zaradi izboljševanja evidence, ukinjanja malih oskrbovalnih območij in priključitev prebivalcev na večja. Skoraj dve tretjini (63 %) prebivalcev Slovenije se oskrbujeta s pitno vodo iz velikih oskrbovalnih območij (z več kot 10.000 ljudi); največ velikih oskrbovalnih območij je na območju ZZV Koper in ZZV Maribor, nad povprečjem še na območju ZZV Ljubljana. Brez spremljanja kakovosti pitne vode in nadzora (s strani upravljavca in inšpekcije) je bila več kot petina prebivalcev na območju ZZV Celje in ZZV Ravne na Koroškem, nad povprečjem še na območju ZZV Murska Sobota, najmanj pa na območju ZZV Maribor. [70] Tak delež je verjetno v veliki meri posledica razpršenosti poselitve in geografskih značilnosti območij. Po podatkih ZZV MB[71] je bil v letu 2011 delež oskrbovalnih območij s skladnimi vzorci za senzorične pokazatelje kakovosti vode večji od 97%, za mikrobiološke parametre (koliformne bakterije) 50% in za onesnaževala večji od 80%. Majhen delež skladnosti vzorcev pitne vode za mikrobiološke parametre nakazuje na neurejenost odvajanja in čiščenja odpadnih voda.

Obremenitev pitne vode z nitrati je odvisna od geografskih dejavnikov in je v tesni korelaciji z razmerami v podzemni vodi aluvialnih vodonosnikov RS. Povišane vsebnosti nitrata v pitni vodi sistemov oskrbe s pitno vodo[72] se pojavljajo predvsem na območju Pomurja in Podravja, v manjšem obsegu tudi na območju Spodjeposavske in Osrednjeslovenske statistične regije. Obremenitev podzemne vode aluvialnih vodonosnikov in posledično pitne vode s pesticidi in njihovimi metaboliti ostaja problematična: na dinamiko in način porazdelitev aktivnih snovi v prostoru, posebno v nezasičeni coni vplivajo tudi različni nepredvidljivi dogodki, ki so posledica vremenskih razmer. [73]

---

[68] VIR: ARSO, Dostop do varne pitne vode, KOS, 2013 (URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=521, april 2013)
[69] MONITORING PITNE VODE 2011, LETNO POROČILO O KAKOVOSTI PITNE VODE V LETU 2011 (VIR: ZZV MB, Inštitut za varstvo okolja, URL naslov: http://www.ivz.si/Mp.aspx/?ni=115&pi=5&_5_Filename=attName.png&_5_MediaId=5582&_5_AutoResize=false&pl=115-5.3., april 2013). Vir so zbirke podatkov o sistemih za oskrbo s pitno vodo in o skladnosti pitne vode, ki jih je v obdobju 2004 - 2007 upravljal Inštitut za varovanje zdravja RS (IVZ) ter v obdobju 2008 - 2011 ZZV Maribor.
[70] VIR: ARSO, Dostop do varne pitne vode, KOS, 2013 (URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=521, april 2013)
[71] MONITORING PITNE VODE 2011, LETNO POROČILO O KAKOVOSTI PITNE VODE V LETU 2011 (VIR: ZZV MB, Inštitut za varstvo okolja, URL naslov: http://www.ivz.si/Mp.aspx/?ni=115&pi=5&_5_Filename=attName.png&_5_MediaId=5582&_5_AutoResize=false&pl=115-5.3., april 2013)
[72] Glede na kriterije Pravilnika o pitni vodi (Ur. list RS št. 19/2004, 35/2004, 26/2006, 92/2006 in 25/2009) so to oskrbovalna območja z distribucijo več kot 10 m3/dan oz. oskrbuje manj od 50 oseb.
[73] MONITORING PITNE VODE 2011, LETNO POROČILO O KAKOVOSTI PITNE VODE V LETU 2011 (VIR: ZZV MB, Inštitut za varstvo okolja, URL naslov: http://www.ivz.si/Mp.aspx/?ni=115&pi=5&_5_Filename=attName.png&_5_MediaId=5582&_5_AutoResize=false&pl=115-5.3., april 2013)

3.2.4 Podnebni dejavniki

Ključne ugotovitve:

- v Sloveniji smo se suše v zadnjih 25 letih pojavljajo bolj pogosto kot v preteklosti,
- leta 2003 je bil zabeležen rekordni primanjkljaj vode v tleh za kmetijske rastline v vseh kmetijsko-pridelovalnih regijah Slovenije,
- v letu 2003 je bilo več kot 80 % skupne škode zaradi naravnih nesreč zaradi suše,
- zaradi spremembe podnebja bo pogostost suše in njihovo trajanje v prihodnje izraziteje kot v zadnjih desetletjih.
- število poplav z znatnimi škodnimi posledicami se v Sloveniji povečuje,
- v sklopu poplavne direktive se bodo na najbolj perečih in kritičnih območjih izvajali tako gradbeni kot tudi negradbeni ukrepi za obvladovanja poplavne ogroženosti,
- na poplavnih območjih (opozorilna karta poplav) se površine njiv in vrtov ter ostala kmetijska zemljišča (razen pozidanih in sorodnih zemljišč) zmanjšujejo, povečujejo pa se travniške površine ter pozidana in sorodna zemljišča.

3.2.4.1.1 Suša

V zadnjih letih smo bili pogosto priča hudim poletnim sušam, ki so močno prizadele poljedelce, ponekod so ogrozile tudi vire pitne vode. Poletno pomanjkanje padavin je pogosto spremljala visoka temperatura zraka in neobičajno veliko sončnega vremena, kar je še dodatno povečalo potrebo po vodi. Na obali se suša praviloma pojavlja vsako poletje, med bolj ogrožene pokrajine spada tudi severovzhodna Slovenija[74].

Kmetijska suša je kombinacija meteorološke in hidrološke suše. Kadar nastopi med intenzivno rastjo in razvojem kmetijskih rastlin, v kritičnih fenoloških obdobjih, so pridelki manjši ali celo popolnoma uničeni. Suša ni odvisna le od bistveno manjših padavin v določenem obdobju, ampak tudi od vodozadrževalnih lastnosti tal (lahka peščena tla lahko vsebujejo le majhno količino vode, ki jo rastline ob jasnem in toplem vremenu brez padavin v nekaj dneh porabijo)[75].
Meritve meteoroloških spremenljivk v zadnjih 100 letih kažejo, da se je povprečna temperatura na zemeljskem površju v Evropi zvišala za skoraj 1 °C (EEA, 2004). Tudi v Sloveniji se je povprečna temperatura zraka v zadnjih 50 letih dvignila za 1,1 ± 0,6 °C, v zadnjih 30 letih (1975–2004) pa je ogrevanje že preseglo mejo 1,5 °C/30 let. V Sloveniji se je v zadnjih 50 letih količina padavin zmanjšala v povprečju za nekaj manj kot 10 %, vendar pa gibanja zmanjševanja količine padavin niso statistično značilna. Zato ne moremo z veliko gotovostjo trditi, da gre za očitno spremembo v količini padavin (Kajfež - Bogataj, 2001)[76]. Kmetijske suše različnih intenzitet, ki so v obdobju od leta 1961 do 2004 prizadele Slovenijo, so prikazane na naslednji sliki.

V preteklosti so se v Sloveniji suše pojavljale redkeje kot v zadnjem obdobju, ko smo imeli hude suše v letih 1992, 1993, 1994, 2000, 2001, 2003, 2006, 2007 in 2012. Največji primanjkljaj vode na kmetijskih območjih v vseh regijah v Sloveniji je bil v letu 2003 in je v povprečju dosegel skoraj 300 mm vode. Vodni viri so že danes zelo ranljivi in vsak nadaljnji stres zaradi podnebnih sprememb bo povečal tekmovalnost različnih sektorjev pri porabi vode[77]. V tem stoletju se je suša pojavila v letih 2000 od konca maja do začetka julija ter v 2. in 3. tretjini avgusta, avgusta 2001; suša leta 2003 je bila dolgotrajna, trajala je od marca do septembra.

Škoda je največja v kmetijstvu (predvsem v vzhodni Sloveniji in na Primorskem), pojavljajo se težave z vodno oskrbo, poveča se število požarov. V preteklih letih v strukturi vseh naravnih nesreč suša s 30 % predstavlja največji delež. Sicer pa struktura škod zaradi naravnih nesreč v Sloveniji zelo variira, od več kot 80 % leta 2003, 70 % leta 2000 in 60 % leta 2001. Leta 2003 je bil zabeležen rekordni primanjkljaj vode v tleh za kmetijske rastline v vseh kmetijsko-pridelovalnih regijah Slovenije. Suše se v zadnjih letih pojavljajo tudi na območjih, kjer jih v preteklosti nismo beležili[78].

[74] vir: http://www.arso.gov.si/podnebne%20spremembe/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/klimatska_ranljivost.html
[75] vir: http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2005/susa_2004.pdf
[76] vir: http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2005/susa_2004.pdf
[77] vir: http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2005/susa_2004.pdf
[78] vir: http://www.arso.gov.si/vreme/poro%C4%8Dila%20in%20projekti/NARAVNE_NESRECE.pdf

Suša 2006 je bila posebna v vseh pogledih. Prostorsko je suša prizadela le manj kakor 25 % območja Slovenije, trajala je le slaba dva meseca in vendar je bila na prizadetem območju zelo intenzivna. Najbolj je bila prizadeta pridelava živalske krme.

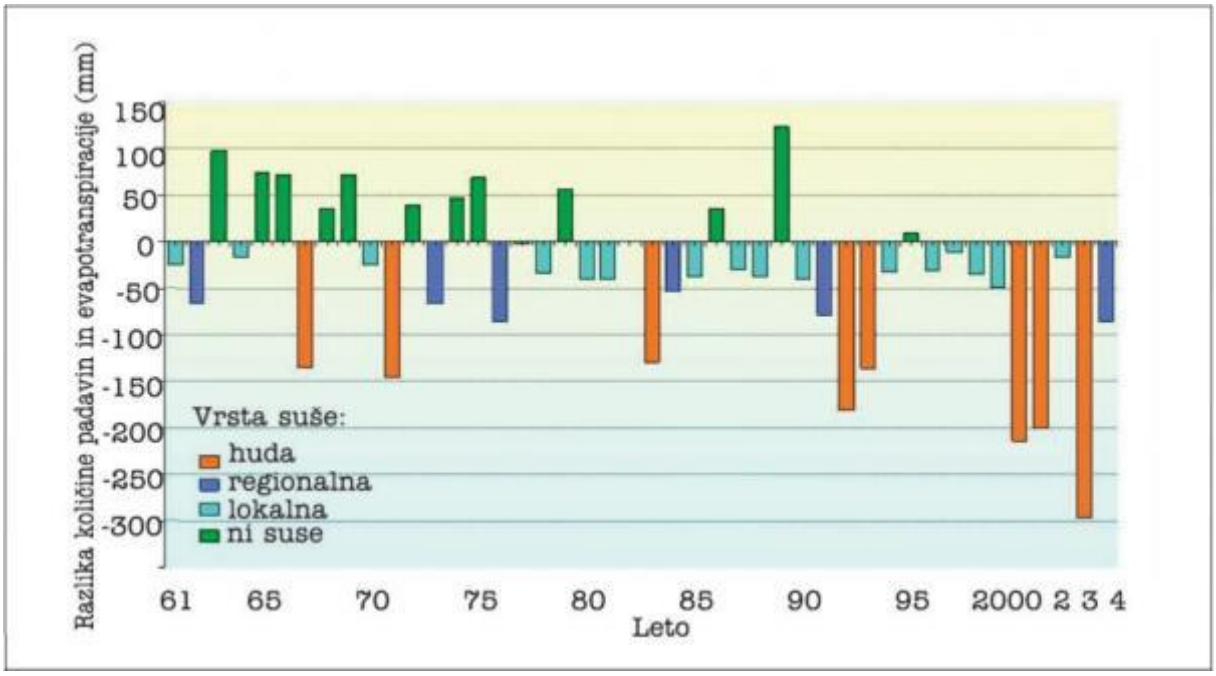

Graf 16: Suše v Sloveniji v letih od 1961 do 2004
Vir: Podnebne spremembe v Sloveniji in suša, Lučka Kajfež – Bogataj, Klemen Bergant, 2004).

Vsebnost vode v tleh je v večjem delu Slovenije padla pod mejo rastlinam dostopne vode. Najbolj kritična je bila vodna bilanca na Goriškem, kjer so bile padavine pod povprečjem že od začetka vegetacijskega obdobja. Meritve vode v tleh in izračun vodne bilance so kazale na slabo preskrbljenost rastlin z vodo že od sredine junija. Junija je tam padlo le 20 mm dežja, kar je 15 % dolgoletnega povprečja. Negativna bilanca vode v tleh se je nadaljevala tudi v Podravju, v osrednji Sloveniji in na Primorskem. Razlika med izhlapelo vodo iz rastline (referenčna evapotranspiracija) in padavinami je bila v tem obdobju na Goriškem 200 mm in 260 mm na Obali[79].

V letu 2007 je bil od petih vegetacijskih mesecev najbolj suh april, ko je na celotno površino Slovenije padlo le od 10 do 40 mm dežja, ponekod niti kaplje, kar je predstavljalo le od 10 do 30% dolgoletnega povprečja za ta mesec. Junija in julija je na večini kmetijskih pridelovalnih območij v državi padlo med 50 mm, v zahodnem delu Slovenije celo do 200 mm padavin, kar ob veliki porabi zaradi vročega vremena za kmetijske rastline ni zadoščalo. Potencialni vodni primanjkljaj za obdobje od aprila do avgusta je bil velik in je dosegel najvišjo vrednost 533 mm v slovenski Istri, drugod po Sloveniji pa je bil od 130 do 300 mm. Potencialna evapotranspiracija (ETP), izhlapevanje iz tal in rastlin, je bila v enakem obdobju med 570 mm v osrednjem delu Slovenije, na Dolenjskem, v Posavju in v Prekmurju ter do 640 mm na Biljanskem in v spodnji Vipavski dolini in največ, 731 mm, na Obali[80].

V letu 2012 je suša prizadela številne gospodarske in družbene segmente. Hidrološka suša se je sicer pričela že v jeseni 2011, kmetijska suša pa se je, glede na zadovoljivo količino padavin v pomladnem času, pričela ob začetku poletja. Vse od jeseni 2011 pa do konca septembra 2012 smo na slovenskih rekah beležili manjšo vodnatost od običajne, ki se je odražala v pretežno nizkovodnih stanjih kot posledica občutno manjših količin padavin od dolgoletnih povprečij. Za kmetijsko sušo je bilo najbolj kritično obdobje od zadnje dekade junija do zadnje dekade avgusta. Razvoj suše v letu 2012 lahko glede na časovno razporeditev količine padavin v grobem razdelimo na dva dela – jesenskozimski primanjkljaj in poletni primanjkljaj.

[79] *vir: http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2007/073.pdf*
[80] *vir: http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2008/037.pdf*

Jesenski primanjkljaj se je začel povečevati v novembru 2011, do konca leta 2011 je po Sloveniji padlo med 55 % in 75 % običajne količine padavin. Do konca marca 2012 je primanjkljaj še narasel, v večjem delu Slovenije je padlo le od 50 do 60 % običajne količine padavin. Že v tem obdobju izstopata Primorska in Prekmurje, saj je tam padlo manj kot 50% običajne količine padavin v tem obdobju. Pomlad je prinesla olajšanje, meseca april in maj sta bila bogata s padavinami. Tako je primanjkljaj skupne količine padavin od oktobra 2011 do sredine junija 2012 manjši kot ob začetku pomladi, vrednosti se gibljejo med 70 % in 80 % glede na obdobje 1971-2000. Izjema je Obala, kjer omenjena vrednost znaša 6 5%.

V sredini junija se je pričelo poletno sušno obdobje. Zopet izstopa območje Obale; v obdobju junij-avgust 2012 je v Portorožu padlo le 33 % običajne količine padavin, v Biljah 50 %. Drugod po Sloveniji se vrednosti gibljejo med 70 % in 80 %. Na pojav suše in stanje poškodovanosti je na eni strani vplivala njihova neenakomerna razporeditev v vegetacijskem obdobju kmetijskih rastlin, na drugi strani pa vodnoretenzijske lastnosti tal, ki so različno zadrževale padavinsko vodo. Pomanjkanje padavin je bilo torej najbolj pereče na Obali, kjer od oktobra 2011 do konca poletja 2012 ni bilo obilnejšega dežja. Na Primorskem je bilo od začetka aprila do konca avgusta 67 % dni suhih, le 7 dni pa je bilo dežja več kot 10 mm[81].

3.2.4.1.2 Poplave

V Sloveniji živi na območjih poplavljanja 157.556 oziroma 7,3 % prebivalstva. Najbolj obsežna poplavna območja so nižinsko-ravninski predeli severovzhodne in subpanonske Slovenije, v predalpskih dolinah in kotlinah ter ravnice ob Ledavi, Muri in Ščavnici. Poplavno območje je tudi ob Dravi pod Mariborom in pritokih (Pesnica, Polskava, Dravinja). Vzhodna in osrednja Dolenjska z Belo krajino ima več manjših poplavnih predelov ob Kolpi, Krki, Temenici, Mirni in njihovih pritokih. Ljubljansko barje, na meji med alpskim in dinarskim gorskim sistemom, je najbolj obsežno poplavno območje. Vsakoletne poplave zalijejo okoli 2.300 ha površin[82].

Delež poplavnih površin po porečjih je naslednji:
- 54 % poplavnih površin je v porečju Save (58 % ozemlja države),
- 42 % poplavnih površin je v porečju Drave,
- 4 % poplavnih površin je v porečju Soče[83].

Največji delež prebivalcev na območjih poplavljanja je v:
- Savinjski statistični regiji (13 %),
- Koroški statistični regiji (12 %),
- Zasavski statistični regiji (10 %) in
- Osrednjeslovenski statistični regiji (9%)[84].

Največje število prebivalcev na območjih poplavljanja je v:
- Osrednjeslovenski statistični regiji (51.815) in
- Savinjski statistični regiji (35.772) regiji[85].

Za Slovenijo so značilni štirje tipi poplav: nižinske, hudourniške, na kraških poljih in poplave morja. Iz zgodovinskih virov ter poznejših sistematičnih opazovanj so znane katastrofalne poplave na slovenskih tleh iz leta:
- 1550 na Celjskem,
- 1851 na Radeljskem polju, Falski pečini, na Lentu v Mariboru in na Ptuju,
- 1901 na območju celotne Slovenije (poplavljale so Sava Bohinjka, Selška in Poljanska Sora, Krka, Temenica, Idrijca, Bača, Savinja, Hudinja, Voglajna; poplave so bile tudi na Ljubljanskem barju. Porušenih je bilo precej mostov, poplavljena mestna jedra; v Celju je voda segala tudi do 1 m visoko),

[81] vir: http://www.arso.gov.si/vode/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/Susa%20v%20Sloveniji%202012.pdf
[82] vir: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=523
[83] vir: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=523
[84] vir: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=523
[85] vir: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=523

- 1910. na Štajerskem,
- 1923 v povodju Soče, Save in Savinje,
- 1925 v Pomurju ter na Štajerskem in Koroškem,
- 1926 na Celjskem in nekaterih drugih območjih,
- 1933 na Ljubljanskem barju, Cerkniški in Ribniški ter Dobrepoljski in Struški dolini, dolini Krke, spodnje Save ter v Celjski kotlini,
- 1954 v Celjski kotlini in Krškem,
- 1972. na območju Ledave in Ščavnice s pritoki,
- 1990 v večjem delu Slovenije (poplavljale so zlasti reke Sava pri Radečah, Sora, Kamniška Bistrica in Savinja, ki so dosegle največji pretok s povratno dobo 100 let),
- 1998, ko je pas močnih padavin zajel območje od Koprskega primorja čez kraške planote, Ljubljansko barje, prek Tuhinjske doline in porečja Drete do širšega območja Celja in naprej čez Haloze (porečje Dravinje) do sosednje Hrvaške[86].

Ministrstvo za kmetijstvo je decembra 2011 v sklopu izvajanja poplavne direktive pripravilo poročilo »Predhodne ocene poplavne ogroženosti Republike Slovenije«. V poročilu so analizirane tudi poplave v preteklih letih oziroma stoletjih z znatno škodnimi posledicami, kot so smrtne žrtve, škoda na imetju ljudi ali škoda na infrastrukturi vključno s kulturo dediščino[87]. Na podlagi analize podatkov, ki so prikazani na spodnjem grafu, ugotavljajmo, da se trend števila poplav z znatnimi posledicami v Sloveniji povečuje. Glavna razloga za povečanje poplav z znatnimi škodnimi posledicami sta predvsem širitev pozidave na poplavna območja (na ta dejavnik lahko vplivamo z ukrepi, ki ne dovoljujejo pozidave na območjih ogroženih zaradi poplav, oziroma ukrepi za preprečevanje poplavljanja že pozidanih površin) in pa podnebne spremembe, katerih posledica so tudi bolj ekstremne vremenske razmere, kot so na primer suše, hudi nalivi, poplave, vročinski vali ipd. (na ta dejavnik pa lahko vplivamo samo z zmanjševanjem izpustov toplogrednih plinov).

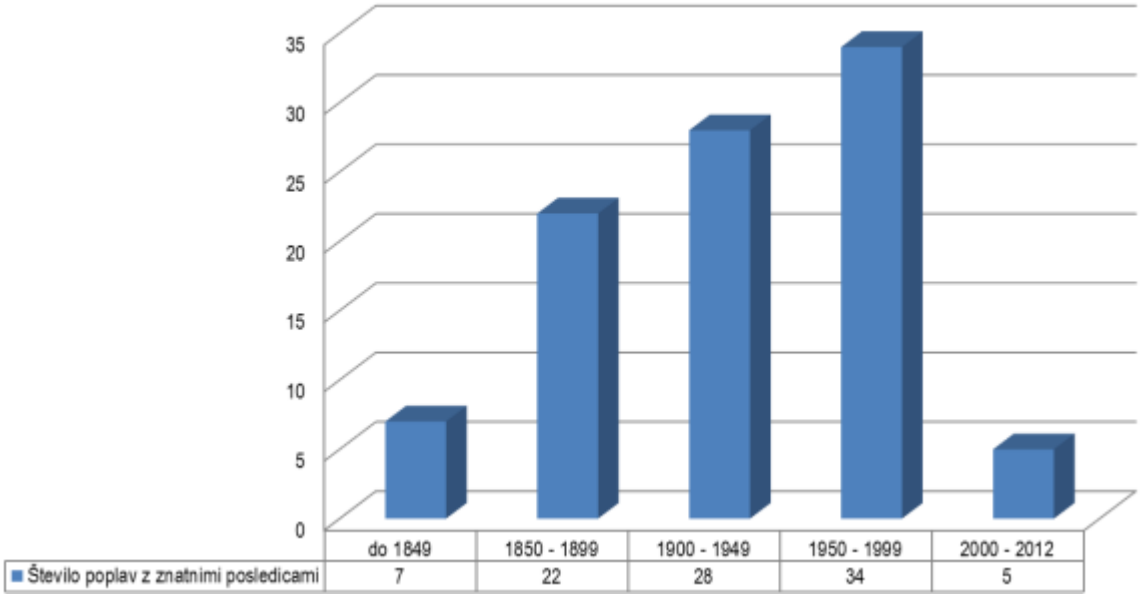

Graf 17: Število poplav z znatnimi škodnimi posledicami v obdobju od 1550 do 2012[88]

V spodnjem grafu prikazujemo časovno razporeditev poplav z znatnimi škodnimi posledicami v Sloveniji in za nekaj večjih poplav v zadnjih letih tudi ocenjeno škodo. Od leta 1990 do 2010 je zaradi poplav povprečju nastalo za okoli 58,6 mio EUR ocenjene škode, kar predstavlja 0,16 % bruto domačega proizvoda v letu 2012[89].

[86] *vir: http://www.sos112.si/slo/page.php?src=og12.htm*
[87] *vir: http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/voda/predhodna_ocena_poplavne_ogrozenosti.pdf*
[88] *vir: http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/voda/predhodna_ocena_poplavne_ogrozenosti.pdf*
[89] *Bruto domači proizvod za leto 2012 znaša 35.466,3 mio EUR (Tekoče cene v mio EUR) http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0301910S&ti=&path=../Database/Ekonomsko/03_nacionalni_racuni/05_03019_BDP_letni/&lang=2*

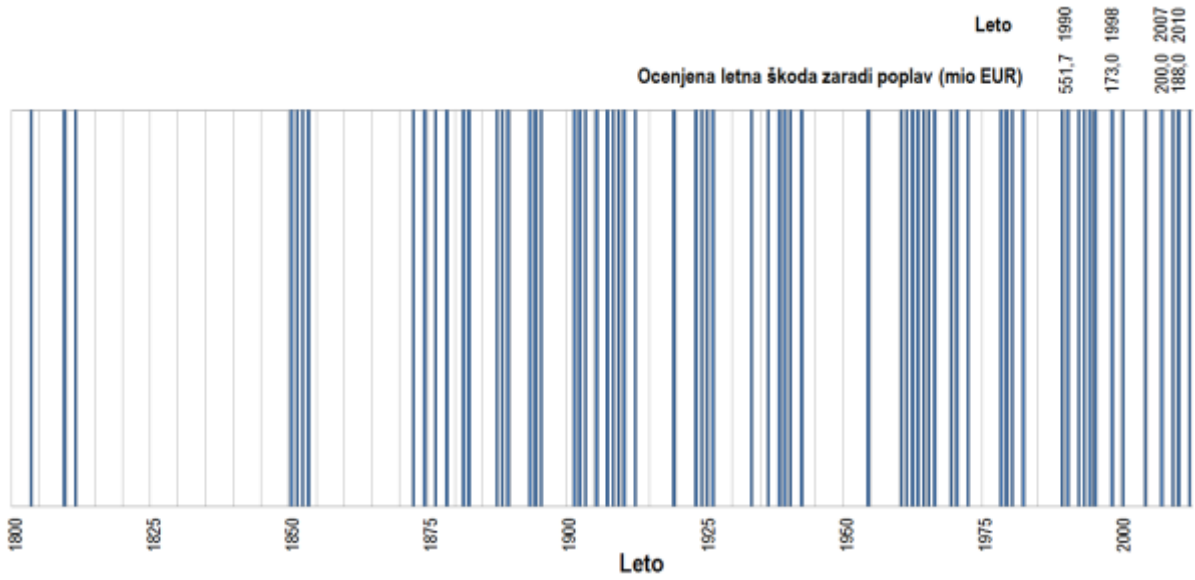

Graf 18: Časovna razporeditev poplav z znatnimi škodnimi posledicami v obdobju 1800 do 2012

Iz grafičnih podatkov (slojev) o območjih opozorilne karte poplav[90] in grafičnih podatkov (slojev) dejanske rabe tal v Sloveniji[91] smo naredili analizo dejanske rabe tal na poplavnih območjih za leto 2002, 2005, 2009 in 2012. Na podlagi rezultatov izvedene analize in prikaza rezultatov na spodnjem grafu, je bilo ugotovljeno, da se površine njiv in vrtov ter ostala kmetijska zemljišča (razen pozidanih in sorodnih zemljišč) v poplavnem območju zmanjšujejo. Povečujejo se travniške površine in pozidana in sorodna zemljišča, medtem ko površine trajnih nasadov, gozda in drugih kmetijskih zemljišč ostajajo bolj ali manj nespremenjene. Glavna gonilna sila zmanjševanja površin njiv in vrtov v poplavnih območjih so seveda posledice poplav, ki za sabo pustijo opustošenje in uničenje pridelkov na njivskih površinah, zato se kmetje raje na teh območjih odločajo za obdelovanje travniških površin.

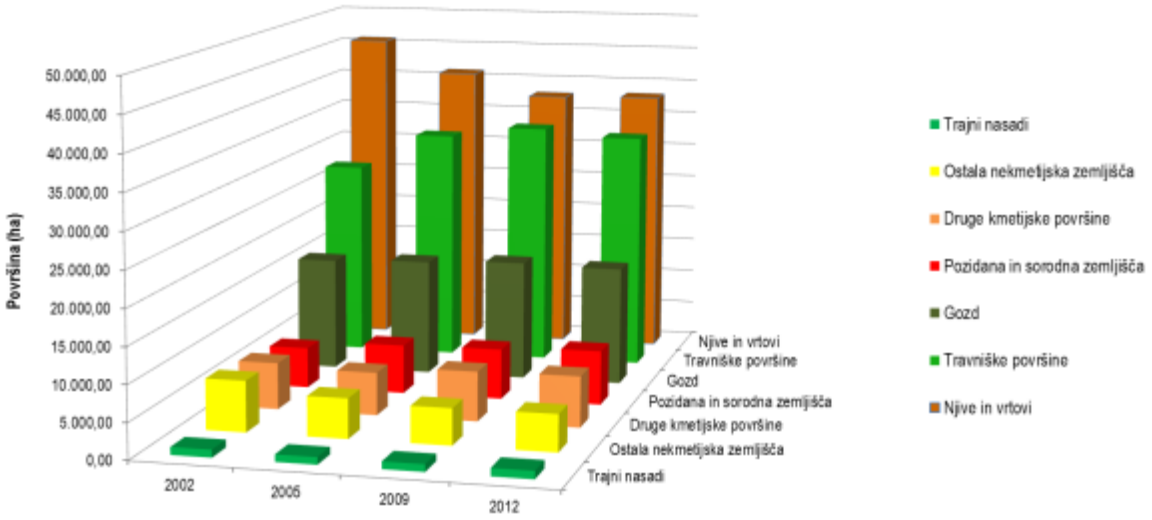

Graf 19: Površine dejanske rabe tal v poplavnem območju (od 2002 do 2012)

[90] *vir: http://gis.arso.gov.si/wfs_web/faces/WFSLayersList.jspx*
[91] *vir: http://rkg.gov.si/GERK/documents/RABA_verzije.rar*

3.2.5 Prebivalstvo in zdravje ljudi (kakovost življenja)

Ključne ugotovitve:

- Prebivalstvo v Sloveniji se stara, še posebej to velja za prebivalstvo pretežno podeželskih regij. Indeks rasti prebivalstva na podeželju je 102, saj se na račun primestnih občin dviga število prebivalcev, medtem ko se število prebivalcev v manjših občinah niža.
- Pretežno ruralne slovenske regije imajo v povprečju nižji BDP od slovenskega povprečja; enako je v drugih državah EU, kjer je imela v letu 2009 večina, kar 81%, Evropskih ruralnih regij na ravni NUTS3, BDP nižji od evropskega povprečja.
- Stanje na področju kakovosti življenja v Sloveniji je zaenkrat dobro, dohodki so precej enakomerno porazdeljeni, večinoma živimo v hišah in smo zadovoljni s stanovanjem, stanovanja so večinoma v dobrem stanju, javne storitve so večini lahko dostopne.
- Kljub temu da so v Sloveniji prisotne neenakosti v zdravju, ki se še posebej kažejo na regionalni ravni, zagotavlja slovensko zdravstveno varstvo za državo s srednjim prihodkom dober dostop do zdravstva, vendar upada.
- Med regijami so velike razlike v zdravju prebivalstva.

Analiza sedanjega stanja in preteklih trendov na področju prebivalstva in zdravja ljudi je bila izvedena na podlagi analize treh kompleksnih tematskih sklopov za katere menimo, da so pomembni z vidika izvajanja prihodnjega Programa razvoja podeželja. Obravnavani tematski sklopi obravnavajo kakovost bivanja in dostopnost javnih storitev, javno zdravje ter brezposelnost in revščino na podeželju. Tematski sklopi so bili izbrani na podlagi internega vsebinjenja (scopinga) ter pregleda dane problematike na območju Slovenije in širšem evropskem območju.

3.2.5.1 Kakovost bivanja in dostopnost javnih storitev

Klemenčič[92] navaja, da je za razliko od drugih evropskih držav v Sloveniji prišlo le do zmerne urbanizacije, ki jo je še dodatno ublažila suburbanizacija, kar je bilo povezano z razvojem osebnega motornega prometa. Razpršena, dekoncentrirana poselitev Slovenije je dejstvo, po katerem se slovensko podeželje bistveno razlikuje od zahodnoevropskega. Slovensko podeželje se je razvijalo organsko v smeri večnamenskega prostora s pestro socialno-ekonomsko strukturo in ustrezno oskrbno ter infrastrukturno opremljenostjo, kar se danes kaže v evropskem merilu v relativno majhnih razlikah v kakovosti bivanja na podeželju in v urbanem okolju.

Analiza funkcionalnih regij v Sloveniji[93] kaže na trend rasti prebivalstva v primestnih občinah, ki so sicer uvrščene v podeželsko območje (po metodologiji EUROSTAT), vendar so v bližini večjih urbanih središč. V teh občinah se tudi povečuje število in raznovrstnost javnih in drugih (predvsem oskrbnih) funkcij, kar izboljšuje kvaliteto bivanja na podeželju. Po drugi strani je viden upad prebivalstva v manjših, oddaljenih občinah. Indeks rasti prebivalstva je 102, saj se na račun primestnih občin dviga število prebivalcev, medtem ko se število prebivalcev v manjših občinah niža. Ta trend je potrdilo tudi vmesno vrednotenje Operativnega programa razvoja okoljske in prometne infrastrukture[94], ki je pokazalo, da je dosedanji razvoj prometne infrastrukture, osredotočen na gradnjo avtocestnega križa, okrepil predvsem gravitacijsko vlogo večjih urbanih središč, poleg tega pa je spodbudil zgostitev poselitve v koridorjih prometnega križa in razpršeno gradnjo naselij v širšem zaledju mest. Glede na podatke o zmanjševanju števila kmetijskih gospodarstev selitve iz mest na podeželje niso povzročile povečanja ukvarjanja s kmetijsko dejavnostjo, poleg tega je večina zaposlitev ostala v večjih središčih.

[92] *Gradivo za sejo Sosveta za regionalne statistike: Razvojne strukture slovenskega podeželja, Marijan M. Klemenčič, 2006.*
[93] Analize v okviru priprave publikacije ZAVODNIK LAMOVŠEK, Alma (ur.). Funkcionalne regije - izziv prihodnjega razvoja Slovenije. 1. izd. Ljubljana: Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: IPoP - Inštitut za politike prostora; Kamnik: OIKOS - svetovanje za razvoj, 2011.
[94] Vmesno vrednotenje Operativnega programa razvoja okoljske in prometne infrastrukture 2007-2013: Vrednotenje izvedljivosti in ustreznosti, Oikos d.o.o., 2010

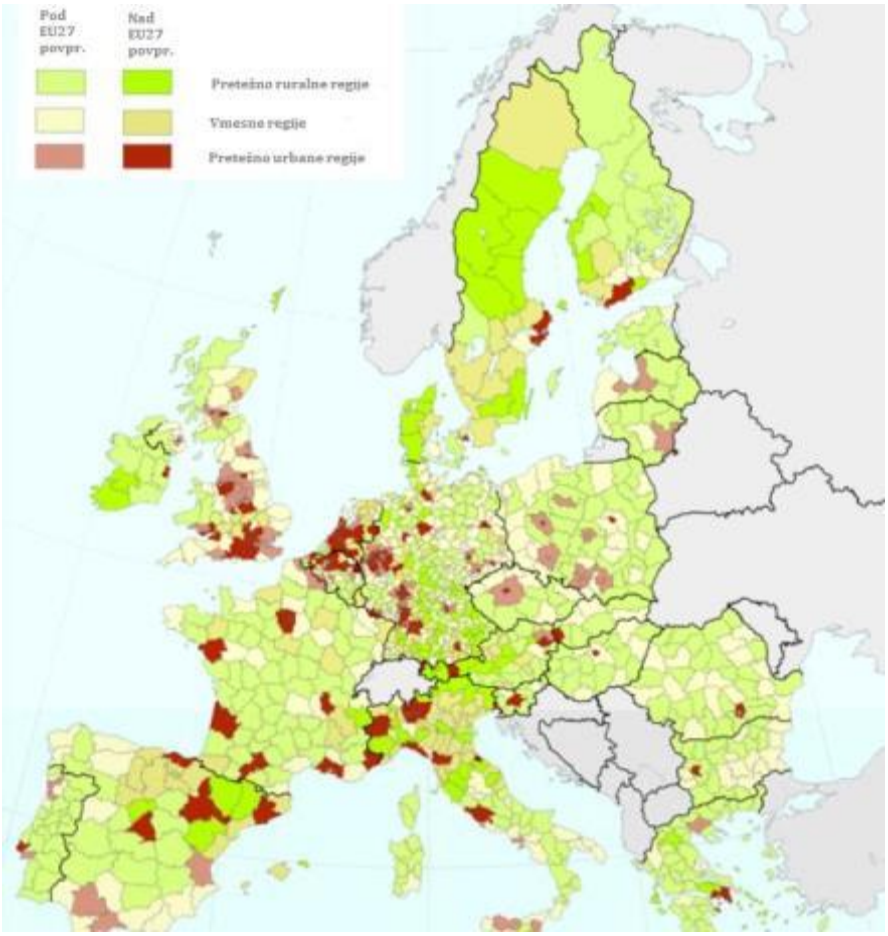

Vir: EUROSTAT, The economy of EU rural regions, Isabelle COLLET, junij 2012

Slika 8: Prikaz BDP na prebivalca evropskih regij (EU27) glede na urbano-ruralno topologijo

Po podatkih EUROSTAT-a[95] je imela v letu 2009 večina, kar 81%, Evropskih ruralnih regij na ravni NUTS3, BDP nižji od evropskega povprečja. Spodnja slika prikazuje BDP na prebivalca evropskih regij glede na urbano-ruralno topologijo, svetli odtenki posameznih barv v legendi prikazujejo regije, ki imajo BDP pod povprečjem evropskih regij (EU27), temnejši odtenki pa prikazujejo regije z BDP nad povprečjem evropskih regij. Prikaz temelji na urbano-ruralni topologiji regij, ki regije deli na pretežno urbane regije, vmesne regije in pretežno ruralne regije.

Podobno se pokaže tudi v primeru slovenskih regij, saj imajo glede na podatke Statističnega urada Republike Slovenije pretežno ruralne regije v povprečju nižji BDP od Slovenskega povprečja. Iz tega podatka sicer ne moremo neposredno sklepati o kakovosti bivanja na podeželju, kaže pa nam na to da so slovenske regije gospodarsko precej šibkejše v primerjavi s pretežno urbanimi regijami.

Preglednica 20: BDP slovenskih regij glede na stopnjo urbanizacije[96]

	2001	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
SLOVENIJA	11.502	12.316	12.942	13.645	14.355	15.464	17.135	18.420	17.415	17.379
Pretežno urbane regije	15.872	16.948	18.305	19.313	20.462	22.267	24.506	25.942	24.780	24.519
Vmesne regije	10.698	11.513	12.000	12.685	13.203	14.242	15.800	17.016	15.952	15.992
Pretežno ruralne regije	9.743	10.340	10.630	11.128	11.680	12.389	13.766	14.867	13.978	13.953
Delež BDP pretežno ruralnih regij v primerjavi s slo. povprečjem	*84,7%*	*84,0%*	*82,1%*	*81,6%*	*81,4%*	*80,1%*	*80,3%*	*80,7%*	*80,3%*	*80,3%*

[95] Publikacija The economy of EU rural regions, EUROSTAT, 2009

[96] *Stopnja urbanizacije je bila določena na podlagi kriterijev, ki jih uporablja EUROSTAT po katerih sodi med »Pretežno urbane regije« Osrednjeslovenska statistična regija, »Vmesne regije« Obalno-kraška, Gorenjska, Podravska statistična regija, »Pretežno ruralne regije« Notranjsko-kraška, Jugovzhodna Slovenija, Spodnjeposavska, Zasavska, Savinjska, Koroška, Pomurska, Goriška statistična regija. Vrednosti so bile izračunane na podlagi »EUR (fiksni tečaj 2007)«.*

Vir podatkov: SURS, Regionalni bruto domači proizvod, Slovenija, letno

Na osnovi podatkov Statističnega urada RS za podeželske občine o starostni strukturi podeželskega prebivalstva in razmerju med spoloma je razvidno, da se razmerje od 31. 12. 2005 do danes ni bistveno spremenilo (delež žensk v primerjavi z moškimi se giblje okoli indeksa 1,02). Zaskrbljujoči pa so trendi starostne strukture na podeželskih območjih na splošno in še posebej pri ženskah, kjer se delež mlajših od 19 let in mlajših od 44 let znatno niža, medtem ko se delež starejših od 45 let povečuje (118,49 % v primerjavi z letom 2005).

Vir: SURS, Interaktivni statistični atlas Slovenije

Slika 9: Prikaz indeksa staranja prebivalstva slovenskih regij za leta 2000, 2005 in 2011

Glede na ocene Statističnega urada Republike Slovenije[97] je stanje na področju kakovosti življenja v Sloveniji dobro. Dohodki so precej enakomerno porazdeljeni. Večina dohodka se porabi za nakupe življenjskih potrebščin, to je za hrano in brezalkoholne pijače, za izdatke za transport in za stanovanje (voda, elektrika, plin ipd.). Večina gospodinjstev preživi mesec s svojimi mesečnimi dohodki z manjšimi težavami in si lahko privošči enotedenske počitnice, mesni ali enakovredni vegetarijanski obrok vsaj vsak drugi dan ali nepričakovane izdatke. Večinoma živimo v hišah in smo zadovoljni s stanovanjem. Stanovanja so večinoma v dobrem stanju, medtem ko vpliv zunanjih dejavnikov na kakovost bivanja ni velik. Javne storitve so večini lahko dostopne. Stanovanjski stroški gospodinjstev pomenijo v povprečju nekaj več kot 14 % razpoložljivega dohodka in so za večino srednje veliko breme.

3.2.5.2 Brezposelnost in revščina na podeželju

Ruralne regije v Sloveniji imajo tudi visoko stopnjo registrirane brezposelnosti, v letu 2012 je ta znašala 14,3%, kar je precej višje od slovenskega povprečja (13%). Velika je tudi razlika v stopnji registrirane brezposelnosti med pretežno ruralnimi regijami, v katerih znaša stopnja registrirane brezposelnosti v povprečju 14,3% in pretežno urbano Osrednjeslovensko regijo, v kateri je stopnja registrirane brezposelnosti 11,1 %. Stopnja registrirane brezposelnosti se je do nastopa gospodarske krize leta 2008 zmanjševala, od tega leta dalje pa se spet povečuje.

Preglednica 21: Stopnja registrirane brezposelnosti glede na stopnjo urbanizacije ob koncu posameznih koledarskih let

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
SLOVENIJA	10,2	8,6	7,3	7,0	10,3	11,8	12,1	13,0
Pretežno urbane regije	7,6	6,6	5,6	5,0	7,6	9,7	10,0	11,1
Vmesne regije	9,5	7,9	6,8	6,6	9,4	10,8	11,2	12,0
Pretežno ruralne regije	11,2	9,4	8,1	7,8	11,6	13,0	13,1	14,3

Vir podatkov: SURS, stopnja registrirane brezposelnosti

[97] *Kakovost življenja, Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana, 2012*

Vir: SURS, Interaktivni statistični atlas Slovenije

Slika 10: Prikaz stopnje registrirane brezposelnosti po slovenskih regijah za leta 2007, 2009 in 2011 (v %)

Indeks »Ljudje na meji revščine ali socialne izključenosti glede na stopnjo urbanizacije« kaže delež oseb od celotne populacije z razpoložljivim dohodkom pod 60 % nacionalnega uravnoteženega povprečja. Glede na podatke v časovnem obdobju od leta 2005 do leta 2011 lahko sklepamo, da stopnja urbanizacije območja pomembno vpliva na delež prebivalcev, ki so na meji revščine ali socialne izključenosti. V skladu s to ugotovitvijo lahko sklepamo, da je delež prebivalcev na meji revščine ali socialne izključenosti na evropskem kot tudi na slovenskem podeželju večji kot v urbanem okolju. Podatki nam kažejo tudi to, da se je delež prebivalcev na meji revščine ali socialne izključenosti tako v Evropi kot tudi v Sloveniji do leta 2008 v povprečju nekoliko zmanjševal, po letu 2008 pa se je z nastopom gospodarske krize v povprečju začel povečevati in je v letu 2011 že dosegel v povprečju višjo stopnjo kot leta 2005.

Podatki za Slovenijo kažejo, da je glede na evropsko povprečje indeks ljudi na meji revščine ali socialne izključenosti relativno nizek in se lahko primerja s srednjeevropskimi državami, prav tako pa so v Sloveniji razlike v vrednosti indeksa med gosto in redko poseljenimi območji relativno manjše od razlik na ravni Evrope, iz česar bi posredno lahko sklepali da v Sloveniji kakovost življenja na podeželju ne odstopa bistveno od kakovosti življenja v mestu.

Preglednica 22: indeks »Ljudje na meji revščine ali socialne izključenosti glede na raven urbanizacije«

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Gosto poseljena območja							
EU (27 držav)	23,7	23,3	22,9	22,3	21,8	22,5	23,3
EU (15 držav)	21,5	21,9	21,9	21,9	21,5	22,2	23,1
Nove države članice (12 držav)	-	-	28,1	24,5	23,5	23,9	24,1
Slovenija	17,3	14,8	15,1	17,6	15,4	16,8	18,3
Srednje urbanizirana območja							
EU (27 držav)	21,2	21,4	20,7	20,1	19,8	20,2	21,0
EU (15 držav)	19,3	20,0	19,8	19,3	19,2	19,7	20,5
Nove države članice (12 držav)	-	-	29,4	26,5	25,2	24,5	24,8
Slovenija	17,4	16,1	15,6	17,3	16,4	17,3	18,5
Redko poseljena območja							
EU (27 držav)	33,2	32,5	31,3	29,8	29,5	29,0	29,3
EU (15 držav)	23,4	23,9	23,9	23,5	23,8	23,4	24,0
Nove države članice (12 držav)	-	-	41,7	38,6	37,5	37,7	37,1
Slovenija	19,7	18,5	19,0	19,7	18,4	19,8	20,3

Vir: EUROSTAT http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/income_social_inclusion_living_conditions/data/database

3.2.5.3 Javno zdravje

Glede na podatke Raziskave o kakovosti zdravstvenih sistemov držav Evropske skupnosti (Euro Health Consumer Index 2012[98]) Slovenija v letu 2012 na lestvici zaseda 19. mesto od 34 držav. V okviru raziskave je za določitev indeksa EHCI obravnavanih 6 ocenjevalnih skupin: pacientove pravice in informiranost, informacijska tehnologija v zdravstvu, čakalne dobe, rezultati zdravljenja, vrsta in obseg zdravstvenih storitev ter področje farmacije. Zraven držav članic EU raziskava vključuje tudi Švico in Norveško ter Albanijo, Hrvaško, Makedonijo, Srbijo in Islandijo. Prvo mesto zaseda Nizozemska, za primerjavo pa lahko navedemo, da sta pred nami med drugim tudi Hrvaška in Estonija.

[98] Euro Health Consumer Index 2012, http://www.healthpowerhouse.com/index.php?Itemid=55

Za državo s srednjim prihodkom zagotavlja slovensko zdravstveno varstvo dober dostop do zdravstva, kljub temu pa je bilo ocenjeno, da je Slovenija zmanjšala dostop do zdravstvenega varstva, tako časovno (zaradi daljših čakalnih dob) kot tudi s paketi storitev, ki jih nudi prebivalcem. Točke, ki v okviru indeksa vzbujajo posebno zaskrbljenost so: daljše čakalne dobe za drage kirurške posege, vedno večji obseg samoplačniških zdravstvenih storitev, pomanjkanje izboljšav ter vse slabši dostop do novih vrst medicine.

Poročilo Neenakosti v zdravju v Sloveniji[99] prikazuje neenakosti v zdravju med posameznimi skupinami prebivalcev znotraj Slovenije, prikazane pa so tudi nekatere primerjave med Slovenijo in državami EU.
Primerjave z drugimi državami kažejo:

- da je bila v Sloveniji starostno standardizirana stopnja umrljivosti 680 na 100.000 prebivalcev (kar je nekoliko slabše od povprečja EU), pri čemer obstaja pomembna razlika med prebivalci iz skupin občin z najvišjo in najnižjo osnovo za dohodnino na prebivalca;
- da se Slovenija po umrljivosti dojenčkov v EU uvršča v skupino držav z najnižjo umrljivostjo, da pa je umrljivost dojenčkov pri materah z največ osnovnošol. izobrazbo 2,6-krat večja kot pri materah z vsaj višješolsko izobrazbo;
- da se po umrljivosti zaradi poškodb Slovenija uvršča v srednjo tretjino držav EU, pri čemer v Sloveniji obstaja pomembna razlika med skupinama občin z najvišjo in najnižjo osnovo za dohodnino na prebivalca (poškodbe so pomemben razlog za prezgodnjo umrljivost v Sloveniji).

Analize so pokazale, da v Sloveniji socialno-ekonomski pogoji pomembno vplivajo na življenjske navade prebivalcev:

- otroci v revnejših družinah uživajo manj sadja in zelenjave in so manj pogosto telesno dejavni;
- delež prekomerno hranjenih in debelih odraslih je večji med prebivalci z nizkim socialno-ekonomskim položajem;
- pri obeh spolih je delež kadilcev večji v skupini prebivalcev s poklicno, z osnovno ali nižjo izobrazbo.

V Sloveniji obstajajo med različnimi socialno-ekonomskimi skupinami prebivalcev pomembne razlike v obolevnosti:

- Pogostost arterijske hipertenzije in bolezni srca je v starostni skupini 45-64 let največja v skupini prebivalcev z najnižjo stopnjo izobrazbe.
- V ekonomsko prikrajšani severovzhodni Sloveniji je tveganje za pojavnost raka glave in vratu pri moških večje kot v bolj razvitem osrednjem in zahodnem delu države. Nasprotno pa je tveganje za pojav malignega melanoma in raka dojke večje pri ženskah v ekonomsko privilegiranih območjih osrednje in zahodne Slovenije.
- Depresija in skeletno-mišične težave so manj pogoste pri bolj izobraženih prebivalcih Slovenije.

Navedene razlike med različnimi skupinami prebivalcev vplivajo tudi na pričakovano trajanje življenja oz. na umrljivost.

- 30-letni moški z visoko izobrazbo lahko pričakuje 7,3 leta daljše življenje kot moški z nizko izobrazbo in 4,3 leta krajše življenje kot 30-letna ženska z visoko izobrazbo, pa tudi 1,8 leta krajše življenje kot taka z nizko izobrazbo.
- Stopnja umrljivosti prebivalcev iz skupine občin z nizko osnovo za dohodnino na prebivalca je pomembno večja kot v skupini občin z visoko osnovo za dohodnino na prebivalca. Vrzel v umrljivosti je pri moških večja kot pri ženskah. Podobno velja tudi za prezgodnjo umrljivost pri obeh spolih zaradi jetrne ciroze ter za umrljivost moških zaradi samomora in zaradi poškodb v prometu.

Podrobnejših regionalnih analiz ni na voljo, izdelane in javno dostopne so le analize za Pomursko regijo in za mariborsko regijo. Poročilo o neenakosti v zdravju v Pomurski regiji[100] govori tudi o tem, da je pričakovana življenjska doba v najmanj razvitih slovenskih regijah za tri leta krajša kot v osrednji Sloveniji. Korelacijski koeficient med dohodki in pričakovano dolžino življenja v slovenskih občinah je 0,7, kar kaže na močno povezanost. Stopnja povezanosti med pričakovano življenjsko dobo in izobrazbo je sicer nekoliko nižja, vendar še vedno statistično pomembna. Te povezanosti socialnoekonomskega statusa z zdravjem ne moremo pojasniti zgolj z različno dostopnostjo zdravstvene oskrbe, temveč je odvisna tudi od vedenjskih in okoljskih dejavnikov: pripadniki nižjih slojev so bolj podvrženi zdravju škodljivemu vedenju, izpostavljeni so večjim okoljskim tveganjem in so bolj dovzetni za neugodne družbene dejavnike, ki negativno vplivajo na zdravje (stres, brezposelnost ali pomanjkanje socialne podpore).

[99] Neenakosti v zdravju v Sloveniji, Inštitut za varovanje zdravja, 2011

[100] *Strategija za krepitev zdravja in akcijski načrt za zmanjševanje neenakosti v zdravju v pomurski regiji, Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota, Murska Sobota, 2005*

Po podatkih Ankete o zdravju in zdravstvenem varstvu 2007[101], ki jo je izvedel Inštitut za varovanje zdravja RS, sta skoraj dve tretjini (61,8 %) prebivalcev Slovenije, starih 15 let in več, ocenili svoje splošno zdravstveno stanje kot dobro ali zelo dobro, 27,1 % pa ga je ocenilo kot srednje dobro. Moški imajo o svojem splošnem zdravstvenem stanju nekoliko boljše mnenje kot ženske o svojem. Starejši prebivalci Slovenije so v letu 2007 svoje splošno zdravstveno stanje ocenili slabše kot mlajši prebivalci. Tako je med osebami v starosti od 15 do 24 let svoje zdravstveno stanje v navedenem letu ocenilo kot dobro ali zelo dobro 87,9 % oseb, med osebami v starosti nad 75 let pa je svoje splošno zdravstveno stanje ocenilo kot dobro ali zelo dobro 24 % oseb. Iz rezultatov navedenih študij lahko sklepamo, da je zdravstveno stanje prebivalcev v Sloveniji dobro, prav tako je relativno dobra kakovost zdravstvenih storitev, kljub temu pa trendi od nastopa gospodarske krize dalje kažejo na slabšanje nivoja zdravstvenih storitev.

V nadaljevanju podajamo nekaj zaključkov študij, ki odpirajo nekatere najbolj pereče regionalne probleme na področju javnega zdravja. Po podatkih Zavoda za zdravstveno varstvo Maribor[102] tako v Evropi kot v Sloveniji, posebno pa še v Regiji Maribor obstajajo razlike med revnejšimi in premožnejšimi. Neenakosti se odražajo na zdravju. Ugotovljeno je bilo, da se prebivalstvo v regiji Maribor hitreje stara kot v slovenskem povprečju. Dejavniki vedenjskega sloga kot so kajenje tobaka, tvegano pitje alkohola, nezdravo prehranjevanje, telesna nedejavnost ter stres so prisotni tako pri mladih, kot tudi pri odrasli populaciji mariborske regije. Vodilna »droga« pri mladih v regiji je še vedno po razširjenosti in sprejetosti alkohol. Podatki CINDI Slo kažejo, da je stanje v regiji Maribor, kar zadeva koronarno ogroženost, nekoliko slabše v primerjavi s slovenskim povprečjem. Več je tveganega pitja alkohola, prekomerne prehranjenosti in debelosti. Zlasti pa je stanje pereče na področju zvišanega krvnega holesterola in telesne nedejavnosti.

Medregijske neenakosti v zdravju so povezane z razlikami v zdravstvenem stanju prebivalstva. Ker je Pomurje gospodarsko najmanj razvita regija v Sloveniji in ima najslabše zdravstvene kazalce, lahko prebivalce pomurske regije v primerjavi s prebivalci osrednje Slovenije na splošno označimo kot ranljivo skupino. Podatki za Pomursko regijo[103] kažejo neenakosti med regijami glede pričakovane življenjske dobe, obolevnosti in umrljivosti. V Pomurju je pričakovana življenjska doba ob rojstvu krajša za 3 leta pri moških in 2 leti pri ženskah od slovenskega povprečja. Tudi debelost, sladkorna bolezen, ishemična bolezen srca in cerebrovaskularne bolezni so pogostejše v pomurski regiji. Rezultati raziskave kažejo, da je pri odraslih prebivalcih v Pomurju povečano tveganje za razvoj nenalezljivih bolezni. Razširjenost stresa, kajenja, nezdrave prehrane in nezadostna telesna dejavnost presegajo slovensko povprečje.

3.2.6 Kulturna dediščina

Ključne ugotovitve:

- V Sloveniji je več kot 31.000 enot nepremične kulturne dediščine. Pomembna je tudi živa kulturna dediščina, ki je evidentirana v posebnem registru.
- Vzdrževanje in obnova objektov kulturne dediščine sta stroškovno zahtevna, vanju se vključuje vse več deležnikov.
- Varovanje kulturne dediščine je dobro organizirano in vključeno v postopke pridobivanja dovoljenj.
- Živa kulturna dediščina je pomemben dejavnik kakovosti življenja na podeželju.

V registru nepremične kulturne dediščine[104] je zavedeno več kot 31.000 enot nepremične kulturne dediščine (RKD, na dan 11. 3. 2011 je bilo zavedeno 31.483 objektov nepremične kulturne dediščine), od tega več kot 70% enot predstavljajo stavbe. V register niso posebej vpisane vse tradicionalne stavbe v območjih kulturne dediščine, ki tvorijo vzorec zavarovanega tradicionalnega okolja. Poleg stavb so zvrsti nepremične dediščine naslednje: arheološka najdišča, parki in vrtovi, stavbe s parki in vrtovi, spominski objekti in kraji, drugi objekti in naprave, naselja in njihovi deli, kulturna krajina in ostalo. Varstvo kulturne dediščine je opredeljeno v strokovnih podlagah za varstvo kulturne dediščine, ki so obvezna sestavina občinskih prostorskih planov in državnega prostorskega plana ter v aktih o razglasitvi kulturnih spomenikov lokalnega ali državnega pomena.

Kulturna dediščina je torej varovana hierarhično na več ravneh. Varstveni koncept celostnega ohranjanja kulturne dediščine, ki ga uspešno razvija Svet Evrope od sedemdesetih let 20. stoletja naprej, predstavlja vzajemni proces

[101] *Publikacija Zdravje in zdravstveno varstvo v Sloveniji, IVZRS, SURS, Ljubljana, marec 2009*
[102] *Osnutek strategije za zmanjšanje neenakosti v zdravju s pomočjo krepitve zdravja v regiji Maribor, ZZV Maribor, Maribor, 2010*
[103] *Strategija za krepitev zdravja in akcijski načrt za zmanjševanje neenakosti v zdravju v pomurski regiji, ZZV Murska Sobota, 2005*
[104] *Ministrstvo za kulturo, Register nepremične kulturne dediščine* http://rkd.situla.org/

načrtovanja in izvedbe varstvenih ukrepov s pomočjo različnih, sinergijsko delujočih deležnikov (od lastnikov, zainteresirane javnosti, lokalnih skupnosti do državnih oblasti. Bistveno je usklajeno delovanje vseh področij, katerih delovanje bi potencialno lahko imelo vpliv na kulturno dediščino, predvsem: urejanje prostora, varstvo okolja in ohranjanje narave, kmetijstvo, varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, graditve, stanovanjsko in komunalno gospodarstvo, turizem, raziskovanje, informacijska družba, vzgoja, izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje. Posamezen objekt kulturne dediščine je lahko zavarovan kot stavba ali tudi kot del širšega območja, torej v okviru drugih zvrsti kulturne dediščine, npr. stavbe s parki ali z vrtovi, spominski objekti in kraji, drugi objekti in naprave, naselja in njihovi deli. S tega vidika je pomembno ozaveščanje lastnikov in upravnikov objektov v smislu poznavanja objektov kulturne dediščine in ravnanju z njimi; predvsem je to pomembno v luči vzdrževalnih del in posegov zaradi prilagajanja sodobnim bivalnim standardom. Kljub razvitemu konceptu varovanja kulturne dediščine na več ravneh in osveščanja lastnikov kulturne dediščine o pomenu kulturne dediščine, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije opozarja na neizvajanje oz. neustrezno izvajanje celotnega varstva kulturne dediščine, kar se odraža v stanju dediščine pri nas.

Poleg stavb je ogrožena tudi druga kulturna dediščina, predvsem naselja in njihovi deli, kulturna krajina ter arheološka najdišča, ki se lahko pri posegih v prostor zavedno ali nezavedno poškodujejo tudi s kmetijsko dejavnostjo. Sodobni principi varstva kulturne dediščine razumejo varstvo dediščine zelo široko, dediščina je postala, ne samo kulturna nosilka narodnostnih, estetskih in verskih vrednot, temveč pomembna ekonomska, prostorska in družbena kategorija, ki zagotavlja občutek lastne identitete, lahko je spodbujevalec trajnostnega razvoja in kulturnega turizma. V primerjavi s tradicionalnim se v sodobnem varstvu kulturne dediščine širi tudi obseg sodelujočih (od stroke, lokalnih skupnosti do civilne družbe) tako pri raziskovanju, neposrednih posegih na stavbah, odločanju in iskanju najustreznejših rešitev kot pri upravljanju z dediščino. Poleg nepremične kulturne dediščine pa vedno bolj pridobiva na pomenu tudi živa kulturna dediščina - prakse, predstavitve, izrazi, znanja, veščine, in z njimi povezane premičnine in kulturni prostori (kjer se ta dediščina predstavlja ali izraža), ki jih skupnosti, skupine in včasih tudi posamezniki prenašajo iz roda v rod in jih nenehno poustvarjajo kot odziv na svoje okolje, naravo in zgodovino. Register žive kulturne dediščine je osrednja zbirka podatkov o živi dediščini. Kulturna dediščina v vseh oblikah prispeva tudi h kulturni raznolikosti, ki je opredeljena v Deklaraciji o kulturni raznolikosti (Universal Declaration on Cultural Diversity, UNESCO, 2002).

Ni natančnejših statističnih podatkov o stanju (npr. vzdrževanosti, ohranjenosti) trendih obnavljanja objektov kulturne dediščine. V preteklem programskem obdobju 2007-2013 je bilo obnovljeno večje število objektov kulturne dediščine s pomočjo sredstev Programa razvoja podeželja (PRP) 2007-2013 in sredstev Operativnega programa za krepitev regionalnih razvojnih potencialov (OP RR) 2007-2013. PRP 2007-2013 je sredstva namenjal za kulturno dediščino na podeželju, in sicer za obnovo objektov kulturne dediščine (80 od 92 vlog, odobrenih do konca leta 2011), muzeje na prostem, ekomuzeje, prostore za postavitev stalnih razstav etnološke dediščine, ter za ureditev in izgradnjo tematskih poti, ki povezujejo naravne in kulturne znamenitosti določenega območja[105]. OP RR pa je bil namenjen obnovi objektov kulturne dediščine v državni lasti in lasti občin; do konca leta 2011 so bili potrjeni 4 projekti obnove dediščine v lasti občin, skupno pa je bilo obnovljenih 15 objektov kulturne dediščine[106].

[105] *Poročilo o napredku v okviru Programa razvoja podeželja Republike Slovenije 2007-2013 za leto 2011, MKO, junij 2012*

[106] *Letno poročilo 2011 o izvajanju Operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007 – 2013, Ministrstvo RS za gospodarski razvoj in tehnologijo, Ljubljana, 1. oktober 2012*

4. Opis razvoja stanja okolja brez izvedbe plana

4.1 Biotska raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo

Razvoj stanja biotske raznovrstnosti, živalstva in rastlinstva je zelo težko napovedati iz več razlogov:

- podatki o trendih biotske raznovrstnosti in stanju varovanih območij sistematično zbirajo šele krajši čas,
- učinki so vidni s časovnim zamikom, poleg tega je težko najti jasen vzrok za določen trend,
- gospodarska kriza bo verjetno trajala še nekaj časa in je zato težko opredeliti pritiske na naravno okolje.

Glede na trenutno stanje, trende in socialno-ekonomsko situacijo lahko o bodočih trendih le sklepamo in predvidevanja podajamo v nadaljevanju. Pritisk pozidave na naravno okolje se je zmanjšal in bo ostal na sedanji ravni ali se celo še naprej zmanjševal. Lahko pride do povečane obdelave kmetijskih zemljišč - v bližini naselij, lahko pa tudi v širši okolici. Pričakujemo namreč lahko, da se bodo kmetovanja ali vsaj vrtnarjenja lotili tudi tisti prebivalci, ki do sedaj niso vrtnarili ali kmetovali, a se bodo tega lotili zaradi slabe socialno-ekonomske situacije. Posledica je lahko povečana stopnja samooskrbnega kmetijstva, intenzivnejša kmetijska proizvodnja in posledično zmanjšanje zaraščanja ter intenzifikacija obdelave nekaterih kmetijskih zemljišč. Možno je, da bo število škodnih primerov zaradi živali zavarovanih vrst s povečevanjem obdelave naraščalo.

Ohranjeno naravno okolje bo v zavesti ljudi vse pomembnejše, povezano s kakovostjo življenja in lokalno identiteto. Možno je, da bo prišlo do novih pobud za varovanje narave, a ne nujno v obliki zavarovanih območij, ampak mehkejših oblik, npr. dogovorjenih režimov rabe.

Prišlo bo do ukrepov za spodbujanje prehranske varnosti in skrajšanja oskrbnih verig, kar bo pripomoglo k ohranitvi kmetovanja. Obenem se povečuje osveščenost o varni hrani, ekološkem kmetovanju in shemah kakovosti, kar lahko pripomore k ohranjanju ekstenzivne kmetijske proizvodnje in s tem k ohranjanju krajine ter rastlinskih in živalskih vrst, vezanih na ekstenzivno obdelano kmetijsko krajino. Združevanje kmetij ter komasacije vodijo v združevanje lastniških enot in posledično zmanjšanje mozaičnosti obdelave. Trenda sta majhna in vsaj srednjeročno ne bosta vplivala na mozaičnost krajine.

Nadaljevalo se bo trajnostno gospodarjenje z gozdovi, v prihodnjih letih pa bo potekala tudi intenzivna sanacija gozdov, ki jih je februarja 2014 zlasti v Zahodni Sloveniji prizadel žledolom in snegolom. Pri tem lahko pride do povečanja delovnih nesreč in nestrokovne izvedbe del, saj bodo zaradi velikega obsega del v gozdu pri tem sodelovali tudi ljudje z izobrazbo, hitro pridobljeno za ta namen in z malo izkušnjami s spravilom lesa. Na splošno, zlasti pa na območjih opisane naravne nesreče se pojavlja tveganje, da bo vedno več kršitev, saj lahko gospodarska kriza in nujnost ukrepanja za sanacijo žledoloma in snegoloma spodbudi večje izkoriščanje gozdov pri malih lastnikih gozdov - zlasti tistih, ki do sedaj svojih gozdov skorajda niso izkoriščali (npr. le za lastne potrebe).

Pričelo se bo vrednotiti ekosistemske storitve, zlasti v okviru presoj in celovitih presoj, saj lahko postanejo eden od kriterijev za izbor alternativnih možnosti. Obenem se bodo pričeli obračunavati stroški in uvajati plačila za ekosistemske storitve. Strategija EU za ohranitev biotske raznovrstnosti do leta 2020 poudarja vzpostavitev zelene infrastrukture za ohranjanje ekosistemov in njihovih storitev, zato bo zelena infrastruktura verjetno počasi vključena v sisteme načrtovanja (tako prostorskega kot programskega) in presojanja vplivov.

4.2 Tla

Pričakujemo lahko, da se bo vnos gnojil še naprej zmanjševal, a v veliko manjšem obsegu kot v zadnjih 20 letih. Predvidevamo, da bo s pomočjo kmetijske in politike prostorskega načrtovanja prišlo do večjega upoštevanja talnega števila, izdelave gnojilnih načrtov in posledično čim večje prilagoditve izbora poljščin na dane razmere.

Za zadnjih 15-20 let je bila značilna pozidava kmetijskih zemljišč, zlasti lahko dostopnih zemljišč v bližini večjih naselij. Trend se je upočasnil zaradi spreminjanja izvajanja zakonodaje o kmetijskih zemljiščih, prostorskem načrtovanju in

varstvu okolja, predvsem pa zaradi gospodarske krize, ki je upočasnila oziroma skoraj zaustavila investicije. Glede na to, da je v prostorskih aktih občin že večje število zemljišč, ki jim je bila spremenjena namembnost, niso pa še pozidana, ampak so večinoma še vedno v kmetijski rabi, lahko pričakujemo nadaljevanje pozidave v primeru prenehanja gospodarske krize. Kljub temu bo trend pozidave verjetno veliko manjši, saj je na razpolago omejen obseg takih zemljišč. Poleg tega pa bodo predlogi za spremembo namembnosti zemljišč v prostorskih aktih občin predvidoma veliko manjšega obsega, saj so na voljo jasni zgledi številnih investicij, ki so se izkazale za manj učinkovite in donosne (predvsem poslovne cone), kot je bilo pričakovano.

Kmetovanje bo treba tudi lokalno prilagoditi lokalnim razmeram ter podnebnim spremembam. Na poplavnih območjih lahko ob večjih poplavah pride do onesnaženja tal, zato lahko postanejo neprimerna za določen tip kmetijske proizvodnje (zelenjadarstvo, ekološko kmetijstvo).

Z erozijo bo še naprej prihajalo do izgub prsti, a bodo zaradi podnebnih sprememb verjetno stopila v ospredje tveganja za plazove na kmetijskih zemljiščih. Za zmanjšanje tega tveganja bo treba uporabljati določene kmetijske prakse ali določen tip kmetijske proizvodnje.

4.3 Vode

Prihodnji trendi so odvisni od mnogih dejavnikov, ki lahko tako pozitivno kot negativno vplivajo na bodoče trende brez izvedbe Programa razvoja podeželja, kot so: tržni dejavniki, nove politike, zakoni, uredbe ter ekonomske spodbude (subvencije), drugi že sprejeti plani/programi/projekti ter podnebne spremembe.

Na scopingu za pripravo okoljskega poročila za Program razvoja podeželja 2014-2020 (11.4.2013) je bilo opozorjeno, da okoljski cilj Dobro kemijsko stanje do leta 2015 ne bo dosežen za vodna telesa podzemne vode Savinjsko, Dravsko in Mursko kotlino zaradi čezmerne obremenjenosti z nitrati in pesticidi ter njihovimi razgradnimi produkti.

Pri problematiki onesnaženosti pitne vode z mikroorganizmi, kar kaže na fekalno onesnaženje, je z Operativnim programom odvajanja in čiščenja komunalne odpadne vode (za obdobje od 2005 do 2017) potrebno zgraditi komunalne čistilne naprave s pripadajočim kanalizacijskim omrežjem za določene aglomeracije, ter zagotavljati ustrezno zbiranje, odvajanje in čiščenje komunalnih odpadnih vod do konca leta 2015 oziroma do konca leta 2017 za odvajanje in čiščenje v malih komunalnih čistilnih napravah za posamezne stavbe. Zaradi tega pričakujemo izboljšanje stanja pitne vode, vendar opozarjamo, da je ustrezna pitna voda odvisna tudi od ustreznega vodovodnega sistema.

Glede na vse pogostejše razprave o učinku podnebnih sprememb na stanje voda v Sloveniji ter vpliv na kmetijstvo, se v nadaljevanju osredotočamo predvsem na vodno bilanco in ugotovitve projekta CC Waters[107], ki obravnava vplive kmetijstva na vodne vire dve ravninskih območij v Sloveniji v povezavi z klimatskimi spremembami.

4.3.1.1 Vodna bilanca

Po zadnje dostopnih podatkih ARSO in študije Vodna bilanca Slovenije 1971 - 2000[108] ima Slovenija vode zaenkrat še dovolj, vendar podatki nakazujejo, da se količina vode v Sloveniji zmanjšuje, kar se v večini sklada z napovedanimi podnebnimi spremembami. Študije podnebnih sprememb namreč napovedujejo za območje Slovenije precejšnje zmanjševanje povprečne količine padavin in posledično vode v vodotokih. Količine se zmanjšujejo, spreminja se časovna in geografska razporeditev vode. Iz vseh dostopnih podatkov je možno razbrati, da ima v povprečju Slovenija vode dovolj, v nekaterih mesecih pa lahko pride do pomanjkanja. Gre za sezonsko razporeditev. Najbolj velja ta grožnja za pozno poletje v jugozahodu in severovzhodu Slovenije, ko ob izostanku padavin in visokih temperaturah ob meteorološki in kmetijski suši nastopi tudi hidrološka suša. Nakazane spremembe padavinskega režima, trajanja snežne odeje, glede na nadmorsko višino, v povezavi s temperaturami zraka, se seštevajo in poudarjeno odražajo v

[107] VIR: KIS, Šinkovec M., Vpliv kmetijstva na vodne vire Murske kotline v tem stoletju, predstavitev, November 2011 (URL naslov: ftp://ftp.pedon.kis.si/ZOTERO-CTO-Public/PPT/Predstavitev_ccWaters_PosvetGeologov2011.pdf, april 2013)

[108] Vodna bilanca Slovenije 1971-2000 = Water balance of Slovenia 1971–2000 / [avtorji besedil Marjan Bat … [et al.] ; urednik Peter Frantar ; kartografija Mojca Dolinar, Peter Frantar, Jerneja Fridl ; prevod Prevajalska agencija Alkemist ; fotografije so prispevali Peter Frantar … et al.]. – Ljubljana : Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija Republike Slovenije za okolje, 2008 (URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/vodna%20bilanca/vodna_bilanca.html, april 2013)

pretočnih režimih. Posledično lahko pride do tega, da bo spomladi in poleti, ko jo najbolj potrebujemo, vode vedno manj, jeseni, ko imamo že tako najbolj pogoste poplave, pa vedno več.

Slovenske pokrajine se glede na količino razpoložljive vode zelo razlikujejo. Pri specifičnih odtokih so razmerja med najbolj in najmanj vodnatimi porečji celo 1 : 10 in več. V splošnem so te razlike ena od značilnosti raznolikosti Slovenije. Med spremembami, ki so povezane z razpoložljivo vodo, omenimo pogostejše težave pri oskrbi s pitno vodo. Potrebe po njej najbolj zaskrbljujoče naraščajo v slovenskem Primorju, do občasnih motenj pa prihaja najbolj pogosto v subpanonskih gričevjih. V takih primerih lahko pride celo do dovoza pitne vode, kar pa ni trajna rešitev.

4.3.1.2 Projekt – CC WaterS, EU Interreg projekt, Projekt 17014

Omenjeni projekt se je izvajal med leti 2009 in 2012, namen pa je bil razvijanje metode za oceno izpiranja dušika in ostankov fitofarmacevtskih sredstev v podzemne vode na območju Ljubljanskega polja in Murske kotline ter projekcije z upoštevanjem podnebnih sprememb. Pomembni zaključki projekta so bili, da primerjava vpliva klimatskih sprememb za obdobje 2021-2050 kaže, da ta ne bo izrazit in bo občutljivost območja za izpiranje onesnažil (nitrati in FFS) iz kmetijske dejavnosti ostala v istih okvirih. Na osnovi primerjave rezultatov modeliranja sorodnih substanc in primerjave rezultatov uradnih scenarijev se lahko utemeljeno pričakuje, da[109]:

- Podnebne spremembe ne bodo vplivale na spremembo ranljivosti območja zaradi izpiranja;
- večja temperatura bo vplivala na hitrejšo razgradnjo fitofarmacevtskih sredstev (v nadaljevanju FFS);
- večji vodno bilančni presežek (dvig količin padavin), večja mobilnost;
- predvidevanje, da bodo spremembe nekoliko zmanjšale tveganje za izpiranje ostankov FFS, a bo obseg primerljiv s sedanjimi razmerami.

4.4 Podnebni dejavniki

Po mnenju klimatologov se bodo spremembe podnebja nadaljevale še izraziteje kot v zadnjih desetletjih. V obdobju od 2001 do 2030 se bodo v Sloveniji temperature zraka predvidoma povečale za 0,5 °C do 2,5 °C (Bergant in Kajfež - Bogataj, 2004). Manj zanesljive so napovedi spremembe povprečne količine padavin, razpon je od + 10 % do – 30 % ob enaki spremembi variance in verjetnosti pojava padavin. Spremembe podnebja v Sloveniji bodo vplivale na neživi in živi svet ter človeka, še posebej pa na kmetijstvo in rastlinsko pridelavo (Bergant in sod., 2004). Najverjetneje bodo posledice podnebnih sprememb najprej opazne na vodni bilanci tal, saj se število držav, ki jih prizadeva pomanjkanje vode, povečuje. Po vsem svetu se v zadnjih letih pojavljajo izjemno katastrofalne suše z močno intenzivnostjo in dolgim trajanjem (UNESCO, 2003). Računamo lahko, da bodo s podnebnimi spremembami naraščale potrebe po zvišanju kakovostnih vodnih virov za oskrbo kmetijstva z vodo (Döll, 2002).

Obstajajo različni scenariji podnebnih sprememb in njihovega vpliva na klimatološke parametre. Ker je na določenih območjih v Sloveniji v poletnih mesecih za nemoten razvoj nekaterih kmetijskih rastlin tla že treba namakati, nas zanima, kako naj bi predvidene podnebne spremembe T in RR vplivale na prostorsko porazdelitev območij z možnim primanjkljajem vode v tleh (PP). Tako bodo ob podnebnih spremembah najranljivejša tista območja v Sloveniji, ki so že danes problematična s stališča preskrbe s pitno vodo oziroma so izpostavljena suši. Zaradi povečevanja temperature zraka in možne večje pogostosti sušnih obdobij lahko pričakujemo povečanje porabe vode končnih uporabnikov in poslabšanje razmer pri oskrbi z vodo[110].

V sklopu izvajanja poplavne direktive se je za območje Slovenije pripravilo tudi analizo območij pomembnejšega vpliva poplav. Tako je bilo v Sloveniji opredeljenih 61 območij pomembnega vpliva poplav, ki se prostorsko razprostirajo na 47 km2, na njih prebiva približno 130.000 prebivalcev, na njih se nahaja približno 23000 stavb, približno 1.500 enot kulturne dediščine in približno 17.000 poslovnih subjektov. Na MOP ocenjujejo, da bi za izvedbo aktivnosti po poplavni direktivi in za izvajanje tako gradbenih kot tudi negradbenih ukrepov obvladovanja poplavne ogroženosti na najbolj perečih in kritičnih območjih v Republiki Sloveniji potrebovali približno 600 mio EUR111.

---

[109] *VIR: KIS, Šinkovec M., Vpliv kmetijstva na vodne vire Murske kotline v tem stoletju, predstavitev, November 2011 (URL naslov: ftp://ftp.pedon.kis.si/ZOTERO-CTO-Public/PPT/Predstavitev_ccWaters_PosvetGeologov2011.pdf, april 2013)*

[110] *vir: http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2005/susa_2004.pdf*

[111] *vir: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=523*

Za ta območja bodo do konca leta 2013 pripravljene karte poplavne nevarnosti in karte poplavne ogroženosti, s katerimi bodo podrobneje analizirana in ocenjena dejansko poplavno nevarnost in ogroženost na teh območjih. Do konca leta 2015 pa bo za reševanje poplavne ogroženosti na teh območjih pripravljen načrt za zmanjševanje poplavne ogroženosti112. Za območja Kraška Vas in Spodnji Duplek sta že sprejeta Državna prostorska načrta, ki urejata poplavno problematiko omenjenih območij. Za Vransko je sprejet Občinski prostorski načrt, ki predvideva ureditev suhih zadrževalnikov visokih voda Prapreče in Zaplanina. V pripravi so tudi Državni prostorski načrti za ureditev poplavne problematike območij Železniki, Ljubljana - jug, Dobrava - Brezje pri Dobrovi, Krška vas in Mihalovci. Poplavna ogroženost se bodo tudi brez izvedbe PRP zmanjševala, saj so na podlagi poplavne direktive predvideni ureditve in ukrepi za zmanjšanje in reševanje poplavne ogroženosti na območjih pomembnejšega vpliva poplav.

4.5 Prebivalstvo in zdravje ljudi (kakovost življenja)

Razvoj stanja oziroma bodoče trende je glede na sedanjo gospodarsko situacijo zelo težko napovedati. Napovedi kažejo, da bo gospodarska kriza še trajala in da bo tudi v primeru, da bo kmalu odpravljena, potrebno vsaj enako obdobje, torej vsaj 5 let, da bi se socialno-ekonomsko stanje izboljšalo. Na podlagi tega lahko sklepamo, da se bodo trenutni trendi nadaljevali, če ne bo večjih ukrepanj s programi ali spremembo politik. Pričakujemo torej lahko:

- Povečevanje stopnje brezposelnosti, zlasti med prebivalstvom z nižjo izobrazbo, verjetno tudi najbolj izobraženimi,
- Povečano brezposelnost med mladimi in podaljšanje časa od zaključka šolanja do prve zaposlitve,
- Odseljevanje, zlasti v druge države EU,
- Zniževanje kakovosti bivalnih razmer, saj bodo stroški vzdrževanja stanovanj postajali večje breme,
- Zmanjšano mobilnost in dostopnost storitev, zlasti na podeželju,
- Povečanje stopnje revščine; možno je, da bo stopnja revščine na podeželju v povprečju višja, v mestnih okoljih pa bodo razlike večje in lahko pride do ekstremnih primerov revščine,
- Povečevanje obdelave kmetijskih površin, zlasti za samooskrbno kmetijstvo in zlasti površin v okolici naselij, povečevanje deleža vrtov in sadovnjakov,
- zmanjšanje kakovosti oskrbe s pitno vodo iz manjših vodnih virov, torej zlasti na podeželju,
- Povečan pritisk na manjše vodne vire, predvsem za namakanje,
- Nadaljevanje slabšanja kakovosti in dostopnosti zdravstvenih storitev ter uvajanja novih vrst medicine,
- Povečanje števila delovnih nesreč,
- Slabšanje zdravja, predvsem bolezni, povezanih s stresom, in povečevanje odvisnosti. V mestih lahko pride do poslabšanja življenjskih navad zaradi visokih cen zdrave hrane in slabših bivalnih razmer.

4.6 Kulturna dediščina

Stanje na področju varovanja kulturne dediščine v prihodnosti je težko napovedati, predvsem zaradi trenutnih gospodarskih razmer. Ob tem je potrebno omeniti Izjavo o spodbujanju dediščine v času ekonomske recesije (European Heritage Heads Forum, Statement on the Heritage Stimulus in a time of Economic Recession, Vienna – Bratislava, 27. – 29. maj 2009), ki govori o tem, da je prav ohranjanje kulturne dediščine učinkovito sredstvo v spodbujanju ekonomske oživitve in zaposlovanja ter da je spodbujanje financiranja obnovitvenih posegov dejavno na vseh treh ravneh: ekonomski, okoljski, kot tudi družbeno-kulturni. V novem obdobju finančne krize v EU prihaja do velikih premikov tudi na področju kulture. Ministri EU, pristojni za kulturo, so februarja leta 2012 oblikovali Dekalog za kulturno Evropo, ki vsebuje deset tez, izmed katerih velja na tem mestu izpostaviti naslednje: promocijo dostopa za vsakogar do kulture in dediščine (4. teza), vzpostavitev dobrih praks donosnega upravljanja na področju trga umetnosti in kulturnih industrij (7. teza), konsolidacijo proračunov za kulturo, usklajenih s potrebami in željami Evropejcev – kot temeljno naložbo v prihodnost (10. teza).

Z gotovostjo lahko trdimo, da se bo nadaljeval trend povezovanja kulturne dediščine z drugimi aktivnostmi, zlasti s turizmom, usposabljanjem in promocijo trajnostnega razvoja, poleg tega bo verjetno še naprej naraščalo število vključenih deležnikov. Pri objektih v javni lasti bo verjetno naraščal spekter dejavnosti, ki se bodo odvijale v teh objektih, med zasebnimi lastniki pa bo verjetno več takih, ki bodo poskušali vzpostaviti turistično dejavnost, pa čeprav

[112] vir: http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/voda/porocilo_OPVP.pdf

v manjšem obsegu (npr. manjši zasebni muzej, delavnice povezane s tehnikami za ohranjanje dediščine). Pričakujemo lahko, da se bosta osveščenost in interes za ohranjanje kulturne dediščine še naprej povečevala.

Pričakujemo lahko, da bo obnova objektov kulturne dediščine upadla in da bo zaradi gospodarskih razmer in pomanjkanja sredstev vzdrževanje objektov omejeno na najnujnejša dela. Večje investicije v obnovo in prezentacijo objektov kulturne dediščine bodo verjetno v obliki javno-zasebnega partnerstva, predvsem v povezavi z razvojem turističnih kapacitet.

5. Pričakovani vplivi plana in vsebinjenje (scoping)

V tem poglavju so na podlagi ključnih ugotovitev iz stanja okolja, osnutka PRP 2014-2020 ter prikaza sedanjega stanja kazalcev iz stanja okolja in njihove predvidene vrednosti po izvedbi programa, opredeljeni vsi pričakovani vplivi programa. Vplivi so opredeljeni ne glede na njihov značaj ter oceno o tem ali so bistveni ali ne.

5.1 Vsebinjenje (scoping)

Ključna vloga scopinga je, da se določijo ključne teme, vprašanja oziroma elementi okolja, na katera lahko vpliva izvedba obravnavanega programa, v tem primeru PRP 2014-2020. Priprava okoljskega poročila za PRP 2014-2020 je dokaj specifična, saj gre za program, ki obsega zelo raznolika področja, od kmetijstva do kakovosti življenja na podeželju in je prostorsko usmerjen na podeželje, vendar bo dejansko izvajanje odvisno od upravičencev oziroma vlagateljev. Zato bo presojo sprejemljivosti nemogoče izvesti na način, ki je običajen pri planih in programih z jasno opredeljeno prostorsko dimenzijo.

Dne 11. aprila 2013 smo organizirali delavnico s posvetom kot javni scoping, na katero je bila povabljena strokovna javnost. Skozi predstavitev in odzive prisotnih pa so bile kot ključne teme prepoznane: vode/tla, biotska raznovrstnost, kakovost življenja ter kulturna dediščina. Opozorjeno je bilo, da je treba pri obravnavi okoljskih vsebin in vplivov je potrebno upoštevati regionalne razlike in na podlagi tega tudi podati primerna priporočila oziroma ukrepe. Sodelujoči so bili pozvani, naj kadarkoli sporočijo svoje pripombe in predloge glede vsebin, pristopa in sodelujočih institucij. Nekateri udeleženci so opozorili na dodatne študije (kulturna dediščina, podatki in analize o Natura območjih, področje voda, namakanje) in obljubili pomoč pri dostopu do le teh ter jih kasneje tudi posredovali.

Dne 22. in 23. maja 2013 so bile organizirane tri fokusne skupine z ožjo strokovno javnostjo. Skoraj istočasno so potekale tudi delavnice o oblikovanju ukrepov PRP 2014-2020, tako da je bila udeležba relativno majhna, vendar zelo konstruktivna. Skupni zaključki fokusnih skupin so:

- Med regijami in posameznimi območji so zelo velike razlike, npr. v nekaterih območjih (Posočje) mladi ostajajo na podeželju, ponekod pa se izseljujejo; kmetje v zavarovanih območjih v bližini urbanih središč, kot je Krajinski park Ljubljansko barje imajo čisto druge probleme (rekreacija, pritiski za pozidavo) kot v drugih zavarovanih območjih (zagotoviti dovolj dohodkov za preživetje).
- Odnos do podeželja se spreminja, ne le zaradi suburbanizacije, ampak verjetno tudi zato, ker v mestih ni zaposlitev, zdi se, da je obdelovanje zemlje (vključno z vrtnarjenjem) je v porastu. Ekonomski položaj vpliva tudi na zdravje, medsebojne odnose med prebivalci na podeželju in odnos do kulturne dediščine.
- Zaradi nejasne meje med podeželjem in urbanim okoljem je težko narediti natančnejše primerjave med življenjem na podeželju in v urbanem okolju, predvsem pa se Slovenije ne sme neposredno primerjati s starimi članicami EU.
- Pozornost je treba nameniti regionalnim razlikam in jih upoštevati pri oblikovanju ukrepov. Za uspešnost bo pomembna višina plačil, pa tudi informiranje in promocija med vsemi prebivalci na podeželju.
- Tradicija, lokalne značilnosti in živa kulturna dediščina so prepoznavni element slovenskega podeželja in priložnost tako za ohranjanje okolja kot za razvoj turizma; ob tem se je potrebno zavedati tudi potencialnih tveganj, saj so ne nazadnje lahko neustrezne tudi kulturno-turistične vsebine, če le-te niso v skladu s predpisanim varstvenim režimom (Izjava o izzivih in tveganjih dediščine in turizma, EHHF 2010). Na tem mestu pa je potrebno omeniti tudi, da pri vnosu novih (gospodarskih) vsebin v obnovljene objekte kulturne dediščine niso ustrezne samo turistične vsebine, temveč prav vse, ki so v skladu z vsakokratnim varstvenim režimom.
- Pri obravnavi področja voda naj se pitni vodi posveti posebna pozornost, ločeno od ostalih vidikov, saj je to pomemben vidik zdravja in kakovosti življenja na podeželju. Na področju odvajanja in čiščenja odpadnih voda zaostajamo za obveznostmi. Poleg tega naj se primerno obravnava gozdarstvo in njegova vloga pri razvoju podeželja.
- Prostorski akti pogosto niso razvojno naravnani, zato je ohranjanje starih vaških jeder težavnejše, velik je pritisk za pozidavo kmetijskih in gozdnih zemljišč, ki pa se je zaradi gospodarske krize že delno umiril. V prihodnje bo treba bolj upoštevati različne oblike degradiranih območij.
- Pri pripravi okoljskega poročila je treba zajeti tudi sušo kot enega od vidikov podnebnih sprememb.

Ključno je ovrednotiti verjetne pomembne vplive, ki so značilni za PRP 2014-2020, saj se je tako možno osredotočili na področja, kjer bo verjetno prišlo do največjih vplivov in kjer je največja možnost ukrepanja. Na podlagi scopinga so bili za natančnejšo obravnavo izbrani dejavniki okolja, ki so skupaj z utemeljitvami prikazani v spodnji preglednici.

Preglednica 23: Dejavniki okolja, pomembni za PRP 2014-2020

Dejavniki okolja	Podrobnejša obravnava	Utemeljitev
biotska raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo	Da	Velik del PRP 2014-2020 je ciljno naravnan v ohranjanje biotske raznovrstnosti, živalstva in rastlinstva. Ukrepi, namenjeni spodbujanju konkurenčnosti kmetijstva, pa imajo lahko negativen vpliv na biotsko raznovrstnost. Zato bo to eno od prednostnih področij.
tla	Da	Nekateri ukrepi PRP 2014-2020 so ciljno usmerjeni v ohranjanje kakovosti tal in zmanjševanje vplivov nanje. Ukrepi, ki podpirajo večje investicije, pa imajo lahko negativen vpliv na tla – tako na njihovo ohranjenost kot na kakovost.
voda	Da	To bo eno od prednostnih področij, saj ima kmetijstvo na splošno znaten vpliv na vode, obenem pa so kakovostni in vsem dostopni viri pitne vode pomemben vidik kakovosti življenja na podeželju in eden od dejavnikov razvoja kmetijstva.
zrak	Ne	Ukrepi PRP 2014-2020 obsegajo aktivnosti, ki imajo relativno majhne emisije v zrak in so z vidika emisij v zrak običajne na podeželju, zato tega dejavnika ne bomo posebej obravnavali.
podnebni dejavniki	Da	Prilagajanje na podnebne spremembe in prehod v nizkoogljično družbo je ena od pomembnih prednostnih nalog PRP 2014-2020, podnebne spremembe pa so tudi ena od treh horizontalnih tem. Osredotočili smo se na prilagajanje na podnebne spremembe in jih obravnavali v sklopu ostalih poglavij.
materialne dobrine	Ne	Materialnih dobrin ne bomo posebej obravnavali, saj jih bomo zajeli že v okviru ostalih poglavij. Materialne dobrine so namreč vse tiste dobrine, ki v območju obravnavanega plana (torej celotni Sloveniji) predstavljajo neko vrednost, tako da lahko obsegajo veliko stvari, od kulturne krajine, naravnih vrednot in kulturne dediščine do javnih storitev in najboljših kmetijskih zemljišč.
kulturna dediščina	Da	Številne investicije, podprte v okviru PRP 2014-2020, lahko bodisi pripomorejo k ohranjanju kulturne dediščine bodisi k njeni degradaciji, zato je pomembno zajeti tudi ta vidik.
krajina	Da, a ne v samostojnem poglavju	Izvedba PRP 2014-2020 bo zlasti s podporo ohranjanju kmetovanja v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost ohranjala krajino, nanjo pa bodo vplivale tudi vse ureditve (gradnja in obnova objektov), financirane iz PRP 2014-2020. Vplivi na krajino bodo zato zajeti v okviru poglavja o biotski raznovrstnosti ter v okviru vplivov na kulturno dediščino in na kakovost življenja.
prebivalstvo in zdravje ljudi	Da	Program je neposredno namenjen ohranjanju poseljenosti podeželja in izboljšanju kakovosti življenja na podeželju. Zaradi tega bo zdravje ljudi in kakovost življenja prebivalstva eno od ključnih področij.
medsebojna razmerja teh dejavnikov	Da, a ne v samostojnem poglavju	Medsebojna razmerja dejavnikov bomo obravnavali v zaključnem poglavju, v katerem bomo strnili vse vplive dejavnikov.
nastanek ali povečana nevarnost nastanka naravne ali druge	Ne	Ukrepi PRP 2014-2020 ne prispevajo k nastanku ali nevarnosti nastanka nesreč, poleg tega pa program ne zajema ukrepov, ki bi bili neposredno namenjeni preprečevanju nesreč.

Dejavniki okolja	Podrobnejša obravnava	Utemeljitev
nesreče		

Časovno je pri analizi stanja zajeto obdobje od leta 2000 dalje, saj je za to obdobje zbranih največ podatkov in tako lahko zajamemo tudi trende pred začetkom gospodarske krize. Kjer je razpoložljivost podatkov to omogočala, smo uporabili tudi zgodnejše podatke, predvsem iz 90. let. Pri analizi in ocenjevanju vplivov je bilo zajeto obdobje izvajanja programa, torej od l. 2014 do leta 2023 (2020 in tri leta, v katerih po pravilu n+3 še potekajo izplačila).

Uporabljeni so bili javni dostopni podatki in podatki, ki nam jih je posredoval naročnik ter drugi deležniki. Ocene smo, kjer se je le dalo, podali na podlagi kvantitativnih ocen sprememb trendov, ki so posledica izvajanja PRP 2014-2020. Če za določen dejavnik ni na voljo dovolj podatkov, je podana kvalitativna ocena.

V skladu z odločbo takratnega Ministrstva RS za kmetijstvo in okolje št. 35409-176/2013/10 z dne 3. 6. 2013 je potrebno izvesti tako celovito presojo vplivov na okolje kot presojo sprejemljivosti vplivov izvedbe PRP 2014-2020 na varovana območja. Dodatek za presojo sprejemljivosti je pripravljen tako, da bodo opredeljene skupine kvalifikacijskih živalskih in rastlinskih vrst ter kvalifikacijskih habitatnih tipov glede na ekološke zahteve in ocenjen potencialni vpliv PRP 2014-2020 na posamezno skupino. Na sestanku o pripravi Dodatka za presojo sprejemljivosti, ki je bil 7. junija 2013 na Sektorju za CPVO Ministrstva RS za okolje in prostor (MOP), ki so se ga udeležili tudi predstavniki Sektorja za podeželje, Sektorja za ohranjanje narave in Zavoda RS za varstvo narave, je bilo dogovorjeno, da se za presojo sprejemljivosti smiselno uporabijo varstveni cilji iz dosedanjega Operativnega programa – programa upravljanja območij Natura 2000 2007-2013, saj je bil novi Operativni program še v pripravi. Obenem je bilo opozorjeno, naj se upoštevajo možni negativni vplivi pritiska na črpanje sredstev, če so prejemniki pretežno v Natura območjih.

5.2 Pričakovani vplivi plana

Pričakovane vplive plana smo opredelili na podlagi opisa posameznih ukrepov, nabora upravičenih stroškov in ciljnih skupin. Zaradi obširnosti analize so pričakovani vplivi plana podani v prilogi 1, poleg tega pa so prikazani v vrednotenju vplivov na cilje plana.

6. Ocena vplivov in posledic izvedbe plana, omilitveni ukrepi in spremljanje stanja

6.1 Splošno o okoljskih ciljih in kazalcih

Posebnost Programa razvoja podeželja v primerjavi z drugimi programi EU skladov je Okvir skupnega spremljanja in vrednotenja (t.i. CMES – Common Monitoring and Evaluation System): CMES natančno opredeljuje cilje in kazalnike izvajanja PRP ter metode spremljanja doseganja ciljev. Do sedaj so bili opredeljeni na treh ravneh: kazalci vpliva, rezultata in učinka, v novem programskem obdobju pa bodo določeni ciljni kazalci (»target indicators«) in kazalniki učinka. Poleg teh so bili opredeljeni še kazalci stanja in finančni kazalniki. Opredeliti bo treba Načrt kazalnikov in sicer na ravni posameznega prednostnega področja.

CMES vsebuje določene kazalnike, ki so po vsebini okoljski kazalci ali pa so povezani s kakovostjo življenja in torej s prebivalstvom in njegovim zdravjem. Take kazalnike je smiselno uporabiti tudi za celovito presojo, saj bo tako zagotovljeno spremljaje vrednosti kazalnikov. Kazalci so v grobem že določeni, vendar so nekateri, zlasti kazalci vpliva, manj primerni za spremljanje neto učinkov PRP 2014-2020 in zato tudi manj primerni za vključitev v okoljsko poročilo.

Ključni problem kazalnikov ostaja dostopnost ločenih podatkov za podeželski del države, s katerimi bi lahko primerjali stanje na podeželju v primerjavi s povprečnim stanjem v državi. Dodaten problem predstavlja dejstvo, da je običajno nemogoče ločiti vpliv podpor iz I. stebra Skupne kmetijske politike od vpliva podpor za kmetijstvo v okviru PRP 2014-2020. Poleg tega pa lahko v precejšnji meri na večino kazalnikov vplivajo negotove gospodarske razmere in druge sektorske politike v državi. Zaradi tega v okoljskem poročilu kazalcev[113] in njihovih ciljnih vrednosti nismo podrobneje opredelili na ravni ciljnih vrednosti, ampak smo pripravili predloge kazalcev. Ker podeželje predstavlja večji del države, statistični podatki pa večinoma niso na voljo po posameznih naseljih, bo v takih primerih treba uporabiti podatke za celotno državo; kjer je smiselno, lahko pripravimo podrobnejši primer na ravni regije, vendar le v primeru, če bodo to omogočali podatki iz morebitnih podrobnejših študij.

Predlagamo, da se za spremljanje stanja na sredini programskega obdobja in ob zaključku izvajanja PRP 2014-2020 opravi celovita analiza vplivov izvedbe programa na okolje v kontekstu okoljskih parametrov, obravnavanih v okoljskem poročilu, in na podlagi vzročne povezanosti opredeli doseganje ciljev.

6.2 Okoljski cilji in kazalci

Na podlagi vsebine PRP 2014-2020, stanja okolja in različnih strateških dokumentov so bili oblikovani okoljski cilji, ki so skupaj s kratko utemeljitvijo prikazani v spodnji preglednici. Pri oblikovanju okoljskih ciljev smo se zlasti opirali na prednostne naloge PRP 2014-2020.

Preglednica 24: Predlagani okoljski cilji PRP 2014-2020

Tema	Okoljski cilj	Utemeljitev okoljskega cilja
Biotska raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo	Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine	PRP 2014-2020 je po eni strani usmerjen v povečevanje konkurenčnosti kmetijstva, po drugi strani pa tudi v ohranjanje in vzdrževanje ekoloških funkcij kmetijstva, zato je ena od njegovih glavnih nalog prispevati k ohranjanju ekstenzivnega kmetovanja, s tem pa tudi ekosistemov kmetijske krajine.
	Ohranjeni gozdni ekosistemi	PRP 2014-2020 podpira naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa, gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest in gozdnih vlak ter pripravo gozdnih vlak, s čimer lahko vpliva na sestavo in stabilnost gozdnih ekosistemov.

[113] Program razvoja podeželja uporablja izraz »kazalnik«, Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje pa opredeljuje izraz »kazalec«. Izraza imata enak pomen.

Tema	Okoljski cilj	Utemeljitev okoljskega cilja
Tla	Ohranjanje pridelovalnega potenciala zemljišč za kmetijsko rabo	Tla so naravni vir, ki je pomemben tudi za samooskrbo prebivalcev in države in PRP 2014-2020 lahko v precejšnji meri vpliva na njegovo kakovost.
Vode	Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda	Različne gospodarske dejavnosti na podeželju, vključno s kmetijstvom, ter komunalna infrastruktura so vir emisij v vode. Kmetijstvo je pomemben vir nitratov in pesticidov. PRP 2014-2020 lahko prispeva k povečanju ali k zmanjšanju vplivov na kemijsko stanje voda.
	Dobro ekološko stanje površinskih voda	Emisije v vode iz različnih virov na podeželju in raba vode vplivajo na ekološko stanje površinskih voda. PRP 2014-2020 lahko prispeva k izboljšanju ali poslabšanju ekološkega stanja.
	Dobro količinsko stanje površinskih in podzemnih voda	Količinsko stanje voda je odvisno od različnih dejavnikov (klimatskih pogojev, geološke zgradbe, vrste tal, rabe prostora, naklona površja in globine do podzemne vode). Kmetijstvo glede na rabo vode (giblje se okoli 1 %) na količinsko stanje voda vpliva le minimalno. Vpliv količinskega stanja voda in predvsem njene dostopnosti na kmetijstvo je velik in bistvenega pomena. V prihodnosti je zaradi majhnega obsega obstoječih namakalnih sistemov, pričakovanega vpliva podnebnih sprememb in ponavljajočih se daljših sušnih obdobij, pričakovati razvoj namakanja. V tej luči tudi PRP 2014-2020 vključuje ukrepe za spodbujanje namakanja kot tudi ukrepe, ki povečujejo trajnostno in učinkovito rabo vode. Predvsem v primeru razvoja namakanja lahko pričakujemo povečanje rabe vode za namakanje in posledično vpliv na količinsko stanje voda.
Kulturna dediščina	Ohranjene lastnosti objektov in območij kulturne dediščine	PRP 2014-2020 bo financiral različne naložbe, ki lahko bodisi pozitivno ali negativno vplivajo na kulturno dediščino.
Prebivalstvo in zdravje ljudi	Izboljšano fizično in mentalno zdravje	Fizično in mentalno zdravje prebivalcev podeželja je eden od pomembnih dejavnikov za ohranjanje poseljenosti in vitalnosti slovenskega podeželja. PRP 2014-2020 lahko vpliva nanj tako pozitivno (zlasti podpora lokalnim projektom s pristopom LEADER) kot negativno (konflikti med dejavnostmi v lokalnem okolju).
	Izboljšana dostopnost proizvodov in storitev (lokalno proizvedena kakovostna hrana, infrastruktura, proizvodi, storitve)	Lokalno proizvedena hrana je lahko veliko bolj zdrava kot hrana, ki prepotuje velike razdalje, kar je pomemben vidik zdravja prebivalstva. Poleg tega ima veliko manjši okoljski odtis. PRP 2014-2020 spodbuja kmetijsko proizvodnjo ter povezovanje v skupine proizvajalcev, kratke dobavne verige in vstopanje v sheme kakovosti, zato lahko vpliva na dostopnost lokalno proizvedene hrane. Dostopnost storitev je eden od ključnih dejavnikov kakovosti življenja in zdravja prebivalcev podeželja.

6.3 Ocena pričakovanih vplivov izvedbe PRP 2014-2020

Pričakovane vplive izvedbe PRP 2014-2020 smo ocenili na splošni, strateški ravni in po posameznih ukrepih. Pri tem smo za ukrep oz. pristop LEADER ocenili, da bo imel enake vplive kot ostali ukrepi, saj LEADER lahko zajema vsebine vseh ostalih ukrepov in prednostnih nalog. Zaradi zelo majhnega obsega LEADER v primerjavi z drugimi ukrepi in njegove razpršenosti je bilo ocenjeno, da bodo njegovi vplivi na posamezen okoljski cilj v primerjavi z ostalimi ukrepi relativno majhni, zato prispevka pristopa LEADER nismo posebej prikazovali, ampak smo privzeli, da ima enake vplive, vendar bo kumulativno prispevek vplivov projektov, financiranih v okviru ukrepov LEADER, zaradi njihovega majhnega obsega in števila zelo majhen.

6.3.1 Biotska raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo

6.3.1.1 Okoljski cilj: Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine

6.3.1.1.1 Splošni vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj

PRP 2014-2020 je na splošno zelo okoljsko in trajnostno naravnan in dobršen del sredstev je namenjen ohranjanju ekstenzivnega kmetijstva in visoki biotski raznovrstnosti habitatov ter ohranjanju prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst, katerih ohranjanje je v interesu EU. Okoljski cilj »Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine« temelji na eni od šestih prednostnih nalog politike razvoja podeželja - »Obnova, ohranjanje in izboljševanje ekosistemov«. Eno od prednostnih področij te prednostne naloge je 4A: Obnova, ohranjanje in povečanje biotske raznovrstnosti, vključno z območji Natura 2000 in sistemi kmetovanja velike naravne vrednosti, ter stanja krajin v Evropi, v okviru katere se izvajajo trije ukrepi – Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (KOPOP), ekološko kmetovanje in plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami. Zanje je načrtovanih kar dobre pol milijarde evrov – natančneje 529.740.720,00 €, kar je 47,8 % vseh načrtovanih sredstev za izvedbo PRP 2014-2020 (dobra milijarda oz. 1.107.279.333,08 €). Navedeni trije ukrepi bodo izrazito pozitivno prispevali k izbranemu okoljskemu cilju.

Izbrani okoljski cilj smo usmerili v kmetijsko krajino, ker je večji del PRP 2014-2020 usmerjen v kmetijstvo, pa tudi ukrepi, ki so vezani neposredno na naravne vire (kmetijstvo, gozdarstvo) so strukturirani tako, da so usmerjeni bodisi v kmetijstvo, bodisi v gozdarstvo in imajo zato značilen vpliv na bodisi na kmetijsko krajino ali na gozd. Okoljski cilj je skladen s ciljem »Ohranitev ekosistemov skozi ohranjanje ugodnega stanja habitatnih tipov« Strategije ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji. Poleg tega je okoljski cilj usklajen s Strategijo EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020[114], saj se ujema z naslednjimi cilji Strategije:

- Cilj št. 1: Zaustavitev slabšanja stanja vseh vrst in habitatov, ki jih zajema zakonodaja EU o varovanju narave, ter opazno in izmerljivo izboljšanje njihovega stanja,
- Cilj št. 3A: Do leta 2020 čim bolj povečati kmetijska območja travnikov, orne zemlje in stalnih poljščin, za katere veljajo ukrepi v okviru SKP, ki so povezani z biotsko raznovrstnostjo, da bi zagotovili ohranjanje biotske raznovrstnosti in dosegli izmerljivo izboljšanje stanja ohranjenosti vrst in habitatov, ki so odvisni od kmetijstva ali to nanje vpliva, ter pri zagotavljanju ekosistemskih storitev v primerjavi z referenčnim poročilom EU iz leta 2010 in torej prispevati h krepitvi trajnostnega upravljanja.

Celotna izvedbena struktura PRP 2014-2020 ima zaradi močno prisotne okoljske komponente v vseh ukrepih, zaradi poudarka na usposabljanju in svetovanju ter možnosti kombiniranja ukrepov močan naravovarstveni značaj. V kolikšni meri bo dejansko prispeval k ohranjanju, izboljšanju in obnovi ekosistemov, pa je odvisno po eni strani od interesa upravičencev in po drugi strani prostorskega usmerjanja zgoraj navedenih treh ukrepov ter kriterijev za izbor projektov v ostalih ukrepih, s katerimi lahko spodbudijo razvoj, testiranje in uporabo znanja in metod za ohranjanje ekosistemov ter prenos znanja na tem specifičnem področju.

Posreden pozitiven vpliv, ki se bo močneje pokazal v srednjeročnem obdobju, bodo verjetno imela usposabljanja na področju biotske raznovrstnosti (ukrep 1: Prenos znanja) in svetovanje s področja biotske raznovrstnosti v okviru ukrepa 2: »Pomoč pri uporabi storitev svetovanja«, saj bodo osredotočena zlasti na kmetijska gospodarstva, katerih kmetijska zemljišča ležijo na posebnih območjih znotraj Nature 2000 – to so ekološko pomembna območja posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev in steljnikov, osrednja območja pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, najbolj ranljiva območja znotraj Nature 2000, ki zajemajo vrstno bogata travišča s slabim stanjem ohranjenosti. Podoben pozitiven vpliv bo imelo izvajanje ukrepa 16: »Sodelovanje«, ki bo imel poseben poudarek namenjen spodbujanju tehnološkega razvoja ter zmanjševanju negativnih vplivov kmetijstva na okolje, med drugim zlasti na področju biotske raznovrstnosti, zato bodo z vidika povečevanja okoljske učinkovitosti kmetijstva projekti sodelovanja specifično usmerjeni na posebna območja znotraj Nature.

[114] COM(2011) 244 konč. Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Naše življenjsko zavarovanje, naš naravni kapital: strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020, {SEC(2011) 540 konč.}, {SEC(2011) 541 konč.}, Bruselj, 3.5.2011

Negativne vplive lahko ob neprimernem načrtovanju (v primeru, da pristop k načrtovanju ne bo celovit) pričakujemo pri urejanju velikih namakalnih sistemov in agromelioracij na komasacijskih območjih, saj lahko zaradi spremenjenih lastnosti tal in spremenjenega vodnega režima pride do spremembe habitatov, kar lahko zmanjša prisotnost redkih in ogroženih vrst in prednostnih habitatnih tipov. Načrtovanje agromelioracij in namakalnih sistemov je organizirano tako, da sodelujejo vse ključne institucije in je njihovo soglasje pogoj za izdajo ustreznih odločb, ki so predpogoj za odobritev vloge za sofinanciranje iz PRP 2014-2020. Vplivi na naravo morajo torej biti zmanjšani na sprejemljivo raven, da je uvedba namakalnega sistema sploh odobrena; pri tem se upošteva tudi Uredba 1305/2013/EU o podpori iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), ki v 46. členu opredeljuje natančne pogoje, pod katerimi je dovoljeno podpreti naložbe v namakalne sisteme v okviru PRP 2014-2020. V okviru podelitve vodnega dovoljenja se med drugim določi tudi ekološko sprejemljiv pretok. V predhodnem postopku bo ugotovljeno, ali je potrebno izvesti presojo vplivov na okolje, s čimer bo dodatno zmanjšana možnost financiranja naložb z nesprejemljivimi vplivi na ekosisteme kmetijske krajine. Poleg tega so v odobritvi vloge zajeti tudi pogoji glede ohranjanja mejic in logov. Negativni vplivi se lahko pojavijo zlasti v primeru ureditve površinsko obsežnejših namakalnih sistemov, ki lahko posežejo na varovana območja in na območja naravnih vrednot; v takih primerih lahko intenzifikacija privede do upada vrst in habitatnih tipov, vezanih na ekstenzivno kmetijstvo ali na določen tip kmetijstva. V primeru številnih namakalnih sistemov na določenem območju, ki tvori ekosistemsko celoto, lahko dolgoročno pride do kumulativnih vplivov postopnega upadanja vrst, vezanih na ekstenzivno kmetijstvo. Možnosti za tak obseg namakalnih sistemov, ki lahko imel kumulativne vplive, so omejene s podeljevanjem vodnih pravic glede na izdatnost vodnega vira. Glede na dolgotrajnost postopkov odobritve in razpoložljiva sredstva ocenjujemo, da bo podprto manjše število projektov za ureditev namakalnih sistemov (približno 15-20), zato ta tip naložb tudi kot celota ne bo imel bistvenih vplivov na okolje. Ocena števila podprtih projektov je podana na podlagi izkušenj iz preteklega programskega obdobja. V Sloveniji je trenutno z velikimi namakalnimi sistemi opremljenih 6500 ha kmetijskih zemljišč, kar predstavlja okrog 1,5 % kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU). S pomočjo PRP 2014-2020 naj bi tehnološko posodobili velike namakalne sisteme na 700 ha, ter zgradili za 2400 ha novih velikih namakalnih sistemov – kar skupaj predstavlja le 0,7 % KZU, skupno pa bi torej bilo z velikimi namakalnimi sistemi opremljenih 8.900 ha oziroma dobra 2 % KZU. Ukrep bo na okoljski cilj torej sicer imel bistven vpliv, a na relativno majhnem območju.

Strateško gledano bo imelo izvajanje PRP 2014-2020 pozitiven vpliv (ocena A) na ohranjanje, izboljšanje in obnovo ekosistemov kmetijske krajine. Negativne vplive lahko ob neprimernem načrtovanju (v primeru, da pristop k načrtovanju ne bo celovit) pričakujemo pri urejanju velikih namakalnih sistemov. Poleg tega lahko posredne negativne vplive kot posledico naložb, podprtih iz PRP 2014-2020, prinese intenzifikacija kmetijstva, vendar je glede na kriterije upravičenosti in obseg naložb malo verjetno, da bo do nje prišlo. Zato celotni vpliv PRP 2014-2020 na ekosisteme kmetijske krajine ocenjujemo kot **nebistven zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov (C).**

6.3.1.1.2 Vpliv posameznih ukrepov

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine«
1: Prenos znanja (14. člen)	V okviru usposabljanja in demonstracijskih projektov se s primernimi tematikami lahko poveča osveščenost in znanje udeležencev o pomenu biotske raznovrstnosti, ogroženih živalskih in rastlinskih vrstah ter pomenu in načinih njihovega varovanja. To bo vplivalo na kmetijsko prakso, torej na sam način kmetovanja, in bo zmanjšalo vplive kmetijstva na ekosisteme kmetijske krajine. Izvajanje ukrepa torej lahko prispeva k doseganju izbranega cilja. V PRP 2014-2020 je načrtovano, da bodo imeli pri izboru vsebin usposabljanj prednost programi, ki bodo vključevali zlasti izbrane vsebine dobrobiti živali, kmetijsko okoljsko podnebnih vsebin, ekološkega kmetovanja, predelave, trženja, upravljanja ipd. V okviru kmetijsko-okoljsko-podnebnih vsebin in ekološkega kmetovanja lahko pričakujemo tudi naravovarstvene vsebine. Tako usposabljanje bo vplivalo na kmetijsko prakso, torej na sam način kmetovanja, in bo zmanjšalo vplive kmetijstva na ekosisteme kmetijske krajine na splošno. Poseben poudarek bo namenjen usposabljanjem na področju biotske raznovrstnosti, ki bodo osredotočena zlasti na kmetijska gospodarstva, katerih kmetijska zemljišča ležijo na posebnih območjih znotraj Nature 2000 – to so ekološko pomembna območja posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev in steljnikov, osrednja območja pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, najbolj ranljiva območja znotraj Nature 2000, ki zajemajo vrstno bogata travišča s slabim stanjem ohranjenosti. Poleg tega bo poudarek na usposabljanju lastnikov gozdov in izvajalcev gozdnih del o pomenu in načinu trajnostnega upravljanja z gozdovi na gozdnih območjih znotraj območij Natura 2000. Zaradi tega bo imel ukrep dodaten pozitiven vpliv na varovane rastlinske in

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine«
	živalske vrste, habitatne tipe in varovana območja. Prejemniki sredstev, ki bodo vstopili v ukrepa KOPOP in ekološko kmetovanje, bodo morali že za vstop opraviti 6-urni program usposabljanja s področja kmetijsko okoljskih in kmetijsko podnebnih vsebin, vsako leto pa se bodo morali udeležiti usposabljanja (vsaj 4 ure). Tako bo zagotovljena njihova usposobljenost in zmanjšana možnost napak pri izvajanju obveznosti, kar bo vplivalo na zmanjšanje vplivov na okolje, med drugim tudi na ekosisteme kmetijske krajine, ukrep pa bo torej posredno prispeval tudi k pozitivnim vplivom ukrepov KOPOP in ekološko kmetovanje.
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	V okviru individualnega svetovanja se lahko kmetijsko gospodarstvo usmeri v trajnostno kmetijstvo, poveča se osveščenost in znanje članov kmetijskega gospodinjstva o pomenu biotske raznovrstnosti, ogroženih ekosistemih ter pomenu in načinih njihovega varovanja. Ukrep bo imel podoben pozitiven vpliv na okoljski cilj kot ukrep Prenos znanja, le da bodo pri storitvah svetovanja uporabniki storitev bolj ciljno usmerjeni, hitreje in bolj natančno, usmerjeno bodo pričeli uporabljati informacije in znanje, zato bodo pozitivni vplivi ne le hitreje vidni, ampak verjetno tudi večji. Na kmetijskih gospodarstvih, katerih kmetijska zemljišča ležijo na posebnih območjih znotraj Nature 2000 – to so ekološko pomembna območja posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev in steljnikov, osrednja območja pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, najbolj ranljiva območja znotraj Nature 2000, ki zajemajo vrstno bogata travišča s slabim stanjem ohranjenosti bodo svetovanja osredotočena na ohranjanje biotske raznolikosti, zaradi česar bo imel ukrep dodaten pozitiven vpliv na varstvene cilje varovanih območij. Podobno kot pri ukrepu Prenos znanja bodo prejemnikom sredstev, ki bodo vstopili v ukrep KOPOP in ekološko kmetovanje omogočena svetovanja; prejemniki sredstev bodo morali uporabiti storitev svetovanja vsaj enkrat v prvih treh letih trajanja obveznosti, kar bo pripomoglo h kakovostnemu izvajanju njihovih obveznosti, ukrep pa bo torej posredno prispeval tudi k pozitivnim vplivom ukrepov KOPOP in ekološko kmetovanje.
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Posredno se lahko zmanjša vpliv na kvalifikacijske vrste in habitatne tipe in s tem prispeva k doseganju varstvenih ciljev varovanih območij, pa čeprav v zelo majhnem obsegu, saj so okoljski vidiki vključeni v specifikacijio posameznih shem kakovosti. Do tega bo prišlo zlasti pri tistih proizvodih iz shem kakovosti, ki so povezani z ekstenzivnejšim načinom kmetovanja, ki torej prispeva k vzdrževanju habitatov, značilnih za ekstenzivno obdelano kmetijsko krajino (npr. paša na suhih kraških travnikih). Ker je vpliv posreden in predstavlja manjši del aktivnosti v okviru shem kakovosti, bo v času izvajanja PRP 2014-2020 vpliv na okoljski cilj zanemarljiv in bo razviden predvsem dolgoročno.
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Naložbe v kmetijska gospodarstva bodo dveh tipov - naložbe v dvig konkurenčnosti in naložbe v prestrukturiranje, ki bodo osredotočene na povečanje trajnosti kmetijstva preko povečanja okoljske in energetske učinkovitosti kmetijskih gospodarstev ter blaženja podnebnih sprememb oziroma prilagajanja nanje. Naložbe za dvig konkurenčnosti lahko povečajo potrebo po obdelovalnih površinah, kar lahko privede do spremembe travnikov v njive in s tem do uničenja vrstno bogatih ekosistemov kmetijske krajine; poleg tega lahko intenzivirajo proizvodnjo in obdelanost njivskih površin. Glede na kriterije upravičenosti (podpora manjšim kmetijam za prestrukturiranje, podpora večjim kmetijam za prilagajanje na podnebne spremembe in zmanjšanje proizvodnih stroškov, vključujoč vplive na okolje) pa je za to malo možnosti. Ocenjujemo, da bo stopnja intenzifikacije nizka. Stopnje sofinanciranja se lahko precej razlikujejo in znašajo do 70 %, a ocenjujemo, da bo večina prejemnikov morala zagotoviti večinski lastni delež, kar bo v danih gospodarskih razmerah precej težko, vendar je nemogoče oceniti, ali bo v določenem območju oziroma regiji manj težav. Bolj verjetno je, da naložbe pripomorejo k ohranjanju kmetijstva in s tem tudi ekosistemov kmetijske krajine in predvsem preprečevanju zaraščanja, naložbe v posodobitev objektov in opreme, ureditev gnojnih jam, malih čistilnih naprav in podobno pa bodo zmanjšali vplive kmetijskega gospodarstva na ekosisteme kmetijske krajine v neposredni okolici. Na kraških območjih bodo naložbe v prestrukturiranje, v okviru katerih bodo urejeni objekti za skladiščenje živinskih gnojil in nakup pripadajoče opreme, zmanjšana poraba vode in zmanjšane emisije odpadnih vod, tudi zmanjšale vpliv na jamske habitate. V vseh primerih bo možnost negativnih vplivov na okolje bo zmanjšana s predhodnim postopkom ugotavljanja, ali je potrebna presoja vplivov na okolje. PRP 2014-2020 podpira naložbe v Izvedbo agromelioracij na komasacijskih območjih. Investicija je izvedba agromelioracij, kot splošni strošek pa se lahko uveljavlja tudi izvedba komasacij. Ključna pogoja za pridobitev finančne podpore sta: - pravnomočna odločba o uvedbi agromelioracije (80. člen ZKZ, odločbo izda MKGP) in - pravnomočna odločba o uvedbi komasacije (57. člen ZKZ, odločbo izda Upravna enota). V 80. členu ZKZ je navedeno, da je za izvedbo agromelioracij na varovanih območjih potrebno pridobiti ustrezna soglasja in dovoljenja, če se agromelioracija izvaja na območju varovanj in omejitev po posebnih predpisih, torej tudi soglasje ZRSVN in ostalih organov. Pravilnik o presoji

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine«
	sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Uradni list RS, št. 130/04, 53/06, 38/10, 3/11) v Prilogi 2 navaja, da je potrebno presojati komasacije, posledica katerih so agromelioracije ali sprememba kmetijske rabe iz travniške v njivsko ali trajne nasade. Poleg tega Uredba o vrstah posegov v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje v 5. odstavku 3. člena pravi: (5) Predhodni postopek se izvede tudi za vse posege v okolje iz prvega odstavka tega člena ne glede na pragove, ki so pri opisu vrste posega zanje določeni v prilogi 1 te uredbe, če so ti posegi sofinancirani iz sredstev Evropske unije, pri čemer se predhodni postopek izvede, preden se zaprosi za dodelitev finančnih sredstev. Glede na to, da so v Prilogi 1 navedeni pragovi tako za komasacije kot agromelioracije, to pomeni, da je za vse projekte komasacij in agromelioracij potrebno izvesti vsaj postopek predhodne presoje pred oddajo vloge na javni razpis EKSRP. Komasacije imajo lahko posredni vpliv v primeru, ko lastnik zaokroženega kmetijskega zemljišča za lažje kmetovanje poseže v mejice, suhozide in podobne načine razmejitve prejšnjih lastnikov zemljišč. Možnosti za to so zmanjšane s predhodnim postopkom ugotavljanja pomembnih vplivov na okolje ter z vključenostjo v nekatere operacije ukrepa KOPOP (operacija »Ohranjanje mejic«). Agromelioracije na komasacijskih območjih in naložbe v ureditev in tehnološko posodobitev velikih namakalnih sistemov bi lahko zmanjšale obseg elementov kmetijskega gospodarstva, ki povečujejo biotsko raznovrstnost (mejice, logi, obrežna zarast ipd.). Osuševanje ni dovoljeno, tako je možnost uničenja habitatov, vezanih na vlažna tla (mokrotni travniki, logi ipd.), zelo majhna. Načrtovanje agromelioracij in namakalnih sistemov je organizirano tako, da sodelujejo vse ključne institucije in je njihovo soglasje pogoj za izdajo ustreznih odločb, ki so predpogoj za odobritev vloge za sofinanciranje iz PRP 2014-2020. Vplivi na naravo morajo torej biti zmanjšani na sprejemljivo raven, da je uvedba namakalnega sistema sploh odobrena; pri tem se upošteva tudi Uredba 1305/2013/EU. Glede na dolgotrajnost postopkov odobritve in razpoložljiva sredstva ocenjujemo, da bo podprto manjše število projektov za ureditev namakalnih sistemov (približno 15-20), zato ta tip naložb tudi kot celota ne bo imel bistvenih vplivov na okolje. S pomočjo PRP 2014-2020 naj bi tehnološko posodobili velike namakalne sisteme na 700 ha, ter zgradili za 2400 ha novih velikih namakalnih sistemov – kar skupaj predstavlja le 0,7 % KZU, skupno pa bi torej bilo z velikimi namakalnimi sistemi opremljenih 8.900 ha oziroma dobra 2 % KZU. Ukrep bo na okoljski cilj torej sicer imel bistven vpliv, a na relativno majhnem območju. Po drugi strani lahko intenzifikacija, koncentrirana na območja agromelioracij in namakanih površin izven območij z visoko biotsko raznovrstnostjo lahko poveča prehransko varnost in zmanjša potrebo po intenzifikaciji kmetijstva drugod.
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Podpora mladim kmetom naj bi okrepila dejavnost njihovih kmetij; ker gre za relativno majhen znesek, ni pričakovati večjih sprememb v načinu dela ali obsegu kmetovanja, ki bi lahko vplivale na ekosisteme kmetijske krajine, kvečjemu bo okrepitev kmetije pripomogla k ohranjanju kmetijstva in s tem tudi ekosistemov kmetijske krajine in preprečevanju zaraščanja. Poleg tega pa lahko pomoč za nekmetijske dejavnosti in naložbe vanje spodbudi razvoj dejavnosti na podeželju, s katerimi bodo kmetje ali člani kmetijskih gospodinjstev dopolnjevali aktivnosti in prihodke na kmetijskem gospodarstvu, kar lahko vpliva na ohranjanje kmetijstva in s tem tudi ekosistemov kmetijske krajine. Podprte nekmetijske dejavnosti lahko okrepijo sposobnost kmetij in s tem pomagajo ohranjati kmetijstvo, zlasti na manjših kmetijah, s tem pa tudi ekosisteme kmetijske krajine. Določene nekmetijske dejavnosti, kot je npr. naravoslovni turizem, turizem v povezavi z zdravo hrano ipd. lahko prispevajo k osveščenosti o biotski raznovrstnosti in varovanih območjih, ohranjanju le-te, širitvi dobrih praks in s tem k trajnostno naravnanemu kmetijstvu, posredno pa k ohranjanju ekosistemov kmetijske krajine.
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21. člen)	Izvajanje podukrepa za naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa bo imelo na ekosisteme kmetijske krajine le zelo posreden vpliv, saj je veliko zasebnih posestnikov (upravičencev ukrepa) obenem tudi kmetov, zato lahko naložbe pripomorejo k ekonomski stabilnosti kmetije, ohranjanju kmetijstva in s tem tudi ekosistemov kmetijske krajine. Podoben, a še bolj posreden in zelo kratkoročen pozitiven vpliv ima lahko tudi podukrep Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov, saj nepovratna finančna pomoč lahko pripomore k ekonomski stabilnosti kmetij, ki jih je prizadela naravna nesreča.
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	Skupine proizvajalcev lahko s svojimi pravili, aktivnostmi, osveščanjem in promocijo v okviru trženja svojih proizvodov posredno zmanjšajo vpliv na ekosisteme, zlasti če so usmerjene v sheme kakovosti in ekološko kmetijstvo. Ker je vpliv posreden in predstavlja manjši del aktivnosti skupine

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine«
	proizvajalcev, je zanemarljivo majhen.
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Izvajanje nadstandardnih načinov kmetovanja zmanjša negativne vplive kmetijstva na biotsko pestrost, saj zmanjša vnos hranil, fitofarmacevtskih sredstev in uvaja določeno kmetijsko prakso (npr. način in čas košnje), prilagojeno značilnostim habitatov in vrst, ki jim je določena operacija namenjena. Posamezne operacije so usmerjene v varovanje in izboljšanje okolja, elementov krajine, naravnih virov in genske raznovrstnosti ter prilagajanje podnebnim spremembam. Operacij je 19, upravičenci pa jih lahko izvajajo več hkrati. K ohranjanju kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov še posebej prispevajo operacije, ciljno usmerjene v gospodarjenje z naravovarstveno pomembnimi travišči (posebni traviščni habitati; traviščni habitati metuljev; habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov; steljniki), za ohranjanje kvalifikacijskih vrst ter biotsko raznovrstnost na splošno pa tudi operacije za ohranjanje visokodebelnih travniških sadovnjakov, ohranjanje mejic, strmih travnikov in grbinastih travnikov. Eden od namenov teh operacij je zagotoviti ohranjanje travišč in preprečiti preoravanje trajnih travnikov v njivske površine, do katerega je prihajalo v prejšnjem programskem obdobju. Operaciji »reja lokalnih pasem, ki jim grozi prenehanje reje« in »ohranjanje rastlinskih genskih virov, ki jim grozi genska erozija« pomembno prispevata k ohranjanju biotske raznovrstnosti na genski ravni. V manjši meri k ohranjanju biotske raznovrstnosti ter kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov prispevajo tudi operacije, usmerjene v varovanje okolja (npr. trajno travinje I; trajno travinje II, planinska paša, varovanje vodnih virov,…), saj omogočajo ekstenzivno ali vsaj bolj raznoliko kmetovanje. Vsi upravičenci morajo poleg zahtev posameznih operacij zadostiti tudi osnovnim zahtevam, ki se nanašajo na usposabljanje, uporabo storitev svetovanja, vodenje evidenc o delovnih opravilih, navzkrižno skladnost in prepoved uporabe blata iz komunalnih čistilnih naprav. Za 9 izbranih območij v Sloveniji, kjer je prioritetno potrebno spremeniti negativne trende, je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano izvedlo javno naročilo za izbor izvajalca, ki bo na teh območjih okrepil aktivnosti, ki bodo pripomogle k boljšemu razumevanju teh ukrepov in posledično doseganju varstvenih ciljev in sicer z izobraževanjem in ozaveščanjem kmetijskih svetovalcev o vsebinah varstva narave ter izobraževanjem, komuniciranjem, informiranjem in poglobljenim sodelovanjem s kmeti, ki kmetujejo na teh najbolj ranljivih območjih Natura 2000. Kot izvajalec je bil izbran ZRSVN. S takim pristopom se bo dodatno in ciljno povečala možnost dejanskega doseganja pozitivnih vplivov na varstvene cilje izbranih varovanih območij, pa tudi izboljšanja upravljanja kmetijskih gospodarstev na splošno, kar bo prispevalo k splošni ohranitvi biotske raznovrstnosti in naravovarstveno pomembnih ekosistemov. Kmetijsko okoljsko podnebna plačila se izvajajo na ravni cele države, nekatere operacije pa so namenjene območjem, ki so problematična z vidika onesnaževanja kmetijskega izvora (prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah, posebna pozornost bo namenjena prispevnim območjem zadrževalnikov Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero) in območjem, ki so pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti (ekološko pomembna območja posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev in steljnikov, osrednja območja pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, najbolj ranljiva območja znotraj Nature 2000 ter osrednje območje pojavljanja medveda in volka). Kmetijsko okoljska plačila se izvajajo na ravni cele države z izjemo določenih operacij, ki so vezane na določena območja z značilnimi lastnostmi (npr. območja grbinastih travnikov, strmi travniki, ekološko pomembna območja, osrednja območja pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, osrednje območje pojavljanja medveda ipd.). Določene zahteve so specifično opredeljene za najbolj ranljiva ali ogrožena območja – na primer ohranjanje mejic za Dolino Reke, Goričko, Mura, Drava, Krakovski gozd - Šentjernejsko polje, Ljubljansko barje, Planinsko polje, Kras. Tak pristop bo dodatno usmeril izvajanje ukrepa na najbolj ranljiva območja, ki so ogrožena ali na njih že prihaja do slabšanja stanja, tako da bo zagotovljen pozitiven vpliv in ohranjanje ekosistemov kmetijske krajine tam, kjer je to najbolj potrebno. Na isti površini se lahko izvaja več operacij in izkušnje iz programskega obdobja 2007-2013 kažejo, da so se kmetje odločali za tiste podukrepe (ekvivalent operacijam ukrepa KOPOP v obravnavanem PRP) in njihove kombinacije, ki prinašajo najvišja plačila, te pa ne prinašajo nujno tudi največjih pozitivnih vplivov na ohranjanje vrst in habitatnih tipov ali pa celo izničujejo drug drugega. Da bi preprečili tako konkuriranje operacij ali celo izničevanje njihovih učinkov, bo v PRP 2014-2020 na posebnih območjih znotraj Nature 2000 uporabljen pristop z operacijami oz. pristop svežnja zahtev (osnovnih, dodatnih), ki se nanašajo na travinje: • Glavna naravovarstvena operacija je »posebni traviščni habitati«, katerega cilj in namen je ohranjanje občutljivih habitatov in kvalifikacijskih vrst. S tem je bil ubran enak pristop, kot je bil določen za t.i. horizontalne okoljske zahteve, vezane na posamezne proizvodne usmeritve v kmetijstvu (poljedelstvo, sadjarstvo…). Operacija vključuje 2 obvezni in 2 dodatni zahtevi, ki so namenjene ohranjanju trajnega travinja ob prepovedi uporabe gnojil in fitofarmacevtskih sredstev in izvajanju določenih praks (pozna košnja, spravilo mrve), ki omogočajo ohranjanje

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine«

biotske raznovrstnosti in ugodnega stanja habitatnih tipov ter uspešno razmnoževanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst. K učinkovitosti operacije bo prispevalo dejstvo, da morajo upravičenci morajo obvezne in izbirne zahteve iz te operacije izvajati na najmanj 20 % površin trajnega travinja, ki leži znotraj ekološko pomembnih območij posebnih traviščnih habitatov.

- Splošnejši operaciji sta trajno travinje I in operacijo trajno travinje II. Upravičenci, katerih površine ležijo na ekološko pomembnih območjih posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev in steljnikov, območij pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, se lahko v ti dve operaciji vključijo le, če se istočasno vključijo tudi v izvajanje ene izmed operacij, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti (ali katero od operacij »posebni traviščni habitati«, »traviščni habitati metuljev«, »habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov«, »steljniki«) z najmanj 20% površin trajnega travinja, ki ležijo znotraj ekološko pomembnih območij (t.i. »pravilo 20% NTR«). Gre za mehanizem »mehkega pogojevanja«, saj mora posamezno kmetijsko gospodarstvo, katerega travinje leži tudi na območjih, pomembnih z vidika biotske raznovrstnosti, poleg želene operacije ukrepa KOPOP hkrati na določenem deležu ali obsegu teh površin izvajati tudi eno izmed operacij, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti.

Modelne kalkulacije višine plačil za posamezne zahteve v okviru operacij so pomembne za uspeh naravovarstveno usmerjenih operacij. Razmerje med plačili v precejšnji meri vpliva na odločanje upravičencev glede vstopa v posamezne operacije, vendar bo s pristopom z operacijami in mehanizmom »mehkega pogojevanja« znatno zmanjšana možnost konkuriranja operacij in možnost premajhnega izvajanja naravovarstvenih operacij. Pristop z operacijami z »mehkim pogojevanjem« bo pozitivno vplival na ohranjanje naravovarstveno pomembnih travišč. Primerjava plačil za vse obvezne zahteve in vse neobvezne zahteve za operacije, ki se lahko izvajajo na travinju, je za ilustracijo podana v naslednji preglednici. Pri plačilu za osnovno zahtevo vezano na datumsko omejeno košnjo/pašo pri vseh naravovarstvenih operacijah (Posebni traviščni habitati, Traviščni habitati metuljev, Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, Steljniki) sta izračunana dva zneska plačila. Višji znesek je izračunan ob upoštevanju oportunitetnih stroškov zaradi potencialne možnosti spremembe travinja v njive. Do višjega plačila so upravičena določena področja znotraj teh območij, kjer je ta možnost evidentirana glede na naravne danosti ter razmerje med njivami in travniki.

Operacija	Znesek (€/ha)			
	Obvezne zahteve	Obvezne zahteve brez NPAS (pogoj 1 ha)	Neobvezne zahteve	Skupaj (maksimum)
Trajno travinje I	50,04	0	109,62	159,66
Trajno travinje II	45,84	45,84	91,68	137,52
Posebni traviščni habitati (nižje)	183,10	183,10	49,60	232,70
Posebni traviščni habitati (višje)	263,80	263,80	49,60	313,40
Traviščni habitati metuljev (nižje)	170,90	142,20	8,10	179,00
Traviščni habitati metuljev (višje)	266,90	238,20	8,10	275,00
Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov (nižje)	158,20	158,20	20,10	178,30
Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov (višje)	258,40	258,40	20,10	278,50
Steljniki (nižje)	158,10	138,00	/	158,10
Steljniki (višje)	258,30	238,20	/	258,30

Primerjava modelnih kalkulacij kaže, da bodo naravovarstvene operacije za ohranjanje travniških habitatov finančno bolj privlačne kot splošni operaciji »Trajno Trajno travinje I« in »Trajno Trajno travinje II«; za obvezne zahteve naravovarstveno usmerjenih operacij (Posebni traviščni habitati, Traviščni habitati metuljev, Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, Steljniki), ki bi lahko bile konkurenčne operacijama Trajno Trajno travinje I in II, bodo izplačila višja od plačil za obvezne zahteve pri operacijah Trajno Trajno travinje I in II, ter višja od plačil za izvajanje operacije Trajno Trajno travinje II z vsemi neobveznimi zahtevami vred. Razlika med višino plačil za obvezne

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine«
	zahteve zgoraj navedenih naravovarstveno usmerjenih operacij z nižjimi plačili in višino plačil za izvajanje vseh (obveznih in neobveznih zahtev) operacij Trajno Trajno travinje I in Trajno Trajno travinje II je zelo majhna. Pri operacijah Trajno Trajno travinje I in Trajno Trajno travinje II lahko višino plačil zviša predvsem izvajanje zahteve »Za GERK-e, ki so večji od 1 ha v tekočem letu na travniku površina strnjenega nepokošenega pasu, ki se pokosi naslednje leto, znaša 5 do 10 % površine travnika« (NPAS; obvezna pri I in neobvezna pri II), ki znaša dobrih 50 €/ha, vendar so plačila za enako zahtevo ob vstopu v naravovarstveno usmerjene operacije nižja, saj znašajo 20,10 €/ha (Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, Steljniki), 28,70 €/ha (Traviščni habitati metuljev) in 42,50 €/ha (Posebni traviščni habitati). Poleg tega ima večina travišč, ki so primerna za vključitev v naravovarstveno usmerjene operacije, zelo razdrobljeno lastništvo ali pa je celo zelo majhna (npr. traviščni habitati metuljev), zato bodo upravičenci težko dosegali pogoj najmanj 1 hektarja za izvajanje te zahteve in bodo dejansko vsote plačil za obvezne zahteve nižje. Pričakujemo lahko, da se bo ta zahteva izvajala v majhnem obsegu, kar bo zmanjšalo učinkovitost naravovarstveno usmerjenih operacij KOPOP, in da bo prevladovalo izvajanje ukrepa Trajno travinje II, operacija Trajno travinje I pa se bo zaradi pogoja velikosti vsaj 1 ha v večjem obsegu izvajala pretežno na velikih travnikih, ki so običajno bolj gnojeni in zato nimajo velike naravovarstvene vrednosti (res pa je, da lahko pripomore k ekstenzifikaciji). Višina plačil je podobno nesorazmerna za neobvezno zahtevo »Spravilo mrve s travinja«, ki pri operaciji Trajno Trajno travinje I znaša 25,26 €/ha, pri naravovarstveno usmerjenih operacijah pa od 7,10 €/ha (Posebni traviščni habitati) do 8,10 €/ha (Traviščni habitati metuljev). Majhna razlika med plačili za obvezne zahteve naravovarstveno usmerjenih operacij v primerjavi s plačili za izvajanje vseh zahtev operacij Trajno Trajno travinje I in Trajno Trajno travinje II bi lahko pripeljala do manjše privlačnosti naravovarstveno usmerjenih operacij, saj bi lahko upravičenci presodili, da so oportunitetni stroški časovnih omejitev košnje (manjše število košenj, zato skupno manjša količina mrve) in omejitev gnojenja pri teh operacijah previsoki glede na majhno razliko v plačilih v primerjavi z operacijama Trajno Trajno travinje I in Trajno Trajno travinje II, in se bodo raje vključevali v ti dve operaciji. Ta možnost bo deloma zmanjšana z »mehkim pogojevanjem«, vendar bo spremljanje vključevanja v operacije KOPOP pokazalo, v kolikšni meri bo mehko pogojevanje uspešno. Možno pa je tudi, da bi prišlo do splošnega kombiniranja več operacij: zaradi nižjih plačil pri zahtevah naravovarstveno usmerjenih operacij, ki so enake, kot pri operacijah Trajno Trajno travinje I in Trajno Trajno travinje II (NPAS in MRVA) bo verjetno prihajalo do kombinacij operacij, vendar bo učinek enak kljub (sumarno) višjim plačilom. Pogoj glede povprečne letne obtežbe celotnega KMG (od 0,5 do 1,5 GVŽ travojedih živali/ha) na območjih posebnih traviščnih habitatov, če upravičenci na teh območjih izvajajo operacijo Trajno Trajno travinje I ali operacijo Trajno Trajno travinje II, bo deloma zmanjšal privlačnost teh dveh operacij v primerjavi z operacijo »Posebni traviščni habitati«. Prejemniki sredstev, ki bodo vstopili v ukrep KOPOP, se bodo morali vsako leto udeležiti usposabljanja. Tako bo zagotovljena njihova usposobljenost in zmanjšanje napak pri izvajanju obveznosti, kar bo pripomoglo k zmanjšanju vplivov na okolje, med drugim na kvalifikacijske vrste in habitatne tipe. Poleg tega bodo prejemnikom sredstev, ki bodo vstopili v ukrep KOPOP, v prvih treh letih obveznosti omogočena svetovanja. Svetovanja za kmetijska gospodarstva, katerih kmetijska zemljišča ležijo na posebnih območjih znotraj Nature 2000 – to so ekološko pomembna območja posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev in steljnikov, osrednja območja pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, najbolj ranljiva območja znotraj Nature 2000, ki zajemajo vrstno bogata travišča s slabim stanjem ohranjenosti, bodo imela poseben poudarek na ohranjanju biotske raznovrstnosti, zaradi česar bo imel ukrep dodaten pozitiven vpliv na varstvene cilje varovanih območij.
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Izvajanje naravi prijaznega načina kmetovanja zmanjša negativne vplive kmetijstva na biotsko pestrost in ekosisteme, saj zmanjša vnos hranil, opusti uporabo fitofarmacevtskih sredstev in uvaja določeno kmetijsko prakso, ki ima manjše vplive na ekosisteme kmetijske krajine. Omogočeno je izvajanje ukrepa v kombinaciji z ukrepom KOPOP, kar še dodatno zmanjša vplive kmetijske prakse na ekosisteme kmetijske krajine.
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	Plačila pripomorejo k ohranjanju kmetijstva v območjih, kjer je pridelava zaradi zahtevnosti različnih dejavnikov neekonomična in bi zato lahko prišlo do opuščanja kmetijstva. To so območja s težkimi pogoji za kmetijsko dejavnost, zato gre za ekstenzivno kmetijstvo, večinoma za travnike in pašnike in torej za ohranjanje kmetijske krajine in njenih ekosistemov, ukrep torej pozitivno prispeva k izbranemu okoljskemu cilju.
14: Dobrobit živali (33. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov. Ukrep bo imel kvečjemu pozitiven posreden vpliv, saj bo posredno izboljšal ravnanje z gnojili živalskega izvora in zmanjšal emisije hranil v vodotoke in onesnaževanje jam.

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine«
16: Sodelovanje (35. člen)	Sodelovanje lahko glede na tematiko ukrepa in projektov, ki naj bi jih podprl, izboljša kmetijsko prakso, zmanjša njene vplive, izboljša trženje proizvodov in posredno izboljša stanje ekosistemov kmetijske krajine. Izvajanje pilotnih projektov ter projektov s področja razvijanja novih proizvodov, storitev, praks, postopkov in tehnologij bo prispevalo k oblikovanju dobre prakse in prenosu najnovejših tehnologij v prakso, s čimer bo zmanjšalo vplive na ekosisteme. Z vidika povečevanja okoljske učinkovitosti kmetijstva bodo projekti sodelovanja specifično usmerjeni na posebna območja znotraj Nature 2000, zato bodo imeli pozitiven vpliv na ta okoljski cilj. Tematsko bodo projekti lahko med drugim namenjeni tudi razvoju novih proizvodov, praks, postopkov in tehnologij na področju kmetijstva, prehrane in gozdarstva in skupinskim pristopom k okoljskim projektom in sedanjim okoljskim praksam (zlasti v povezavi z naravovarstvenimi vsebinami na območjih NATURA 2000), vključno z ohranjanjem kmetijske krajine. Pozitivni vpliv bo še večji, če bo kateri od pilotnih projektov namenjen zmanjšanju vplivov na določene habitate ali rastlinske in živalske vrste in oblikovanju dobre prakse za njihovo ohranjanje, upravljanju kmetijstva v Natura območjih, ekosistemskim storitvam kmetijstva in trženju proizvodov iz Natura območij in podobno.

6.3.1.1.3 Kazalci

Predlagani so naslednji kazalci:

- delež kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov, značilnih za ekosisteme kmetijske krajine (travišča), v ugodnem stanju,
- delež kmetijskih površin, vključenih v ukrepa Kmetijsko okoljsko podnebna plačila ter Ekološko kmetovanje.

Prvi kazalec je mogoče spremljati s pomočjo ocene stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov v okviru spremljanja izvajanja tako imenovanih Direktive o pticah in Habitatne direktive, poleg tega pa je predviden v CMES kot kazalnik stanja (kazalnik št. 36). Izvajanje PRP 2014-2020 naj bi prispevalo k višjemu deležu kvalifikacijskih vrst v ugodnem stanju. Kazalec je mogoče spremljati vsakih 6 let, ko se opravi analiza in poročanje za izvajanje obeh direktiv. Ker je to z vidika možnih vplivov izvajanja predolgo obdobje, se v času vrednotenja za oceno kazalca smiselno uporabijo naslednji podatki:

- Podatki o vrstah ptic kmetijske krajine, ki so vključene v spremljanje indeksa ptic kmetijske krajine, saj je zanje na voljo največ podatkov,
- Podatki o populacijah izbranih vrst ptic iz popisov gnezdilk v okviru nacionalnega spremljanja stanja,
- Podatki nacionalnega spremljanja stanja populacij izbranih ciljnih vrst metuljev,
- Podatki nacionalnega spremljanja stanja populacij izbranih ciljnih vrst hroščev,
- Podatki različnih popisov habitatnih tipov.

Primeren bi bil nabor vrst za spremljanje kazalca v času vmesnega vrednotenja je nabor vrst, ki so presojane na ravni vrst v Dodatku za presojo sprejemljivosti vplivov PRP 2014-2020 na varovana območja. Možno je, da bo za predlagani kazalec veljalo enako kot za indeks ptic kmetijske krajine – da je njegova vrednost močno pod vplivom izvajanja I. stebra SKP in zato ne pokaže neto učinkov PRP 2014-2020.

Drugi kazalec bo možno izračunati na podlagi odobrenih in izplačanih vlog za plačila kmetijsko okoljsko podnebnih ukrepov ter ekološkega kmetovanja; na voljo so namreč prostorski podatki o zemljiščih oz. GERK, vključenih v posamezen (pod)ukrep. Kazalec je izpeljan iz kazalnika stanja CMES območja visoke naravne vrednosti (HNV – kazalnik št. 37) in posredno kaže na obseg površin, kjer je zaradi pogojev ukrepa kmetijska praksa zagotovo ekstenzivna in zagotavlja ohranjanje habitatov. Kazalec pa obenem pokaže odvisnost izvajanja primerne kmetijske prakse od izplačil kmetijske politike in politike razvoja podeželja, torej od političnih ukrepov.

6.3.1.1.4 Kumulativni vplivi

Trije ukrepi, navedeni uvodoma - kmetijsko okoljsko podnebna plačila (KOPOP), ekološko kmetovanje in plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami – bodo neposredno vplivali na doseganje okoljskega cilja

»Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine«. Omogočeno je izvajanje ukrepa Ekološko kmetovanje v kombinaciji z ukrepom KOPOP, kar še dodatno zmanjša vplive kmetijske prakse na ekosisteme kmetijske krajine. Na ohranjanje ekosistemov pa bodo vplivali tudi drugi ukrepi PRP 2014-2020, zaradi česar bo prišlo do kumulativnih vplivov vseh ukrepov PRP 2014-2020. Najpomembnejši pri tem so ukrepi Prenos znanja, Pomoč pri uporabi storitev svetovanja in Sodelovanje. Prva dva ukrepa bosta z usmerjeno organizacijo in poudarkom na usposabljanju in svetovanju kmetijskim gospodarstvom, katerih kmetijska zemljišča ležijo na posebnih območjih znotraj Nature 2000 na temo biotske raznovrstnosti ter upravljanju kmetijskega gospodarstva v teh območjih močno prispevala k prehajanju v trajnostno kmetijstvo in zmanjšanju vplivov na ekosisteme kmetijske krajine, s tem pa tudi k zagotavljanju ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in habitatov ter ohranjanja redkih in ogroženih vrst, vezanih na kmetijsko krajino. Ti kumulativni vplivi bodo zato pozitivni in bodo zlasti vidni na ciljnih območjih (ekološko pomembna območja posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev in steljnikov, osrednja območja pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov, najbolj ranljiva območja znotraj Nature 2000, ki zajemajo vrstno bogata travišča s slabim stanjem ohranjenosti).

Najmočnejši kumulativni vplivi bodo nastopili zaradi hkratnega izvajanja PRP 2014-2020 in ukrepov I. stebra SKP. Pravila I. stebra SKP za obdobje 2014–2020, ki vpeljujejo »zeleno komponento« teh plačil, poudarjajo občutljiva območja po EU direktivah, kjer preoravanje travinja v njive ni dovoljeno (45. člen Uredbe 1307/2013/EU). Izvajanje I. stebra SKP je torej v novem programskem obdobju »ozelenjeno«, določena so območja najbolj ranljivih travišč znotraj območij Natura 2000, ki jih ne bo dovoljeno preoravati, omejitve glede spreminjanje rabe travnikov bodo tudi drugod[115]. K ohranjanju travinja bo dodatno pripomoglo to, da bodo zaradi ugodnega razmerja plačilnih pravic za travinje in njive v primerjavi s prejšnjim programskim obdobjem pridobila kmetijska gospodarstva z večjim deležem travinja. Zelena plačila novega I. stebra SKP zajemajo ne le ohranjanje trajnega travinja, ampak tudi zagotavljanje raznolikosti poljščin in ohranjanje površin z ekološkim pomenom, kar naj bi dodatno zmanjšalo vplive na okolje, posredno pa tudi k ohranjanju biotske raznovrstnosti. V novem programskem obdobju I. steber SKP vključuje tudi prostovoljno proizvodno vezana plačila, ki so namenjena ohranjanju ravni proizvodnje za specifično obliko kmetovanja ali sektorje v težavah, ki imajo ekonomski ali socialni pomen, kar bo pripomoglo k ohranjanju kmetijstva, a v določeni meri tudi ohranjanju intenzivnosti kmetovanja. I. steber SKP bo torej v programskem obdobju 2014-2020 imel manjše vplive na okolje, a bo še vedno namenjen predvsem podpori različnim panogam intenzivnega kmetijstva, s čimer se lahko na nekem območju zmanjšajo pozitivni učinki PRP 2014-2020.

Skupaj kumulativne vplive PRP 2014-2020 na okoljski cilj »Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine« predvsem zaradi vplivov I. stebra SKP ocenjujemo kot **nebistvene (ocena C) zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov.**

6.3.1.2 Okoljski cilj: Ohranjeni gozdni ekosistemi

6.3.1.2.1 Splošni vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj

V Sloveniji je gozdarstvo trajnostno in sonaravno usmerjeno. To omogoča nacionalna zakonodaja na področju gozdarstva ter Nacionalni gozdni program, kjer ima ohranjanje gozdnih ekosistemov in biotske raznovrstnosti pomembno vlogo. Upravljanje z gozdnimi ekosistemi se tako v državnih kot zasebnih gozdovih načrtuje v okviru gozdnogospodarskega načrtovanja, ki implementira krovne dokumente na področju gozdarstva. Vsebino gozdnogospodarskih načrtov predpisuje Pravilnik o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo (Uradni list RS, št. 91/10), gospodarjenje pa se usmerja tudi na podlagi funkcij, med katerimi je pomembna skupina ekoloških funkcij (med njimi tudi funkcija ohranjanja biotske raznovrstnosti). Gozdnogospodarski načrti za gozdnogospodarske enote (v nadaljevanju GGN za GGE) v večini primerov (povsod, kjer je to potrebno zaradi ranljivosti okolja in visoke biotske raznovrstnosti) implementirajo tako okoljske cilje kot tudi cilje ohranjanja biotske raznovrstnosti (usmeritve in ukrepe, ki so potrebni za ohranjanje ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov).

[115] Žvikart, M. (2013): Vrstno bogata travišča s slabim stanjem ohranjenosti znotraj območij Natura 2000. Zavod RS za varstvo narave, Ljubljana, oktober 2013

V postopku priprave in sprejemanja načrtov se pristojne inštitucije odločijo, ali je plan neposredno potreben za varstvo območij Natura 2000 in za katerega v skladu z Zakonom o ohranjanju narave ni potrebna presoja sprejemljivosti vplivov plana na varovana območja. To se upošteva tudi v fazi »screeninga« celovite presoje vplivov na okolje, zato sta bili celovita presoja vplivov na okolje in presoja sprejemljivosti vplivov plana na varovana območja izvedeni le za nekatere Gozdnogospodarske načrte. Soglasja k gozdnogospodarskim načrtom dajejo pristojne inštitucije. Gozdarstvu in gospodarskim panogam, povezanim z gozdarstvom in predelavo lesa je namenjen manjši del PRP 2014-2020, njegovo načrtovanje pa je temeljilo na Akcijskem načrtu za povečanje konkurenčnosti gozdno-lesne verige v Sloveniji do leta 2020 »Les je lep«, ki sta jo leta 2012 pripravili takratno Ministrstvo za kmetijstvo in okolje ter Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo. PRP 2014-2020 tako vsebuje predvsem ukrepe za naložbe v gozdarstvu, ki so usmerjeni v povečanje realizacije možne sečnje, to pa lahko negativno vpliva na biotsko raznovrstnost gozdnih ekosistemov. Vplivi so odvisni od interesa upravičencev, kriterijev za izbor in sistemsko urejenega prostorskega usmerjanja v okviru gozdnogospodarskega načrtovanja z upoštevanjem ekoloških funkcij gozdov, kar pa je izven možnosti ukrepanja v okviru PRP 2014-2020.

Izbrani okoljski cilj smo posvetili gozdnim ekosistemom, ker je del ukrepov PRP 2014-2020 vezan na izkoriščanje gozdov in predelavo lesa kot naravnega vira, kar lahko vpliva na biotsko raznovrstnost gozdnih ekosistemov. Vplivi so odvisni po eni strani od interesa upravičencev in po drugi strani prostorskega usmerjanja in omejitev ukrepov ter kriterijev za izbor upravičencev. Nekateri ukrepi imajo lahko posreden vpliv, saj lahko izboljšajo znanje, spodbudijo razvoj, testiranje in uporabo znanja, metod in tehnologij, ki pripomorejo k zmanjšanju vplivov na ekosisteme.

Okoljski cilj je skladen s ciljem »Ohranitev ekosistemov skozi ohranjanje ugodnega stanja habitatnih tipov« Strategije ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji. Poleg tega je okoljski cilj usklajen s Strategijo EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020[116], saj se ujema s ciljem Strategije št. 1: Zaustavitev slabšanja stanja vseh vrst in habitatov, ki jih zajema zakonodaja EU o varovanju narave, ter opazno in izmerljivo izboljšanje njihovega stanja. PRP 2014-2020 zaradi usmerjenosti v naložbe v gozdarstvu ne vsebuje ukrepov, ciljno usmerjenih v ohranjanje gozdnih ekosistemov (financiranje le-teh bo temeljilo na Nacionalni shemi), vendar je skladnost izbranega okoljskega cilja s z nacionalno strategijo in strategijo EU za biotsko raznovrstnost pomembna z vidika preprečevanja negativnih vplivov izvajanja PRP 2014-2020 na biotsko pestrost gozdnih ekosistemov.

PRP 2014-2020 je delno usklajen s Strategijo EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020, ki v aktivnosti 12 zajema integracijo ukrepov za biotsko raznovrstnost v načrte upravljanja z gozdovi v državah članicah, pri čemer naj bi se uporabljali ukrepi, razviti za ohranjanje ugodnega stanja gozdnih kvalifikacijskih vrst. Strategija navaja integracijo sredstev in kot vir financiranja omenja tudi politiko EU za razvoj podeželja, saj so v okviru te oblikovani gozdarsko-okoljski ukrepi, za katere pa se Slovenija v tem programskem obdobju, torej PRP 2014-2020 ni odločila. Posreden pozitiven vpliv, ki se bo verjetno pokazal šele v srednjeročnem obdobju, bodo verjetno imela usposabljanja na področju biotske raznovrstnosti v okviru ukrepa 1: Prenos znanja, saj bodo lastnikom gozdov in izvajalcem gozdnih del na voljo usposabljanja o pomenu in načinu trajnostnega upravljanja z gozdovi na gozdnih območjih znotraj območij Natura 2000.

Večja intenzivnost sečnje lahko privede do posrednih negativnih vplivov v primeru prevelikega poseganja v gozd. Urejanje gozdnih cest in vlak lahko ima negativen vpliv na gozdne ekosisteme, če ni pravilno načrtovano in izvedeno glede na ekološke značilnosti območja urejanja. Pogoji upravičenosti za ukrep urejanja gozdne infrastrukture določajo, da je na območjih Natura 2000 potrebno pridobiti naravovarstveno soglasje za vse prometnice skladno z Zakonom o ohranjanju narave – torej tudi za gozdne vlake. Za ohranjanje gozdnih ekosistemov in zmanjšanje vpliva PRP 2014-2020 je bil za obdobje 2014-2020 že dosežen dogovor znotraj Ministrstva RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, da se bo na nacionalni ravni prednostno izvajalo ukrepe za ohranjanje biotske raznovrstnosti v državnih gozdovih, za kar se bodo zagotovila sredstva iz Nacionalne sheme za približno 600 ha ukrepov (ureditev ekocelic). Celotni vpliv PRP 2014-2020 na gozdne ekosisteme ocenjujemo kot **nebistven zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov (ocena C).**

[116] COM(2011) 244 konč. Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Naše življenjsko zavarovanje, naš naravni kapital: strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020, {SEC(2011) 540 konč.}, {SEC(2011) 541 konč.}, Bruselj, 3.5.2011

6.3.1.2.2 Vpliv posameznih ukrepov

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »ohranjeni gozdni ekosistemi«
1: Prenos znanja (14. člen)	Pri izvajanju ukrepa bo med drugim poudarek na usposabljanju lastnikov gozdov in izvajalcev gozdnih del o pomenu in načinu trajnostnega upravljanja z gozdovi na gozdnih območjih znotraj območij Natura 2000. S tem se želi doseči prilagoditev načrtovanja in izvedbe sečnje na območju, s čimer bi posredno zmanjšali negativne vplive na gozdne ekosisteme. Večina usposabljanja in pilotnih projektov bo usmerjenih na področje kmetijstva, kar pa lahko pri tistih lastnikih gozdov, ki so hkrati tudi kmetje, lahko dodatno pripomore k boljši osveščenosti o ohranjanju biotske raznovrstnosti. Tako ima lahko ukrep tudi posreden vpliv, saj se lahko vsebine usposabljanja (npr. glede gospodarjenja na kmetiji, kmetijske prakse ipd.) navezujejo tudi na aktivnosti gospodarjenja in izkoriščanja gozdov v lasti kmetijskega gospodarstva. Vpliv je lahko negativen v primeru, da odločitve, temelječe na usposabljanju, privedejo do neprimerne sečnje, in pozitiven, če se posestnik – nosilec kmetijskega gospodarstva usmeri v zelo trajnostno gospodarjenje z gozdom. Vendar je malo verjetno, da bi na podlagi tega prilagodili tudi prakso v gozdarstvu, zato je možnost takega vpliva ukrepa majhna. Ocenimo lahko, da bo imel ukrep sicer majhen, a pozitiven vpliv na okoljski cilj na območjih Natura 2000.
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	Ni vpliva.
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Ni vpliva.
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Na gozdne ekosisteme bo vplival podukrep Gradnja in rekonstrukcija gozdnih cest in gozdnih vlak ter priprava gozdnih vlak. Vpliv bo zelo verjetno negativen, predvsem pri gradnji, saj se gozdne prometnice načrtuje na pobudo investitorja oziroma lastnikov gozdov tam, kjer so trenutne potrebe po sečnji največje in ne glede na morebitno fragmentacijo in naravovarstveno stanje širšega območja. Vpliv urejanja novih gozdnih prometnic bo negativen predvsem tam, kjer bodo omogočile odpiranje do sedaj zaprtih ali slabo odprtih gozdov, ki so bili torej težko dostopni za gospodarjenje in se zato v njih redna sečnja ni izvajala, saj so za taka območja značilni starejši sestoji in velik delež odmrle biomase, zato so pomemben habitat zavarovanih in kvalifikacijskih rastlinskih in živalskih vrst (npr. saproksilni hrošči, ptice: divji petelin, gozdni jereb, belohrbti detel, triprsti detel). Odpiranje takih gozdov poveča gospodarsko izkoriščanje, zaradi česar se lahko pride do dokaj hitrega redčenja in pomlajevanja sestojev, postopnega zmanjšanja količine odmrle biomase in fragmentacije starejših sestojev, posledično pa do zmanjšanja habitatov navedenih vrst, spremembe njihove populacijske dinamike in upadanja populacij. Podatki monitoringa določenih vrst, vezanih na gozdne ekosisteme kažejo na upad v zadnjih letih. Omilitveni ukrepi za zmanjšanje vplivov fragmentacije in povečanja sečnje se redko načrtujejo in izvajajo. Gozdne prometnice se sicer načrtuje z gozdnogospodarskimi načrti, vendar so v njih začrtana le širša prioritetna območja in torej ne gre za natančno umeščanje v prostor. Poleg tega se z gozdnimi prometnicami odpira gozdni prostor za intenzivnejšo sečnjo, kar lahko s hrupom in spremenjenim stanjem zarasti vpliva na populacije občutljivejših, predvsem strogo na gozd vezanih vrst. Podatki monitoringa določenih vrst, vezanih na gozdne ekosisteme, kažejo na upad v zadnjih letih. Vplive je mogoče omiliti z izboljšanim sistemskim pristopom k umeščanju prometnic in načrtovanjem omilitvenih ukrepov za tiste kvalifikacijske vrste, za katere je to potrebno. Sistemske možnosti ukrepanja že sedaj omogoča Zakon o gozdovih, ki omogoča financiranje in sofinanciranje določenih ukrepov, kot so npr. ekocelice, iz nacionalnih sredstev, a se v praksi izvaja v majhnem obsegu; na podlagi tega se bo v obdobju 2014-2020 prednostno izvajalo ukrepe za ohranjanje biotske raznovrstnosti v državnih gozdovih. Za ohranjanje nekaterih specifičnih vrst, na katere bi lahko ukrepi PRP 2014-2020 negativno vplivali je bilo dogovorjeno, da se bodo zagotovila sredstva iz Nacionalne sheme za približno 600 ha ukrepov ureditve ekocelic. V prihodnje bo v okviru načrtovanja in priprave gozdnogospodarskih načrtov poudarek znotraj GGN na določanju območij, ki niso primerni za odpiranje za intenzivnejšo sečnjo; načrtovanje bo potekalo v povezavi z izvajanjem novega Operativnega programa upravljanja območij Natura 2014-2020.
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Podpora mladim kmetom naj bi okrepila dejavnost njihovih kmetij, kar lahko posredno vpliva tudi na gospodarjenje z gozdom pri tistih mladih kmetih, ki so tudi lastniki gozdov, če ukrep pripomore k ohranitvi kmetovanja in kmetije. Vpliv je lahko pozitiven v primeru bolj trajnostnega načrtovanja gospodarjenja z lastnim gozdom, ali pa negativen v primeru intenzivnejše in nenadzorovane sečnje. Vendar je možnost neprimerne sečnje ob rednem nadzoru Zavoda za

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »ohranjeni gozdni ekosistemi«
	gozdove Slovenije minimalna, poleg tega pa je gre za relativno majhne zneske podpore, ki jih bodo mladi gospodarji skoraj gotovo usmerili v samo kmetijo in razvoj kmetovanja. Zato je možnost za vpliv tega podukrepa zanemarljiva. Naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti bodo med drugim spodbudile razvoj dejavnosti na podeželju, ki so povezane z gozdom kot naravnim virom, saj bodo prednostno podprta majhna podjetja (za naložbe dodajanja vrednosti lesu, ki niso podprte v okviru podukrepa 8.6), mikropodjetja in kmetije z dopolnilno dejavnostjo, ki bodo razvijali dejavnost v povezavi z (med drugim) dodajanjem vrednosti lesu, obnovljivimi viri energije, lokalno samooskrbo, zelenim turizmom ter naravno in kulturno dediščino ter tradicionalnimi znanji. Nekatere podprte nekmetijske dejavnosti lahko posredno okrepijo (dodajanje vrednosti lesu, obnovljivi viri energije) izkoriščanje gozdov, pri čemer je tveganje za nenadzorovano sečnjo, vendar je možnost takega vpliva zaradi nadzora zelo majhna. Določene nekmetijske dejavnosti, kot je npr. zeleni oziroma naravoslovni turizem in tradicionalna znanja in obrti ipd. lahko prispevajo k osveščenosti o biotski raznovrstnosti gozdnih ekosistemov in varovanih območjih, ohranjanju le-te, širitvi dobrih praks in s tem k trajnostno naravnani rabi gozdov in posredno k ohranjanju gozdnih ekosistemov.
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.
8.6: Naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo in mobilizacijo lesa: Naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa (aktivnost 1), Naložbe v neindustrijsko predelavo lesa (aktivnost 2) (21. člen, 26. člen)	Naložbe v okviru aktivnosti za nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa bodo povečale gospodarsko izkoriščanje gozdov. Izvajanje tega ukrepa bo imelo na gozdne ekosisteme precejšen vpliv, saj pripomore k povečanju obsega strojne sečnje. Dejanski vplivi na gozdne ekosisteme bodo odvisni od načina uporabe mehanizacije in aktivnosti v gozdu po spravilu lesa. Analiza doseganja ciljev Strategije ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji[117] je pokazala, da nove gozdne prometnice bistveno povečajo motnje v gozdnem prostoru ne le zaradi gozdarskih del, ampak tudi rekreacije in nabiranja gozdnih sadežev. Vpliv posamezne naložbe ne bo velik, vendar lahko pride do opaznih kumulativnih vplivov. Uporabo nove tehnologije (strojna sečnja) je mogoče prostorsko umeščati v okviru priprave gozdnogospodarskih načrtov za gozdnogospodarske enote, kjer se prostorsko opredeli, v katerih območjih je uporaba določenih vrst mehanizacije smiselna in možna.
8.4: Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov (21. člen, 24. člen)	Podukrep Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov, lahko ima kratkoročno negativne vplive, saj se bo povečal obseg del v gozdu in s tem antropogeni vplivi na gozdne ekosisteme. Ob pravilni in nadzorovani izvedbi pa ima lahko ta podukrep dolgoročno pozitiven vpliv, saj lahko ohrani ustrezno količino odmrle biomase, potrebno za ohranjanje vrst, vezanih na gozdne habitate, in zmanjša možnost širjenja bolezni in zalubnikov. Poleg tega bo ukrep podpiral tudi pripravo površin za obnovo, sadnjo sadik in semen ter zaščito mladja na obnovljenih površinah, s čimer bo pripomogel k hitrejšemu okrevanju prizadetih gozdov, ohranjanju sestojev in funkcij gozdnih ekosistemov.
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	Ni vpliva.
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Izvajanje nadstandardnih načinov kmetovanja lahko na stanje gozdnih ekosistemov vpliva le posredno, z ohranjanjem elementov kmetijske krajine (npr. mejice), ki so pomembni tudi za tiste vrste, ki niso ozko vezane na gozd, in zagotavljanjem splošne pestrosti habitatov, pomembne za celoten življenjski cikel določenih vrst (npr. prehranjevalne površine). Ukrep bo zato imel le posreden, a pozitiven vpliv na gozdne ekosisteme.
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Ni vpliva.
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	Ni vpliva.
14: Dobrobit živali (33. člen)	Ni vpliva.
16: Sodelovanje (35. člen)	Sodelovanje lahko glede na tematiko ukrepa in projektov, ki naj bi jih podprl, izboljša gospodarjenje z gozdovi, zlasti pri manjših posestnikih, zmanjša njegove vplive in pripomore k organizaciji gozdno-lesne verige na določenem območju in trženju njenih proizvodov. Tako lahko posredno izboljša stanje gozdnih ekosistemov. Izvajanje pilotnih projektov ter projektov s področja razvijanja novih proizvodov, storitev, praks,

[117] Kus Veenvliet,J. (2012): Analiza doseganja ciljev Strategije ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji. Končno poročilo. Zavod Symbiosis, Nova vas, 22. 5. 2012

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »ohranjeni gozdni ekosistemi«
	postopkov in tehnologij bo prispevalo k oblikovanju dobre prakse na področju gozdarstva in prenosu najnovejših tehnologij v prakso, s čimer bo zmanjšalo vplive na ekosisteme. Pozitivni vpliv bo še večji, če bo kateri od pilotnih projektov namenjen razvoju dobrih praks sečnje in spravila lesa, pa tudi urejanja gozdnih prometnic v Natura območjih, povezovanju z naravoslovnim turizmom, rekreacijo in podobno.

6.3.1.2.3 Kazalci

Predlagani so naslednji kazalci:

- delež kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov, značilnih za gozdne ekosisteme, v ugodnem stanju,
- razmerje med dolžino sofinanciranih gozdnih cest in vlak v območjih Natura 2000 v primerjavi s celotno dolžino novograjenih cest in vlak v območjih Natura 2000 (izračun).

Prvi kazalec je mogoče spremljati s pomočjo ocene stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov v okviru spremljanja izvajanja tako imenovanih Direktive o pticah in Habitatne direktive, ki ga opravlja Zavod RS za varstvo narave. Zelo verjetno bo vrednost predlaganega kazalca pod precejšnjim vplivom splošnega povečanja poseka v gozdovih, do katerega bo kratkoročno prišlo zaradi sanacije posledic februarskega žledoloma in snegoloma, ter ob uspešnem povečanju konkurenčnosti gozdno-lesne verige, pa tudi v primeru energetske krize. Eden od ukrepov PRP 2014-2020 je sicer namenjen nepovratni pomoči za sanacijo škode, vendar škoda presega možnosti v okviru tega ukrepa in se bo sanacija izvajala tudi izven okvira PRP 2014-2020. Zaradi poseka za sanacijo žledoloma in snegoloma, ki ne bo sofinanciran iz PRP 2014-2020, in splošnega povečanja poseka vrednost predlaganega kazalnika verjetno ne bo pokazala neto učinkov PRP 2014-2020. Podatki o stanju kvalifikacijskih vrst so na voljo za leto 2013 in se spremljajo na 6 let, tako da bodo naslednji na voljo leta 2019 in ne bodo zajeli izvajanja v letih n+3 (torej do l. 2023), vendar bodo dovolj dobro pokazali na trende. Kazalnik bo treba ustrezno interpretirati s pomočjo podatkov o sofinanciranih dejavnostih in primerjavo z vsemi dejavnostmi v Natura območjih.

Drugi kazalec bo možno izračunati na podlagi podatkov Zavoda za gozdove Slovenije o gozdnih prometnicah ter podatkov iz odobrenih in izplačanih vlog za gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest in vlak ter pripravo gozdnih vlak. Razmerje pokaže na to, v kolikšni meri PRP 2014-2020 prispeva k odpiranju gozdnega prostora in je v pomoč pri interpretaciji prvega kazalnika.

6.3.1.2.4 Kumulativni vplivi

Kumulativni vplivi bodo nastopili zaradi hkratnega izvajanja PRP 2014-2020 in izvajanja Gozdnogospodarskih načrtov. V postopku priprave in sprejemanja načrtov se pristojne inštitucije odločijo, ali je plan neposredno potreben za varstvo območij Natura 2000 in za katerega v skladu z Zakonom o ohranjanju narave ni potrebna presoja sprejemljivosti vplivov plana na varovana območja. To se upošteva tudi v fazi »screeninga« celovite presoje vplivov na okolje, zato sta bili celovita presoja vplivov na okolje in presoja sprejemljivosti vplivov plana na varovana območja izvedeni le za nekatere Gozdnogospodarske načrte. Gozdnogospodarski načrti so kljub temu pomembni z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti, saj so vodilo gospodarjenja z gozdovi tako glede načrtovanja infrastrukture, sečnje in spravila lesa, uporabe mehanizacije kot glede nadzora. Z gozdnogospodarskimi načrti se načrtuje tudi gozdne prometnice, vendar so v njih začrtana le širša prioritetna območja in torej ne gre za natančno umeščanje v prostor. Pri dosedanjem postopku načrtovanja gozdnih prometnic je včasih prišlo do tega, da presoja sprejemljivosti vplivov posega v naravo ni bila izvedena; za omilitev takih vplivov PRP 2014-2020 je bil sprejet dogovor o izvedbi 600 ha ukrepov za ohranjanje biotske raznovrstnosti (ureditev ekocelic), financiranih v okviru Nacionalne sheme. Pomoč pri načrtovanju sečnje in nadzor imata lahko pozitiven vpliv na ohranjanje gozdnih ekosistemov.

Skupaj kumulativne vplive PRP 2014-2020 na okoljski cilj »Ohranjeni gozdni ekosistemi« ocenjujemo kot **nebistvene zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov (ocena C).**

6.3.2 Tla

6.3.2.1 Okoljski cilj: Ohranjanje pridelovalnega potenciala zemljišč za kmetijsko rabo

6.3.2.1.1 Splošni vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj

PRP 2014-2020 s prednostnimi usmeritvami in ukrepi prinaša v splošnem pozitiven učinek na kakovost tal in spremembo rabe tal. PRP 2014-2020 prinaša s prednostnim področjem 4C: *»Izboljšanje upravljanja tal in obvladovanje erozije ter ravnanja z gnojili in pesticidi«* ciljno usmeritev v zmanjšanje onesnaženosti tal s fitofarmacevtskimi sredstvi in gnojili ter izgube prsti zaradi erozije. Predvideni ukrepi bodo prispevali k zmanjšanju vnosa fitofarmacevtskih sredstev in gnojil ter primernejši obdelavi tal s ciljem ohranjanja kakovosti in proizvodnega potenciala tal ter obvladovanja erozije.

Z vidika kakovosti tal je pomemben tudi pristop k smotrni uporabi in vnosu gnojil v tla. Strokovno utemeljena uporaba gnojil je pomembna tako za kakovost tal kot tudi za varovanje okolja in je v Sloveniji urejena s predpisi. Med drugim je nujno upoštevanje *Uredbe o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati*, ki določa mejne vrednosti vnosa dušika iz kmetijskih virov v tla ter ukrepe za zmanjšanje in preprečevanje onesnaževanja voda. PRP 2014-2020 prinaša ukrepe prenosa znanja in informiranja ter svetovanja; sklepamo, da bo izvajan tudi prenos znanja za smotrn vnos gnojil v tla.

Analiza stanja kaže, da je vsebnost organske snovi na 86,2 % kmetijskih zemljišč več kakor 2 %, na 30,9 % zemljišč pa več kakor 4 %. Glede na rezultate analize ključnih dejavnikov organske snovi v tleh ocenjujemo, da so z vidika okoljske in kmetijske kakovosti tla nekaterih območij Slovenije osiromašena z organsko snovjo. Zato lahko razumemo ukrepe, ki prinašajo prenos znanja in svetovanja kot potencialno pozitivne učinke za izboljšanje stanja kazalnika, zlasti velik pa bo prispevek ukrepa KOPOP in ukrepa Ekološko kmetovanje k izboljšanju pridelovalnega potenciala kmetijskih zemljišč. Obvezno izvajanje gnojilnih načrtov za kmetijska gospodarstva, ki uporabljajo mineralna gnojila, omejitve glede gnojenja in uporabe fitofarmacevtskih sredstev, obveznost kolobarjenja so tiste zahteve, ki bodo najbolj prispevale k izboljšanju kakovosti tal.

Obseg kmetijskih zemljišč se zaradi pozidave in zaraščanja kmetijskih zemljišč zmanjšuje. Spremembe rabe tal niso neposredno povezane samo z izvajanjem PRP 2014-2020. Spremembe rabe tal so odvisne tudi od drugih dejavnikov, tako da neposrednega učinka ni možno napovedati, lahko pa posredno predvidimo, da izvajanje ukrepov, ki so usmerjeni v spodbujanje učinkovite rabe virov in ohranjanja kmetijstva (ukrepi KOPOP, ekološko kmetovanje, plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami) pride do pozitivnih učinkov, predvsem do ohranjanja pridelovalnega potencirala tal. PRP 2014-2020 lahko pozitivno vpliva na omejevanje nadaljnjega procesa zaraščanja.

PRP 2014-2020 prinaša tudi podpore za izvedbo naložb v osnovna sredstva. Te lahko dejansko negativne vplivajo na obremenitve tal, saj izvajanje naložb neposredno in posredno poveča tveganja za potencialne obremenitve tal, ki pa bodo kratkoročne narave. Naložbe lahko zmanjšajo pokrivnost in rabo tal v primeru izvedbe gradenj (gradnja hlevov, objektov na kmetiji, …), vendar bo izguba tal zaradi gradnje zelo majhna. Glavni vpliv bo pozitiven, saj bo z modernizacijo kmetijskih gospodarstev, ureditvijo skladišč za živinska gnojila in ureditvijo malih čistilnih naprav prišlo do zmanjšanja negativnih vplivov na tla in na pridelovalni potencial kmetijskih zemljišč.

Splošni vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj *Ohranjanje pridelovalnega potenciala zemljišč za kmetijsko rabo* ocenjujmo kot **pozitiven (A)**.

6.3.2.1.2 Vpliv posameznih ukrepov

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja
1: Prenos znanja (14. člen)	V okviru usposabljanja in demonstracijskih projektov se s primernimi tematikami lahko poveča osveščenost in znanje udeležencev o tleh kot naravnem viru, pridelovalnem potencialu zemljišč, vplivih kmetijstva na tla in o dobri kmetijski praksi. To bo vplivalo na kmetijsko prakso, med drugim tudi na izvajanje zahtev navzkrižne skladnosti, uporabo gnojilnih načrtov in podobno, s čimer se bodo zmanjšali vplivi kmetijstva na tla in pridelovalni potencial zemljišč. Izvajanje ukrepa torej lahko prispeva k doseganju izbranega cilja. V PRP 2014-2020 je načrtovano, da bodo imeli pri izboru vsebin usposabljanj med drugim imeli prednost programi,

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja
	ki bodo vključevali kmetijsko-okoljsko-podnebne vsebine, kamor sodijo tudi vsebine, povezane z zmanjšanjem vplivov na tla. Z namenom zmanjševanja negativnih vplivov kmetijstva na stanje voda bo poseben poudarek na usposabljanju za kmetijska gospodarstva, ki ležijo na prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemnih voda iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah (Direktiva 2000/60/ES), kar bo prispevalo tudi k zmanjšanju vplivov na tla in pridelovalni potencial zemljišč. Prejemniki sredstev, ki bodo vstopili v ukrepa KOPOP in ekološko kmetovanje, bodo morali že ob vstopu opraviti 6-urni program usposabljanja s področja kmetijsko okoljskih in kmetijsko podnebnih vsebin, nato pa se bodo morali vsako leto udeležiti usposabljanja. Tako bo zagotovljena njihova usposobljenost in zmanjšana možnost napak pri izvajanju obveznosti, kar bo vplivalo na zmanjšanje vplivov na okolje, med drugim tudi na tla in vode, ukrep pa bo torej posredno prispeval tudi k pozitivnim vplivom ukrepov KOPOP in ekološko kmetovanje.
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	V okviru individualnega svetovanja se lahko pridobi usmeritve, napotke in znanje s področja uporabe hranil in fitofarmacevtskih sredstev, kar zmanjša vpliv na tla in vode. Ukrep bo imel podoben pozitiven vpliv na okoljski cilj kot ukrep Prenos znanja, le da bodo pri storitvah svetovanja uporabniki storitev pridobili konkretne napotke za izboljšanje svoje kmetijske prakse, zato bodo pozitivni vplivi ne le hitreje vidni, ampak verjetno tudi večji. Z namenom zmanjševanja negativnih vplivov kmetijstva na stanje voda bo poseben poudarek na usposabljanju za kmetijska gospodarstva, ki ležijo na prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemnih voda iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah (Direktiva 2000/60/ES), kar bo prispevalo tudi k zmanjšanju vplivov na tla in pridelovalni potencial zemljišč. Podobno kot pri ukrepu Prenos znanja bodo prejemnikom sredstev, ki bodo vstopili v ukrep KOPOP in ekološko kmetovanje omogočena svetovanja, storitev bodo morali uporabiti vsaj enkrat v prvih treh letih trajanja obveznosti, kar bo pripomoglo h kakovostnemu izvajanju obveznosti, med drugim tudi obveznosti za zmanjšanje vplivov na tla in vode. Ukrep Pomoč pri uporabi storitev svetovanja bo torej posredno prispeval tudi k pozitivnim vplivom ukrepov KOPOP in ekološko kmetovanje.
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Posredni vpliv na zmanjšanje obremenitev tal. Posredno se lahko zmanjša vpliv na kvalifikacijske vrste in habitatne tipe in s tem prispeva k doseganju varstvenih ciljev varovanih območij, pa čeprav v zelo majhnem obsegu, saj so okoljski vidiki, vključno z vplivi na tla, vključeni v specifikacijio posameznih shem kakovosti. Ker je vpliv zelo posreden in predstavlja manjši del aktivnosti v okviru shem kakovosti, bo v času izvajanja PRP 2014-2020 vpliv na okoljski cilj zanemarljiv.
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Naložbe v prestrukturiranje bodo med drugim namenjene posodobitvi kmetijske proizvodnje, ureditvi objektov za skladiščenje živinskih gnojil in nakupu pripadajoče opreme, zmanjšanju porabe vode in zmanjšanju emisij odpadnih vod (npr. z ureditvijo malih čistilnih naprav, gnojnih jam,..). Izvajanje ukrepa lahko pozitivno vpliva na trend zmanjševanja obremenitve tal. Zmanjšanje obremenitev tal s hranili v primeru posodobitve zastarelih, za okolje zelo obremenjujočih tipov hlevov, ustrezne ureditve skladišč za živinska gnojila in ureditve čiščenja in odvajanja odpadnih vod lahko prispeva k zmanjšanju potencialnih obremenitev tal in k izboljšanemu gnojenju. Agromelioracije na komasacijskih območjih in naložbe v ureditev namakalnih sistemov in namakalno opremo izboljšajo pridelovalni potencial kmetijskih zemljišč, saj izboljšajo dejavnike, ki vplivajo na pridelovalni potencial (npr. vlažnost, strukturo tal).
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21. člen)	Naložbe v podukrep za nakup nove mehanizacije za sečnjo in spravilo lesa lahko poveča obremenitve gozdnih tal in tveganje za erozijo, vendar so obremenitve in tveganja ob primernem izvajanju del zelo majhne. Po drugi plati pa nakup sodobnejše mehanizacije lahko tudi prispeva k zmanjšanju poškodb tal ob spravilu lesa in možnosti za erozijo. Podukrep Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov bo kratkoročno povečal obremenitve gozdnih tal in tveganje

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja
	za erozijo, saj se bo povečal obseg del v gozdu in to predvsem na hudourniških območjih, ki so običajno dokaj strma in zato erozijsko izpostavljena. Ob pravilni in nadzorovani izvedbi pa ima lahko ta podukrep dolgoročno pozitiven vpliv, saj lahko ohrani ustrezno količino odmrle biomase in tako pozitivno vpliva na procese nastajanja prsti, s tem pa tudi na pridelovalni potencial, če bi prišlo do spremembe v kmetijska zemljišča.
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	Ni vpliva.
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Podpore se namenjajo za spodbujanje nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, usmerjenih med drugim tudi v ustrezno gospodarjenje z vodami in upravljanje s tlemi, s katerim se zmanjša vnos hranil in fitofarmacevtskih sredstev in uvaja določeno kmetijsko prakso (npr. kolobarjenje) za ohranjanje lastnosti tal. Vse osnovne zahteve za izvajanje ukrepa KOPOP (obvezno usposabljanje in uporaba storitev svetovanja, vodenje evidence o vseh delovnih opravilih, prepoved uporabe blata iz komunalnih čistilnih naprav) posredno ali neposredno prispevajo k zmanjšanju vplivov kmetovanja na tla in na njihov pridelovalni potencial, poleg tega je zmanjšanje vplivov na tla in njihov pridelovalni potencial zmanjšana že s tem, da mora biti pred vstopom v ukrep KOPOP izdelan gnojilni načrt na podlagi veljavne analize tal za kmetijska gospodarstva, ki uporabljajo mineralna gnojila in program aktivnosti kmetijskega gospodarstva. Med zahtevami posameznih operacij pa je zlasti pri operacijah, namenjenih okolju prijaznim oblikam kmetovanja večina zahtev (npr. kolobarjenje, analize dušika v tleh, konzervirajoča obdelava tal…) namenjena zmanjšanju vplivov na pridelovalni potencial zemljišč. Izvajanje ukrepa bo z nekaterimi operacijami oziroma obveznimi zahtevami posebej namenjeno območjem, ki so problematična z vidika onesnaževanja kmetijskega izvora (prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah, prispevna območja zadrževalnikov Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero), s čemer bo zmanjšan tudi vpliv na tla in pridelovalni potencial zemljišč na teh območjih. Ukrep KOPOP kot celota bo tako prispeval k zmanjšanju vplivov na pridelovalni potencial zemljišč in bo torej pozitivno prispeval k doseganju okoljskega cilja.
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Izvajanje naravi prijaznega načina kmetovanja predstavlja posredni vpliv na zmanjšanje obremenitev tal, saj zmanjša vnos hranil, opusti uporabo fitofarmacevtskih sredstev in uvaja določeno kmetijsko prakso, ki ima manjše vplive na pridelovalni potencial kmetijskih zemljišč. Omogočeno je izvajanje ukrepa v kombinaciji z ukrepom KOPOP, kar še dodatno zmanjša vplive kmetijske prakse na tla in njihov pridelovalni potencial.
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	Plačila pripomorejo k ohranjanju kmetijstva v območjih, kjer je pridelava zaradi zahtevnosti različnih dejavnikov neekonomična in bi zato lahko prišlo do opuščanja kmetijstva, s tem pa se tudi ohranja pridelovalni potencial kmetijskih zemljišč.
14: Dobrobit živali (33. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.
16: Sodelovanje (35. člen)	Izvajanje pilotnih projektov ter projektov s področja razvijanja novih proizvodov, storitev, praks, postopkov in tehnologij bo prispevalo k oblikovanju dobre prakse in prenosu najnovejših tehnologij v prakso, s čimer bo zmanjšalo vplive na tla in pripomoglo k izboljšanju pridelovalnega potenciala kmetijskih zemljišč. Z vidika povečevanja okoljske učinkovitosti kmetijstva bodo projekti sodelovanja specifično usmerjeni na posebna območja znotraj NATURA 2000 in prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah, s čimer bodo pozitivno vplivali tudi na tla in ohranjanje pridelovalnega potenciala kmetijskih zemljišč, zato bodo taki projekti imeli pozitiven vpliv na ta okoljski cilj.

6.3.2.1.3 Kazalci

Predlagani so naslednji kazalci:

- Površine ekstenzivne paše: površina kmetijskih zemljišč v uporabi, ki se uporablja za ekstenzivno pašo (manj kot 1 GVŽ/ha),
- Površina kmetijskih zemljišč v uporabi,

- Površina kmetijskih zemljišč v zaraščanju.

Prvi kazalnik je del kazalnika stanja CMES (št. 33) in ga bo možno spremljati v okviru evalvacije PRP 2014-2020. Podatke za izračun bo mogoče dobiti iz podatkov o izvajanju ukrepov oziroma evidenc o prejemnikih sredstev, ki se ukvarjajo z živinorejo.

Površino kmetijskih zemljišč v uporabi na letni ravni spremlja Statistični urad RS in jo je lahko primerjati s podatki o površinah prejemnikov sredstev PRP 2014-2020. Površina kmetijskih zemljišč v zaraščanju se spremlja v okviru dejanske rabe prostora kot »Kmetijsko zemljišče v zaraščanju« pod šifro dejanske rabe prostora št. 1410. Ažuriranje podatkov o dejanski rabi prostora je dovolj pogosto, da je kazalec uporaben za spremljanje stanja med izvajanjem PRP 2014-2020. Oba kazalca, njuno razmerje in primerjava z obsegom površin prejemnikov sredstev bosta posredno pokazala obremenjenost tal zaradi kmetovanja.

6.3.2.1.4 Kumulativni vplivi

Vplive na kakovost tal in spremembe rabe tal moramo gledati tudi iz vidika drugih aktivnosti v prostoru. Kot smo ugotovili, program razvoja podeželja prinaša s prednostnimi usmeritvami in ukrepi predvsem pozitivne učinke na okoljski cilj *Ohranjanje pridelovalnega potenciala zemljišč za kmetijsko rabo*.

Glede na to, da program ni prostorsko določen (ni natančno vnaprej določena lokacija izvajanja projektov ali aktivnosti, le nekateri ukrepi se ne bodo izvajali po celi Sloveniji, ampak so prostorsko omejeni na določena območja) lahko potencialne kumulativne vplive opredelimo na strateški ravni. Tako lahko predvidimo:

- da se bo vnos gnojil še naprej zmanjševal ali ohranjal na enaki ravni. Predvidevamo, da bo s pomočjo kmetijske in politike prostorskega načrtovanja prišlo do večjega upoštevanja talnega števila, izdelave gnojilnih načrtov in posledično čim večje prilagoditve izbora poljščin na dane razmere.
- Da bo hkratno izvajanje ukrepov I. stebra SKP kljub uvedbi »zelene komponente« plačil, ki upošteva občutljiva območja po EU direktivah še vedno podpiralo različne panoge intenzivnega kmetijstva, s čimer se lahko zmanjšajo pozitivni učinki PRP 2014-2020.

Z izvajanjem PRP 2014-2020 potencialnih negativnih kumulativnih vplivov ne bo možno v celoti preprečiti, lahko pa se znatno prispeva k smotrnejši rabi tal kot naravnega vira in večji prilagojenosti kmetovanja danim razmeram v tleh.

Skupaj kumulativne vplive PRP 2014-2020 na okoljski cilj »Ohranjanje pridelovalnega potenciala zemljišč za kmetijsko rabo« ocenjujemo kot **nebistvene (ocena B).**

6.3.3 Vode

6.3.3.1 Okoljski cilj: Dobro stanje voda

Postavljen cilj je skladen z ciljem Vodne direktive, ki je doseganje in ohranjanje »dobrega stanja voda«. Za doseganje cilja je poseben poudarek namenjen zmanjševanju obremenitev vodnih teles in izboljšanju kemijskega, ekološkega in količinskega stanja voda.

Za PRP 2014-2020 so pomembni trije vidiki in sicer kemijska kakovost vode, ekološka kakovost voda ter racionalna raba vode predvsem za namakanje. Ob tem smo cilju določili tri podcilje in sicer »Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda«, »Dobro ekološko stanje površinskih voda« in »Dobro količinsko stanje površinskih in podzemnih voda«.

6.3.3.2 Okoljski cilj: Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda

Na vodnih telesih površinskih in podzemnih voda, kjer je ocenjeno dobro kemijsko stanje voda, je potrebno ohranjati dobro stanje voda. Na vodnih telesih površinskih in podzemnih voda, kjer dobro kemijsko stanje ni doseženo, je potrebno doseči (nadaljevati) trend zmanjševanja onesnaženosti voda iz naslova kmetijstva (nitrati in pesticidi) ter doseči dobro kemijsko stanje voda. Izbran okoljski cilj je skladen z Direktivo o varstvu površinskih in podzemnih voda v

Evropi, Direktivo EU 2000/60/ES (Okvirna vodna direktiva). Splošni cilj Direktive je doseganje dobrega stanja (kakovosti in količin) voda.

Okoljski cilj je posledično skladen z Nacionalnim programom varstva okolja (2005 – 2012, ReNPVO), Operativnim programom za varstvo voda pred onesnaženjem z nitrati iz kmetijske proizvodnje (2004–2008), ki je uveljavljen na podlagi *Uredbe o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov (Uradni list RS, št. 113/2009, 5/2013*) ter Načrtom upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja, ki je uveljavljen na podlagi *Uredbe o načrtu upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja* (*Uradni list RS, št. 61/2011*). Prav tako izbran okoljski cilj sovpada s prednostnim področjem programa razvoja podeželja z oznako 4B Izboljšanje upravljanja voda in zemljišč ter prispevanja k izpolnjevanju ciljev okvirne direktive o vodah.

6.3.3.2.1 Splošni vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj

Osnutek PRP 2014-2020 s prednostnimi usmeritvami in ukrepi prinaša v splošnem pozitiven učinek na kemijsko stanje tako površinskih kot podzemnih voda. Prednostno področje 4B: izboljšanja upravljanja voda in zemljišč ter prispevanja k izpolnjevanju ciljev okvirne direktive o vodah prinaša ciljno usmeritev v zmanjšanje onesnaženosti voda s hranili in fitofarmacevtskimi sredstvi. Predvideni ukrepi bodo prispevali k zmanjšanju vnosa fitofarmacevtskih sredstev in gnojil predvsem s primernejšo obdelavo tal ter uvajanjem nadstandardnih tehnologij pridelave, z usmerjanjem in spodbujanjem nadaljevanja z ekološko bolj naravnanim kmetovanjem. Izpostavljena je tudi pomembnost upoštevanja stanja kakovosti voda predvsem na območjih, kjer je ocenjeno slabo kemijsko stanje voda.

Osnutek PRP 2014-2020 poudarja pomembnost smotrne uporabe gnojil ter fitofarmacevtskih sredstev, in daje tudi možnost strokovne utemeljitve in podpore za uporabo le-teh na posameznem ter specifičnem primeru (pomoč pri uporabi storitev svetovanja). Smotrna uporaba gnojil je pomembna predvsem z vidika Nitratne direktive in *Uredbe o mejnih vrednostih vnosa nevarnih snovi in gnojil v tla (Uradni list RS, št. 84/2005),* saj je celotno ozemlje Slovenije določeno kot ranljivo območje, kjer vnos dušika v tla z živinskimi gnojili ne sme presegati 170 kg/ha.

Ukrepe, ki spodbujajo prenos znanja in svetovanja, spodbujajo preusmeritev v ekološko kmetijstvo in ohranitev ekološkega kmetijstva, spodbujajo izvajanja kmetijsko okoljsko podnebnih plačil ter naložbe v osnovna sredstva z namenom izboljšanja ravnanja z odpadnimi vodami, ocenjujemo kot potencialno pozitivne, z dolgoročnimi pozitivnimi vplivi na kemijsko stanje podzemnih voda in s tem posledično približanje ciljem Okvirne vodne direktive. Navedeni ukrepi bodo prinesli splošno zmanjšanje vplivov na kemijsko stanje voda, večina pa jih bo tudi ciljno usmerjena v zmanjšanje. Tako ukrep Prenos znanja zajema ciljno naravnana usposabljanja z vidika ohranjanja in izboljševanja kakovosti voda z eksplicitnim poudarkom na območjih, kjer je stanje voda najbolj problematično, ukrep Pomoč pri uporabi storitev svetovanja pa med drugimi individualnimi svetovanji, prilagojenimi posameznikom tudi ciljno svetovanje glede kmetovanja na območjih vodnih virov in preobremenjenih vodnih teles. Poleg tega lahko v okviru ukrepa Sodelovanje pričakujemo razvoj pilotnih projektov in novih tehnologij, proizvodov in praks za zmanjševanje vplivov na kemijsko stanje voda.

Ukrep kmetijsko okoljsko podnebnih plačil (KOPOP) je ključen za zmanjšanje vplivov kmetijstva na vode, zlasti na kemijsko stanje podzemnih voda. Del operacij KOPOP v okviru PRP 2014–2020 je posebej namenjen izboljšanju kemijskega stanja površinskih in podzemnih voda in bodo usmerjene na območja, kjer je bilo ugotovljeno slabo kemijsko stanje voda in ki so problematična z vidika onesnaževanja kmetijskega izvora - prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah glede kemijskega stanja voda. Namen predlaganih ukrepov je izboljšanje upravljanja voda in zemljišč ter prispevanje k izpolnjevanju ciljev okvirne direktive o vodah. Ukrepi so bili oblikovani v skladu s strokovnimi podlagami za nov Načrt upravljanja voda (NUV-2)[118]. Dodatni pozitiven učinek ukrepa KOPOP bo prineslo »mehko pogojevanje« za »horizontalne« operacije ukrepa KOPOP (poljedelstvo, zelenjadarstvo), zaradi česar bodo morala kmetijska gospodarstva, katerih njivske površine ležijo na območjih, problematičnih z vidika kemijskega stanja voda, poleg izbrane operacije ukrepa KOPOP in njenih zahtev hkrati izvajati tudi zahteve za zmanjšanje vplivov na vode (npr. ozelenitev njivskih površin). Gre za kmetijska zemljišča tako na prispevnih območjih vodnih teles podzemne vode

[118] Kmetijski inštitut Slovenije (2014): Poročilo strokovne naloge s področja okolja za Ministrstvo za kmetijstvo in okolje v letu 2013. Priprava strokovnih podlag za izvajanje okvirne vodne direktive v sektorju kmetijstvo. Končno poročilo, Ljubljana, 20.02. 2014

s slabim kemijskim stanjem, kot so Savinjska kotlina, Dravsko in Mursko polje, kot na prispevnih območjih površinskih vodnih teles s problematičnim kemijskim stanjem, kot so zadrževalniki Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero. Tako bodo zmanjšani vplivi na podzemna in površinska vodna telesa z najslabšim stanjem.

Posredno bo k zmanjšanju vplivov na kemijsko stanje tako podzemnih kot površinskih voda v okviru izvajanja ukrepa KOPOP prispevalo tudi obvezno predhodno usposabljanje kmetov in svetovalcev Javne službe kmetijskega svetovanja v okviru tehnične pomoči, kjer bo poseben poudarek namenjen vplivu kmetijstva na kakovost voda. Poleg tega bo v prvih treh letih izvajanja obveznosti ukrepa KOPOP vsem vključenim kmetom omogočen dostop do storitve svetovanja, ki bo individualno naravnano in bo med drugim upoštevalo tudi območje, na katerem ležijo kmetijska zemljišča kmetijskega gospodarstva. Tako bo ukrep KOPOP pripomogel ne le k neposrednemu zmanjšanju vplivov na kemijsko stanje voda na najbolj problematičnih območjih, ampak bo prispeval tudi k boljšemu upravljanju zemljišč in vodnih virov na splošno in s tem k splošnemu zmanjšanju vplivov na kemijsko stanje voda. Možnost kombiniranja ekološkega kmetovanja s operacijami oziroma zahtevami ukrepa KOPOP lahko dodatno prispeva k zmanjšanju vplivov na kemijsko stanje voda, poleg tega je možno, da se bodo v ekološko kmetovanje sorazmerno številčneje vključevali kmetovalci z zemljišči, ki se nahajajo na vodovarstvenih območjih s strožjim, nacionalno predpisanim režimom, saj se nacionalno predpisane omejitve kmetovanja prekrivajo z omejitvami tega ukrepa.

Pri ukrepu Naložbe v osnovna sredstva in ukrepu Razvoj kmetij in podjetij se lahko pri povečanju proizvodnje poveča obremenitev voda kljub upoštevanju okoljskih standardov, kar lahko vpliva na kemijsko stanje voda. Naložbe lahko zaradi prestrukturiranja kmetij povečajo uporabo hranil in fitofarmacevtskih sredstev, vendar le v majhnem obsegu, saj so do sredstev za prestrukturiranje upravičene le manjše kmetije. Prav tako gre za prestrukturiranje v smeri trajnostno naravnanega modela razvoja v kmetijstvu, ki prispeva ne le k večji ekonomski učinkovitosti, ampak tudi k večji okoljskih učinkovitosti. Naložbe bodo morale izboljšati rabo naravnih virov in zmanjšati onesnaževanje, zato bodo v nekaterih primerih (glede na namen naložbe) morale zajemati določene investicije na tem področju, kot je npr. zajemanje deževnice in ureditev male čistilne naprave. Poleg tega bo od meril za izbor skrb za okolje oziroma vsebina izvedene naložbe glede na zmanjševanje uporabe okolju nevarnih snovi in manjše porabe fitofarmacevtskih sredstev. Poleg tega lahko pri naložbah v okoljsko infrastrukturo ter kmetijsko mehanizacijo in objekte pričakujemo tudi prispevek k izboljšanju stanja površinskih in podzemnih voda zaradi:

- zmanjšanja obremenitve voda z nitrati v primeru posodobitve zastarelih, za okolje zelo obremenjujočih tipov hlevov ter ustrezne ureditve skladišč za živinska gnojila, ki lahko prispeva k ohranitvi oziroma lažjemu doseganju dobrega stanja voda;
- zmanjšanja obremenitve voda z nitrati in pesticidi v primeru posodobitve kmetijske mehanizacije in opreme – izboljšano upravljanje: povečana natančnost dela (obdelava tal, sajenje, pobiranje pridelkov, škropljenje…);
- odvisno od obsega in povezave s povečanjem hlevov je možno izboljšanje možnosti za pravilno uporabo živinskih gnojil, posledično se zmanjša poraba mineralnih gnojil;
- zmanjšana obremenitev voda s hranili zaradi ustreznejšega zbiranja, odvajanja in čiščenja odpadnih voda, kar lahko prispeva k izboljšanemu kemijskemu stanju voda;
- izvajanja agromelioracij, ki ima v primeru sonaravne izvedbe lahko pozitiven vpliv na vode, ker omogoča bolj usmerjeno uporabo gnojil in fitofarmacevtskih sredstev.

Bilančni presežek dušika na nacionalni ravni v obdobju 1992-2010 kaže trend zmanjševanja, saj se je v tem obdobju skupni vnos dušika na kmetijska zemljišča zmanjšal od 92.130 ton N na 77.749 ton N, oziroma za 15,6 %. Zmanjšal se je tudi vnos dušika na hektar kmetijske zemlje v uporabi in sicer od 166 kg N/ha na 161 kg N/ha, oziroma za 2,8 %. Iz podatkov o bilanci dušika ni mogoče vzpostaviti jasne povezave niti z začetkom izvajanja PRP 2007–2013 niti z začetkom izvajanja predhodnega PRP 2004–2006 (in s tem npr. z začetkom izvajanja SKOP); verjetno med vplivi na bilanco dušika prevladuje izvajanje I. stebra Skupne kmetijske politike[119], kjer je kmetijska pridelava zavezana k gospodarjenju v skladu z načeli navzkrižne skladnosti. Ocenjujemo, da bo učinek osnutka programa pripomogel k ustreznemu in optimalnemu vnosu in odvzemu dušika v tla s spodbujanjem k ekološkemu načinu kmetovanja in

[119] Poročilo o sprotnem vrednotenju Programa razvoja podeželja 2007–2013 v letu 2012, Analiza kazalnikov vpliva Programa razvoja podeželja, Končno poročilo, Oikos, d.o.o. in PRAC Partnership Co., januar 2013.

vključevanju v kmetijsko okoljsko podnebna plačila, vključevanjem v sheme kakovosti ter naložbe v osnovna sredstva z namenom izboljšanja ravnanja z gnojevko. To pa bo vplivalo na zmanjšanje onesnaženosti podzemnih voda z nitrati.

Ocenjujemo, da bo prišlo do pozitivnega vpliva na prepoznan trend. Zaradi značilnosti izvajanja ukrepov ocenjujemo, da bo izvajanje PRP 2014-2020 vplivalo predvsem na kemijsko stanje podzemnih voda. Predvidevamo, da se bo kemijsko stanje podzemne vode predvsem zaradi zmanjšanja onesnaževanja z nitrati in pesticidi izboljšalo na problematičnih območjih ter ohranila tam, kjer je dobro kemijsko stanje podzemne vode. Kemijsko stanje površinskih voda se bo zaradi izvajanja posameznih ukrepov PRP 2014-2020 izboljšalo z vidika nitratov in pesticidov, ne bo pa se spremenila ocena stanja, saj vodna telesa površinskih voda, ki ne dosegajo dobrega kemijskega stanja (glede na podatke v letu 2011 je takih le 5 % – glej analizo stanja) le-tega ne dosegajo predvsem zaradi onesnaževal, ki so značilne predvsem za industrijske naprave, torej kmetijstvo ni glavni vir preobremenjenosti.

Urejanje namakalnih sistemov ima lahko negativne vplive na kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda zaradi spiranja hranil in fitofarmacevtskih sredstev ter zaradi povečanja koncentracij v vodnem viru, iz katerega se zajema voda in v katerega odtekajo vode iz namakalnih sistemov. V obdobju hidroloških suš se zaradi pomanjkanja vode poslabša tudi kemijsko stanje voda, črpanje voda za namakanje pa lahko situacijo še poslabša. Največji problem so tako območja intenzivnega kmetijstva na vzhodu države (Murska kotlina, Dravska kotlina, ipd.), kjer so količina padavin, pretoki rek in odtočni količniki porečij med najmanjšimi v primerjavi z zahodnim delom države. Možnost takih negativnih vplivov na kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda zaradi namakanja preprečujejo tako določila tako Uredbe 1305/2013/EU o podpori iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) kot Načrt upravljanja voda (NUV). Uredba 1305/2013/EU o podpori iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) namreč v 46. členu opredeljuje natančne pogoje, pod katerimi je dovoljeno podpreti naložbe v namakalne sisteme v okviru PRP 2014-2020, saj mora biti pri podprtih projektih v namakanje zagotovljena trajnost namakanja. Veljajo torej naslednji pogoji (ki so delno vključeni tudi v NUV):

- Podporo je možno odobriti samo na podlagi Načrta upravljanja voda in če so vodni števci že nameščeni na ravni naložbe ali pa se namestijo v sklopu naložbe.
- Naložbe v izboljšave obstoječe namakalne infrastrukture ali pripadajoče opreme morajo prinesti minimalno povečanje učinkovitosti rabe vode, izraženo kot potencialni prihranek vode. Če je vodno telo, na katerega naložba vpliva, obremenjeno iz razlogov, povezanih s količino vode, je treba polovico tega povečanja učinkovitosti rabe vode pretvoriti v dejansko zmanjšanje porabe vode na ravni podprte naložbe in tako zmanjšati obremenjenost zadevnega vodnega telesa.
- Podpora se lahko zagotovi tudi za naložbe v nove projekte namakanja, upoštevaje izsledke presoje vplivov teh projektov na okolje, vendar se podpore (razen nekaterih izjem) ne sme odobriti za nove projekte namakanja, če je zadevno vodno telo že obremenjeno.

Za odobritev sredstev za izgradnjo novega namakalnega sistema je treba pridobiti pravnomočno vodno dovoljenje in pravnomočno odločbo o uvedbi namakanja. Vodno dovoljenje po Zakonu o vodah – ZV-1 (Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 - ZZdrI-A, 41/04 - ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13 in 40/14) oziroma vodno pravico podeljuje Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO). Iz Zakona o vodah sledi, da je rabo voda treba programirati, načrtovati in izvajati tako, da se ne poslabšuje stanje voda (ekološko in kemijsko stanje voda). Uredba o kriterijih za določitev ter načinu spremljanja in poročanja ekološko sprejemljivega pretoka (Uradni list RS, št. 97/09) pa je predpis, ki določa najmanjši pretok, ki mora v primeru posebne rabe voda ostati v vodotoku. Pri izdaji vodnega dovoljenja zato ARSO preveri več dejavnikov, od hidroloških podatkov, možnosti rabe vode glede na NUV in strokovne podlage, usklajenosti z že podeljenimi vodnimi pravicami na obravnavanem območju do usklajenosti s prostorskimi akti, usmeritvami sektorja za varstvo narave (v določenih primerih) in skladnosti s predpisi o sladkovodnem ribištvu, kmetijskih zemljiščih in zdravstveni dejavnosti. V okviru podelitve vodnega dovoljenja se določi tudi ekološko sprejemljiv pretok. Kot je razvidno zgoraj, je torej treba pri rabi (površinske) vode za namakanje upoštevati Načrt upravljanja voda (NUV), ki je bil sprejet leta 2011. NUV z vidika preprečevanja nadaljnjega slabšanja stanja in doseganja dobrega stanja voda oz. dobrega ekološkega potenciala, obravnava vse sektorje družbe ter podaja Program ukrepov upravljanja voda, ki vsebuje besedilni del s prilogami in (4a) temeljne ukrepe ter (4b) dopolnilne ukrepe za doseganje ciljev NUV. Uredba o NUV ima 12 členov, od katerih so, z vidika namakanja KZ, pomembne vsebine štirih členov, ki se nanašajo: (1) na prepovedi, pogoje in omejitve posebne rabe površinske vode (5. člen), (2) na prepovedi, pogoje in omejitve rabe na odsekih (6. člen), (3) na

pogoje za posege v površinske vode in odseke (7. člen) in (4) na prepovedi, pogoje in omejitve rabe podzemne vode in pogoje za posege v podzemne vode (8. člen). V NUV so upoštevane tudi hidromorfološke obremenitve, ki se neposredno navezujejo na namakanje (zadrževanje, odvzemanje vode), saj lahko povzročijo spreminjanje fizičnega stanja rek, jezer in obalnega morja in posledično ekološkega stanja površinskih voda, k temu lahko pripomorejo tudi odvzemi vode za potrebe namakanja, poleg tega pa lahko povzročijo spremembe režima gladine podzemne vode, prekomerno zaraščanje struge, presušitev strug, spreminjanje fizikalno-kemijskih razmer in osušitev habitatov.[120]

Nova Uredba o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje (Uradni list RS št. 51/14) vpeljuje predhodni postopek ugotavljanja pomembnih vplivov na okolje za vse posege, financirane s sredstvi EU. Zlasti med projekti agromelioracij in namakalnih sistemov bo verjetno največ takih, za katere bo zaradi velikosti načrtovanega posega presoja vplivov na okolje obvezna že brez predhodnega postopka.

V postopkih pridobivanja vseh potrebnih vlog in soglasij je torej veliko možnosti za zmanjšanje vplivov na vode, še preden je vloga za sofinanciranje oddana, kaj šele odobrena. Možni negativni vplivi na vode se omejijo že v postopku pridobivanja vodnega dovoljenja, nato pa še v postopku presoje vplivov na okolje, če je le-to potrebno izvesti. Tako skorajda ni možnosti, da bi sofinancirali projekt z nesprejemljivimi vplivi na vode.

Pričakujemo lahko, da bo PRP 2014-2020 v prvih letih izvajanja spodbudil predvsem prenovo obstoječih namakalnih sistemov, saj je postopek pridobivanja sredstev za nove namakalne sisteme veliko zahtevnejši zaradi pridobivanja zgoraj navedenih dovoljenj, soglasij in odločb. Tako za prenovo obstoječih namakalnih sistemov kot za postavitev novih namakalnih sistemov pa postopek vključuje tehtanje okoljskih dejavnikov in vplivov uporabe vode za namakanje ter usklajevanje vseh deležnikov. Pričakujemo torej, da bodo odobreni le tisti projekti, ki bodo imeli sprejemljive vplive na okolje, v postopkih pa bodo opredeljene tudi zahteve glede upravljanja in spremljanja stanja za posamezen objekt. Zato ocenjujemo, da bodo vplivi tega tipa naložb sprejemljivi. Glede na dolgotrajnost postopkov odobritve in razpoložljiva sredstva ocenjujemo, da bo podprto manjše število projektov za ureditev namakalnih sistemov (približno 10-15), zato ta tip naložb tudi kot celota ne bo imel bistvenih vplivov na kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda. Ocena števila podprtih projektov je podana na podlagi izkušenj iz preteklega programskega obdobja, saj je v obdobju 2007-2013 prispelo le 6 vlog, odobrene pa so bile le 4. V Sloveniji je trenutno z velikimi namakalnimi sistemi opremljenih 6500 ha kmetijskih zemljišč oziroma 1,5 % kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU). S pomočjo PRP 2014-2020 naj bi tehnološko posodobili velike namakalne sisteme na 700 ha, ter zgradili za 2400 ha novih velikih namakalnih sistemov – kar skupaj predstavlja le 0,7 % KZU, skupno pa bi torej bilo z velikimi namakalnimi sistemi opremljenih 8.900 ha oziroma dobra 2 % KZU. Možni negativni vplivi ureditve namakalnih sistemov na okoljski cilj (npr. zaradi intenzifikacije proizvodnje in s tem večje uporabe hranil in fitofarmacevtskih sredstev) bodo torej prisotni na majhnem območju.

Vpliv osnutka PRP 2014-2020 na okoljski podcilj *Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda* bo kljub prepoznanim določenim pozitivnim vplivom zaradi potencialnega vpliva možnega povečanja proizvodnje in predvsem izrabe vode za namakanje (možen vpliv na kemijsko stanje voda) **nebistven (C) zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov.** Upoštevati je potrebne enake omilitvene ukrepe, kot jih v nadaljevanju podajamo za okoljski cilj »Dobro količinsko stanje voda«.

6.3.3.2.2 Vpliv posameznih ukrepov na dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda«
1: Prenos znanja (14. člen)	Boljša usposobljenost lahko posredno in dolgoročno prispeva k boljšemu upravljanju zemljišč in vodnih virov, kar pomeni manjši pritisk na vode zaradi zmanjšanja emisij (ustreznejši način gnojenja in uporabe pesticidov). V okviru ukrepa so predvidena ciljno naravnana usposabljanja z vidika ohranjanja in izboljševanja kemijskega stanja voda (zmanjšanje uporabe pesticidov, zmanjšanje emisij nitratov) z eksplicitnim poudarkom na območjih, kjer je stanje voda najbolj problematično, torej na prispevnih območjih

[120] *Načrt upravljanja voda na VO Donave (strokovne podlage), Zvezek 2: Opis izhodiščnega stanja na območju načrta upravljanja voda, Inštitut za vode Republike Slovenije, Ljubljana, december 2009*

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda«
	vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah ter na prispevnih območjih zadrževalnikov Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero.
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	Individualno svetovanje, prilagojeno posameznikom lahko prispeva k boljšemu upravljanju zemljišč in vodnih virov, kar pomeni manjši pritisk na vode zaradi zmanjšanja emisij (ustreznejši način gnojenja in uporabe pesticidov). Omogočeno bo tudi svetovanje glede kmetovanja na območjih vodnih virov in preobremenjenih vodnih teles, torej na prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah ter na prispevnih območjih zadrževalnikov Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero.
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Vključenost v sheme kakovosti lahko zmanjša/odpravi emisije v vode.
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Naložbe lahko zmanjšajo emisije hranil in pesticidov v vode, saj bodo namenjene posodobitvi kmetijske proizvodnje, ureditvi objektov za skladiščenje živinskih gnojil, zmanjšanju porabe vode in zmanjšanju emisij odpadnih vod (npr. z ureditvijo malih čistilnih naprav, gnojnih jam,..). Nestrokovno namakanje lahko povzroča onesnaženje zaradi spiranja hranil in pesticidov iz tal. Raba vode za namakanje lahko vpliva na kemijsko stanje voda z zmanjšanjem količin vode v vodnem viru, povečanjem emisij nitratov, fitofarmacevtskih sredstev in drugih snovi zaradi povečane proizvodnje in z izpiranjem le-teh v podzemne in površinske vode. Možni negativni vplivi ureditve namakalnih sistemov bodo prisotni na majhnem območju, saj načrtovana ureditev novih namakalnih sistemov obsega manj kot 2 % vseh kmetijskih zemljišč v uporabi. Obnova obstoječih namakalnih sistemov bo izboljšala gospodarjenje z vodami in zmanjšala možnosti onesnaženja zaradi spiranja hranil in pesticidov iz tal.
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Naložbe lahko dolgoročno zmanjšajo potencialne emisije onesnaževal v vode. Izvedba naložb lahko kratkoročno (ob ureditvah, posegih) poveča emisije onesnaževal v vode.
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21. člen)	Podukrep, ki zajema naložbe v predelavo gozdnih proizvodov lahko pripomore k uvajanju novejših in čistejših tehnologij. Ni pričakovati negativnih vplivov na vode.
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	Povezovanje lahko prispeva k izmenjavi znanja in izkušenj ter promociji inovacij, ki prispevajo k zmanjševanju vplivov. Povezanost v skupine pomeni tudi boljše vključevanje primarnih proizvajalcev v živilsko verigo, izboljšano poslovno znanje in izkušnje ter znanje in izkušnje na področju ravnanja z gnojili in pesticidi.
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Izvajanje naravi prijaznega načina kmetovanja pomeni predvsem pozitivni vpliv na kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda. Del operacij oziroma obveznih in izbirnih zahtev ukrepa KOPOP v okviru PRP 2014–2020 je posebej namenjen izboljšanju stanja površinskih in podzemnih voda in bodo usmerjeni na območja, kjer je bilo ugotovljeno slabo kemijsko in ekološko stanje voda (prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah ter prispevna območja zadrževalnikov Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero). Taka je npr. operacija »Vodni viri« ter številne izbirne zahteve drugih operacij (Poljedelstvo in zelenjadarstvo, Hmeljarstvo,…), kot so npr. »Ozelenitev njivskih površin«, »Neprezimni posevki«, »Setev rastlin za podor«, »Gnojenje samo z gnojili, ki so dovoljena v ekološki pridelavi«, »Uporaba metod konfuzije in dezorientacije«,…. Navedene zahteve prispevajo k učinkovitejšemu gnojenju in zmanjšanju porabe in/ali izpiranja gnojil v vode ter manjši porabi fitofarmacevtskih sredstev. Poleg tega bo veljalo »mehko pogojevanje«. Upravičenci, katerih površine ležijo na prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda in območjih vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, se v izvajanje operacije Poljedelstvo in zelenjadarstvo lahko vključijo le, če se istočasno vključijo tudi v izvajanje operacije Vodni viri z najmanj 30 % njivskih površin na območju Dravske kotline in najmanj 20 % njivskih površin na drugih območjih iz Načrta upravljanja voda. Tudi če se upravičenci vključijo le v izvajanje operacije Vodni

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda«
	viri, morajo to operacijo na območju Dravske kotline iz Načrta upravljanja voda izvajati na najmanj 30 % njivskih površin, na drugih območjih iz Načrta upravljanja voda pa na najmanj 20 % njivskih površin. Tako se bodo zmanjšani vplivi na vodna telesa z najslabšim stanjem. Posredno bo k zmanjšanju vplivov na vode prispevalo tudi obvezno usposabljanje in obvezna uporaba storitve svetovanja; svetovanje bo individualno naravnano in bo med drugim upoštevalo tudi območje, na katerem ležijo kmetijska zemljišča kmetijskega gospodarstva. Tako bo ukrep KOPOP pripomogel ne le k neposrednemu zmanjšanju vplivov na kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda na najbolj problematičnih območjih, ampak bo prispeval tudi k boljšemu upravljanju zemljišč in vodnih virov na splošno in s tem k splošnemu zmanjšanju vplivov na vode.
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Izvajanje okolju prijaznega načina kmetovanja pomeni predvsem pozitivni vpliv na vode. Ker je bilanca hranil na ekološki kmetiji v veliki meri uravnotežena, ekološko kmetovanje prispeva k varstvu podtalnice in površinskih voda pred nitrati. Poleg tega v ekološkem kmetijstvu tudi ni tveganja za pojav preostankov fitofarmacevtskih sredstev v vodi. Obveznost usposabljanja in uporabe storitev svetovanja ter možnost kombiniranja s operacijami oziroma zahtevami ukrepa KOPOP lahko dodatno prispeva k zmanjšanju vplivov na kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda.
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	Ni vpliva.
14: Dobrobit živali (33. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.
16: Sodelovanje (35. člen)	Sodelovanje in njegovo spodbujanje različnih subjektov lahko pomeni predvsem pozitivni vpliv na vode. Možno je, da se bodo razvile nove tehnologije, proizvodi, prakse in pilotni projekti za zmanjševanje vplivov na kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda. Dodaten pozitiven vpliv bo ukrep imel zato, ker bo poseben poudarek namenjen spodbujanju tehnološkega razvoja ter zmanjševanju negativnih vplivov kmetijstva na okolje, zato bodo z vidika povečevanja okoljske učinkovitosti kmetijstva projekti sodelovanja specifično usmerjeni na prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah ter na prispevna območja zadrževalnikov Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero.

6.3.3.2.3 Kazalci

Možno je spremljanje kazalcev, ki posredno kažejo vpliv kmetijstva na kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda:

- Pesticidi v podzemni vodi (posamezni in vsota)
- Pesticidi v površinski vodi (posamezni in vsota)
- Potencialni presežki dušika na kmetijskih zemljiščih kot kg N/ha/leto
- Potencialni presežki fosforja na kmetijskih zemljiščih kot kg P/ha/leto
- Nitrati v površinskih vodah kot % merilnih mest v posameznih razredih kakovosti
- Nitrati v podzemnih vodah kot % merilnih mest v posameznih razredih kakovosti

Vrednosti prvih dveh kazalcev se že spremlja in ocenjuje v skladu z vodno direktivo. Rezultati monitoringa so vključeni v letne ocene stanja. Vir podatkov je Ministrstvo RS za okolje in prostor, Agencija Republike Slovenije za okolje, uradna spletna stran Agencije, http://www.arso.gov.si/vode/, http://www.arso.gov.si/vode/podzemne%20vode/, julij 2013. Naslednji štirje kazalci so zajeti v kazalniku CMES za kakovost voda (št. 40). Vrednosti, potrebne za izračun kazalcev nitratov v vodi se že spremlja v okviru monitoringa Agencije Republike Slovenije in jih je preprosto izračunati.

Vse kazalce bo treba analizirati in interpretirati v širšem kontekstu. Vrednosti vseh kazalcev so lahko namreč posledica izvajanja PRP 2014-2020 (zlasti ukrepa KOPOP in ekološkega kmetovanja), a tudi plačil I. stebra SKP, kazalci nitratov pa tudi nitratov v komunalnih odpadnih vodah. Dobljene vrednosti kazalcev bo zato treba interpretirati v luči trendov kazalca in izvajanja ukrepov KOPOP in ekološkega kmetovanja ter razmerju med izvajanjem PRP 2014-2020 in izvajanjem I. stebra SKP.

6.3.3.2.4 Kumulativni vplivi

Vplive na kakovost voda moramo gledati tudi iz vidika drugih aktivnosti v prostoru. Kot smo ugotovili, PRP 2014-2020 prinaša z prednostnimi usmeritvami in ukrepi tako pozitivne kot negativne učinke na okoljski cilj *Dobra kakovost voda*. Potencialne kumulativne vplive lahko predvidimo na strateški ravni, saj PRP 2014-2020 ni prostorsko določen (le nekateri ukrepi se ne bodo izvajali po celi Sloveniji, ampak so prostorsko omejeni na določena območja):

- zmanjšanje obremenitev voda z nitrati in pesticidi in postopno doseganje dobrega stanja voda, tudi v kombinaciji z zmanjševanjem vplivov na vode iz drugih virov (industrija, urbano okolje). S sprejemom *Uredbe o načrtu upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja (Uradni list RS, št. 61/2011*) se podaljšujejo roki za doseganje ciljev, ki se nanašajo na doseganje dobrega stanja ali dobrega ekološkega potenciala posameznih vodnih teles zaradi razlogov, povezanih s tehnično izvedljivostjo ali z naravnimi pogoji, ter možnost odstopanj od okoljskih ciljev zaradi fizičnih sprememb vodnega telesa zaradi nove človekove dejavnosti. Uredba določa vsa tista vodna telesa voda, kjer se podaljšuje rok za doseganje cilja Okvirne vodne direktive do leta 2027. Med temi so tudi vsa tri telesa podzemnih voda, kjer je bilo tudi v letu 2012 ugotovljeno slabo kemijsko stanje. Prav tako se z Načrtom upravljanja voda stremi k izbiri ukrepov, ki imajo učinek na zmanjševanje onesnaževanja površinskih in podzemnih voda, vključno z usposabljanjem in intenziviranjem dela kmetijskih svetovalcev ter ciljno razporejanje sredstev za ukrepe, ki vplivajo na zmanjševanje onesnaževanja voda ter prostorska usmeritev izvajanja ukrepov, kjer na podlagi novih analiz obremenitve in vplivov za drugo načrtovalsko obdobje cilji ne bodo doseženi.[121].
- izvajanje I. stebra SKP ima zelo verjetno večji vpliv na spodbujanje kmetijstva kot v kmetijstvo usmerjeni ukrepi PRP 2014-2020. Izvajanje I. stebra ima zato tudi večji vpliv na emisije nitratov in pesticidov in s tem na kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda. Možno je, da ukrepi PRP 2014-2020 na kumulativni ravni le blažijo skupne vplive kmetijske politike na kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda. V programskem obdobju PRP 2014-2020 so uvedeni ukrepi za »ozelenitev« I. stebra SKP, kar naj bi zagotovilo predvsem zmanjšanje njegovih vplivov na kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda, vendar se za ta del SKP ne opravlja celovita presoja vplivov na okolje, zato njegovi vplivi niso znani.

Z izvajanjem PRP 2014-2020 zgornjih potencialnih negativnih vplivov ne bo možno v celoti preprečiti. Izvajanje PRP 2014-2020 pa bo prispevalo predvsem k prepoznanim potencialnim pozitivnim učinkom. Posledično ocenjujemo, da bodo kumulativni vplivi **nebistveni (C) zaradi upoštevanja omilitvenih ukrepov.**

6.3.3.3 Okoljski cilj: Dobro ekološko stanje površinskih voda

Na vodnih telesih površinskih voda, kjer je ocenjeno dobro ekološko stanje voda, je potrebno ohranjati dobro stanje voda. Izbrani okoljski cilj je skladen z Direktivo o varstvu površinskih in podzemnih voda v Evropi, Direktivo EU 2000/60/ES (Okvirna vodna direktiva). Splošni cilj Direktive je doseganje dobrega stanja (kakovosti in količin) voda.

Okoljski cilj je posledično skladen z Nacionalnim programom varstva okolja (2005 – 2012, ReNPVO), Operativnim programom za varstvo voda pred onesnaženjem z nitrati iz kmetijske proizvodnje (2004–2008), ki je uveljavljen na podlagi *Uredbe o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov (Uradni list RS, št. 113/2009, 5/2013*) ter Načrtom upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja, ki je uveljavljen na podlagi *Uredbe o načrtu upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja* (*Uradni list RS, št. 61/2011*). Prav tako izbran okoljski cilj sovpada s prednostnim področjem programa razvoja podeželja z oznako 4B Izboljšanje upravljanja voda in zemljišč ter prispevanja k izpolnjevanju ciljev okvirne direktive o vodah.

6.3.3.3.1 Splošni vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj

Po podatkih iz let 2009 in 2010 približno 40 % vodnih teles površinskih voda v Sloveniji dosega dobro in zelo dobro ekološko stanje, ostala vodna telesa pa dobrega stanja ne dosegajo. Dve vodni telesi (1 %, Kamniška Bistrica Študa – Dol in Cerkniščica) sta razvrščeni v zelo slabo, sedem (5 %) v slabo in 51 % v zmerno ekološko stanje oz. zmeren ali slabši ekološki potencial. Največ vodnih teles je čezmerno obremenjenih zaradi hranil, sledi čezmerna obremenjenost

[121] MOP, http://www.arhiv.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/voda/nacrt_upravljanja_voda_za_vodni_obmocji_donave_in_jadranskega_morja_2009_2015/, julij 2013

z organsko maso in s posebnimi onesnaževali[122]. Podobna je situacija, če analizo osredotočimo samo na jezera. Analiza stanja je pokazala, da leta 2011 dobrega ekološkega stanja ne dosegajo tri petine (60 %) jezer v Sloveniji, večinoma zaradi čezmerne obremenjenosti s hranili, čezmerne obremenjenosti z organsko maso in s posebnimi onesnaževali. Ocena je pomanjkljiva, ker še ne zajema hidromorfološke obremenjenosti, ocena bioloških elementov kakovosti pa bila podana samo v obeh naravnih jezerih, Blejskem in Bohinjskem. Z vidika vplivov PRP 2014-2020 je pomemben podatek, da v letu 2011 kar 6 jezer oziroma zadrževalnikov (Mola, Vogršček, Velenjsko, Družmirsko, Šmartinsko in Gajševsko jezero) ni doseglo kriterijev za dobro ekološko stanje oziroma potencial in sicer zaradi preobremenjenosti s hranili ter visoke trofičnosti in posledične preobremenjenosti z organskimi snovmi[123].

Osnutek PRP 2014-2020 s prednostnimi usmeritvami in ukrepi prinaša v splošnem pozitiven učinek na ekološko stanje površinskih voda. Prednostno področje 4B: izboljšanja upravljanja voda in zemljišč ter prispevanja k izpolnjevanju ciljev okvirne direktive o vodah prinaša ciljno usmeritev v zmanjšanje onesnaženosti voda s hranili in fitofarmacevtskimi sredstvi, kar bo prispevalo tudi k izboljšanju ekološkega stanja voda. Predvideni ukrepi bodo k temu prispevali z zmanjšanjem vnosa fitofarmacevtskih sredstev in gnojil, s primernejšo obdelavo tal, uvajanjem nadstandardnih tehnologij pridelave, usmerjanjem in spodbujanjem ekološko bolj naravnanega kmetovanja ter ureditvijo namakalnih sistemov s čim manjšimi (in torej sprejemljivimi) vplivi na ekološko stanje površinskih voda.

Z vidika preobremenjenosti površinskih vodnih teles, ki ne dosegajo dobrega ekološkega stanja površinskih voda s hranili je pomembno, da PRP 2014-2020 poudarja pomembnost smotrne uporabe gnojil, zlasti z vidika Nitratne direktive in *Uredbe o mejnih vrednostih vnosa nevarnih snovi in gnojil v tla (Uradni list RS, št. 84/2005),* saj je celotno ozemlje Slovenije določeno kot ranljivo območje, kjer vnos dušika v tla z živinskimi gnojili ne sme presegati 170 kg/ha. Bilančni presežek dušika je opisan v oceni vplivov na okoljski cilj »Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda (glej predhodno poglavje).

Ukrepe, ki spodbujajo prenos znanja in svetovanja, spodbujajo preusmeritev v ekološko kmetijstvo in ohranitev ekološkega kmetijstva, spodbujajo izvajanja kmetijsko okoljsko podnebnih plačil ter naložbe v osnovna sredstva z namenom izboljšanja ravnanja z odpadnimi vodami, ocenjujemo kot potencialno pozitivne, z dolgoročnimi pozitivnimi vplivi na ekološko površinskih voda in s tem posledično približanje ciljem Okvirne vodne direktive. Navedeni ukrepi bodo prinesli splošno zmanjšanje vnosa hranil v površinske vode. Ukrep Prenos znanja zajema ciljno naravnana usposabljanja z vidika ohranjanja in izboljševanja kakovosti voda z eksplicitnim poudarkom na območjih, kjer je stanje voda najbolj problematično, ukrep Pomoč pri uporabi storitev svetovanja pa med drugimi individualnimi svetovanji, prilagojenimi posameznikom tudi ciljno svetovanje glede kmetovanja na območjih vodnih virov in preobremenjenih vodnih teles tako podzemne kot površinske vode. Poleg tega lahko v okviru ukrepa Sodelovanje pričakujemo razvoj pilotnih projektov in novih tehnologij, proizvodov in praks za zmanjševanje vplivov na kakovost voda.

Ukrep kmetijsko okoljsko podnebna plačila (KOPOP) je ključen za zmanjšanje vplivov kmetijstva na vnos hranil, onesnaževal (zlasti fitofarmacevtskih sredstev) in organske snovi (npr. z zahtevami, ki zmanjšujejo možnost spiranja tal in erozije) v površinske vode, kar bo imelo pozitiven vpliv na ekološko stanje površinskih voda. Del operacij oziroma obveznosti ukrepa KOPOP v okviru PRP 2014–2020 je posebej namenjen izboljšanju stanja voda in bodo usmerjeni med drugim na območja, kjer je bilo ugotovljeno slabo ekološko stanje površinskih voda in ki so problematična z vidika onesnaževanja kmetijskega izvora. Ti ukrepi bodo zato usmerjeni v prispevna območja vodnih teles površinskih voda iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah, dodaten pozitiven učinek ukrepa KOPOP bo prineslo »mehko pogojevanje« za horizontalne operacije oziroma zahteve ukrepa KOPOP (glej oceno vplivov na okoljski cilj »Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda). Posredno bo k zmanjšanju vplivov na ekološko stanje voda v okviru izvajanja ukrepa KOPOP prispevalo tudi obvezno predhodno usposabljanje kmetov in svetovalcev Javne službe kmetijskega svetovanja, ki bo izvedeno v okviru tehnične pomoči, kjer bo poseben poudarek namenjen vplivu kmetijstva na vode. Poleg tega bo v prvem letu izvajanja obveznosti ukrepa KOPOP vsem vključenim kmetom omogočen dostop do storitve svetovanja, ki bo individualno naravnano in bo med drugim

[122] *Ocena stanja voda v Sloveniji, 22. Marec 2013, Svetovni dan voda, Svetovni dan meteorologije, URL naslov: http://www.arso.si/novice/datoteke/029962-Ocena%20stanja%20voda%20v%20Sloveniji.pdf, november 2013*

[123] VIR: *ARSO, Ocena stanja jezer v Sloveniji v letu 2011, april 2012 (URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/jezera/Poro%C4%8Dilo%20JEZERA%20_2011.pdf, april 2013)*

upoštevalo tudi območje, na katerem ležijo kmetijska zemljišča kmetijskega gospodarstva, torej tudi morebitno slabo ekološko stanje površinskih voda, če se kmetijska zemljišča nahajajo v njegovem prispevnem območju. Tako bo ukrep KOPOP pripomogel ne le k neposrednemu zmanjšanju vplivov na ekološko stanje površinskih voda na najbolj problematičnih območjih, ampak tudi k boljšemu upravljanju zemljišč in s tem k splošnemu zmanjšanju vplivov na kakovost voda. K temu lahko dodatno prispeva tudi možnost kombiniranja ekološkega kmetovanja s operacijami oziroma zahtevami ukrepa KOPOP.

Pri ukrepu Naložbe v osnovna sredstva in ukrepu Razvoj kmetij in podjetij se lahko pri povečanju proizvodnje poveča obremenitev površinskih voda kljub upoštevanju okoljskih standardov, npr. zaradi povečanih količin odpadnih vod. Naložbe lahko zaradi prestrukturiranja kmetij tudi povečajo uporabo hranil in fitofarmacevtskih sredstev, ker pa so do sredstev za prestrukturiranje upravičene le manjše kmetije, pričakujemo, da bo povečanje zaradi intenzifikacije (kot posledice prestrukturiranja) majhno, posledično pa bo majhen tudi njen negativen vpliv. Negativen vpliv na ekološko stanje površinskih voda ima lahko tudi povečanje obsega namakanja in agromelioracije, saj lahko pride do prevelikih odvzemov vode iz površinskih voda, ki ima lahko za posledico poslabšanje ekološkega stanja vodotokov. Hidrološke suše namreč običajno sovpadajo s kmetijsko sušo, takrat pa se poveča potreba po namakanju, obenem pa zaradi zagotavljanja ekološko sprejemljivih pretokov rek lahko zmanjka vode za namakanje, katere kakovost je hkrati zaradi nizkih pretokov bistveno poslabšana.

Največji problem z vidika urejanja namakalnih sistemov so območja intenzivnega kmetijstva na vzhodu države (Murska kotlina, Dravska kotlina, ipd.), kjer so tudi količina padavin, pretoki rek in odtočni količniki porečij med najmanjšimi. V projektu CRP[124] je v zaključkih opozorjeno, da lokalne razmere včasih pokažejo, da je odvzem vode znotraj nekega prispevnega območja dopusten, dejansko pa bi z odvzemom vode lahko povzročili poslabšanje razmer dolvodno in pretoke potisnili pod ekološko sprejemljiv pretok. Gledano v celoti je vodna mreža povezan sistem, zato lokalne razmere nikoli ne smejo biti zadosten kriterij pri odmerjanju dopustnih odvzemov vode. Tako lahko ureditev namakalnih sistemov, ki bi izkoriščali vodo iz vodotoka, ki je del vodnega telesa površinskih voda, ki ne dosega dobrega ekološkega stanja, privede do neposrednega in posrednega poslabšanja tega vodotoka dolvodno od predvidenega odvzema. Možnost takih negativnih vplivov na ekološko stanje površinskih voda preprečujejo tako določila Uredbe 1305/2013/EU o podpori iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) kot Načrt upravljanja voda (NUV). Uredba 1305/2013/EU o podpori iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) namreč v 46. členu opredeljuje natančne pogoje, pod katerimi je dovoljeno podpreti naložbe v namakalne sisteme v okviru Progama razvoja podeželja, saj mora biti pri podprtih projektih v namakanje zagotovljena trajnost namakanja. Podrobneje so pogoji opisani v predhodnem poglavju o oceni vplivov na okoljski cilj »Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda«. V tem poglavju je tudi opisan sistem odobritve sredstev za izgradnjo novega namakalnega sistema, ki na izvedbeni ravni zmanjšuje možnost negativnih vplivov na okolje. Pričakujemo lahko, da bodo odobreni le tisti projekti, ki bodo imeli sprejemljive vplive na okolje, v postopkih pa bodo opredeljene tudi zahteve glede upravljanja in spremljanja stanja za posamezen objekt. Primer zajemanja vode iz površinskega vodotoka, ki ne dosega dobrega ekološkega stanja, kot je izpostavljen v zaključku CRP (glej zgoraj), torej ne more biti sofinanciran v okviru PRP 2014-2020, zaradi vsebin, ki jih zajema vodno dovoljenje, pa ga je praktično ni mogoče izvesti niti kot neodvisno investicijo. Zato ocenjujemo, da bodo vplivi tega tipa naložb na ekološko stanje površinskih voda sprejemljivi. Glede na dolgotrajnost postopkov odobritve in razpoložljiva sredstva ocenjujemo, da bo podprto manjše število projektov za ureditev namakalnih sistemov (približno 15-20), zato ta tip naložb tudi kot celota ne bo imel bistvenih vplivov na okolje, poleg tega pa naj bi tehnološke posodobitve velikih namakalnih sistemov (700 ha) ter ureditev novih velikih namakalnih sistemov (2400 ha), ki naj bi jih podprl PRP 2014-2020 zajele le 0,7 % KZU, tako da bi bilo skupaj z obstoječimi namakalnimi sistemi opremljenih 8.900 ha oziroma dobra 2 % KZU. Možni negativni vplivi ureditve namakalnih sistemov na okoljski cilj (npr. zaradi intenzifikacije proizvodnje in s tem večje uporabe hranil in fitofarmacevtskih sredstev) bodo torej prisotni na majhnem območju.

Ukrepi, pri katerih bodo podprte naložbe (Naložbe v osnovna sredstva in v Razvoj kmetij in podjetij) so hkrati usmerjeni v prestrukturiranje v smeri trajnostno naravnanega modela razvoja v kmetijstvu, zato bodo morale naložbe izboljšati rabo naravnih virov in zmanjšati onesnaževanje in torej v nekaterih primerih (glede na namen naložbe) vključiti

[124] *Ocena vodnih perspektiv na območju Slovenije in možnost rabe vode v kmetijski pridelavi; Možnost rabe tekočih površinskih vod'a za namakanje kmetijskih površin, str 59*

določene okoljske investicije, kot je npr. ureditev male čistilne naprave. Poleg tega bo skrb za okolje oziroma vsebina izvedene naložbe glede na zmanjševanje uporabe okolju nevarnih snovi in manjše porabe fitofarmacevtskih sredstev eno od meril za izbor projektov. Podukrep 4.3 podpira tudi naložbe v ureditev zasebne vodne oz. vodovodne infrastrukture na kmetijskih gospodarstvih in v živilskopredelovalnih obratih. Pri naložbah v okoljsko infrastrukturo ter kmetijsko mehanizacijo in objekte lahko pričakujemo tudi prispevek k izboljšanju ekološkega stanja površinskih voda zaradi:

- zmanjšanja obremenitve voda z nitrati in pesticidi, npr:
  - v primeru posodobitve zastarelih, za okolje zelo obremenjujočih tipov hlevov ter ustrezne ureditve skladišč za živinska gnojila;
  - v primeru posodobitve kmetijske mehanizacije in opreme – izboljšano upravljanje: povečana natančnost dela (obdelava tal, sajenje, pobiranje pridelkov, škropljenje…);
  - izboljšanje možnosti za pravilno uporabo živinskih gnojil v primeru (pre)ureditve hlevov, posledično se zmanjša poraba mineralnih gnojil;
- zmanjšana obremenitev voda z hranili zaradi ustreznejšega zbiranja, odvajanja in čiščenja odpadnih voda;
- zmanjšanja porabe vode in bolj usmerjene uporabe gnojil in fitofarmacevtskih sredstev v primeru sonaravne izvedbe agromelioracij;
- izboljšanja učinkovitosti obstoječih namakalnih sistemov ob njihovi prenovi.

S tega vidika lahko pričakujemo posreden pozitiven vpliv na ekološko stanje površinskih voda.

Ocenjujemo, da bo prišlo do pozitivnega vpliva na prepoznan trend ekološkega stanja površinskih voda, zlasti na prispevnih območjih problematičnih površinskih vodnih teles, kamor bo ciljno usmerjen ukrep KOPOP. Pričakujemo pa lahko, da bo izboljšanje relativno majhno, saj na ekološko stanje površinskih voda vpliva še veliko drugih dejavnikov, kot so npr. emisije iz urbanega okolja in posegi v vodotoke v okviru različnih infrastrukturnih posegov drugih sektorjev.

Vpliv PRP 2014-2020 na okoljski podcilj *Dobro ekološko stanje površinskih voda* kljub prepoznanim določenim pozitivnim vplivom ocenjujemo zaradi potencialnega vpliva možnega povečanja proizvodnje, intenzifikacije in predvsem rabe vode za namakanje kot **nebistven (C) zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov.** Upoštevati je potrebno enake omilitvene ukrepe, kot jih v nadaljevanju podajamo za okoljski cilj »Dobro količinsko stanje voda«.

6.3.3.3.2 Vpliv posameznih ukrepov na dobro ekološko stanje voda

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »Dobro ekološko stanje površinskih voda«
1: Prenos znanja (14. člen)	Boljša usposobljenost lahko posredno in dolgoročno prispeva k boljšemu upravljanju zemljišč in vodnih virov, kar pomeni manjši pritisk na vode zaradi zmanjšanja emisij (ustreznejši način gnojenja in uporabe pesticidov). V okviru ukrepa so predvidena ciljno naravnana usposabljanja z vidika ohranjanja in izboljševanja ekološkega stanja površinskih voda (zmanjšanje uporabe pesticidov, zmanjšanje emisij nitratov, urejanje odvajanja in čiščenja odpadnih vod, ohranjanje obrežne zarasti, trajnostno namakanje) z eksplicitnim poudarkom na območjih, kjer je stanje voda najbolj problematično, torej na prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah, posebej v ospredju bodo prispevna območja zadrževalnikov Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero. K pozitivnemu posrednemu vplivu ukrepa bo na okoljski cilj bo prispevalo tudi ciljno izvajanje v kombinaciji z ukrepom KOPOP, saj bodo morali upravičenci ukrepa KOPOP že ob vstopu opraviti usposabljanje s področja kmetijsko okoljskih in kmetijsko podnebnih vsebin in se nato usposabljati tudi vsako leto.
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	Individualno svetovanje, prilagojeno posameznikom lahko prispeva k boljšemu upravljanju zemljišč in vodnih virov, kar pomeni manjši pritisk na vode zaradi zmanjšanja emisij (ustreznejši način gnojenja in uporabe pesticidov). Omogočeno bo tudi svetovanje glede kmetovanja na prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah, ter na prispevnih območjih zadrževalnikov Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero.
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in	Vključenost v sheme kakovosti lahko zmanjša/odpravi emisije v vode in posredno pripomore k izboljšanju ekološkega stanja površinskih voda.

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »Dobro ekološko stanje površinskih voda«
živila (16. člen)	
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Naložbe na kmetijskih gospodarstvih lahko dolgoročno zmanjšajo emisije hranil, pesticidov in onesnaževal in s tem lahko izboljšajo ekološko stanje voda, saj bodo namenjene posodobitvi kmetijske proizvodnje, ureditvi objektov za skladiščenje živinskih gnojil, zmanjšanju porabe vode in zmanjšanju emisij odpadnih vod (npr. z ureditvijo malih čistilnih naprav, gnojnih jam,..). Naložbe bodo izboljšale učinkovitost rabe vodnih virov, kar bo zmanjšalo potrebo po vodi in posredno izboljšalo ekološko stanje voda. Raba vode za namakanje lahko negativno vpliva na ekološko stanje površinskih voda, če pride do prevelikih odvzemov vode iz površinskih voda, zlasti v obdobju hidrološke in kmetijske suše – ravno ko se poveča potreba po namakanju. Poleg tega lahko pride do povečanega izpiranja nitratov in fitofarmacevtskih sredstev. Ureditev velikih namakalnih sistemov bo zajela zelo majhen del (manj od 0,7 %) kmetijskih zemljišč v uporabi, zato vpliv teh naložb v celoti gledano ne bo velik. Obnova obstoječih namakalnih sistemov bo izboljšala gospodarjenje z vodami in z izboljšano tehnologijo olajšala prilagajanje namakanja razpoložljivosti vodnega vira, s tem pa bodo zmanjšani vplivi na ekološko stanje voda.
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Naložbe lahko dolgoročno zmanjšajo potencialne emisije onesnaževal v vode. Nekmetijske dejavnosti na kmetiji, usmerjene v trajnostni in naravovarstveni turizem, lahko pripomorejo k vzdrževanju in celo izboljšanju ekološkega stanja površinskih voda. Izvedba naložb lahko kratkoročno (ob ureditvah, posegih) poveča emisije onesnaževal v vode.
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21. člen)	Podukrep, ki zajema naložbe v predelavo gozdnih proizvodov lahko pripomore k uvajanju novejših in čistejših tehnologij. Ni pričakovati negativnih vplivov na vode.
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	Povezovanje lahko prispeva k izmenjavi znanja in izkušenj ter promociji inovacij, ki prispevajo k zmanjševanju vplivov na ekološko stanje površinskih voda. Povezanost v skupine pomeni tudi boljše vključevanje primarnih proizvajalcev v živilsko verigo, izboljšano poslovno znanje in izkušnje ter znanje na področju zmanjšanja onesnaževanja ter uporabe ravnanja z gnojili in pesticidi.
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Izvajanje naravi prijaznega načina kmetovanja pomeni predvsem pozitivni vpliv na ekološko stanje površinskih voda. Del operacij oziroma zahtev ukrepa KOPOP v okviru PRP 2014–2020 je posebej namenjen izboljšanju ekološkega stanja površinskih voda in bodo usmerjeni na območja vodnih teles, kjer je bilo ugotovljeno slabo ekološko stanje voda, in njihovih prispevnih območij. K zmanjšanju vplivov bodo prispevale predvsem zahteve, namenjene učinkovitejšemu gnojenju in zmanjšanju porabe in/ali izpiranja gnojil v vode ter manjši porabi fitofarmacevtskih sredstev (npr. »Ozelenitev njivskih površin«, »Neprezimni posevki«, »Gnojenje samo z gnojili, ki so dovoljena v ekološki pridelavi«, »Uporaba metod konfuzije in dezorientacije«,…). Poleg tega bo veljalo »mehko pogojevanje«: upravičenci, katerih površine ležijo na prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda iz Načrta upravljanja voda, se v izvajanje operacije Poljedelstvo in zelenjadarstvo lahko vključijo le, če se istočasno vključijo tudi v izvajanje operacije Vodni viri z najmanj 20 % njivskih površin na drugih območjih iz Načrta upravljanja voda. Tudi če se upravičenci vključijo le v izvajanje operacije Vodni viri, morajo to operacijo na območjih iz Načrta upravljanja voda izvajati na najmanj 20 % njivskih površin. Operacija sicer najbolj prispeva k izboljšanju stanja podzemnih vod, a bodo tako zmanjšani tudi vplivi na vodna telesa površinskih voda z najslabšim stanjem. Posredno bo k zmanjšanju vplivov na vode prispevalo tudi obvezno usposabljanje in obvezna uporaba storitve svetovanja; slednjo bo treba uporabiti vsaj enkrat v triletnem obdobju, bo individualno naravnano in bo med drugim upoštevalo tudi območje, na katerem ležijo kmetijska zemljišča kmetijskega gospodarstva. Tako bo ukrep KOPOP pripomogel ne le k neposrednemu zmanjšanju vplivov na ekološko stanje površinskih voda na najbolj problematičnih območjih, ampak bo prispeval tudi k boljšemu upravljanju zemljišč in vodotokov na splošno in s tem k splošnemu zmanjšanju vplivov na vode.
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Izvajanje okolju prijaznega načina kmetovanja pomeni predvsem pozitivni vpliv na vode. Ker je bilanca hranil na ekološki kmetiji v veliki meri uravnotežena, ekološko kmetovanje prispeva k varstvu podtalnice in površinskih voda pred nitrati, s tem pa tudi k zmanjšanju evtrofikacije in

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »Dobro ekološko stanje površinskih voda«
	torej izboljšanju ekološkega stanja površinskih voda. Poleg tega v ekološkem kmetijstvu tudi ni tveganja za pojav preostankov fitofarmacevtskih sredstev v vodi. Obveznost usposabljanja in obvezna uporaba storitve svetovanja enkrat v triletnem obdobju ter možnost kombiniranja s operacijami oziroma zahtevami ukrepa KOPOP lahko dodatno prispeva k zmanjšanju vplivov na ekološko stanje površinskih voda.
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	Ni vpliva.
14: Dobrobit živali (33. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.
16: Sodelovanje (35. člen)	Sodelovanje in njegovo spodbujanje različnih subjektov lahko pomeni predvsem pozitivni vpliv na vode. Možno je, da se bodo razvile nove tehnologije, proizvodi, prakse in pilotni projekti za zmanjševanje vplivov na ekološko stanje površinskih voda. V okviru tega ukrepa lahko pride npr. do razvoja tehnologije in upravljavskih metod za zagotavljanje ekološko sprejemljivega pretoka pri uporabi vode za namakanje, razvoja praks za zmanjšanje erozije in posledično zamuljanja vodotokov… Dodaten pozitiven vpliv bo ukrep imel zato, ker bo poseben poudarek namenjen spodbujanju tehnološkega razvoja ter zmanjševanju negativnih vplivov kmetijstva na okolje, zato bodo z vidika povečevanja okoljske učinkovitosti kmetijstva projekti sodelovanja specifično usmerjeni na prispevna območja vodnih teles površinskih voda iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah ter na prispevna območja zadrževalnikov Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero.

6.3.3.3.3 Kazalci

PRP 2014-2020 na ekološko stanje površinskih voda vpliva predvsem z zmanjševanjem emisij in porabo vode za namakanje. Možno je spremljanje kazalca, ki posredno kažejo vpliv kmetijstva na ekološko stanje površinskih voda:

- Nitrati v površinskih vodah kot % merilnih mest v posameznih razredih kakovosti,

Prvi kazalec je zajet v kazalniku CMES za kakovost voda (št. 40). Vrednosti, potrebne za izračun kazalcev nitratov v vodi se že spremlja v okviru monitoringa Agencije Republike Slovenije in jih je preprosto izračunati, vendar bo treba kazalec analizirati v širšem kontekstu. Vrednosti kazalca so lahko namreč posledica izvajanja PRP 2014-2020 (zlasti ukrepa KOPOP in ekološkega kmetovanja), a tudi plačil I. stebra SKP in emisij nitratov v komunalnih odpadnih vodah. Dobljene vrednosti kazalca bo zato treba interpretirati v luči trendov kazalca in izvajanja ukrepov KOPOP in ekološkega kmetovanja ter razmerju med izvajanjem PRP 2014-2020 in izvajanjem I. stebra SKP.

Poleg navedenega kazalca je za oceno ekološkega stanja površinskih voda možno uporabiti podatke o kazalcih količinskega stanja površinskih vod, predlaganih v naslednjem poglavju, saj se v Sloveniji velika večina vode za namakanje koristi iz površinskih virov (vodotoki, akumulacije). Podatke je treba interpretirati v luči zajema in razpoložljivosti vode v vodotokih, saj preveliko črpanje lahko negativno vpliva na ekološko stanje vodotokov.

6.3.3.3.4 Kumulativni vplivi

Vplive na kakovost voda moramo gledati tudi iz vidika drugih aktivnosti v prostoru. Potencialne kumulativne vplive lahko predvidimo na strateški ravni:

- v primeru posegov v priobalna zemljišča (dovoljeni posegi, ki so izjeme z Zakonom o vodah; gradnja objektov javne infrastrukture, gradnja objektov grajenega javnega dobra, gradnja objektov, namenjenih varstvu voda pred onesnaženjem, gradnja objektov, namenjenih zaščiti pri reševanju ljudi, gradnjo objektov, potrebnih za rabo voda) spremembo morfološkega in posledično tudi ekološkega stanja površinskih voda.
- zmanjšanje obremenitev voda z nitrati in pesticidi in postopno doseganje dobrega stanja voda, tudi v kombinaciji z zmanjševanjem vplivov na vode iz drugih virov (industrija, urbano okolje). S sprejemom *Uredbe o načrtu upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja (Uradni list RS, št. 61/2011*) se podaljšujejo roki

za doseganje ciljev, ki se nanašajo na doseganje dobrega stanja ali dobrega ekološkega potenciala posameznih vodnih teles zaradi razlogov, povezanih s tehnično izvedljivostjo ali z naravnimi pogoji, ter možnost odstopanj od okoljskih ciljev zaradi fizičnih sprememb vodnega telesa zaradi nove človekove dejavnosti. Uredba določa vsa tista vodna telesa voda, kjer se podaljšuje rok za doseganje cilja Okvirne vodne direktive do leta 2027. Prav tako se z Načrtom upravljanja voda stremi k izbiri ukrepov, ki imajo učinek na zmanjševanje onesnaževanja površinskih voda, vključno z usposabljanjem in intenziviranjem dela kmetijskih svetovalcev ter ciljno razporejanje sredstev za ukrepe, ki vplivajo na zmanjševanje onesnaževanja voda ter prostorska usmeritev izvajanja ukrepov, kjer na podlagi novih analiz obremenitve in vplivov za drugo načrtovalsko obdobje cilji ne bodo doseženi[125].

- voda se uporablja za razne namene (potrebe malih hidroelektrarn, odvzemi za potrebe ribogojnic, oskrba s pitno vodo, raba v tehnoloških procesih, mlinih oziroma žagah, potrebe hidroelektrarn in namakanja), z novimi namakalnimi sistemi pa se ob pojavu suš (hidrološke in kmetijske) pritiski na ekološko stanje voda še povečajo.

Z izvajanjem PRP 2014-2020 zgornjih potencialnih negativnih vplivov ne bo možno v celoti preprečiti. Izvajanje PRP 2014-2020 pa bo prispevalo predvsem k prepoznanim potencialnim pozitivnim učinkom. Posledično ocenjujemo, da bodo kumulativni vplivi **nebistveni (C) zaradi upoštevanja omilitvenih ukrepov.**

6.3.3.4 Okoljski cilj: Dobro količinsko stanje površinskih in podzemnih voda

Izbran okoljski cilj je skladen s ciljem primarne Direktive o varstvu površinskih in podzemnih voda v Evropi, Direktiva EU 2000/60/ES (Okvirna vodna direktiva). Splošni cilj Direktive je »doseganje dobrega stanja (kakovosti in količin) voda« in je skladen tudi z vsemi ustreznimi nacionalnimi programi varstva, ki povzemajo cilj Okvirne vodne direktive.

V sklopu osnutka Operativnega programa za izvajanje resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 so oblikovani strateški cilji povečevanja učinkovitosti rabe namakalnih sistemov in trajnostna raba vode ter optimizacija uvajanja namakalnih sistemov. Izbrani okoljski cilj sovpada s prednostnim področjem programa razvoja podeželja z oznako 4B Izboljšanje upravljanja voda in zemljišč ter prispevanja k izpolnjevanju ciljev okvirne direktive o vodah.

6.3.3.4.1 Splošni vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj

Osnutek PRP 2014-2020 na območju celotne države načrtuje ukrepe za dosego zadanih prednostnih nalog politike razvoja podeželja Evropske unije. Med drugim posegajo ključne usmeritve na področje prenosa znanja in inovacij, prestrukturiranja v smeri povečanja produktivnosti in trajnostne rabe naravnih virov in blažitve ter prilagoditve na podnebne spremembe. S prednostnimi usmeritvami in ukrepi prinaša v splošnem pozitiven učinek na učinkovito rabo vode kot naravnega vira.

Vpliv PRP 2014-2020 na porabo vode v proizvodnji je zanemarljiv, saj je ta zelo odvisna od ekonomskega stanja podjetja in trenutnih razmer na trgu, poleg tega pa je le manjši del sredstev namenjen predelavi proizvodov (pa še to manjšim obratom). Prav tako morajo v podjetjih (predvsem proizvodnji), ki rabi vodo v tehnološke namene, pridobiti vodno dovoljenje, kjer so podane zahteve načina rabe in pogoji, ki jih mora upoštevati imetnik dovoljenja oziroma vodne pravice pri njenem izvajanju, ukrepe, ki jih je dolžan izvršiti imetnik vodne pravice, po njenem prenehanju, in druge obveznosti, ki jih mora izpolnjevati imetnik vodne pravice, skladno z Zakonom o vodah in na njegovi podlagi izdanimi predpisi. Posledično se osredotočamo predvsem na rabo vode v kmetijstvu. Kot izhaja iz analize stanja osnutka Operativnega programa za izvajanje resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 dejanska uporaba namakalnih sistemov v Sloveniji marsikje ne preseže 50 % zemljišč na območju namakalnega sistema (na ravni EU znaša delež 68 %). V osnutku Operativnega programa, ki je nadrejen PRP 2014-2020, je izpostavljena strateška pomembnost razvoja namakanja za Slovenijo, saj se srečuje z nizko stopnjo oskrbe z doma pridelano hrano rastlinskega izvora.

[125] MOP, http://www.arhiv.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/voda/nacrt_upravljanja_voda_za_vodni_obmocji_donave_in_jadranskega_morja_2009_2015/, julij 2013

Pri analizi stanja se ugotavlja vse večji vpliv sprememb podnebja na kmetijstvo in rastlinsko pridelavo. S podnebnimi spremembami bodo naraščale potrebe po zvišanju kakovostnih vodnih virov za oskrbo kmetijstva z vodo. Trenutno je na določenih območjih v Sloveniji v poletnih mesecih za nemoten razvoj nekaterih kmetijskih rastlin tla že treba namakati. Tako bodo ob podnebnih spremembah najranljivejša tista območja v Sloveniji, ki so že danes problematična s stališča preskrbe s pitno vodo oziroma so izpostavljena suši, to so predvsem Primorska in severovzhodna Slovenija. Zaradi povečevanja temperature zraka in možne večje pogostosti sušnih obdobij lahko pričakujemo povečanje porabe vode končnih uporabnikov in poslabšanje razmer pri oskrbi z vodo[126].

Ob tem izpostavljamo aluvialna vodna telesa podzemnih voda in sicer 3012 Dravska kotlina (50,9 %), 4016 Murska kotlina (25,9 %) ter 1001 Savska kotlina in Ljubljansko Barje (25,2 %). Gre za vodna telesa podzemnih voda, ki imajo v letu 2011 največji delež odvzemov podzemne vode po ARSO evidenci vodnih povračil glede na rezultate modela napajanja vodonosnikov GROWA-SI. Vodno telo 3012 Dravska kotlina v letu 2011 že presega mejno vrednost 40 %, ki jo EEA uporablja kot opozorilo velikega količinskega pritiska na vodno telo podzemne vode (EEA, 2005)[127]. Vsa tri vodna telesa podzemnih voda nakazujejo tudi prepoznane negativne trende gibanja gladine podzemne vode, skupaj z Krško kotlino in Dravsko kotlino. Vodno telo podzemnih voda Goričko kaže razmeroma visoke potencialne zaloge, a sta dosegljivost in izkoristljivost nizka, kar zahteva poseben pristop k načrtovanju oskrbe z vodo. Za območje Vzhodne Alpe (34 %) je ocenjeno, da razpoložljive količine vode niso ogrožene.

Na območju obale (Primorska) izpostavljamo predvsem območje vodnih teles podzemne vode Obala in Kras z Brkini, ki je določeno kot vododeficitarno zaradi prevladujoče kraške narave vodonosnikov ter flišnih kamnin, kjer sta dosegljivost in izkoristljivost zalog podzemne vode omejena (ukrepi za vododeficitarna območja) (NUV, 2011: str. 231-233).

Ob tem izpostavljamo ukrep »Naložbe v osnovna sredstva«, ki zadevajo infrastrukturo, povezano z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva. Dodelitev pomoči je predvidena za naložbe v ureditev namakalnih sistemov in namakalno opremo. Prav tako so z ukrepom predvidene ureditve namakalnih sistemov ter njihove tehnološke posodobitve in nakup namakalne opreme in sicer bo potrebno pri naložbah v tehnološke posodobitve namakalnih sistemov morajo posodobitve izkazovati najmanj 15 % manjšo porabo vode glede na stanje pred vložitvijo vloge in opremljenost z vodomeri na ravni vsakega posameznega uporabnika. Ob tem lahko pričakujemo učinkovitejšo rabo vode in torej manjšo porabo tega naravnega vira.

Od tipa investicije je odvisen vpliv na vodne vire in njihovo količinsko stanje, saj kakršna koli raba vode vpliva na spreminjanje vodnega režima. Namreč novi objekti, kot so veliki namakalni sistemi, lahko povečajo porabo vode oziroma dodatno obremenijo količinsko stanje voda, prenova obstoječih objektov za rabo vode za namakanje kmetijskih zemljišč pa lahko zmanjša porabo vode, ki se že uporablja za namakanje.

Glede na to, da ukrep »Naložbe v osnovna sredstva« predvideva dodelitev pomoči za naložbe v ureditev namakalnih sistemov in namakalno opremo ter njihovo tehnološko posodobitev lahko pričakujemo, da se bodo povečale dejansko namakane površine in se bodo približale površini kmetijskih zemljišč, ki so dejansko že pripravljene za namakanje. Ob dodatnem upoštevanju povečanja števila novih namakalnih sistemov (tako velikih kot malih) lahko tako potencialno pričakujemo letno povečanje rabe vode za namakanje kmetijskih zemljišč in s tem neposredni in posredni vpliv na količinsko stanje voda. Velikost vpliva pa je odvisna predvsem od prostorske umeščenosti novih namakalnih sistemov.

Z izvedbo PRP 2014-2020 lahko pričakujemo tudi povečanje števila podeljenih vodnih dovoljenj, njihovo število pa bo dejansko odvisno predvsem od odobrenih vlog na ARSO. Poudarjamo pa, da samo povečanje števila vodnih dovoljenj za neposredno rabo vode za namen namakanja ne pomeni tudi dejansko porabljene vode za namakanje, vendar le povečanje možnosti za izrabo vode za namakanje oziroma potencialni vpliv na količinsko stanje voda.

---

[126] *Kajfež – Bogataj L., Bergant K., Podnebne spremembe v Sloveniji in suša, Climate Change and Drought in Slovenia, URL naslov: http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2005/susa_2004.pdf, julij 2013*

[127] VIR: *MOP, ARSO, Količinsko stanje podzemnih voda v Sloveniji. Poročilo o monitoringu v letu 2011 (URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/podzemne%20vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Koli%C4%8Dinsko_stanje_podzemnih_voda_v_Sloveniji_Poro%C4%8Dilo_o_monitoringu_2011.pdf ,november 2013)*

S PRP 2014-2020 bodo prednostno podprti projekti, ki bodo prispevali k doseganju okoljskih ciljev (tudi ciljev Okvirne vodne direktive). Ker pa PRP 2014-2020 ne določa prostorskih in količinskih omejitev v povezavi z postavitvijo predvsem velikih namakalnih sistemov in ker je prostorska spremenljivost razpoložljivosti vode za potrebe kmetijske pridelave v Sloveniji relativno velika, lahko to pomeni velik vpliv na zastavljen okoljski cilj. Namreč, v primeru, da se načrtujejo namakalni sistemi na območju, kjer vodnih virov ni oziroma jih ni v izobilju ali pa so težko dostopni, trend pa kaže na njihovo poslabšanje, bi njihovo izkoriščanje pomenilo bistven vpliv na količinsko stanje voda. Na ravni države se pripravlja strategija namakanja, ki naj bi prednostno določala območja, primerna za razvoj večjih namakalnih sistemov tudi na podlagi razpoložljivosti vodnih virov, že sedaj pa je načrtovanje namakalnih sistemov omejeno in njihovo financiranje v okviru PRP 2014-2020 omejeno z določili Uredbe 1305/2013/EU o podpori iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), Načrtom upravljanja voda in postopki pridobivanja pravnomočnega vodnega dovoljenja, pravnomočne odločbe o uvedbi namakanja in predhodnim postopkom ugotavljanja, ali je potrebna presoja vplivov na okolje. Natančnejša razlaga postopkov je podana v poglavju 7.3.3.2.1 Splošni vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj Dobra kakovost voda (glej zgoraj).

V času izvedbe določene infrastrukture lahko pričakujemo potencialne kratkoročne negativne vplive na obremenitve voda. Izvajanje naložb tako predstavlja neposredni in posredni učinek k nastanku tveganj za potencialne obremenitve tal ter posredno tudi voda. Možni vplivi bodo lokacijsko omejeni na območje urejanja (gradnja gozdne vlake, izgradnja namakalnih sistemov, infrastrukture…). Emisije morebitnih onesnaževal iz gradbene mehanizacije in transportnih vozil v vode so potencialno možne, vendar le v primeru izrednih situacij.

Ukrepe, ki spodbujajo prenos znanja in svetovanja, investicijske podpore, namenjene v posodobitev obstoječih tehnološko zastarelih namakalnih sistemov, za katere je značilna prenizka izkoriščenost, enako kot pri okoljskem cilju Dobra kakovost voda ocenjujemo kot potencialno pozitivne ter dolgoročne vplive, ki bodo zagotavljali učinkovito rabo vode.

Splošni vpliv osnutka PRP 2014-2020 na okoljski cilj *Dobro količinsko stanje voda* ocenjujmo kot **nebistven zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov (C).**

6.3.3.4.2 Vpliv posameznih ukrepov na dobro količinsko stanje površinskih in podzemnih voda

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »količinsko stanje površinskih in podzemnih voda«
1: Prenos znanja (14. člen)	Boljša usposobljenost lahko posredno in dolgoročno prispeva k boljšemu upravljanju zemljišč, gozdov in vodnih virov, kar pomeni manjši pritisk na vode zaradi učinkovitejše rabe vodnih virov ter posledično tudi na količinsko stanje voda. V okviru ukrepa so predvidena ciljno naravnana usposabljanja z vidika ohranjanja in izboljševanja kakovosti voda z eksplicitnim poudarkom na območjih, kjer je stanje voda najbolj problematično, torej na prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah, še posebej na prispevnih območjih zadrževalnikov Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero) bo posvečena posebna pozornost.
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	Individualno svetovanje, prilagojeno posameznikom lahko prispeva k boljšemu upravljanju vodnih virov, kar pomeni manjši pritisk na vode zaradi učinkovitejše rabe vodnih virov in posledično na količinsko stanje vode. Omogočeno bo tudi svetovanje glede kmetovanja na območjih vodnih virov in preobremenjenih vodnih teles, torej na prispevnih območjih vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah ter na prispevnih območjih zadrževalnikov Šmartinsko, Perniško, Gajševsko in Ledavsko jezero).
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Vključenost v sheme kakovosti lahko zmanjšajo porabo vode ter tako zmanjšajo pritiske na vodne vire.
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Z izvedbo ukrepa bi lahko gradnja nove namakalne infrastrukture (predvsem velikih namakalnih sistemov), kjer ni vodnih virov oziroma je prepoznan negativni trend količinskega stanja voda dodatno vplivala na samo količinsko stanje voda zaradi dodatnih

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja »količinsko stanje površinskih in podzemnih voda«
	odvzemov vode za namakanje. Možnosti, da pride do takih naložb praktično ni, saj bodo izločene v sistemu pridobivanja vseh potrebnih dovoljenj in soglasij: vodnega dovoljenja ni mogoče dobiti za naložbe na območju, kjer ni dovolj zajetnih vodnih virov, zagotovljena mora biti trajnost namakanja, pri tehnološki posodobitvi velikih namakalnih sistemov mora biti zagotovljena določena učinkovitost oz. % prihranka vode, poleg tega pa mora biti s predhodnim postopkom opredeljeno, ali je potrebno izvesti presojo vplivov na okolje. Posredno lahko tudi naložbe zaradi prestrukturiranja kmetij povečajo potrebo po vodi zaradi uvedbe namakanja, vendar le v majhnem obsegu, saj so do sredstev za prestrukturiranje upravičene le manjše kmetije. V okviru financiranih naložb je predvidena obvezna ureditev zajemanja padavinske vode, kar bo zmanjšalo potrebo po uporabi vodnih virov, kot so podtalnica in tekoče vode ter po ureditvi (vsaj manjših) namakalnih sistemov. Poleg tega je podpora namenjena tudi povečanju učinkovitosti rabe vode, kar bo dodatno zmanjšalo potrebo po uporabi vodnih virov.
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Podpora mladim kmetom lahko predvsem okrepi in stabilizira pridelavo in predelavo kmetijskih proizvodov in živil in glede na to, da podpora ni namenjena naložbam, ni pričakovati vplivov na vode. Nekmetijske dejavnosti, upravičene do podpore nimajo takšnega obsega in predvsem niso takega tipa, da bi imele vplive na vode, saj gre predvsem za storitvene dejavnosti in obrt. Zaradi pospeševanja trajnostno sonaravnega turizma ima lahko izvajanje ukrepa tudi pozitiven vpliv (npr. ureditev in zaščita vodnih ekosistemov kot del učnih poti ali ureditve kmetije), pa čeprav relativno majhen.
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	Povezovanje lahko prispeva k izmenjavi znanja in izkušenj ter promociji inovacij, ki prispevajo k bolj racionalni rabi vode. Povezanost v skupine pomeni tudi izboljšano poslovno znanje in izkušnje ter znanje in izkušnje na področju upravljanja z vodnimi viri ter namakalnimi sistemi.
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Izvajanje nadstandardnih načinov kmetovanja pomeni predvsem pozitivni vpliv na vode, vendar predvsem na kemijsko in ekološko stanje voda in ne toliko na količinsko stanje. Ukrep bo k zmanjšanju vplivov na količinsko stanje voda prispeval predvsem posredno, z izboljšanim upravljanjem kmetijskih zemljišč in zmanjšano potrebo po namakanju.
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Velja enako kot za ukrep KOPOP.
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	Ni vpliva.
14: Dobrobit živali (33. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.
16: Sodelovanje (35. člen)	Sodelovanje in njegovo spodbujanje različnih subjektov lahko prispeva k izmenjavi izkušenj in dobrih praks in s tem pripomore k pozitivnemu vpliv na doseganje okoljskega cilja. Spodbujanje projektov sodelovanja med različnimi subjekti lahko potencialno prispeva k varovanju voda, predvsem lahko z inovativnimi projekti in oblikovanjem dobre prakse prispeva k učinkovitejši rabi vode in s tem k zmanjšanju pritiska na vodne vire.

6.3.3.4.3 Kazalci

Predlagani so naslednji kazalci:

- razmerje med odvzemom podzemne vode in količino razpoložljive podzemne vode,
- število izdanih vodnih dovoljenj za namakanje v povezavi s predvidenimi količinami vode,

Predlagana kazalca se spremljata že v okviru državnega monitoringa (MOP, ARSO) oziroma v obliki Vodne knjige (ARSO, evidenca podeljenih vodnih dovoljenj). Gre predvsem za posredna kazalca, ki kažeta le posredni vpliv PRP-ja na vrednosti kazalcev.

Stopnjo porabe celotne obnovljive količine podzemne vode podaja razmerje med odvzemom podzemne vode in količino napajanja vodonosnikov. Delež odvzemov podzemne vode je povzet po ARSO evidenci vodnih povračil, ki je primerjan glede na rezultate modela napajanja vodonosnikov GROWA-SI.

Vodno dovoljenje je dovoljenje za neposredno rabo vode za različne namene. Za PRP 2014-2020 je pomemben predvsem namen namakanja (namakanje kmetijskega zemljišča ali drugih površin). Vodno dovoljenje izda ARSO na podlagi vloge za pridobitev vodnega dovoljenja za neposredno rabo vode za namakanje kmetijskih zemljišč ali drugih površin (125. člen Zakona o vodah (Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 - ZZdrI-A, 41/04 - ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13 in 40/14). Kazalec nam pove, kolikšne so rezervirane količine vode za namakanje glede na vodni vir. Posredno lahko ocenimo, ali se bodo povečale tudi obremenitve na količinsko stanje vod zaradi načrtovanega namakanja oziroma rezervirane količine vod za namakanje. Ob tem opozarjamo, da kazalec ne pove dejanske porabe, zato v nadaljevanju predlagamo še:

- raba vode za namakanje kmetijskih zemljišč (količina vode merjena v m^3),
- površine kmetijskih zemljišč, pripravljenih za namakanje ter dejansko namakane površine (ha).

Tretji kazalec je kazalec CMES za spremljanje porabe vode v kmetijstvu (št. 39) in ga bo torej treba spremljati v okviru evalvacije PRP 2014-2020. Četrti kazalec je predlagan zaradi spremljanja učinkovitosti ukrepa Naložbe v osnovna sredstva in ga je mogoče preprosto izračunati iz podatkov podprtih naložb ter podatkov, zbranih v okviru strokovnih podlag za spodbujanje namakanja. Ta kazalec je mogoče spremljati v okviru vrednotenj.

6.3.3.4.4 Kumulativni vplivi

Vplive na količinsko stanje voda moramo gledati tudi iz vidika drugih aktivnosti v prostoru. PRP 2014-2020 prinaša z prednostnimi usmeritvami in ukrepi tako pozitivne kot negativne učinke na okoljski cilj *Dobro količinsko stanje voda.*

V osnutku Operativnega programa za izvajanje resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020, ki je nadrejen PRP 2014-2020, je izpostavljena strateška pomembnost razvoja namakanja za Slovenijo, saj se srečuje z nizko stopnjo oskrbe z doma pridelano hrano rastlinskega izvora.[128] Z intenziviranjem kmetijske pridelave (npr. rastlinjaki) kot tudi vse pogostejšimi nepredvidenimi podnebnimi razmerami lahko pričakujemo povečanje pritiskov na vodne vire kot tudi na povečano rabo vode v kmetijstvu predvsem za namakanje.

Zaradi prepoznanega problema osnutek PRP 2014-2020 predvideva izvajanje ukrepov, ki spodbujajo prenos znanja in svetovanja, investicijske podpore, namenjene v posodobitev obstoječih tehnološko zastarelih namakalnih sistemov, za katere je značilna prenizka izkoriščenost, ter izgube kot tudi vzpostavitev novih namakalnih sistemov z ustreznejšo tehnologijo apliciranja vode (kapljično namakanje), vključno z izgradnjo vodnih zbiralnikov za zajem padavinske vode ter zadrževalnikov. Posledično ocenjujemo, da imajo ti ukrepi kot tudi sam osnutek programa potencialne pozitivne ter dolgoročne vplive, ki bodo zagotavljali kljub vse večjim pritiskom na vodne vire predvsem racionalno rabo vode.

Tudi trenutna kmetijska politika vzpodbuja učinkovito rabo vode finančno, skozi ukrepe PRP (PRP 2007-2013, ukrepa 125 in 121). Kljub splošno dobremu stanju voda so namreč, za nadaljnje doseganje okoljskih ciljev Vodne direktive, potrebne dodatne omejitve rabe vode in spremembe načina rabe voda, ki se nanašajo tudi na rabo vode za namakanje. Namreč, v prostoru se vedno pojavlja več rab vode, ki so medsebojno povezane. Ob tem izpostavljamo ukrepe iz Načrta upravljanja voda; ukrepi omejevanja rabe površinskih voda za namakanje (NUV 2009 – 2015 ukrep DUPPS 8.1.2), analize razpoložljivih zalog podzemne in površinske vode ter obstoječe in (vse) predvidene rabe vode za obdobje do 2021 (ukrep NUV 2009 – 2015 DDU 26), prepovedi rabe površinskih voda na odsekih vodotokov in na jezerih, pomembnih za določitev referenčnih razmer (NUV 2009 – 2015 ukrep DUPPS 8.2.1) in ureditev primarne in

[128] *MKGP, Operativni program za izvajanje resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020, Osnutek, 5.6.2013*

sekundarne rabe vode v večnamenskih akumulacijah (ukrep NUV 2009 – 2015 DDU 19), ki so ključni za razvoj namakanja na ocenjenem vplivnem območju zadrževalnikov, saj bo podala informacijo o tem koliko vode je na voljo iz zadrževalnikov.[129]

Kljub temu pa bodo prav zaradi prilagajanja na podnebne spremembe in učinkovito upravljaje voda na vseh področjih, ne samo v kmetijstvu, kljub določenim prepoznanim pozitivnim vplivom, kumulativni vplivi **nebistveni zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov (C).**

6.3.4 Podnebni dejavniki

Podnebni dejavniki so obravnavani v poglavjih o vodah in delno v poglavju o biotski raznovrstnosti.

6.3.5 Kulturna dediščina

6.3.5.1 Okoljski cilj: Ohranjene lastnosti objektov in območij kulturne dediščine

Okoljski cilj programa za segment kulturna dediščina je določen glede na okoljske cilje, ki izhajajo iz obveznosti Slovenije na osnovi sprejetih mednarodnih obveznosti (mednarodnih pogodb) in veljavnih predpisov ter se kot take odražajo v sprejetih programskih dokumentih. Cilj varstva v okviru programa je ohranitev tistih vrednot in lastnosti, zaradi katerih so enote bile priznane za dediščino. Varstvo obsega dejavnosti, zapovedi, prepovedi in omejitve, prizadevanja, katerih namen je ohranjati neokrnjenost in izvirnost dediščine in značilno krajinsko podobo prostora, v katerem se nahaja.

Okoljski cilj »Ohranjene lastnosti objektov in območij kulturne dediščine« lahko posredno povežemo z ukrepi:

- Razvoj kmetij in podjetij, saj je v okviru tega predvideno spodbujanje projektov, ki hkrati vključujejo kmetijstvo in podeželski turizem v okviru pospeševanja trajnostno sonaravnega turizma, vključujoč naravno in kulturno dediščino, dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom in obnovljive vire energije.
- Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (KOPOP), saj je v sklopu tega predvidena tudi podpora ohranjanja značilne kulturne krajine, naravnih posebnosti in habitatov v okviru prednostnega področja 4A: »Obnova, ohranjanje in povečanje biotske raznovrstnosti, vključno z območji Natura 2000 in sistemi kmetovanja velike naravne vrednosti, ter stanja krajin v Evropi«. V okviru ukrepa KOPOP bo med drugim podprto spodbujanje izvajanja aktivnosti, ki zmanjšujejo negativne vplive kmetijstva na tradicionalno kulturno krajino.

Okoljski cilj je usmerjen v ohranjanje lastnosti enot kulturne dediščine. Podlago za izbiro okoljskega cilja najdemo v Zakonu o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1, Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 - ORZVKD39, 90/12 in 111/13), ki opredeljuje načine varstva kulturne dediščine ter pristojnosti pri njenem varstvu z namenom omogočiti celostno ohranjanje dediščine. Pri tem izpostavlja varstvo dediščine v javno korist, ki obsega:

- identificiranje dediščine, njenih vrednot in vrednosti, njeno dokumentiranje, preučevanje in interpretiranje,
- ohranitev dediščine in preprečevanje škodljivih vplivov nanjo,
- omogočanje dostopa do dediščine ali do informacij o njej vsakomur, še posebej mladim, starejšim in invalidom,
- predstavljanje dediščine javnosti in razvijanje zavesti o njenih vrednotah,
- vključevanje vedenja o dediščini v vzgojo, izobraževanje in usposabljanje,
- celostno ohranjanje dediščine,
- spodbujanje kulturne raznolikosti s spoštovanjem različnosti dediščine in njenih interpretacij ter
- sodelovanje javnosti v zadevah varstva.

Izbrani okoljski cilj zasledimo tudi v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije /SPRS/, saj je varstvo prostorske identitete in kulturne dediščine eden izmed temeljnih razvojnih zahtev, ki jih prostorska strategija vključuje kot sestavni del usmerjanja prostorskega razvoja. V sklopu umeritve *3.1 Prepoznavnost Slovenije z vidika kulturnega in simbolnega pomena krajine* najdemo direktne povezave na izbrani okoljski cilj in sicer v usmeritvah:

[129] *CRP projekt, delovna naloga z naslovom: Trajnostna raba vode za krepitev rastlinskega pridelovalnega potenciala v Sloveniji, končno poročilo, marec 2013.*

- Z ohranjanjem in vzpostavljanjem kulturne in simbolne prepoznavnosti krajine zagotavljamo večjo privlačnost območij, specifične razvojne možnosti, kvalitetno bivalno okolje in možnosti za identifikacijo prebivalstva z nacionalnim teritorijem.
- Na območjih, kjer bi zaraščanje pomenilo izgubo velikega dela prepoznavnih kulturnih sestavin krajine, se spodbuja kmetijsko ali drugo primerno rabo, s pomočjo katere se jih ohranja. Pri združevanju kmetijskih zemljišč v večje parcele se sledi osnovnim smerem prostora in poljske delitve.

Potencialni vpliv na enote kulturne dediščine so v veliki meri odvisno od umeščanja ureditev (posegov) v prostor in načina izvajanja ureditev. Glede na to, da program ni prostorsko določen (ni natančno vnaprej določena lokacija izvajanja posameznih ukrepov ali aktivnosti iz naslova programa) lahko potencialne vplive opredelimo na t.i. strateški ravni. V primeru, da se program ne bo izvajal na mestu ali v bližini kulturne dediščine ni pričakovati neposrednih negativnih vplivov. Vplivi, ki lahko nastanejo zaradi izvajanja programa se lahko odražajo kot pozitivni ali negativni.

Pozitivne vplive lahko opredelimo za tiste ukrepe, v okviru katerih se bodo izvajale aktivnosti, ki bodo prispevale k ohranitvi pomembnih vrednot in lastnosti objektov in območij kulturne dediščine ter njihovi aktivni vključitvi v okviru drugih sektorjev in dejavnosti. Ključna ukrepa s pozitivnim vplivom sta predvsem ukrep Razvoj kmetij in podjetij in ukrep Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (KOPOP). V okviru ukrepa Razvoj kmetij in podjetij je predvideno spodbujanje projektov, ki hkrati vključujejo kmetijstvo in podeželski turizem v okviru pospeševanja trajnostno sonaravnega turizma, vključujoč naravno in kulturno dediščino, dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom in obnovljive vire energije. Dejavnosti, povezane z naravno in kulturno dediščino ter tradicionalnimi znanji, so uvrščene med prednostne dejavnosti na področju razvoja nekmetijskih dejavnosti na podeželju, s čimer je bila varstvu kulturne dediščine dana posebna teža. Med upravičene stroške sodi tudi ureditev oziroma obnova prostorov in objektov s statusom kulturne dediščine, kar bo pozitivno prispevalo k doseganju okoljskega cilja. V sklopu ukrepa kmetijsko okoljsko podnebnih plačil (KOPOP), je predvidena tudi podpora ohranjanja značilne kulturne krajine, naravnih posebnosti in habitatov v okviru prednostnega področja 4A. V okviru ukrepa KOPOP bo med drugim podprto spodbujanje izvajanja aktivnosti, ki zmanjšujejo negativne vplive kmetijstva na tradicionalno kulturno krajino.

Pozitiven vpliv bi potencialno lahko imeli tudi ukrepi, ki omogočajo posredni dvig zavesti o pomenu upravljanja in ohranjanja kulturne dediščine, to predvsem velja za ukrepe prenosa znanja in informiranja ter svetovanja; seveda pa je v tem primeru vpliv odvisen od tega v kolikšni meri bodo te teme vključene in obravnavane. Poleg tega pa bodo imeli pozitiven vpliv tudi vsi drugi ukrepi, ki bodo prispevali k obnovi stavbnega in drugih objektov na podeželju fonda (predvsem ukrepi: Naložbe v osnovna sredstva, Razvoj kmetij in podjetij ter podukrep Naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo in trženje gozdnih proizvodov) ter pospeševanju razvoja podeželskega prostora nasploh, saj s tem povečuje tudi možnost obnove in ohranitve kulturne dediščine. Pri investicijskih ukrepih, ki se nanašajo na kmetijstvo, živilsko-predelovalne obrate in predelavo lesa, je prenova objektov kulturne dediščine uvrščena med upravičene stroške, zgornje višine upravičenosti stroškov pa so ustrezno prilagojene večji zahtevnosti in višjim stroškom naložb, ko gre za naložbe v objektu s statusom kulturne dediščine, kar bo pozitivno prispevalo k obnavljanju objektov kulturne dediščine na kmetijah in v živilsko-predelovalnih obratih. Pri ukrepu LEADER je kulturna dediščina vključena v prednostna področja ukrepanja; zajeta je zlasti v okviru tematskega področja ukrepanja »osnovne storitve na podeželju«, v katerega so vključeni določeni elementi, ki spodbujajo aktivnosti, povezane s kulturno dediščino in njeno obnovo v sklopu obnove vasi.

Program direktno ne opredeljuje posegov, ki bi zmanjšali oziroma ogrožali dostopnost, razvojni potencial in lastnosti objektov ter območij kulturne dediščine. V programu je mogoče razbrati pomen ohranjanja kulturne dediščine, toda program dopušča in predvideva tudi investicije v obliki posegov v prostor. Izvajanje posegov v prostoru pa lahko potencialno predstavlja tudi nevarnost za ogrožanje lastnosti in stanja kulturne dediščine, v primeru da bi se ti izvedli v nasprotju z varstvenimi zahtevami.

Negativne vplive pa lahko opredelimo v primerih, če se izvedba aktivnosti posameznih ukrepov, ki jih opredeljuje program nanašajo na izvedbo investicij, ureditev ali posegov na območjih kulturne dediščine ali v njihovi bližini. V primeru neustreznega načrtovanja in izvedbe lahko pride do neustrezno negativnih vplivov na lastnosti enot kulturne dediščine, vendar je take vplive možno preprečiti v postopkih pridobitve gradbenega dovoljenja.

Potencialni negativni vpliv obstaja, če se zaradi izvajanja aktivnosti z namenom posodobitve stanja, ki lahko zaradi narave posega (npr. nov objekt in infrastruktura) ali načina izvajanja (dodatna dejavnost) vpliva na vidne kakovosti in pomembne naravne strukturne prvine kulturne krajine. Negativni vpliv je možen, če so ukrepi neustrezno izvedeni. To velja zlasti za spremembe zemljiške strukture, izvedbo hidromelioracij, gradnjo infrastrukture in objektov, kadar se ti izvajajo v območjih varstva kulturne dediščine. Neustrezno izvajanje lahko povzroča ogroženost lastnosti ter zmanjša prezentiranost kulturne dediščine ter vplivajo na njeno dostopnost. Toda s skrbnim načrtovanjem je možno take vplive preprečiti ali obrniti v pozitivno smer. Ustrezno izvajanje ukrepov lahko pripomore k večji pestrosti in ozaveščenosti doživljanja krajinskega prostora in boljšemu odnosu do ohranjanja kulturnih krajin.

Kulturna dediščina je varovana hierarhično na več ravneh. Ob upoštevanju usmeritev za varstvo kulturne dediščine in upoštevanjem navodil s strani pristojnih služb lahko izvajanje PRP 2014-2020 prinese pozitivne učinke na kulturno dediščino. Ker pa PRP 2014-2020 prinaša tudi potencialna tveganja za nastanek negativnih vplivov ocenjujemo vpliv na okoljski cilj »Ohranjene lastnosti objektov in območij kulturne dediščine« kot nebistven (B).

6.3.5.1.1 Prispevek posameznih ukrepov

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja
1: Prenos znanja (14. člen)	Posredni učinek k zmanjšanju tveganja za potencialne poškodbe, razvrednotenje ali stanje kulturne dediščine. Pričakujemo pozitivni učinek zaradi izboljšanja in spremembe načinov upravljanja in razumevanja pomena kulturne dediščine. Strokovna usposabljanja lahko spremenijo navade, ki predstavljajo tveganja za spremembo lastnosti kulturne dediščine.
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	Posredni učinek k zmanjšanju tveganja za nastanek negativnih vplivov na kulturno dediščino. Individualno svetovanje lahko prispeva k odgovornemu ravnanju, odnosu in pristopu k upravljanju s kulturno dediščino.
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Ni vpliva.
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Ukrep vključuje tudi možnost gradnje, pridobitve ali izboljšanja nepremičnin, kar ima posredno lahko pozitiven ali negativen vpliv na kulturno dediščino. Možna tveganja, da bi zaradi naložbe prišlo do posega ali odstranitve objektov kulturne dediščine na kmetiji, se odpravijo v postopku pridobivanja soglasij in dovoljenj. Ukrep ima lahko za posledico to, da se bo zaradi višjega življenjskega standarda več lastnikov nepremičnin, ki so zavarovane kot kulturna dediščina, odločilo za obnovo teh objektov. Poleg tega bo prenova objektov kulturne dediščine olajšana s tem, da je uvrščena med upravičene stroške, zgornje višine upravičenosti stroškov pa so ustrezno prilagojene večji zahtevnosti in višjim stroškom naložb, ko gre za naložbe v objektu s statusom kulturne dediščine. Predvsem lahko pričakujemo pozitiven vpliv na ohranjanje kulturne krajine, saj bodo naložbe neposredno (s tehnologijo) in posredno (s stabilizacijo dohodkov) olajšale kmetovanje. V manjši meri, zelo lokalizirano lahko na krajino negativno vpliva ureditev velikih namakalnih sistemov, saj se lahko spremeni način obdelave. Negativne vplive na krajino imajo lahko tudi agromelioracije in komasacije, saj se lahko zaradi tega spremeni način obdelave in vzorec parcelacije.
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Ukrep bo potencialno imel neposreden vpliv, saj bo spodbujal projekte, ki hkrati vključujejo kmetijstvo in podeželski turizem v okviru pospeševanja trajnostno sonaravnega turizma, vključujoč naravno in kulturno dediščino, dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom in obnovljive vire energije. Dejavnosti, povezane z naravno in kulturno dediščino ter tradicionalnimi znanji, so uvrščene med prednostne dejavnosti na področju razvoja nekmetijskih dejavnosti na podeželju, ureditev oziroma obnova prostorov in objektov s statusom kulturne dediščine pa je uvrščena med upravičene stroške. Vse to bo pozitivno prispevalo k doseganju okoljskega cilja. Z izvajanjem ukrepa se bo ohranjala tudi kulturna krajina na podeželskih območjih. Možna tveganja, da bi zaradi naložbe prišlo do posega v objekte kulturne dediščine, se odpravijo v postopku pridobivanja soglasij in dovoljenj.
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za	Podukrep Naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo in mobilizacijo lesa vključuje tudi možnost gradnje in obnove nepremičnin, kar lahko pomeni, da bo zaradi tega obnovljenih več objektov kulturne dediščine. Možna tveganja, da bi zaradi naložbe prišlo do neustreznega

Ukrep	Vpliv na doseganje cilja
preživetje (21. člen)	posega ali odstranitve objektov kulturne dediščine, se odpravijo v postopku pridobivanja soglasij in dovoljenj. Prenova objektov kulturne dediščine je uvrščena med upravičene stroške, zgornje višine upravičenosti stroškov pa so ustrezno prilagojene večji zahtevnosti in višjim stroškom naložb, ko gre za naložbe v objektu s statusom kulturne dediščine, kar bo pozitivno prispevalo k obnavljanju objektov kulturne dediščine Oba podukrepa lahko pozitivno vplivata na videz krajine: podukrep Naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo in mobilizacijo lesa bo pripomogel k zmanjševanju zaraščanja, podukrep Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov pa bo pripomogel k sanaciji v krajini dobro vidnih posledic žledoloma in snegoloma.
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	Ni vpliva.
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Ukrep bo preko ohranjanja tradicionalnih oblik kmetovanja neposredno prispeval k ohranitvi kulturne krajine ter naravnih posebnosti in habitatov. Ukrep bo pozitivno vplival na vzpostavitev ravnotežja med kmetijsko pridelavo ter varovanjem narave in okolja, s čimer bo pripomogel k doseganju okoljskih ciljev in izboljšanju okoljskih kazalnikov tudi na področju varovanja kulturne krajine.
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Ukrep ekološko kmetovanje bo z naravi prijaznimi kmetijskimi praksami prispeval k ohranjanju oziroma izboljševanju biotske raznovrstnosti, ohranjanju kulturne kmetijske krajine in varovanju okolja ter s tem pozitivno vplivalo na ustvarjanje novih delovnih mest in oživitev podeželskih skupnosti ter s tem na izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in posredno na ohranjanje kulturne dediščine in kulturne krajine.
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	Ukrep bo imel preko ohranitve in nadaljnje obdelanosti kmetijskih zemljišč v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost pozitiven vpliv na ohranjanje kulturne kmetijske krajine, varovanje okolja ter ohranjanje biotske raznovrstnosti, pa tudi na ohranjanje poselitve in izboljšanje kakovosti življenja v bolj oddaljenih podeželskih območjih. S tem bo ukrep posredno tudi vplival na ohranjanje kulturne dediščine in kulturne krajine.
14: Dobrobit živali (33. člen)	Ni vpliva.
16: Sodelovanje (35. člen)	Ukrep bo podpiral sodelovanje med različnimi akterji s področja kmetijstva in razvoja podeželja z namenom izvajanja različnih projektov, ki imajo namen prispevati k doseganju ciljev razvoja podeželja, kar bo posredno imelo pozitiven vpliv tudi na ohranjanje kulturne dediščine, zlasti pa kulturne krajine. Ukrep bo namreč prispeval k prenosu najnovejših tehnologij v prakso, kar lahko prispeva k ohranjanju kmetijske rabe in preprečevanju zaraščanja.

6.3.5.1.2 Kazalci

Kot kazalec vpliva na kulturno dediščino je predlagano spremljanje števila podprtih naložb (ukrepi Naložbe v osnovna sredstva, Razvoj kmetij in podjetij, Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih in ukrep Sodelovanje) in projektov (LEADER), v okviru katerih so možni posegi v objekte kulturne dediščine. Kazalec je možno spremljati v okviru spremljanja izvajanja posameznih ukrepov.

Kot kazalec vpliva na krajino se uporablja kazalec »delež kmetijskih površin, vključenih v ukrep KOPOP ter v ukrep ekološko kmetovanje«, predviden za spremljanje biotske raznovrstnosti.

6.3.5.1.3 Kumulativni vplivi

Vplive na oceno ogroženosti kulturne dediščine moramo gledati tudi iz vidika drugih aktivnosti v prostoru. Ogroženost kulturne dediščine je običajno posledica neustreznega izvajanja ureditev v bližini ali na območju kulturne dediščine.

Predvidevamo, da se bo nadaljeval trend povezovanja kulturne dediščine z drugimi aktivnostmi, zlasti s turizmom, usposabljanjem in promocijo trajnostnega razvoja, poleg tega bo verjetno še naprej naraščalo število vključenih deležnikov. Pričakujemo lahko, da se bosta osveščenost in interes za ohranjanje kulturne dediščine še naprej povečevala. To lahko posredno razumemo kot pozitiven kumulativni prispevek za ohranjanje stanja kulturne dediščine.

Pričakujemo lahko, da bo obnova objektov kulturne dediščine upadla in da bo zaradi gospodarskih razmer in pomanjkanja sredstev vzdrževanje objektov omejeno na najnujnejša dela. Večje investicije v obnovo in prezentacijo objektov kulturne dediščine bodo verjetno v obliki javno-zasebnega partnerstva, predvsem v povezavi z razvojem turističnih kapacitet, kar pa lahko vpliva tako negativno kot pozitivno na ohranjanje stanja kulturne dediščine.

Skupaj kumulativne vplive PRP 2014-2020 na okoljski cilj »ohranjene lastnosti objektov in območij kulturne dediščine« ocenjujemo kot **nebistvene (ocena B).**

6.3.6 Prebivalstvo in zdravje ljudi

6.3.6.1 Okoljski cilj: Izboljšano fizično in mentalno zdravje

6.3.6.1.1 Splošni vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj

Celoten PRP 2014-2020 je usmerjen v izboljšanje kakovosti življenja – bodisi z izboljšanjem ekonomskega položaja in konkurenčnosti ciljnih skupin, zmanjšanjem vplivov na okolje ali s sodelovanjem. Vse to posredno vpliva na doseganje predlaganega okoljskega cilja, saj prispeva k zdravju kot dobremu počutju prebivalcev. Zaradi tega lahko vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj »izboljšano fizično in mentalno zdravje« ocenimo kot **pozitiven (ocena A).**

6.3.6.1.2 Vpliv posameznih ukrepov

Ukrep	Opis možnih vplivov na cilj »Izboljšano fizično in mentalno zdravje«
1: Prenos znanja (14. člen) **2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)**	Sodelovanje na izobraževanjih, usposabljanjih ter predstavitvenih dejavnostih prispeva k aktivnosti udeležencev, njihovi ekonomski stabilnosti, samoiniciativnosti in družabnosti, saj krepi znanje, veščine in družabne stike. Poleg tega bo osveščanje in svetovanje pripomoglo k povečanju snovne in energetske učinkovitosti in s tem k izboljšanju stanja okolja, kar bo prispevalo k boljšemu zdravju prebivalcev. Dobro počutje, aktivno družbeno življenje in zdravo okolje prispevajo k doseganju okoljskega cilja.
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Ukrep bo spodbujal vključevanje primarnih proizvajalcev v živilsko verigo prek shem kakovosti ter s tem spodbujal proizvodnjo lokalnih kakovostnih proizvodov in prispeval k uspešnejšemu trženju proizvodov iz shem kakovosti. Ukrep bo tako imel posreden vpliv na izboljšanje kakovosti bivanja in življenja na podeželju zaradi izboljšanega dostopa lokalnega prebivalstva do kakovostne lokalno pridelane hrane ter zaradi dohodkov od prodaje take hrane, kar bo prispevalo k boljšemu zdravju, torej doseganju okoljskega cilja.
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Podukrep Naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo in mobilizacijo lesa bo preko dviga ekonomske učinkovitosti, dodane vrednosti kmetijskih proizvodov in njihovega uspešnega trženja ter izboljšanja infrastrukture, povezane z razvojem kmetijstva in gozdarstva ter nadaljevanjem procesov prestrukturiranja v smeri trajnostno naravnanega modela razvoja, vplival na dvig produktivnosti, dodane vrednosti in ohranjanje zaposlenosti, kar bo prispevalo k boljši kakovosti življenja in bivanja na podeželju. Poleg tega bodo naložbe prispevale k povečani okoljski učinkovitosti in trajnostni rabi naravnih virov, torej tudi k bolj zdravemu okolju. Ukrep torej posredno prispeva k boljšemu fizičnemu in psihičnemu zdravju. Podukrep Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov pa bo pripomogel k zmanjšanju škode in zato k stabilizaciji prihodkov lastnikov gozdov, pa tudi k izboljšanju videza krajine. S tem bo prispeval h kakovosti življenja tako lastnikov gozdov kot prebivalcev podeželja na splošno.
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Podpora mladim kmetom bo okrepila njihov položaj v sektorju in v družbenih strukturah njihovih krajev. Razvoj nekmetijskih dejavnosti bo povečal možnosti zaposlovanja v želenih poklicih, stabilnost dohodkov in krepitev družbenih stikov in veščin. S tem prispeva k večji kakovosti življenja in torej tudi k doseganju okoljskega cilja.
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)	Ureditev širokopasovnih internetnih povezav na območjih belih lis bo omogočila prebivalcem teh območij kakovostnejši dostop do informacij in storitev. Internetni dostop je zlasti pomemben za usposabljanje, razvoj storitev in vsakdanje poslovanje podjetij in kmetijskih gospodarstev. Ukrep bo zato prispeval k večji kakovosti življenja, saj bo prispeval k možnosti usposabljanja in k izboljšanemu ekonomskemu položaju. S tem bo ukrep pozitivno prispeval k okoljskemu cilju izboljšanje zdravja ljudi.
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21. člen)	Enako kot pri ukrepu Razvoj kmetij in podjetij ter Naložbe v osnovna sredstva. Ukrep bo izboljšal stanje gozdov, posredno se bo preko izvajanja ukrepa izboljšala kakovost življenja/bivanja na bolj gozdnatih podeželskih območjih. Poleg navedenega bo ukrep vplival tudi na zmanjšanje števila delovnih nesreč v gozdu in s tem prispeval k okoljskemu cilju izboljšanje zdravja ljudi.
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	Ukrep bo preko prilagajanja proizvodnje in obsega proizvodnje zahtevam trga, skupnega trženja blaga in drugih dejavnosti, ki jih lahko izvajajo skupine proizvajalcev pripomogel k boljšemu ekonomskemu položaju upravičencev ter s tem k boljši kakovosti bivanja na podeželju in k doseganju okoljskega cilja. Imel bo tudi posredno in neposredno pozitiven vpliv na osveščanje glede pomena varovanja okolja.

Ukrep	Opis možnih vplivov na cilj »Izboljšano fizično in mentalno zdravje«
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Ukrep bo preko izvajanja aktivnosti, ki zmanjšujejo negativne vplive kmetijstva na okolje, ohranjajo naravne danosti, biotsko raznovrstnost in tradicionalno kulturno krajino ter varujejo zavarovana območja prispeval k zmanjševanju onesnaževanja okolja, ohranjanju naravnih virov in biotske raznovrstnosti ter specifičnih vrednot slovenskega podeželja. Prispeval bo tudi k blaženju in prilagajanju kmetovanja podnebnim spremembam ter s tem vplival na izboljšanje stanja okolja, zdravja prebivalstva ter kakovosti življenja/bivanja na podeželju.
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Ukrep ekološko kmetovanje bo z naravi prijaznimi kmetijskimi praksami prispeval k ohranjanju oziroma izboljševanju biotske raznovrstnosti, ohranjanju kulturne kmetijske krajine in varovanju okolja ter s tem pozitivno vplivalo na ustvarjanje novih delovnih mest in oživitev podeželskih skupnosti ter s tem na izboljšanje zdravja in kakovosti življenja na podeželju.
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	Ukrep bo imel preko ohranitve in nadaljnje obdelanosti kmetijskih zemljišč v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost pozitiven vpliv na ohranjanje poselitve, kulturne kmetijske krajine, ohranjenost okolja ter biotske raznovrstnosti in posledično izboljšanje kakovosti življenja v bolj oddaljenih podeželskih območjih. Ohranjanje kmetijske dejavnosti v teh območjih bo prispevalo k vitalnosti in zdravju prebivalcev, torej k doseganju okoljskega cilja.
14: Dobrobit živali (33. člen)	Ukrep bo spodbujal prilagojeno rejo živali, ki bo spodbujala zdravje in dobrobit živali, ki sta pomembna vidika zdravja ljudi, saj gre za osnovna pogoja, ki vplivata na kakovost živil živalskega izvora.
16: Sodelovanje (35. člen)	Ob izvajanju ukrepa sodelovanja se bo glede na tematiko izvedenih projektov posredno izboljšalo stanje na vseh področjih ekonomskega razvoja, stanja prihodnjega razvoja v kmetijskem, živilskem in gozdarskem sektorju ter podjetjem na podeželju prav tako pa tudi na področjih varstva okolja. Na ta način bo ukrep prispeval k izboljšanju kakovosti življenja in bivanja na podeželju, posredno pa tudi na zdravje ljudi in torej na doseganje kazalca.

6.3.6.1.3 Kazalci

Predlagani so naslednji kazalci:

- Faktorski dohodek v kmetijstvu,
- Splošno zdravstveno stanje[130]
- Splošno zadovoljstvo z življenjem[131]

Prvi kazalec je eden od kazalnikov CMES (št. 25) in ga bo torej potrebno spremljati v okviru evalvacije PRP 2014-2020.

Predlagamo indikativno kvantitativno spremljanje kazalca »Splošno zdravstveno stanje oseb, glede na starost, Slovenija, letno« (vir: Statistični urad RS), kateremu se doda kvalitativno pojasnilo z oceno, koliko je izvajanje programa PRP 2014-2020 dejansko prispevalo k spremembi stanja kazalnika v odnosu na druge dejavnike, ki prav tako pomembno vplivajo na kazalnik (npr. splošno socialno stanje v državi, BDP,....).

Predlagamo indikativno kvantitativno spremljanje kazalca »Samoocena splošnega zadovoljstva z življenjem glede na splošno zdravstveno stanje, po spolu in kohezijskih regijah, Slovenija, letno« (Vir: Statistični urad RS), in sicer naj se primerja podatke za vzhodno in zahodno kohezijsko regijo s podatki za celotno državo na letni ravni, kateremu se doda kvalitativno pojasnilo z oceno koliko je izvajanje program PRP 2014-2020 dejansko prispevalo k spremembi stanja kazalnika v odnosu na druge dejavnike, ki prav tako pomembno vplivajo na kazalnik (npr. gospodarska kriza in splošno stanje v državi, stopnja nezaposlenosti, BDP, ...).

Kazalnika »splošno zdravstveno stanje« ter »splošno zadovoljstvo z življenjem« spremlja Statistični urad Republike Slovenije (SURS) in izhajata iz raziskave EU-SILC[132], ki se izvaja na letni ravni. Gre za posredna kazalnika, vendar sta od redno zbiranih podatkov najbolj uporabna in nudita ustrezen presek stanja. Izvajanje PRP 2014-2020 naj bi

[130] http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/17_silc_zdravje/05_08685_splosno_zdravst_stanje/05_08685_splosno_zdravst_stanje.asp

[131] http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/18_08720_silc_zadovol_zivljenje/18_08720_silc_zadovol_zivljenje.asp

[132] http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/08-236-MP.htm#_Toc303926291

prispevalo k izboljšanemu splošnemu zdravstvenemu stanju in zadovoljstvu z življenjem, vendar na oba kazalnika vplivajo tudi številni drugi dejavniki.

6.3.6.1.4 Kumulativni vplivi

K doseganju okoljskega cilja prispevajo ukrepi PRP 2014-2020 prispevajo le posredno, nekateri bolj, drugi manj. Ukrepi Sheme kakovosti, Dobrobit živali, Ekološko kmetovanje, KOPOP vplivajo na način pridelave, torej na kakovost hrane in s tem tudi na zdravje ljudi. Praktično vsi ostali ukrepi prispevajo k zdravju prebivalcev podeželja, bodisi s krepitvijo znanja in sodelovanja bodisi z izboljšanjem ekonomskega položaja upravičencev. Ukrepi bodo tako imeli pozitivne kumulativne vplive, zaradi česar bo vpliv PRP 2014-2020 na doseganje okoljskega cilja večji, kot bi bil le z izvedbo posameznih ukrepov.

V obmejnih regijah in regijah s strukturnimi problemi (Pomurje, Pokolpje) se izvajajo tudi drugi ukrepi za izboljšanje kakovosti življenja in zdravja prebivalcev (socialno podjetništvo, osveščanje o zdravih življenjskih navadah,…), zaradi česar lahko pride do pozitivnih kumulativnih vplivov na zdravje prebivalstva.

Skupaj kumulativne vplive PRP 2014-2020 na okoljski cilj »izboljšano fizično in mentalno zdravje« ocenjujemo kot **pozitivne (ocena A).**

6.3.6.2 Okoljski cilj: Izboljšana dostopnost proizvodov in storitev (lokalno proizvedena kakovostna hrana, infrastruktura, proizvodi, storitve)

6.3.6.2.1 Splošni vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj

Številni ukrepi PRP 2014-2020 so usmerjeni v izboljšanje dostopnosti proizvodov ter infrastrukture – večinoma v dostopnost kmetijskih, agroživilskih in gozdarskih proizvodov, kar neposredno prispeva k doseganju izbranega cilja. Nekateri ukrepi pa prispevajo, vsaj posredno, k dostopnosti storitev – od ukrepov za dostopnost znanja (prenos znanja, svetovalne storitve) do ukrepov za povezovanje v skupine proizvajalcev in sodelovanje med različnimi akterji, od pilotnih projektov do povezovanja v dobavne verige. Pomemben dejavnik doseganja tega cilja je tudi pristop LEADER, v okviru katerega se lahko izvajajo kompleksnejši projekti v skladu z lokalnimi potrebami. Vse to posredno vpliva na doseganje predlaganega okoljskega cilja, saj prispeva k zdravju kot dobremu počutju prebivalcev. Zaradi tega lahko vpliv PRP 2014-2020 na okoljski cilj »Izboljšana dostopnost proizvodov in storitev« ocenimo kot **pozitiven (ocena A).**

6.3.6.2.2 Vpliv posameznih ukrepov

Ukrep	Opis možnih vplivov na cilj »Izboljšana dostopnost proizvodov in storitev (lokalno proizvedena kakovostna hrana, infrastruktura, proizvodi, storitve)«
1: Prenos znanja (14. člen)	Sodelovanje na usposabljanjih, predstavitvenih dejavnostih in svetovanjih posredno prispeva k dostopnosti proizvodov in storitev, saj pripomore k razvoju dejavnosti končnih upravičencev in s tem k ponudbi kmetijskih, gozdarskih in živilskih proizvodov.
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Ukrep bo spodbujal vključevanje primarnih proizvajalcev v živilsko verigo prek shem kakovosti ter s tem spodbujal proizvodnjo lokalnih kakovostnih proizvodov. Ukrep bo tako posredno prispeval k dostopnosti kakovostne lokalno pridelane hrane za lokalno prebivalstvo.
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Ukrep bo preko dviga ekonomske učinkovitosti, dodane vrednosti kmetijskih proizvodov in njihovega uspešnega trženja ter izboljšanja infrastrukture, dvignil produktivnost in dodano vrednost proizvodov. To bo posredno povečalo dostopnost proizvodov.
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Podpora mladim kmetom bo dvignila njihovo produktivnost in izboljšala trženje njihovih proizvodov, s čimer se bo tudi povečala dostopnost njihovih proizvodov. Razvoj nekmetijskih dejavnosti bo povečal dostopnost različnih storitev, tudi zelenega turizma v podeželskih območjih.
7: Osnovne storitve in obnova	Ni pričakovati negativnih vplivov.

Ukrep	Opis možnih vplivov na cilj »Izboljšana dostopnost proizvodov in storitev (lokalno proizvedena kakovostna hrana, infrastruktura, proizvodi, storitve)«
vasi na podeželskih območjih (20. člen)	
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21. člen)	Enako kot zgoraj. Podukrep Naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo in mobilizacijo lesa bo izboljšal dostopnost gozdov za večje gospodarsko izkoriščanje lesnega potenciala. To bo prispevalo tudi k povečani dostopnosti biomase kot obnovljivega vira energije ter povečani dostopnosti gozdnih proizvodov. Podukrep Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov pa bo z odstranjevanjem mrtvega drevja pripomogel k ponovni dostopnosti gozdov za gospodarjenje z njimi.
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	Ukrep bo preko skupnega trženja blaga in drugih dejavnosti, ki jih lahko izvajajo skupine proizvajalcev pripomogel k večji dostopnosti kmetijskih in živilskih proizvodov.
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Ukrep bo preko izvajanja aktivnosti, ki zmanjšujejo negativne vplive kmetijstva na okolje, prispeval k dostopnosti zdrave hrane.
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Ukrep ekološko kmetovanje bo z naravi prijaznimi kmetijskimi praksami prispeval dostopnosti zdrave hrane.
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	Ukrep bo imel preko ohranitve in nadaljnje obdelanosti kmetijskih zemljišč in kmetijske dejavnosti prispeval k ohranjanju prehranske varnosti in ponudbe lokalno pridelane hrane.
14: Dobrobit živali (33. člen)	Ukrep bo spodbujal prilagojeno rejo živali, ki bo spodbujala zdravje in dobrobit živali, kar bo zagotovilo dostopnost kakovostnih živil živalskega izvora. Izvajanje ukrepa bo torej pozitivno vplivalo doseganje cilja.
16: Sodelovanje (35. člen)	Sodelovanje bo glede na tematiko izvedenih projektov posredno dostopnost tako proizvodov kot storitev, saj ukrep podpira povezovanje v dobavne verige, logistične platforme in razvoj lokalnih trgov. Pilotni projekti in promocijske aktivnosti lahko pospešijo zagotavljanje dostopnosti.

6.3.6.2.3 Kazalci

Predlagani je kazalec »prihodek skupin proizvajalcev«. Kazalec se ne spremlja sistematično na nacionalni ravni, možno pa ga je spremljati na ravni odobrenih vlog skupin proizvajalcev, saj na podatkih o njihovem skupnem trženju in prodaji temeljijo izplačila.

6.3.6.2.4 Kumulativni vplivi

K povečanju dostopnosti proizvodov in storitev prispevajo ukrepi PRP 2014-2020 tako neposredno kot posredno. Neposredno k dostopnosti prispevajo predvsem projekti sodelovanja za povezovanje v dobavne verige in oblikovanje logističnih platform, naložbe v osnovna sredstva, razvoj kmetij in podjetij (zlasti nekmetijske dejavnosti) in naložbe v gozdarske tehnologije ter predelavo in trženje gozdnih proizvodov. Posredno pa prispevajo k povečani dostopnosti tudi vsi ostali ukrepi. Ukrepi bodo tako imeli pozitivne kumulativne vplive, zaradi česar bo vpliv PRP 2014-2020 na doseganje okoljskega cilja večji, kot bi bil le z izvedbo posameznih ukrepov.

Operativni program za ukrepe kohezijske politike bo zagotovo vseboval aktivnosti, namenjene izboljšanju dostopnosti storitev in logistiki, tako da lahko pride do pozitivnih kumulativnih vplivov. Poleg tega se v obmejnih regijah in regijah s strukturnimi problemi (Pomurje, Pokolpje) se načrtujejo ali že izvajajo drugi ukrepi za spodbujanje lokalnih (predvsem nekmetijskih) proizvodov in storitev, ki lahko prav tako privedejo do pozitivnih kumulativnih vplivov na dostopnost proizvodov in storitev.

Skupaj kumulativne vplive PRP 2014-2020 na okoljski cilj »Izboljšana dostopnost proizvodov in storitev (lokalno proizvedena kakovostna hrana, infrastruktura, proizvodi, storitve)« ocenjujemo kot **pozitivne (ocena A).**

6.4 Omilitveni ukrepi

Omilitveni ukrepi se bodo izvajali v okviru izvedbe PRP 2014-2020, natančneje bo njihova izvedba določena z izvedbenimi predpisi.

6.4.1 Okoljski cilj »Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine«

Na živinorejskih kmetijah, kjer se izvaja paša, je treba izdelati pašni načrt, ki bo upošteval značilnosti in naravovarstveno vrednost travnikov in pašnikov.

Kljub previdnosti, ustreznosti modelnih kalkulacij in usmerjanju ukrepa KOPOP v najbolj ranljiva območja lahko pride do medsebojnega »izpodrivanja« učinkov in vplivov posameznih operacij ukrepa KOPOP, zato je potrebno zagotoviti podrobnejšo analizo učinkov v obdobju vmesnega vrednotenja leta 2017. Analiza se opravi na podlagi podatkov o izvajanju ukrepa KOPOP, podatkov o kazalniku »delež vrst in habitatnih tipov, ki so v ugodnem stanju« ter na podlagi ugotovitev naknadnega (ex-post) vrednotenja PRP 2007-2013. V primeru, da prihaja do »izpodrivanja«, je treba preveriti uspešnost pristopa s shemami in dosežkov »mehkega pogojevanja« ter ustrezno prilagoditi način izvajanja ukrepa KOPOP.

Pri izvajanju izbirnih zahtev operacij ukrepa KOPOP, ki so namenjene ozelenitvi njivskih površin s prezimni dosevki, neprezimnimi dosevki ali z obema tipoma (VOD_NEP, VOD_ZEL, POZ_NEP, POZ_ZEL) je treba zagotoviti, da se dosevki spomladi podorjejo, saj se trenutno ponekod uporablja praksa uničevanja s herbicidi.

Pri izvajanju PRP 2014-2020 je za doseganje tega okoljskega cilja obvezno tudi izvajanje omilitvenih ukrepov, navedenih v Dodatku za presojo sprejemljivosti, ki je priloga tega okoljskega poročila:

- Za operacijo »Ohranjanje mejic« naj se po prvih 2 letih izvajanja na podlagi števila prejemnikov, ki izvajajo to obveznost, preveri smiselnost omejitve dolžine mejice na vsaj 20 m - ali je morebitno majhno število vključenih v to obveznost posledica majhnega interesa ali tega, da prejemniki v okviru svojih GERK nimajo tako velikih mejic. V slednjem primeru je treba pogoj zmanjšati. Na usposabljanjih v okviru ukrepa 1 naj se zagotovi tudi informiranje o pravilnem obrezovanju in redčenju mejic.
- Kljub plačilom, ki so za naravovarstveno usmerjene operacije ukrepa KOPOP, namenjene ohranjanju traviščnih habitatov (posebni traviščni habitati; traviščni habitati metuljev; habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov; steljniki) zelo ugodna v primerjavi s splošnejšimi operacijami, kot sta »Travinje I« in »Travinje II«, lahko pride do medsebojnega »izpodrivanja« učinkov in vplivov posameznih operacij ukrepa KOPOP, zato je potrebno zagotoviti podrobnejšo analizo vključevanja v KOPOP do leta 2017 in učinkov vključevanja v KOPOP do leta 2019 v obdobju sprotnega vrednotenja in razširjenega letnega poročila o napredku leta 2017 in 2019. Analiza se opravi na podlagi podatkov o izvajanju ukrepa KOPOP, podatkov o kazalniku »delež vrst in habitatnih tipov, ki so v ugodnem stanju« ter na podlagi ugotovitev naknadnega (ex-post) vrednotenja PRP 2007-2013. V primeru, da prihaja do »izpodrivanja«, je treba preveriti uspešnost pristopa z operacijami in dosežkov »mehkega pogojevanja« ter ustrezno prilagoditi način izvajanja ukrepa KOPOP.
- Sprotno vrednotenje in razširjeno letno poročilo o napredku, ki bosta pripravljena v letih 2017, naj vsebujeta podrobnejšo analizo učinkov naložb v osnovna sredstva na kvalifikacijske vrste in habitatne tipe. Analiza naj temelji na rezultatih analize vplivov naložb v osnovna sredstva v okviru naknadnega (ex-post) vrednotenja PRP 2007-2013 (torej je treba zagotoviti primerne vsebine tega vrednotenja) in podatkih o vključevanju v ukrep. V primeru, da bodo ugotovljeni škodljivi vplivi, zlasti zaradi intenzifikacije, je potrebno izvajanje tega ukrepa prilagoditi na način, ki bo z vidika vplivov na naravo sprejemljiv (npr. s spremembo kriterijev za odobritev naložb, prostorsko usmerjanje naložb, spremembe v deležu sofinanciranja,…).
- Sprotno vrednotenje in razširjeno letno poročilo o napredku, ki bosta pripravljena v letih 2017 in 2019, naj zajemata: leta 2017 podrobnejšo analizo izvajanja in vključevanja v ukrepe PRP 2014-2020, leta 2019 pa podrobnejšo analizo učinkov ukrepov PRP 2014-2020 na kvalifikacijske vrste in habitatne tipe oziroma Natura območja. Analiza naj vključuje ugotovitve analize izvajanja in učinkov KOPOP in ukrepov PRP, povezanih z gozdarstvom, kot sta podani v ločeno navedenih omilitvenih ukrepih, a tudi analizo izvajanja in učinkov ukrepa Sodelovanje in LEADER. Vrednotenje mora pri tem upoštevati, v kolikšni meri bi neugodno stanje kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov lahko bilo posledica izvajanja I. stebra Skupne kmetijske politike. V primeru, da bodo rezultati pokazali, da ukrepi PRP 2014-2020 - zlasti tisti, ki so (med drugim) namenjeni ohranjanju narave, kot so KOPOP, Sodelovanje in LEADER - ne prispevajo k doseganju varstvenih ciljev, je potrebno začeti postopek za uvedbo ukrepa plačil v okviru območij Natura 2000 (člen 30).

6.4.2 Okoljski cilj »Ohranjeni gozdni ekosistemi«

Omejitev na tem področju predstavljajo slabo uveljavljeni ali presplošni postopki strateškega načrtovanja in presojanja vplivov na okolje, kot se je izkazalo v primeru novih gozdnih prometnic. V takem primeru je težko ukrepati v okviru izvajanja PRP 2014-2020, saj obstaja formalna pravna podlaga in sistem, ki bi moral biti uveljavljen, in aktivnosti na tem področju ni mogoče uvrstiti v omilitvene ukrepe, saj se bodo omilitveni ukrepi izvajali z izvedbenimi predpisi. V takih primerih je priprava PRP 2014-2020 in celovita presoja vplivov na okolje prispevala k identifikaciji težav in medsektorskemu usklajevanju za odpravo pomanjkljivosti. Za ohranjanje gozdnih ekosistemov je bil tako za obdobje 2014-2020 že dosežen dogovor znotraj Ministrstva RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, da se bo v obdobju izvajanja PRP 2014-2020 na nacionalni ravni prednostno izvajalo ukrepe za ohranjanje biotske raznovrstnosti v državnih gozdovih, za ohranjanje nekaterih specifičnih vrst, na katere bi lahko ukrepi PRP 2014-2020 negativno vplivali, pa se bodo zagotovila sredstva iz Nacionalne sheme za približno 600 ha ukrepov (ureditev ekocelic).

Sprotno vrednotenje in razširjeno letno poročilo o napredku, ki bosta pripravljena v letih 2017 in 2019, naj zajemata: leta 2017 podrobnejšo analizo izvajanja in vključevanja v ukrepe PRP, povezane z gozdarstvom, leta 2019 pa podrobnejšo analizo učinkov teh ukrepov PRP na gozdne kvalifikacijske vrste in habitatne tipe. Vrednotenje mora upoštevati, v kolikšni meri je neugodno stanje kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov posledica izvajanja navedenih ukrepov PRP 2014-2020, v kolikšni meri pa je posledica morebitnih kršitev zakonodaje in pomanjkljivega nadzora. Na podlagi tega mora vrednotenje tudi oceniti, v kolikšni meri je v gozdovih v državni lasti stanje kvalifikacijskih vrst mogoče zagotoviti z izboljšanim nadzorom in izboljšanim sistemom koncesij. Koncesije naj bi sicer bile ponovno podeljene leta 2016, a se bodo podeljevale za 10 let, tako da lahko ugotovitve pripomorejo k izboljšanju sistema koncesij za naslednje obdobje. V primeru, da bodo rezultati pokazali, da varstveni cilji ne bodo doseženi, je potrebno začeti postopek za uvedbo gozdarsko-okoljskih storitev (člen 34). Navedeni omilitveni ukrep izhaja iz ugotovitev Dodatka za presojo sprejemljivosti.

6.4.3 Okoljski cilji »Dobro količinsko stanje voda«, »Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda«, »Dobro ekološko stanje površinskih voda«

Bilo bi smiselno, da se v primeru investicij v namakalne sisteme le-te poveže ukrep z ukrepom »Sodelovanje«, ki bi pripomogel k razvoju dobrih praks skupne ureditve in upravljanja namakalnega sistema ter ukrepom »Prenos znanja«, kjer bi bil namen okrepiti usposabljanje pridelovalcev, ki že namakajo ter tistih, ki se namakanja lotevajo prvič.

Pri izvajanju izbirnih zahtev operacij ukrepa KOPOP, ki so namenjene ozelenitvi njivskih površin s prezimni dosevki, neprezimnimi dosevki ali z obema tipoma (VOD_NEP, VOD_ZEL, POZ_NEP, POZ_ZEL) je treba zagotoviti, da se dosevki spomladi podorjejo, saj se trenutno ponekod uporablja praksa uničevanja s herbicidi.

6.5 Priporočila

V naslednji preglednici podajamo priporočil glede omilitvenih ukrepov za zmanjšanje negativnih vplivov in predvsem za krepitev pozitivnih vplivov. Vseh priporočil morda zaradi omejitev Uredbe Evropske komisije in pravil politike razvoja podeželja, pa tudi zaradi zakonskih omejitev ni mogoče upoštevati, vendar je smiselno, da se preveri tudi druge možnosti vključitve priporočil v PRP 2014-2020 ali izvedbe priporočil v okviru drugih postopkov in načrtov, ki lahko vplivajo na izvajanje PRP 2014-2020.

Preglednica 25: Priporočila za zmanjšanje negativnih vplivov in ukrepov za krepitev pozitivnih vplivov PRP 2014-2020 na okolje

Pristop	Opis predloga	Ukrep, za katerega je primerno priporočilo
Prostorsko usmerjanje	Pripravljavci programa so skupaj z Zavodom RS za varstvo narave že pripravili izbor območij, v katere bodo prednostno usmerjali določene podukrepe, namenjene ohranjanju biotske raznovrstnosti. Smiselno bi bilo, da Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Ministrstvo za okolje in prostor skupaj pripravita podobne usmeritve oziroma izbor območij, v katere bi prednostno usmerjali podukrepe za varstvo vodnih virov – torej prednostno območja treh vodnih teles s slabim kemijskim stanjem. Kljub temu naj izvajanje ukrepov ne bo strogo omejeno na ta območja, saj je smiselno podpreti zainteresirane kmete tudi v drugih območjih, če je na voljo dovolj sredstev in če v prednostnih območjih za vstop v ukrep ni dovolj zanimanja.	10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila
	Naložbe v kmetijska gospodarstva (npr. za povečanje konkurenčnosti) bi lahko s kriteriji za izbor usmerili na območje treh vodnih teles s slabim stanjem podzemne vode in tako dosegli večji učinek.	4: Naložbe v osnovna sredstva 6: Razvoj kmetij in podjetij
	Vpliv uporabe nove tehnologije (npr. strojna sečnja) je mogoče zmanjšati s prostorskim umeščanjem v okviru priprave gozdnogospodarskih načrtov za gozdnogospodarske enote, kjer se prostorsko opredeli, v katerih območjih je uporaba določenih vrst mehanizacije smiselna in možna. S tem bi se zmanjšali potencialni vplivi uporabe nove mehanizacije in opreme.	8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje
	Priprava gozdnogospodarskih načrtov sicer ni del PRP 2014-2020, a pomembno vpliva na način izvedbe določenih ukrepov; pričakovati je, da bo izvajanje Operativnega programa - programa upravljanja območij Natura 2000 pripomoglo k natančnejšemu načrtovanju za zmanjšanje vplivov na varovana območja. V okviru gozdnogospodarskih načrtov za posamezne gozdnogospodarske enote se prostorsko natančneje določi možnost umeščanja gozdnih prometnic v manj odprte gozdove in opredeli omilitvene ukrepe, ki jih bo potrebno izvajati za zmanjšanje negativnih vplivov na tiste kvalifikacijske vrste, za katere je to na določenem območju potrebno. Opredeliti je treba tudi umestitev teh ukrepov ob načrtovanju prometnic in način oziroma standarde gradnje gozdnih prometnic. V okviru gozdnogospodarskih načrtov je treba opredeliti tudi spremljaje stanja in vplivov gradnje gozdnih prometnic, ki bo omogočilo natančnejše načrtovanje in dopolnjevanje omilitvenih ukrepov.	4: Naložbe v osnovna sredstva
	V postopkih podeljevanja dovoljenj in soglasij ter odobritve vloge za predvidene investicije v namakalne sisteme je potrebno upoštevati tudi medsebojne vplive med vodnimi telesi in dosedanjo izkoriščenost obstoječih namakalnih sistemov.	4: Naložbe v osnovna sredstva
Možnosti bolj učinkovitega izvajanja	Glede na prepoznana problematična območja, kjer površinske in podzemne vode ne dosegajo ciljev okvirne direktive o vodah, naj se na teh območjih prednostno izvajajo svetovanja za zmanjšanje vplivov na vode.	2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja
	Omogoči naj se povezovanje z ukrepom Pomoč pri uporabi storitev svetovanja, da se spodbuja vstop v ukrep ekološkega kmetovanja in tiste sheme oziroma zahteve ukrepa KOPOP, ki so najprimernejši glede na značilnosti prisotnih habitatnih tipov in vrst in glede na možnost čim večjega pozitivnega vpliva.	10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila 11: Ekološko kmetovanje 2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja
	K sodelovanju v projektih sodelovanja naj se spodbudi tudi subjekte s področja ohranjanja narave, kulturne dediščine in	16: Sodelovanje

Pristop	Opis predloga	Ukrep, za katerega je primerno priporočilo
	varstva okolja, npr. zavarovana območja, organizacije, ki se ukvarjajo z varstvom kulturne dediščine in kulturne krajine, upravljanjem voda ipd.	
Zagotavljanje pomembnih vsebin	Usposabljanja bodo po zagotovilih Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano osredotočena na prejemnike sredstev iz ukrepa KOPOP, za katera so usposabljanja obvezna in v okviru katerih bo pomemben poudarek na okoljskih vsebinah. Poleg teh usposabljanj pa je smiselno v okviru ostalih usposabljanj zagotoviti določene okoljske in naravovarstvene vsebine, povezane s temo posameznega usposabljanja, da bi se s temi temami srečali tudi upravičenci, ki ne bodo vključeni v ukrep KOPOP. V identifikacijo splošnih potreb po znanju in oblikovanje primernih vsebin usposabljanj in svetovalnih storitev naj se vključijo tudi drugi deležniki z vseh področij varstva okolja, npr. uprave zavarovanih območij, naravovarstvena in naravoslovna društva, ZRSVN, ZVKD, strokovni krožki, društva, aktivi kmečkih žena, društva podeželske mladine, javna kmetijska svetovalna služba, razvojne agencije ipd.	1: Prenos znanja 2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja
	Kmetijskim gospodarstvom, ki ležijo na katerem od območij s posebnim varstvenim režimom (npr. Natura območja, zavarovana območja, vodovarstvena območja) ali območji tveganja (npr. erozija) in postanejo upravičenci za uporabo storitev svetovanja naj se poda informacije iz evidenc različnih strokovnih služb (ZRSVN, ARSO) o varstvenih režimih, ki so zanje zavezujoči. S pomočjo te informacije bi lahko svetovanje bolj ciljno usmerili.	2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja
	Če je le možno glede na Uredbo o politiki razvoja podeželja, naj se omogoči tudi možnost projektov, namenjenih razvijanju trajnostnih oblik prometa.	16: Sodelovanje 19: LEADER
Oblikovanje kriterijev za izbor projektov in izvajalcev	V okviru meril za izbor izvajalcev tistih aktivnosti prenosa znanja, ki ne bodo namenjena obveznim usposabljanjem za obveznike – prejemnike sredstev ukrepa KOPOP, naj dodatne točke prinesejo vsebine s področja varstva okolja: • ohranjanja narave, zlasti s področja kmetovanja v Natura območjih in zavarovanih območjih, • ohranjanje kakovosti tal - vnos organskih hranil v tla, pravilno gnojenje in pomen erozije prsti in možnih ukrepov za preprečevanje napredovanja erozije prsti, • vsebine s področja voda (upravljanje voda, varstvo voda, upravljanje prostora na vodovarstvenih območjih ipd.) in iz tehnologij z manj obremenjujočimi vplivi na vode (najboljše razpoložljive tehnologije na tem področju – zmanjševanje emisij v vode), kemije ter področne zakonodaje, • možnosti osveščanja o kulturni dediščini, ohranjanju krajine in možnostih financiranja obnove objektov kulturne dediščine, • usposabljanje in svetovanje za celovito načrtovanje razvoja kmetije v smeri trajnostnega kmetijstva. Poleg tega naj se točkuje tudi usposobljenost predlaganih svetovalcev.	1: Prenos znanja
	Dodatni kriterij točkovanja pri izboru naložb bi lahko bili: • naložbe za sanacijo vplivov obstoječih ureditev na tla in vode, še posebej na območju treh vodnih teles s slabim stanjem podzemne vode, • zagotavljanje učinkovite rabe vode ter ravnanje z odpadno vodo pri projektih namakalnih sistemov in namakanja, • naložbe za učinkovito rabo vode, • naložbe za zmanjšanje tveganja za nastajanje erozije tal, • naložbe, ki bi vključevale obnovo objektov kulturne dediščine v sklopu obnove kmetijskih in drugih objektov; • celovito načrtovanje razvoja kmetije v smeri trajnostnega kmetijstva, • v primeru podpore za razvoj nekmetijske dejavnosti tisti projekti, ki bi vključevali ohranjanje kulturne dediščine in kulturne krajine, varstvo narave in vodnih virov (npr. v okviru turistične dejavnosti). • lokacija izvajanja v varovanih območjih.	4: Naložbe v osnovna sredstva 6: Razvoj kmetij in podjetij 16: Sodelovanje

Pristop	Opis predloga	Ukrep, za katerega je primerno priporočilo
	V okviru meril za izbor projektov sodelovanja ter pri potrjevanju Lokalnih razvojnih strategij naj bo poudarek dan projektom s tematiko varstva okolja – ohranjanja narave (npr. testiranje naravovarstveno primernih metod kmetovanja, razvoj spremljanja stanja), aktivnosti za zmanjšanje vplivov na vode, učinkovitejšo rabo vode in varstvo vodnih virov, aktivnosti za preprečevanje erozije, pristopov za skrajšanje oskrbnih verig, ohranjanja kulturne dediščine ipd.	16: Sodelovanje 19: LEADER
	Posebne podpore v ukrepu sodelovanja in pri potrjevanju Lokalnih razvojnih strategij naj bodo deležni projekti, ki vključujejo pridelavo na Natura območjih, ohranjanje narave in upravljanje varovanih območij in trženje storitev in proizvodov ter logistiko proizvodov pridelanih na varovanih območjih. Prednost naj imajo tudi projekti, ki bodo prispevali k poenostavitvi postopkov za vstop v posamezne sheme kakovosti, da bi se lahko čim več proizvajalcev lahko vključilo vanje.	16: Sodelovanje 19: LEADER
Spremljanje kakovosti storitev za prilagoditev izvajanja ukrepa	Pomembno je spremljanje kakovosti prenosa znanja in svetovanj, ki jih izvajalci nudijo in sicer z dveh vidikov: • Kvantitativno (s primerjavo in analizo podatkov, zbranih na Agenciji za kmetijske trge in razvoj podeželja ter v okviru vrednotenja) ter • Kvalitativno (z vidika zadovoljstva udeležencev z usposabljanjem).	1: Prenos znanja

.

6.6 Spremljanje stanja

Spremljanje stanja se bo izvajalo s pomočjo spremljanja kazalnikov CMES v okviru priprave letnega poročila o izvajanju in s pomočjo kazalnikov stanja okolja, ki jih spremljajo ARSO in Statistični urad RS, pa tudi nekaterih drugih parametrov, ki se redno spremljajo ali evidentirajo na državni ravni. Kazalniki stanja CMES bodo analizirani tudi v okviru evalvacije PRP 2014-2020. Kazalci stanja okolja za posamezne cilje so predstavljeni v spodnji preglednici, viri podatkov in način spremljanja pa so podrobneje opredeljeni v poglavju 7.3 pri oceni vplivov PRP 2014-2020 na posamezne okoljske cilje.

Preglednica 26: Predlagani kazalci za spremljanje okoljskih ciljev PRP 2014-2020

Tema	Okoljski cilj	Kazalec
Biotska raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo	Ohranjeni, izboljšani in obnovljeni ekosistemi kmetijske krajine	• delež kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov, značilnih za ekosisteme kmetijske krajine (travišča), v ugodnem stanju • delež kmetijskih površin, vključenih v ukrepa Kmetijsko okoljsko podnebna plačila ter Ekološko kmetovanje.
	Ohranjeni gozdni ekosistemi	• delež kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov, značilnih za gozdne ekosisteme, v ugodnem stanju • razmerje med dolžino sofinanciranih gozdnih cest in vlak v območjih Natura 2000 v primerjavi s celotno dolžino novograjenih cest in vlak v območjih Natura 2000 (izračun)
Tla	Ohranjanje pridelovalnega potenciala zemljišč za kmetijsko rabo	• površine ekstenzivne paše: površina kmetijskih zemljišč v uporabi, ki se uporablja za ekstenzivno pašo (manj kot 1 GVŽ/ha) • površina kmetijskih zemljišč v uporabi • površina kmetijskih zemljišč v zaraščanju
Vode	Dobro kemijsko stanje površinskih in podzemnih voda	• pesticidi v podzemni vodi (posamezni in vsota) • pesticidi v površinski vodi (posamezni in vsota) • potencialni presežki dušika na kmetijskih zemljiščih kot kg N/ha/leto • potencialni presežki fosforja na kmetijskih zemljiščih kot kg P/ha/leto • nitrati v površinskih vodah kot % merilnih mest v posameznih razredih kakovosti • nitrati v podzemnih vodah kot % merilnih mest v posameznih razredih kakovosti
	Dobro ekološko stanje površinskih voda	• nitrati v površinskih vodah kot % merilnih mest v posameznih razredih kakovosti
	Dobro količinsko stanje površinskih in podzemnih voda	• razmerje med odvzemom podzemne vode in količino razpoložljive podzemne vode • število izdanih vodnih dovoljenj za namakanje v povezavi s predvidenimi količinami vode
Kulturna dediščina	Ohranjene lastnosti objektov in območij kulturne dediščine	• spremljanje števila podprtih naložb (ukrepi Naložbe v osnovna sredstva, Razvoj kmetij in podjetij, Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih in ukrep Sodelovanje) in projektov (LEADER), v okviru katerih so možni posegi v objekte kulturne dediščine • delež kmetijskih površin, vključenih v ukrep KOPOP ter v ukrep ekološko kmetovanje (kazalec vpliva na krajino)

Tema	Okoljski cilj	Kazalec
Prebivalstvo in zdravje ljudi	Izboljšano fizično in mentalno zdravje	• faktorski dohodek v kmetijstvu, • splošno zdravstveno stanje[133] • splošno zadovoljstvo z življenjem[134]
	Izboljšana dostopnost proizvodov in storitev (lokalno proizvedena kakovostna hrana, infrastruktura, proizvodi, storitve)	• prihodek skupin proizvajalcev

S kazalci v okviru predlaganega spremljanja stanja (kazalniki stanja CMES, statistični kazalniki) bodo zajeti tako vplivi PRP 2014-2020 kot vplivi izvajanja I. stebra SKP. Zato **predlagamo, da se na polovici izvajanja programa opravi kontekstualno analizo možnih vplivov PRP 2014-2020**, pri kateri se zlasti analizira način izvajanja posameznih ukrepov in posledice za okolje v praksi.

Nekateri omilitveni ukrepi se nanašajo na sprotno vrednotenje in razširjeno letno poročilo o napredku, ki bosta pripravljena v letih 2017 in 2019. Ta dva dokumenta morata torej zajemati:

- leta 2017 podrobnejšo analizo izvajanja in vključevanja v ukrepe PRP 2014-2020, in sicer v:
    - KOPOP,
    - ukrepe, povezane z gozdarstvom,
    - druge ukrepe, ki lahko pripomorejo k ohranjanju biotske raznovrstnosti in kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov, kot sta ukrepa Sodelovanje in LEADER,
    - ukrepa Naložbe v osnovna sredstva.
- leta 2019 podrobnejšo analizo učinkov zgoraj navedenih ukrepov, razen za ukrep Naložbe v osnovna sredstva.

Vrednotenje mora pri tem upoštevati, v kolikšni meri bi neugodno stanje kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov lahko bilo posledica izvajanja I. stebra Skupne kmetijske politike oziroma neprimerne kmetijske ali gozdarske prakse. V primeru, da bodo rezultati pokazali, da ukrepi PRP 2014-2020 ne prispevajo k doseganju varstvenih ciljev, je potrebno začeti postopek za uvedbo ukrepa plačil v okviru območij Natura 2000 (člen 30) in uvedbo gozdarsko-okoljskih storitev (člen 34) ter prilagoditi način izvajanja ostalih ukrepov.

Za takšen pristop je zelo pomembna kakovostna baza podatkov o prejemnikih sredstev in zato tesno sodelovanje med MKGP in ARSKTRP.

[133] http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/17_silc_zdravje/05_08685_splosno_zdravst_stanje/05_08685_splosno_zdravst_stanje.asp

[134] http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/08_zivljenjska_raven/18_08720_silc_zadovol_zivljenje/18_08720_silc_zadovol_zivljenje.asp

7. Alternative

PRP 2014-2020 temelji na Uredbi Evropskega parlamenta in Sveta o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), ki je zavezujoča in opredeljuje cilje, način priprave, izvajanja in spremljanja ter strukturo in ukrepe PRP 2014-2020. Alternative so obdelane v okviru analize ukrepov in njihovih prilagoditev na podlagi predlogov in pripomb tako pripravljavcev okoljskega poročila kot evalvatorjev. Za oblikovanje alternativ je več možnosti:

- strateška odločitev o morebitnem prostorskem usmerjanju ukrepov,
- različno močan poudarek na medsebojno povezanih ukrepih,
- različni poudarki znotraj ukrepov, npr. glede upravičenih stroškov, meril za izbor in ciljnih skupin.

Poleg tega so bile v uvodni fazi priprave programa analizirane različne možnosti, kateri ukrepi se bodo izvajali v okviru PRP 2014-2020, saj je nabor ukrepov na evropski ravni precej velik. Ukrepi, ki niso bili izbrani za izvajanje v Sloveniji, še vedno predstavljajo alternativno možnost izvajanja.

8. Zaključek s sklepno ugotovitvijo

PRP 2014-2020 je v splošnem okoljsko naravnan program, ki lahko precej prispeva k zmanjšanju vplivov na okolje na podeželju, predvsem pa okrepi osveščenost o okolju, biotski raznovrstnosti, krajini in kakovosti življenja na podeželju ter zagotovi primere dobrih praks. PRP 2014-2020 bo tako imel močan pozitiven vpliv na okolje, vendar lahko nekatere podprte aktivnosti in naložbe tudi povečajo tveganje ali pa imajo negativen vpliv.

Nova Uredba o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje (Uradni list RS št. 51/14) vpeljuje predhodni postopek ugotavljanja pomembnih vplivov na okolje za vse posege, financirane s sredstvi EU. Glede na visoke mejne vrednosti posegov na področju kmetijstva, gozdarstva in živilskopredelovalne industrije bo verjetno predhodni postopek v številnih primerih pokazal, da presoja vplivov na okolje ni potrebna. Vendar tak postopek omogoča odločanje po posameznih posegih v kontekstu njihove izvedbe in lokacije, tako da bo posredno prispeval k zmanjšanju vplivov na okolje. Obenem bo tako zmanjšana tudi možnost kumulativnih vplivov oziroma bo možno z zahtevano presojo vplivov na okolje izboljšati izvedbo podprtih naložb in omiliti potencialne vplive na okolje. Predhodni postopek bo verjetno pokazal, da je potrebno izvesti presojo vplivov na okolje predvsem v primerih naložb v varovanih območjih (zavarovana območja, Natura območja) in območjih s slabim stanjem vodnih teles.

Poleg zgoraj navedene Uredbe so v veljavi še številni drugi predpisi, na podlagi katerih je treba za določene naložbe pridobiti mnenja, soglasja ali dovoljenja pristojnih institucij, v okviru teh postopkov pa je možno preveriti, omejiti ali preprečiti negativne vplive na okolje. Tako je na primer za uvedbo namakalnega sistema treba dobiti vodno dovoljenje, za gradnjo gozdnih prometnic v varovanih območjih naravovarstveno soglasje in podobno. Možnost negativnih vplivov na okolje je torej na projektni ravni zmanjšana že v okviru običajnih postopkov pred odobritvijo vloge.

Omejitev na tem področju predstavljajo slabo uveljavljeni ali presplošni postopki strateškega načrtovanja in presojanja vplivov na okolje, kot se je izkazalo v primeru novih gozdnih prometnic. V takem primeru je težko ukrepati v okviru izvajanja PRP 2014-2020, saj obstaja formalna pravna podlaga in sistem, ki bi moral biti uveljavljen, in aktivnosti na tem področju ni mogoče uvrstiti v omilitvene ukrepe, saj se bodo omilitveni ukrepi izvajali z izvedbenimi predpisi. V takih primerih je priprava PRP 2014-2020 in celovita presoja vplivov na okolje prispevala k identifikaciji težav in medsektorskemu usklajevanju za odpravo pomanjkljivosti. Za ohranjanje gozdnih ekosistemov je bil tako za obdobje 2014-2020 že dosežen dogovor znotraj Ministrstva RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, da se bo v obdobju izvajanja PRP 2014-2020 na nacionalni ravni prednostno izvajalo ukrepe za ohranjanje biotske raznovrstnosti v državnih gozdovih, za ohranjanje nekaterih specifičnih vrst, na katere bi lahko ukrepi PRP 2014-2020 negativno vplivali, pa se bodo zagotovila sredstva iz Nacionalne sheme za približno 600 ha ukrepov (ureditev ekocelic).

V celoti gledano ima zato PRP 2014-2020 **nebistven vpliv (C) zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov** na varstvo okolja, narave, kulturne dediščine ter na prebivalstvo in zdravje ljudi. Omilitveni ukrepi so potrebni zaradi možnih vplivov PRP 2014-2020 na vode in biotsko raznovrstnost, zlasti zaradi ureditve namakalnih sistemov in gozdnih prometnic.

Posamezni sofinancirani projekti, zlasti v okviru ukrepa Naložbe v osnovna sredstva in ukrepa Razvoj kmetij in podjetij imajo lahko negativne vplive na okolje na sami lokaciji investicije in v njeni neposredni okolici. Taki vplivi se bodo zmanjševali v postopkih pridobivanja gradbenih dovoljenj in, kjer bo potrebno, okoljevarstvenih soglasij (glede na najvišji znesek sofinanciranja je lahko financiranih tudi nekaj posegov, za katere je potrebna presoja vplivov na okolje). Z vidika vplivov na naravo bodo številni vplivi posameznih investicij presojani v okviru presoj sprejemljivosti posegov v naravo na varovana območja. Tako bodo že v samih postopkih, neodvisnih od PRP 2014-2020, zmanjšani vplivi na okolje in naravo.

Dodatno možnost zmanjšanja vplivov predstavljajo kriteriji za izbor sofinanciranih projektov. Nekateri so že opredeljeni v PRP 2014-2020, dodatno pa se lahko negativne vplive PRP zmanjša in pozitivne vplive okrepi tako, da se izvajanje usmeri:

- V območja z zadostnimi razpoložljivimi vodnimi viri in možnostjo pridobitve ustreznih dovoljenj glede na že podeljena dovoljenja – za ureditev namakalnih sistemov,

- v Natura območja – ne le ukrepa KOPOP in ekološko kmetijstvo, ampak tudi storitve svetovanja, skupine proizvajalcev in sheme kakovosti,
- na vodovarstvena območja – zlasti ukrep KOPOP,
- na območja, ki jih ogroža suša – ukrepi za namakanje, skupine proizvajalcev, povezovanje in usposabljanje.

Z vidika kakovosti življenja in zdravja ljudi na podeželju je pomembno, da se PRP 2014-2020 izvaja neselektivno povsod, kjer je za to interes in so upravičenci pripravljeni sodelovati. Za demografsko ogrožena, obmejna in druga problemska območja namreč obstaja še vrsta drugih finančnih virov (npr. Evropski sklad za regionalni razvoj), ki na različne načine (npr. s kriteriji za izbor) izvajanje nekaterih ukrepov usmerjajo v ta območja in tako prispevajo k sinergijskim učinkom na kakovost življenja. Podobno prispevajo tudi začasni mehanizmi pomoči, ki so trenutno na voljo za nekatera najbolj ogrožena območja (npr. Zakon o razvojni podpori pomurski regiji v obdobju 2010–2015, Sklep o dodatnih začasnih ukrepih razvojne podpore za problemsko območje z visoko brezposelnostjo Pokolpje, ki velja do l. 2016), vendar se bodo ti iztekli že v začetnem delu programskega obdobja PRP 2014-2020.

Možni negativni vplivi PRP 2014-2020 predstavljajo manjši del vplivov programa, večinoma so na projektni ravni in bodo večinoma presojani in posledično zmanjšani v samih postopkih izvedbe, vendar njihovih vplivov ne moremo zanemariti. Za zmanjšanje vplivov bodo potrebni omilitveni ukrepi, zlasti v postopku izbora prejetih vlog za sofinanciranje. Posledično **podajamo skupno oceno izvedbe Programa razvoja podeželja 2014-2020 na okolje kot nebistven vpliv (C) zaradi izvedbe omilitvenih ukrepov.**

9. Opozorilo o celovitosti

V prvotnem okoljskem poročilu je bil presojan dopolnjen osnutek PRP 2014-2020, ki je bil pripravljen in posredovan 17. marca 2014. Okoljsko poročilo je bilo dopolnjeno na podlagi dopolnjenih osnutkov PRP 2014-2020, prejetih junija 2014 in novembra ter decembra 2014, ter na podlagi drugega predloga PRP 2014-2020, ki je bil 5. decembra 2014 posredovan Evropski komisiji. Pri tem velja izpostaviti, da je to programski dokument, ki opredeljuje ukrepe in gre za enovit izvedbeni dokument politike razvoja podeželja, ki pokriva celotno območje Republike Slovenije. PRP 2014-2020 ne prinaša prostorsko lociranih ukrepov ali lokacije izvajanja aktivnosti, le nekateri ukrepi so prostorsko usmerjeni v določena območja. Kmetijsko okoljsko podnebna plačila so tako prostorsko usmerjena, da bi se zagotovil čimvečji pozitiven vpliv na okolje in naravo. Ravno tako ne prinaša konkretnih podatkov o morebitnih posegih v prostor. Zaradi tega je vsebina okoljskega poročila prilagojena značilnostim programskega dokumenta, ki je bil predmet presoje v okoljskem poročilu.

PRP 2014-2020 bo omogočil izvedbo nekaterih ukrepov, opredeljenih v nadrejenih programskih dokumentih, kot je na primer Operativni program za izvedbo Resolucije o strateških usmeritvah slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 »Zagotovimo.si hrano za jutri«. Nekateri ukrepi posegajo tudi na področja, ki jih urejajo drugi sektorji s svojimi programi, na primer na področja rabe voda in izvajanja Načrta upravljanja z vodami. Operativni program »Zagotovimo.si hrano za jutri« ni bil presojan na strateški ravni, zato smo v okviru celovite presoje PRP 2014-2020 presojali tiste vsebine, ki se bodo financirale s sredstvi PRP 2014-2020 in ki bi lahko imele pomembnejše vplive na okolje, to pa so zlasti namakalni sistemi. Urejanje namakalnih sistemov ni prostorsko opredeljeno, je pa omejeno glede na izdatnost vodnih virov, tako da smo lahko na podlagi vseh informacij in strokovnih podlag in študij, pripravljenih na to temo, podali oceno in splošne omilitvene ukrepe. Pri tem smo upoštevali tudi informacije naročnika o vsebini in pripravi načrtovane Strategije namakanja, ki naj bi bila sprejeta leta 2015.

PRP 2014-2020 temelji na politiki razvoja podeželja v okviru Skupne kmetijske politike EU. Politika razvoja podeželja se določa z uredbami; Uredba, ki ureja področje programov razvoja podeželja je Uredba (EU) št. 1305/2013 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1698/2005. Pri pripravi dokumenta smo poleg te Uredbe uporabljali informacije, ki nam jih je posredoval naročnik, kot npr. takoimenovane tehnične liste posameznih ukrepov.

Hkrati s pripravo PRP 2014-2020 in pripravo okoljskega poročila je potekalo predhodno vrednotenje PRP 2014-2020. Ugotovitve predhodnega vrednotenja so bile vključene v osnutek PRP 2014-2020.

V sklopu priprave Okoljskega poročila za PRP 2014-2020 je bila dne 11.4.2013 izvedena delavnica za scoping (vsebinjenje). Scopinga so se udeležili predstavniki ministrstev in organizacij, ki so svojim delom povezani s pripravo in poznejšim izvajanjem programa, sledile pa so mu fokusne skupine za pripravo okoljskega poročila, na katerih smo se pogovorili o ključnih ugotovitvah in pomembnih vsebinah, ki bi jih bilo potrebno vključiti v okoljsko poročilo. Zaključki in usmeritve iz scopinga in fokusnih skupin so bili uporabljeni v procesu priprave okoljskega poročila.

Nekateri podatki o stanju okolja v Sloveniji so dokaj stari in zato ne podajajo trenutnega stanja okolja, zato je analiza stanja v takih primerih temeljila na ocenah, pa tudi lastnih mnenjih in mnenjih, ki so nam jih podali predstavniki strokovne javnosti na scopingu, fokusnih skupinah in individualnih sestankih. Pri analizi stanja kvalifikacijskih habitatnih tipov in vrst, varovanih po Direktivi o habitatih, smo se opirali na Zbirno poročilo po Direktivi o habitatih 2013[135], ki je bilo objavljeno decembra 2013.

Kazalci stanja okolja, ki se spremljajo z rednim spremljanjem (monitoringom), ne prikažejo primerno vpliva samega PRP 2014-2020, saj nanje vpliva veliko dejavnikov. Lahko bi oblikovali kompleksnejše kazalce, vendar bi nastopil

[135] Objavljeno na http://www.natura2000.gov.si/index.php?id=87&tx_ttnews%5Btt_news%5D=404&cHash=e83de8a8f16dadc67cfdb70392ca7477

problem njihovega spremljanja. Predlog kazalcev smo zato oblikovali v povezavi s smernicami CMES, saj bo Ministrstvo RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano kazalnike CMES zagotovo spremljalo. Ker so tudi med kazalci CMES številni taki, ki bolj pokažejo kontekst kot pa dejanski vpliv PRP 2014-2020, smo za spremljanje stanja predlagali kontekstualno analizo na polovici izvedbe programa; takrat bo mogoče na podlagi podatkov o izvajanju opraviti natančnejšo analizo vplivov izvedbe programa na okolje.

Ocena vplivov PRP 2014-2020 temelji na informacijah o podprtih aktivnostih in načinu izvajanja in je v veliki meri kvalitativna ocena, podana na strateški ravni. Ocenjevali smo namreč na podlagi dolgoročnih, celovitih vplivov, saj bodo neposredni, kratkoročni vplivi posameznih naložb presojani v sklopu upravnih postopkov (gradbeno dovoljenje, presoja sprejemljivosti, vodno dovoljenje, okoljevarstveno soglasje,…).

Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (Ukrep KOPOP) so zelo pomembna z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti in značilnosti varovanih območij ter zmanjševanja vplivov kmetijstva na naravo in okolje na splošno. Prvotno je bila presoja vplivov opravljena na podlagi izkušenj in brez kalkulacije plačil za zahteve tega ukrepa, saj je bila kalkulacija še v pripravi. Menili smo, da je bilo vplive PRP 2014-2020 kljub temu možno dovolj kakovostno oceniti ob določenih predpostavkah in zahtevah glede kalkulacij, ki so temeljile na izkušnjah izvajanja kmetijsko okoljskih plačil v obdobju 2007-2013, zlasti na učinku »izpodrivanja« podukrepov (ekvivalentov sedanjih shem) za ohranjanje biotske raznovrstnosti s privlačnejšimi splošnejšimi podukrepi. V dopolnjenem PRP 2014-2020, prejetem novembra 2014, so bile modelne kalkulacije že na voljo, zato smo oceno vplivov dopolnili na podlagi primerjav kalkulacij za posamezne operacije oziroma zahteve. Oceno smo dopolnili na podlagi kalkulacij, vključenih v drugi predlog PRP 2014-2020, posredovan Evropski komisiji 5. decembra 2014.
Pogojevanje, na katerem je temeljilo ocenjevanje ukrepa KOPOP, je bilo upoštevano za kar najboljše doseganje varstvenih ciljev varovanih območij in okoljevarstvenih ciljev, saj so:

- v PRP 2014-2020 bistveno povečani deleži izračunane kalkulacije izgubljenega dohodka in višjih stroškov pridelave, ki bodo izplačani. V okviru PRP 2007-2013 so bila plačila v okviru ukrepa KOP izračunana v višini 41 % kalkulacije, v PRP 2014-2020 pa so plačila v okviru ukrepa KOPOP izračunana v višini 60% vrednosti kalkulacije, za operacije povezane z ohranjanjem biotske raznovrstnosti, ohranjanjem vodnih virov in kulturne krajine pa so izplačila izračunana v višini 100 % kalkulacije.
- izvajanje ukrepa KOPOP temelji na načelu »mehkega pogojevanja«,
- določene sheme ukrepa KOPOP so prostorsko usmerjene v določena prednostna območja, da bi se dosegel kar največji učinek.

10. Viri informacij

- Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO) (2006): Podnebne razmere v Sloveniji (obdobje 1971-2000). Ljubljana, november 2006
- Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO): Kazalci okolja v Sloveniji. Internetni vir: http://kazalci.arso.gov.si/?data=group&group_id=13
- Agencija Republike Slovenije: Atlas okolja. Internetni vir: http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso
- Agricultural Policy Perspectives. Member States Factsheets – May 2012. Slovenia. DG Agriculture and Rural Development, Agricultural Policy Analysis and Perspectives Unit, 2012.
- Analize v okviru priprave publikacije Zavodnik Lamovšek, Alma (ur.). Funkcionalne regije - izziv prihodnjega razvoja Slovenije. 1. izd. Ljubljana: Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo: IPoP - Inštitut za politike prostora; Kamnik: OIKOS - svetovanje za razvoj, 2011.
- Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO), SURS, podatkovni portal Si-stat, Zbirka Komunalne in skupne čistilne naprave, Agencija Republike Slovenije za okolje, 2013; Statistični urad RS, 2013
- Bellman H. 2009. Naše in srednjeevropske žuželke. Založba Narava, 446 str.
- Božič, L. (2003): Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji 2. Predlogi Posebnih zaščitenih območij (SPA) v Sloveniji. DOPPS, Monografija DOPPS št. 2, Ljubljana.
- Brelih S., Kajzer A., Pirnat A. 2010. Gradivo za favno hroščev (Coleoptera) Slovenije. 4. Prispevek. Polyphaga: Scarabaeoidea (=Lamellicornia). Scopolia 70, 383 str.
- Bruto domači proizvod za leto 2012, SURS; april 2013, URL naslov: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0301910S&ti=&path=../Database/Ekonomsko/03_nacionalni_racuni/05_03019_BDP_letni/&lang=2
- CILJNI RAZISKOVALNI PROGRAMI: V4-0487 Ocena vodnih perspektiv na območju Slovenije in možnost rabe vode v kmetijski pridelavi, KONČNO POROČILO (31. 8. 2010, URL naslov: http://www.bf.uni-lj.si/agronomija/o-oddelku/katedre-in-druge-org-enote/za-agrometeorologijo-urejanje-kmetijskega-prostora-ter-ekonomiko-in-razvoj-podezelja/urejanje-kmetijskega-prostora/, april 2013)
- Common Indicators for Monitoring and Evaluation of Rural Development Programmes 2007–2013, European Commission, Directorate-General For Agriculture And Rural Development, Directorate F. Horizontal aspects of rural development, F.3. Consistency of rural development, december 2009.
- CRP, Priloga 1, URL naslov: http://www.bf.uni-lj.si/fileadmin/users/1/agronomija/V4-0487/Priloga1.jpg, april 2013
- Cvejič R. MSc. in sod., 2011. Politika upravljanja voda. Namakanje in načrt upravljanja voda. 22. Mišičev vodarski dan 2011. (57 – 65 str.) URL naslov: http://mvd20.com/LETO2011/R8.pdf, november 2013
- Dejanska raba tal 2002, 2005, 2009 in 2012 (sloji), Ministrstvo za okolje in prostor, april 2013, URL naslov: http://rkg.gov.si/GERK/documents/RABA_verzije.rar
- Drovenik B. Pirnat A. 2003. Strokovna izhodišča za vzpostavljanje omrežja Natura 2000, Hrošči (Coleoptera). – Biološki inštitut Jovana Hadžija ZRC SAZU, Ljubljana, 88 str.
- Dwyer, J., Bradley, D., Hill, B.: Towards an Enhanced Evaluation of European Rural Development Policy Reflections on United Kingdom Experience. Economie rurale, 307, september–oktober 2008.
- Erozija prsti na kmetijskih zemljiščih, B. Komac 2005 in Erozija prsti, B. Komac, 2012
- Euro Health Consumer Index 2012, http://www.healthpowerhouse.com/index.php?Itemid=55
- EUROPEAN COMMISSION (2001): Assessment of plans and projects significantly affecting Natura 2000 sites. Methodological guidance on the provisions of Article 6(3) and (4) of the Habitats directive 92/43/EEC. European Commission, Environment DG, Luxembourg.
- EUROSTAT, The economy of EU rural regions, Isabelle COLLET, junij 2012
- Fonda M., Funkcije gozdnatih površin ob reki Savinji v Latkovski gmajni, Diplomsko delo, UNI LJ, BF, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive vire, Ljubljana 2006, URL naslov: http://www.digitalna-knjiznica.bf.uni-lj.si/vs_fonda_miha.pdf, junij 2013
- GEISTER, I. (1995): Ornitološki atlas Slovenije. Razširjenost gnezdilk. DZS, Ljubljana.
- Getting the Most From Your RDP: Guidelines for the Ex-ante Evaluation of 2014-2020 RDPs, osnutek, avgust 2012

- Gradivo za sejo Sosveta za regionalne statistike: Razvojne strukture slovenskega podeželja, Marijan M. Klemenčič, 2006.
- Guidance document: The Application of the High Nature Value Impact Indicator 2007–2013, The European Evaluation Network for Rural Development, 2009.
- Guidance note J – Impact Indicator Fiches. Priloga k Priročniku o okviru skupnega spremljanja in vrednotenja. Napotki. Evropska komisija, Generalni direktorat za kmetijstvo in razvoj podeželja, september 2006.
- Guidelines on the Mid-Term Evaluation of the Rural Development Programmes, The European Evaluation Network for Rural Development, 2009.
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/income_social_inclusion_living_conditions/data/database
- http://russiansphinx.blogspot.com/2013/01/population-at-risk-of-poverty-or.html
- http://www.arhiv.mk.gov.si/si/storitve/razvidi_evidence_in_registri/register_nepremicne_kulturne_dediscine/
- http://www.kis.si/, 2013
- http://www.mko.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/kmetijska_zemljisca/
- Impact analysis: study on baseline and impact indicators for rural development programming 2007–2013. Synthesis Report. ECORYS and IDEA Consult for European Commission, DG AGRI, Rotterdam, november 2005.
- Kajfež – Bogataj L., Bergant K., Podnebne spremembe v Sloveniji in suša, Climate Change and Drought in Slovenia, URL naslov: http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2005/susa_2004.pdf, julij 2013
- Kakovost tal urbaniziranih območij, Kmetijski inštitut Slovenije, Center za tla in okolje, 2011
- Kakovost življenja, Statistični urad Republike Slovenije, Ljubljana, 2012
- Kazalci okolja v Sloveniji - delež prebivalcev, ki živijo na poplavno ogroženih območjih; april 2013 (URL: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=523
- Klemenčič T. 2010. Načelo previdnosti in primeri njegove uporabe v praksi. Varstvo narave 23, s. 67-75.
- KMECL, P. & FIGELJ, J. (2012): Monitoring splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine – poročilo za leto 2012, DOPPS, Ljubljana.
- KMECL, P. & FIGELJ, J. (2013): Monitoring splošno razširjenih vrst ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine – poročilo za leto 2013. DOPPS, Ljubljana.
- Kmetijska suša v Sloveniji (Andreja Sušnik, Iztok Matajc); junij 2013, URL naslov: http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2008/037.pdf
- Kmetijstvo v Sloveniji z vidika obremenjevanja okolja, dr. Irena Rejec Brancelj, Geografski vestnik 75-2, 2003,
- Kos, B., Cor, T.: Priročnik za spremljanje izvajanja ukrepov Programa razvoja podeželja za Republiko Slovenijo 2007-2013, Ministrstvo RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, december 2008.
- Kryštufek, B., 1989. Distribution of Bats in Slovenia (Yugoslavia). In: V. Hanßk, J. Horßček & J. Gaisler (Eds.), European Bat Research 1987, Charles Univ. Press, Praha. pp. 393-397.
- Kus Veenvliet,J. (2012): Analiza doseganja ciljev Strategije ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji. Končno poročilo. Zavod Symbiosis, Nova vas, 22. 5. 2012
- Letno poročilo 2011 o izvajanju Operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007 - 2013, Ministrstvo RS za gospodarski razvoj in tehnologijo, Ljubljana, 1. oktober 2012
- Lojović Hadžihasanović, E. (2012): Letno poročilo o kakovosti za raziskovanji Poraba reprodukcijskega materiala v kmetijstvu (KME-PMG) in Uvoz mineralnih gnojil (KME-UMG) za leto 2011, Statistični urad RS, Ljubljana, http://www.stat.si/doc/metodologija/kakovost/SPK_KME-PMG_in_KME-UMG_za%202011-k.pdf.
- Michalek, J.: Counterfactual impact evaluation of EU rural development programmes – Propensity Score Matching methodology applied to selected EU Member States. Volume 1: A micro-level approach. Joint Research Centre – Institute for Prospective Technological Studies, 2012.
- Ministrstvo za obrambo – poplava; april 2013, URL naslov: http://www.sos112.si/slo/page.php?src=og12.htm
- Ministrstvo RS za okolje in prostor (2011): Predhodna ocena poplavne ogroženosti Republike Slovenije, december 2011; april 2013, URL naslov: http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/voda/predhodna_ocena_poplavne_ogrozenosti.pdf
- ARSO, Ocena kemijskega stanja podzemnih voda v letu 2012, URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/podzemne%20vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Porocilo_podzemne_2012_JULIJ.pdf, julij 2013

- MKO, 2007-2012. Predstavitev strokovnega predloga dopolnitve območij Natura 2000. URL: http://www.natura2000.gov.si/index.php?id=87&tx_ttnews[tt_news]=349&tx_ttnews[backPid]=50, citirano november 2012.
- ARSO, Dostop do varne pitne vode, KOS, 2013 (URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=521, april 2013
- ARSO, Kakovost podzemne vode v Sloveniji v letu 2009, URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/podzemne%20vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/03%20Kr%C5%A1ka%20kotlina.pdf, julij 2013
- ARSO, Kmetijstvo na vodovarstvenih območjih, KOS, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2011; Agencija RS za okolje, 2011; obdelava Kmetijski inštitut Slovenije, 2011, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=466 , marec 2013
- ARSO, KOS, Bilanca dušika v kmetijstvu, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=465, julij 2013
- ARSO, KOS, Fosfor v jezerih, 2013, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=528, april 2013
- ARSO, KOS, Kemijsko in ekološko stanje površinskih voda, 2011, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=177 , april 2013
- ARSO, KOS, Nitrati v podzemni vodi,2011, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=457, april 2013
- ARSO, KOS, Pesticidi v podzemni vodi, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=376, april 2013
- ARSO, Letna rečna bilanca, KOS, 2013, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=536, april 2013
- ARSO, Namakanje kmetijskih zemljišč, 2011, KOS, URL naslov: http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=463, april 2013
- ARSO, Ocena stanja jezer v Sloveniji v letu 2011, april 2012, URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/jezera/Poro%C4%8Dilo%20JEZERA%20_2011.pdf, april 2013
- ARSO, Ocena stanja rek v letih 2009 in 2010, januar 2012, URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/reke/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/REKE%20porocilo%202009-2010.pdf, april 2013
- MKGP, Operativni program za izvajanje resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020, Osnutek, 5.6.2013
- MKGP, Predlog Operativnega programa za izvedbo Resolucije o strateških usmeritvah slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 »Zagotovimo.si hrano za jutri«, URL naslov: http://www.mko.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article//6505/f2caa7617eb82840da07dcbdf76151ab/, julij 2013
- ARSO, Količinsko stanje podzemnih voda v Sloveniji. Poročilo o monitoringu v letu 2010, URL naslov: http://www.arso.si/vode/podzemne%20vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Koli%C4%8Dinsko_stanje_podzemnih_voda_v_Sloveniji_Poro%C4%8Dilo_o_monitoringu_2010.pdf , april 2013
- ARSO, Vodna bilanca Slovenije 1971-2000 = Water balance of Slovenia 1971–2000 / [avtorji besedil Marjan Bat … [et al.] ; urednik Peter Frantar ; kartografija Mojca Dolinar, Peter Frantar, Jerneja Fridl ; prevod Prevajalska agencija Alkemist ; fotografije so prispevali Peter Frantar … et al.]. – Ljubljana : Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija Republike Slovenije za okolje, 2008 (URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/vodna%20bilanca/vodna_bilanca.html, april 2013
- Načrt upravljanja z vodami (NUV), 2011. URL naslov: http://www.arhiv.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/okolje/pdf/vode/nuv/nacrt_upravljanja_voda.pdf, november 2013
- Naravne nesreče, ARSO; junij 2013, URL naslov: http://www.arso.gov.si/vreme/poro%C4%8Dila%20in%20projekti/NARAVNE_NESRECE.pdf

- National Institute of Statistics of Italy (2001): Agri-Environmental Indicators to Describe Agriculture Sustainability. Working Paper No. 21, Joint ECE/Eurostat Work Session on Methodological Issues of Environment Statistics (Ottawa, Canada, 1.–4. oktober 2001), http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/2001/10/env/wp.21.e.pdf
- Natura 2000 barometer, http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/barometer/index_en.htm
- Neenakosti v zdravju v Sloveniji, Inštitut za varovanje zdravja, 2011
- Oikos, d.o.o. in PRAC Partnership Co., Poročilo o sprotnem vrednotenju Programa razvoja podeželja 2007–2013 v letu 2012, Analiza kazalnikov vpliva Programa razvoja podeželja, Končno poročilo, januar 2013.
- Operativni program - program upravljanja območij Natura 2000 2007- 2013, URL: http://www.natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/zakonodaja/141-natura.pdf
- Opozorilna karta poplav (sloji), ARSO; april 2013, URL naslov: http://gis.arso.gov.si/wfs_web/faces/WFSLayersList.jspx
- Oppermann, R. et al.: High Nature Value Farming in Europe. 35 European countries – experiences and perspectives, Verlag Regionalkultur, 2012.
- Osnutek PRP 2014 – 2020, 5.7.2013, URL naslov: http://www.program-podezelja.si/sl/vsebina-programa/program-razvoja-podezelja-2014-2020, julij 2013
- Osnutek PRP 2014 – 2020, 18.11. 2013
- Osnutek PRP 2014 – 2020, 17. 6. 2014
- Osnutek PRP 2014 – 2020, 18.11. 2014, in dopolnjene verzije ukrepov 4 - Naložbe v osnovna sredstva in KOPOP, prejete 1. In 2. 12. 2014.
- Osnutek strategije za zmanjšanje neenakosti v zdravju s pomočjo krepitve zdravja v regiji Maribor, Zavod za zdravstveno varstvo Maribor, Maribor, 2010
- Perko D., Orožen Adamič M. (gl. ur.) (1998): Slovenija. Pokrajina in ljudje. Ljubljana, Mladinska knjiga.
- Podnebna ranljivost Slovenskega prostora, ARSO, junij 2013, URL naslov: http://www.arso.gov.si/podnebne%20spremembe/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/klimatska_ranljivost.html
- Podnebne spremembe v Sloveniji in suša (Lučka Kajfež - Bogataj, Klemen Bergant); junij 2013, URL naslov: http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2005/susa_2004.pdf
- Polak, S. (Ur.), Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji. Important Bird Areas (IBA) in Slovenia. DOPPS, Monografija DOPPS št. 1, Ljubljana.
- Poročilo o določitvi območij pomembnega vpliva poplav v Republiki Sloveniji in spremljanju aktivnosti obvladovanja poplavne ogroženosti na območjih pomembnega vpliva poplav, Ministrstvo za okolje in prostor, april 2013, URL naslov: http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/voda/porocilo_OPVP.pdf
- Poročilo o določitvi območij pomembnega vpliva poplav v Republiki Sloveniji in spremljanju aktivnosti obvladovanja poplavne ogroženosti na območjih pomembnega vpliva poplav (priloga), Ministrstvo za okolje in prostor, april 2013, URL naslov: http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/podrocja/voda/opvp/OPOPO.xls
- Poročilo o napredku v okviru Programa razvoja podeželja Republike Slovenije 2007-2013 za leto 2011, Ministrstvo RS za kmetijstvo in okolje, junij 2012
- Poročilo o okolju v Sloveniji 2009, ARSO, 2010
- Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije za leto 2010 oziroma 2011, URL naslov: http://www.zgs.gov.si/fileadmin/zgs/main/img/PDF/LETNA_POROCILA/2011_o_gozdovih.pdf, junij 2013
- Predhodna ocena poplavne ogroženosti Republike Slovenije, Ministrstvo za okolje in prostor,
- Priporočila za pticam prijazne načine gospodarjenja z ekstenzivnim travinjem. Suhi travniki, pašniki in ogrožene vrste ptic. Zloženka DOPPS, izdana v okviru Programa pobude Skupnosti INTERREG IIIA Slovenija-Italija 2000–2006 kot del projekta Natura Primorske. http://skocjanski-zatok.org/wp-content/uploads/2012/01/Suhi-travniki-in-ptice-Plakat-za-kmete.pdf
- Prosen, A. (2003): Stanje in perspektive izvajanja komasacij kmetijskih zemljišč v Sloveniji. Geodetski vestnik, 47/2003 – 1 & 2,
- Prst – nenadomestljiv naravni vir; Franc Lovrenčak,
- Publikacija Zdravje in zdravstveno varstvo v Sloveniji, IVZRS, SURS, Ljubljana, marec 2009
- Razvoj kazalcev okolja v Sloveniji – Površje, Lampič, Repe, 2012

- Razvoj suše v Sloveniji v letu 2012, ARSO, junij 2013, URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/poro%C4%8Dila%20in%20publikacije/Susa%20v%20Sloveniji%202012.pdf
- Register nepremične kulturne dediščine http://rkd.situla.org/
- Sonaravni razvoj Slovenije in urejanje prostora; Varovanje kmetijskih zemljišč – utopija ali realnost?, Svet za varstvo okolja RS, 2010
- Spremembe rabe zemljišč v južni in severovzhodni Sloveniji; Diplomska naloga 881, Ingrid Arh, 2011
- Strategija za krepitev zdravja in akcijski načrt za zmanjševanje neenakosti v zdravju v pomurski regiji, Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota, Murska Sobota, 2005
- Strategiji prostorskega razvoja Slovenije /SPRS/
- Strojan I., Majhna vodnatost rek v letu 2011, Agencija RS za okolje, 2012, URL naslov: http://www.arso.gov.si/vode/publikacije%20in%20poro%C4%8Dila/Majhna%20vodnatost%20rek%20v%20letu%202011%20splet.pdf, april 2013
- SURS, Interaktivni statistični atlas Slovenije, 2013
- SURS, podatkovni portal Si-stat, Načrpana voda po vodnih virih (1000 m3), statistične regije, URL naslov: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2750101S&ti=&path=../Database/Okolje/27_okolje/03_27193_voda/01_27501_javni_vodovod/&lang=2, julij 2013
- SURS, podatkovni portal Si-stat, Preskrba poslovnih subjektov z vodo po področjih dejavnosti (SKD 2008) in vrsti oskrbe, 1000m3, Slovenija, letno, URL naslov: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2750301S&ti=&path=../Database/Okolje/27_okolje/03_27193_voda/03_27503_industrija/&lang=2, julij 2013
- SURS, podatkovni portal Si-stat, Uporaba vode v predelovalni dejavnosti, kmetijstvu in gradbeništvu po namenu, 1000m3, Slovenija, letno, URL naslov: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2750302S&ti=&path=../Database/Okolje/27_okolje/03_27193_voda/03_27503_industrija/&lang=2, julij 2013
- Šinkovec M. (2011): Vpliv kmetijstva na vodne vire Murske kotline v tem stoletju, predstavitev, Kmetijski inštitut Slovenije, November 2011 (URL naslov: ftp://ftp.pedon.kis.si/ZOTERO-CTO-Public/PPT/Predstavitev_ccWaters_PosvetGeologov2011.pdf, april 2013
- The economy of EU rural regions, EUROSTAT, 2009
- Ulaga F., Trendi spreminjanja pretokov slovenskih rek, (članek Dela 18, 2002, 93-114), URL naslov: http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/geo/publikacije/dela/files/dela_18/10%20ulaga.pdf, junij 2013
- Verbič, J (2014): Obrazložitev zahteve »Analize krme in računanje krmnih obrokov za rejne živali« z vidika učinka na okolje. Kmetijski inštitut Slovenije, Ljubljana, 21. marec 2014
- Vmesno vrednotenje Operativnega programa razvoja okoljske in prometne infrastrukture 2007-2013: Vrednotenje izvedljivosti in ustreznosti, Oikos d.o.o., 2010
- Vrezec A. 2009. Izvajanje spremljanja stanja populacij izbranih ciljnih vrst hroščev v letu 2008 in 2009 in zasnova spremljanja stanja populacij izbranih ciljnih vrst hroščev. Carabus variolosus, Leptodirus hochenwartii, Lucanus cervus, Morinus funereus, Rosalia alpina, Bolbelasmus unicornis, Stephanopachys substriatus, Cucujus cinnaberinus, Rhysodes sulcatus. Končno poročilo. Nacionalni inštitut za biologijo, Notranjski muzej Postojna. http://www.natura2000.gov.si/uploads/tx_library/Hrosci_monitoring_koncno_porocilo_09.pdf
- Vrezec A., Kapla A., Grobelnik V. in Govedič M. 2006. Analiza razširjenosti in ocena velikosti populacije rogača (Lucanus cervus) s predlogom conacije Natura 2000 območja Goričko (SI3000221). (Projekt: »Zasnova conacij izbranih Natura 2000 območij« (7174201-01-01-0002) Phare čezmejno sodelovanje Slovenija-Avstrija 2003). Nacionalni inštitut za biologijo, Ljubljana in Center za kartografijo flore in favne, Miklavž na Dravskem polju.
- Vrezec A., Pirnat A., Kapla A., Polak S., Vernik M., Brelih S., Drovenik B. 2011a. Pregled statusa in raziskanosti hroščev (Coleoptera) evropskega varstvenega pomena v Sloveniji s predlogom slovenskega poimenovanja. Acta entomologica Slovenica 19(2), s. 81-138.
- Vzroki in posledice kmetijske suše 2006 (Andreja Sušnik); junij 2013, URL naslov: http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2007/073.pdf
- www.stat.si, 2013
- Zafran, J. (2014): Problematika umeščanja ekocelic v gozdove ter finančne posledice.

- Zagmajster M. 2005. Pregled končnih odločitev Biogeografskega seminarja – Alpinska regija, z vključenimi NVO stališči. Kranjska gora, 30.-31.5.2005 (verzija 7.6.2005).
- Zagmajster M., Skaberne B. 2006. Pregled končnih odločitev Biogeografskega seminarja – Celinska regija, z vključenimi NVO stališči. Darova (CZ), 26.-28.4.2006 (verzija 28.5.2006).
- Zavod Republike Slovenije za varstvo narave (2013): Poročilo Slovenije po 17. členu direktive o habitatih za obdobje 2007-2012, preglednica v Excel obliki. Internetni vir: http://www.natura2000.gov.si/index.php?id=213
- ZZV MB, Inštitut za varstvo okolja, MONITORING PITNE VODE 2011, LETNO POROČILO O KAKOVOSTI PITNE VODE V LETU 2011, URL naslov: http://www.ivz.si/Mp.aspx/?ni=115&pi=5&_5_Filename=attName.png&_5_MediaId=5582&_5_AutoResize=false&pl=115-5.3., april 2013
- Žvikart, M. (2013): Vrstno bogata travišča s slabim stanjem ohranjenosti znotraj območij Natura 2000. Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, Osrednja enota, oktober 2013.

Priloga 1: Pregled vplivov plana na obravnavane dejavnike okolja

10.1.1 Biotska raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
1: Prenos znanja (14. člen)	V okviru usposabljanja, pridobivanja strokovnih znanj in demonstracijskih projektov se s primernimi tematikami lahko poveča osveščenost in znanje udeležencev o pomenu biotske raznovrstnosti, ogroženih živalskih in rastlinskih vrstah ter pomenu in načinih njihovega varovanja.	Ukrep bo imel posredno pozitiven vpliv na ohranjanje biotske raznovrstnosti preko osveščanja in krepitve usposobljenosti za trajnostno kmetijstvo To bo vplivalo na kmetijsko prakso, torej na sam način kmetovanja in bo zmanjšalo vplive kmetijstva na biotsko raznovrstnost, živalstvo in rastlinstvo. Izvajanje ukrepa torej lahko prispeva k zmanjševanju upada biotske raznovrstnosti, zlasti različnih vrst kmetijske krajine.	Pozitiven	Zelo verjetna	Spodbujevalni ukrepi: • Ključno je nameniti dovolj pozornosti in dati poseben poudarek na oblikovanju seznama potrebnih usposabljanj, ki ga bo pripravilo MKGP in bo usmeritev za izvajanje tega ukrepa v obdobju 2014–2020; predlagamo, da se v identifikacijo potreb po znanju vključijo tudi drugi deležniki s področja varstva narave, kot so uprave zavarovanih območij, naravovarstvena in naravoslovna društva, ZRSVN ipd. • V okviru meril za izbor izvajalcev usposabljanj, ki niso vezana na obveznosti ukrepa KOPOP, naj dodatne točke prinesejo vsebine s področja ohranjanja narave, zlasti s področja kmetovanja v Natura območjih in zavarovanih območjih.
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	V okviru individualnega svetovanja se lahko kmetijsko gospodarstvo usmeri v trajnostno kmetijstvo, poveča se o osveščenost in znanje o varstvu okolja, pomenu biotske raznovrstnosti, ogroženih živalskih in rastlinskih vrstah ter kmetijski praksi, s katero je možno zmanjšati vplive na biotsko raznovrstnost.	Ukrep bo imel podoben posredni pozitiven vpliv na ohranjanje biotske raznovrstnosti kot ukrep Prenos znanja, le da bodo pri storitvah svetovanja uporabniki storitev bolj ciljno usmerjeni, hitreje in bolj natančno, usmerjeno bodo pričeli uporabljati informacije in znanje, zato bodo pozitivni vplivi ne le hitreje vidni, ampak verjetno tudi večji. Z individualnim, celovitim svetovanjem (npr. v obliki celovitega strateškega načrta razvoja kmetijskega gospodarstva) se lahko natančno določi kmetijska praksa, primerna za posamezno kmetijsko zemljišče, pa tudi ostale površine na kmetijskem gospodarstvu (npr. gozd, mejice,…). Ukrep je neposredno povezan z izvajanjem ukrepov KOPOP in ekološko kmetovanje, saj bodo morali prejemniki sredstev iz ukrepa KOPOP in ekološko kmetovanje uporabiti storitev svetovanja vsaj enkrat v prvih treh letih trajanja obveznosti, kar bo prispevalo k uspešnemu in učinkovitemu	Pozitiven	Zelo verjetna	

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
		izvajanju obveznosti ukrepa, med katerimi so tudi obveznosti za ohranitev biotske raznovrstnosti.			
		Z individualnim svetovanjem se lahko poveča možnost vstopa v ukrep KOPOP, kar posredno prispeva k dodatnemu zmanjšanju vplivov v okviru 5-letne zaveze izvajanja tega ukrepa.	Pozitiven	Verjetna	
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Posredno se lahko zmanjša vpliv na biotsko raznovrstnost, saj običajno sheme kakovosti vključujejo poleg geografske opredelitve tudi opredelitev določenih postopkov, ti pa običajno temeljijo na tradicionalni pridelavi, ki ima manjše vplive na biotsko raznovrstnost.	Trenutno populacije številnih vrst, ki so vezane na ekstenzivno obdelano kmetijsko krajino oz. habitate, upadajo. Izvajanje ukrepa lahko prispeva k zmanjševanju tega upada, saj so določeni proizvodi iz shem kakovosti povezani z ekstenzivnejšim načinom kmetovanja. Ker je vpliv zelo posreden, bo razviden predvsem dolgoročno.	Pozitiven, dolgoročni	Verjeten	Omilitveni ukrepi niso potrebni.
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Naložbe v kmetijska gospodarstva lahko povečajo obdelovalne površine.	Trenutno se zaraščanje povečuje. Zaraščanje bi se lahko upočasnilo, saj naložbe v kmetijska gospodarstva mladih kmetov lahko privedejo do potrebe po večjih površinah in zato čiščenja zaraščenih kmetijskih površin. Zmanjševanje zaraščanja kmetijskih površin bi zmanjšalo pritisk na pretvorbo travniških površin v njive.	Pozitiven	verjeten	Omilitveni ukrepi niso potrebni.
		Trenutno že prihaja do pretvorbe travnikov v njive, v manjši meri pa tudi obratno. Zaradi potrebe po dodatnih njivskih površinah lahko pride do preoranja travnikov; v primeru ekstenzivnih travnikov lahko to vpliva na biotsko pestrost. Možnost preoranja travnikov pa je zelo omejena v okviru I. stebra Skupne kmetijske politike.	Ni vpliva/negativen	Zelo verjeten	Ko bo pripravljen nov Operativni program za upravljanje območij Natura 2000 2014-2020, naj se preveri, ali je mogoče kriterije za izbor povezati z varstvenimi cilji območij (npr. v obliki dodatnih točk).
	Naložbe v prestrukturiranje bodo med drugim namenjene posodobitvi kmetijske proizvodnje, ureditvi objektov za skladiščenje živinskih gnojil in nakupu pripadajoče opreme, zmanjšanju porabe vode in zmanjšanju emisij odpadnih vod (npr. z ureditvijo	Naložbe lahko predvsem olajšajo obstoj kmetijske dejavnosti in s tem preprečijo opuščanje rabe kmetijskih zemljišč, zaraščanje in upadanje vrst, vezanih na ekstenzivno kmetijsko krajino. S posodobitvijo in zmanjšanjem emisij se tudi bo zmanjšalo obremenjevanje naravnih virov, izboljšal nadzor in zmanjšala tveganja za onesnaženje, zato se bo tudi zmanjšal vpliv na okoliške habitate, zlasti na vode in jamske habitate.	pozitiven	Verjeten	/

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
	malih čistilnih naprav, gnojnih jam,..). Naložbe v kmetijska gospodarstva lahko teoretično intenzivirajo proizvodnjo in obdelanost njivskih površin, vendar glede na kriterije upravičenosti (prestrukturiranje manjših kmetij, prilagajanje večjih kmetij) prispevajo predvsem k ohranjanju kmetijske proizvodnje in obdelanosti njivskih površin.	Trenutno populacije številnih vrst, ki so vezane na ekstenzivno obdelano kmetijsko krajino oz. habitate, upadajo. Intenzifikacija kmetijske proizvodnje lahko zmanjša populacije teh vrst in vpliva na njihovo razširjenost, vendar ocenjujemo, da je za to glede na kriterije upravičenosti malo možnosti oziroma da bo majhna. Poleg tega lahko intenzifikacija, koncentrirana na ozko omejeno območje, zmanjša potrebo po nadaljnjem širjenju aktivnosti.			
	Ureditev dostopa do javne cestne, vodovodne in energetske infrastrukture, ureditev oskrbe z vodo lahko pripomore k ohranjanju kmetijske proizvodnje in obdelanosti njivskih površin.	Ker so upravičena le kmetijska gospodarstva in živilsko predelovalni obrati v hribovsko-gorskih območjih, lahko ureditev infrastrukture neposredno ali posredno olajša obstoj kmetijstva in s tem prepreči opuščanje rabe kmetijskih zemljišč, zaraščanje in upadanje vrst, vezanih na ekstenzivno kmetijsko krajino.	Dolgoročno pozitiven	Verjeten	/
	Naložbe v ureditev namakalnih sistemov in namakalno opremo, izvedbo komasacij in agromelioracij na komasacijskih območjih lahko intenzivirajo proizvodnjo in obdelanost njivskih površin ter zmanjšajo obseg elementov kmetijskega gospodarstva, ki povečujejo biotsko raznovrstnost (mejice, logi, obrežna zarast ipd.). Namakalni sistemi se prostorsko opredelijo in uskladijo z vsemi mnenjedajalci v postopku pridobivanja odločbe o uvedbi namakalnega sistema, v okviru tega so postavljene tudi vse	Trenutno populacije številnih vrst, ki so vezane na ekstenzivno obdelano kmetijsko krajino oz. habitate, upadajo. Negativni vplivi se lahko pojavijo zlasti v primeru, če ureditev namakalnega sistema ali agromelioracije posežejo na varovana območja in na območja naravnih vrednot, bodisi neposredno (fizično) ali posredno, npr. s spremembo vodnega režima (odvzem vode, povečana vlažnost tal). Pri agromelioracijah in namakalnih sistemih (zlasti pri obsežnejših) lahko pride do intenzifikacije kmetijske proizvodnje, ta pa lahko privede do upada vrst in habitatnih tipov, vezanih na ekstenzivno kmetijstvo ali na določen tip kmetijstva. Po drugi strani pa lahko intenzifikacija, koncentrirana na območja agromelioracij, in namakanih površin izven območij z visoko biotsko raznovrstnostjo lahko poveča prehransko varnost in zmanjša potrebo po intenzifikaciji kmetijstva	Negativen	Verjeten	

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
	zahteve glede umestitve v prostor, izvedbe in upravljanja.	drugod. Možnost negativnih vplivov bo na projektni ravni zmanjšana v procesu pridobivanja vseh potrebnih dovoljenj in soglasij še pred financiranjem iz PRP 2014-2020, med drugim tudi v procesu predhodnega postopka ugotavljanja možnosti pomembnih vplivov na okolje.			
	Gradnja in rekonstrukcija gozdnih cest in gozdnih vlak bosta odprli gozdove za gospodarsko izkoriščanje, a tudi lažje upravljanje z gozdovi.	Slovenski gozdovi imajo visoko biotsko pestrost. Gozdne ceste in gozdne vlake lahko na biotsko pestrost vplivajo predvsem posredno, saj omogočijo intenzivnejše gospodarsko izkoriščanje, ki pa bo (glede na obseg sofinanciranja) še vedno daleč od možnega poseka. Investicije lahko povečajo pa tudi možnosti rekreacije v naravnem okolju (kolesarjenje, pohodništvo, pa tudi vožnja z avtomobili) in s tem povečajo motnje v naravi. Po drugi strani pa olajšajo upravljanje z gozdovi, da se zagotavlja primerna dinamika in pestrost drevesnih vrst, a vnašajo tudi nemir in motnje v gozdno okolje. Načrtovanje gozdnih prometnic je urejeno na strateški ravni v okviru gozdnogospodarskih načrtov tako, da se določijo območja urejanja; v prihodnje se pri pripravi gozdnogospodarskih načrtov načrtuje večje vključevanje varstvenih ciljev in upravljanja Natura območij. Na izvedbeni ravni se načrtujejo in izvajajo glede na potrebe in pobude investitorjev, zato lahko pride do fragmentacije. Nadaljevanje gradnje gozdnih prometnic lahko prispeva k nadaljnji fragmentaciji in upadu populacij določenih gozdnih vrst, občutljivih na fragmentacijo in motnje v okolici.	Negativen	Verjeten	Priporočilo: treba je spremljati, ali so primerno izvedeni (lokacijsko, prostorsko – glede na načrtovano skupno površino ekocelic) načrtovani ukrepi za ohranjanje biotske raznovrstnosti v državnih gozdovih ter ukrepi za specifične vrste ptic v zasebnih gozdovih, ki naj bi se financirali iz Nacionalne sheme (dogovorjenih približno 600 ha ukrepov ureditve ekocelic).
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Podpora mladim kmetom naj bi okrepila dejavnost njihovih kmetij; ker gre za relativno majhen znesek, ni pričakovati večjih sprememb v načinu dela ali obsegu kmetovanja, ki bi lahko vplivale na ekosisteme	Podprte dejavnosti in naložbe so majhnega obsega in je zato malo verjetno, da bi lahko z negativnimi vplivi na vrste, vezane na ekstenzivno obdelano kmetijsko krajino oz. habitate, dodatno pripomogle k trendu upadanja. Bolj verjetno je, da bodo podprte dejavnosti okrepile sposobnost kmetij in s tem pomagale ohranjati kmetijstvo, zlasti na	Ni vpliva, pri določenih dejavnostih je lahko majhen pozitiven ali negativen vpliv.	Manj verjeten- le v primeru določenih dejavnosti	Ko bo pripravljen nov Operativni program za upravljanje območij Natura 2000 2014-2020, naj se preveri, ali je mogoče kriterije za izbor povezati z varstvenimi cilji območij (npr. v obliki dodatnih točk).

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
	kmetijske krajine, kvečjemu bo okrepitev kmetije pripomogla k ohranjanju kmetijstva in s tem tudi ekosistemov kmetijske krajine in preprečevanju zaraščanja. Pomoč za nekmetijske dejavnosti in naložbe vanje bo spodbudila razvoj dejavnosti na podeželju, s katerimi bodo kmetje ali člani kmetijskih gospodinjstev dopolnjevali aktivnosti in prihodke na kmetijskem gospodarstvu, kar lahko vpliva na ohranjanje kmetijstva.	manjših kmetijah. Določene nekmetijske dejavnosti, kot je npr. naravoslovni turizem, turizem v povezavi z zdravo hrano ipd. lahko prispeva k osveščenosti o biotski raznovrstnosti in varovanih območjih, ohranjanju le-te, širitvi dobrih praks in s tem k trajnostno naravnanemu kmetijstvu, posredno pa k ohranjanju biotske raznovrstnosti.			
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.				
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21. člen)	Naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in mobilizacijo lesa bodo povečale gospodarsko izkoriščanje gozdov, a tudi uporabo učinkovitejše mehanizacije, ki ima manjši vpliv na okolje.	Slovenski gozdovi imajo visoko biotsko pestrost. Podpora za nakup nove mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa lahko poveča obseg izkoriščanja gozda, vendar glede na razpoložljiva sredstva obseg naložb ne bo tako velik, da bi povečanje doseglo največji dovoljeni posek. Potencialni negativni vpliv izvajanja ukrepa je majhen, omejen na začasne vplive na mestih poseka. Zlasti pomemben negativen vpliv ima lahko uporaba neprimerne mehanizacije glede na stanje območja, povečanje motenj in hrupa v območjih določenih ogroženih vrst, vezanih na stare, zaprte gozdove ter zmanjšanje količine odmrle biomase, ki je ključna za prehranjevanje oziroma gnezdenje nekaterih vrst, vezanih na starejše gozdove (npr. divji petelin, gozdni jereb, belohrbti detel, triprsti detel). V prihodnje se načrtuje večje vključevanje	Manjši, zelo lokalizirani negativni in pozitivni vplivi	Manj verjeten	/

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
		varstvenih ciljev Natura območij v pripravo gozdnogospodarskih načrtov. Tako bi lahko v okviru priprave gozdnogospodarskih načrtov za gozdnogospodarske enote prostorsko opredelili, v katerih območjih je uporaba določenih vrst mehanizacije smiselna in možna. S tem bi se zmanjšali potencialni vplivi uporabe nove mehanizacije in opreme.			
	Ukrepanje za odpravo škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov bo prvenstveno usmerjeno v območja, najbolj prizadeta zaradi žledoloma in snegoloma. Ukrep bo vplival na količine mrtve biomase v gozdovih in pripomogel k stabilnosti sestojev.	Podukrep Preprečevanje in odprava škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov ter naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov, lahko ima kratkoročno podobne negativne vplive, saj se bo povečal obseg del v gozdu in s tem antropogeni vplivi na gozdne ekosisteme. Ob pravilni in nadzorovani izvedbi pa ima lahko ta podukrep dolgoročno pozitiven vpliv, saj lahko ohrani ustrezno količino odmrle biomase, potrebno za ohranjanje vrst, vezanih na gozdne habitate, in zmanjša možnost širjenja bolezni in zalubnikov.	Manjši, zelo lokalizirani negativni in pozitivni vplivi	Manj verjeten	/
	Naložbe v mobilizacijo lesa lahko ustvarijo potrebo po obsežnejših posekih, kar lahko vpliva na biotsko pestrost gozdnih habitatov.	Slovenski gozdovi imajo visoko biotsko pestrost, ki lahko ob intenzivnejšem gospodarskem izkoriščanju prične upadati. Ukrep lahko posredno vpliva na biotsko pestrost zaradi povečane potrebe po poseku lesa, vendar je to malo verjetno: posek je sedaj večji od predelave in večina lesa gre v predelavo na drugih trgih, zato je bolj verjetno, da bi ob podpori za primarno predelavo prišlo do preusmeritve na domači trg.	Ni vpliva	/	/
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.				
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Izvajanje nadstandardnih načinov kmetovanja zmanjša negativen vplive kmetijstva na biotsko pestrost, saj zmanjša vnos hranil, fitofarmacevtskih sredstev in uvaja določeno	Izvajanje ukrepa lahko pozitivno vpliva na trend zmanjševanja biotske raznovrstnosti, saj zmanjšuje intenzivnost kmetijstva, uvaja prilagojene načine kmetovanja in zmanjšuje možnost opuščanja kmetovanja v neugodnih razmerah. K uspešnosti izvajanja ukrepa bo pripomogla tudi povezava z	Pozitiven	Zelo verjeten	Spodbujevalni ukrep: višja plačila na območjih ugotovljenih prednostnih habitatov, kvalifikacijskih habitatnih tipov in habitatov kvalifikacijskih vrst; plačila naj ne bi bila nujno vezana na umeščenost v varovana območja, ampak na dejansko ugotovljeno stanje, npr. na podlagi podatkov o kartiranih habitatnih tipih, ki jih

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
	kmetijsko prakso (npr. način in čas košnje), prilagojeno značilnostim habitatov in vrst, ki jim je določena operacija tega ukrepa namenjena. Posamezne operacije so usmerjene v varovanje in izboljšanje okolja, elementov krajine, naravnih virov in genske raznovrstnosti ter prilagajanje podnebnim spremembam. Na isti površini se lahko izvaja več operacij in izkušnje iz prejšnjega programskega obdobja kažejo, da so se kmetje odločali za tiste podukrepe (ekvivalent sedanjim operacijam) in njihove kombinacije, ki prinašajo najvišja plačila, te pa ne prinašajo nujno tudi največjih pozitivnih vplivov na ohranjanje vrst in habitatnih tipov ali pa celo izničujejo drug drugega. Razmerje med plačili v precejšnji meri vpliva na odločanje upravičencev, vendar je razmerje kalkulacij ugodno v prid naravovarstvenim ukrepom in bo s pristopom s operacijami in mehanizmom »mehkim pogojevanjem« znatno zmanjšana možnost konkuriranja operacij in možnost premajhnega izvajanja naravovarstvene	ukrepi usposabljanja na področju biotske raznovrstnosti (ukrep Prenos znanja in dejavnosti informiranja) in svetovanje s področja biotske raznovrstnosti v okviru ukrepa Pomoč pri uporabi storitev svetovanja, ki bodo osredotočena na kmetijska gospodarstva s kmetijskimi zemljišči na posebnih območjih znotraj Nature 2000. Za 9 izbranih območij v Sloveniji, kjer je prioritetno potrebno spremeniti negativne trende je MKGP preko postopka javnega naročanja izbral izvajalca (ZRSVN), ki bo na teh območjih izvajal skupinska in individualna usposabljanja in promocijske aktivnosti, ki bodo pripomogle k povečanem vključevanju kmetijskih gospodarstev v operacije povezane z ohranjanjem biotske raznovrstnosti. Podoben pozitiven vpliv bo imelo izvajanje ukrepa Sodelovanje, ki bo imel poseben poudarek namenjen spodbujanju tehnološkega razvoja ter zmanjševanju negativnih vplivov kmetijstva na okolje, med drugim zlasti na področju biotske raznovrstnosti. K ohranjanju biotske raznovrstnosti še posebej prispevajo operacije, ciljno usmerjene v gensko raznovrstnost in ohranjanje določenih habitatov (posebni traviščni habitati; traviščni habitati metuljev; habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov; steljniki), v manjši meri pa prispevajo pa tudi ukrepi, usmerjeni v varovanje okolja (npr. kolobarjenje, varstvo vodnih virov,…), saj omogočajo ekstenzivno ali vsaj bolj raznoliko kmetovanje. Kmetijsko okoljska plačila se izvajajo na ravni cele države s pomočjo 19 operacij, v okviru katerih se izvajajo obvezne in izbirne zahteve, nekatere operacije pa sestavljajo samo samostojne zahteve. Nekatere od zahtev so vezane na določena območja z značilnimi lastnostmi (npr. območja grbinastih travnikov, strmih travnikov, osrednja območja pojavljanja ptic vlažnih ekstenzivnih			zbira ZRSVN, ali mnenja ZRSVN na podlagi poznavanja območja. Spodbujevalni ukrep je bil v veliki meri upoštevan s ciljno naravnanostjo na 9 Natura območij (kjer je stanje najbolj problematično, a tudi dobro poznano) in oblikovanjem sistema »mehkega pogojevanja«. Omilitveni ukrepi: V obdobju vmesnega vrednotenja leta 2017 treba zagotoviti podrobnejšo analizo učinkov ukrepa KOPOP in preveriti, ali prihaja do »izpodrivanja«. Analiza se opravi na podlagi podatkov o izvajanju ukrepa KOPOP, podatkov o kazalniku »delež vrst in habitatnih tipov, ki so v ugodnem stanju« ter na podlagi ugotovitev naknadnega (ex-post) vrednotenja PRP 2007-2013. V primeru, da prihaja do »izpodrivanja«, je treba preveriti uspešnost pristopa s operacijami in dosežkov »mehkega pogojevanja« ter ustrezno prilagoditi način izvajanja ukrepa KOPOP.

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
	operacije »Posebni traviščni habitati«. To bo pozitivno vplivalo na ohranjanje naravovarstveno pomembnih travišč.	travnikov, ipd.). Ukrep spodbuja ohranjanje in vzdrževanje trajnih travnikov na najbolj ranljivih območjih mreže Natura 2000, ki so na podlagi analize ZRSVN opredeljena v eni od prilog PRP 2014-2020; namen tega je dolgoročno ohraniti trajne travnike. Poleg tega so določene zahteve specifično opredeljene za najbolj ranljiva ali ogrožena območja – na primer ohranjanje mejic za Dolino Reke, Goričko, Mura, Drava, Krakovski gozd - Šentjernejsko polje, Ljubljansko barje, Planinsko polje, Kras… Tak pristop bo usmeril izvajanje ukrepa na najbolj ranljiva območja, ki so ogrožena ali na njih že prihaja do slabšanja stanja, tako da bo zagotovljen pozitiven vpliv in ohranjanje ekosistemov kmetijske krajine tam, kjer je to najbolj potrebno.			
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Izvajanje naravi prijaznega načina kmetovanja zmanjša negativen vplive kmetijstva na biotsko pestrost, saj zmanjša vnos hranil, opusti uporabo fitofarmacevtskih sredstev in uvaja določeno kmetijsko prakso, ki ima manjše vplive na habitate kmetijske krajine.	Ukrep z strožjimi zahtevami prispeva ohranjanju biotske raznovrstnosti, ker prispeva k ohranjanju ekstenzivnega kmetijstva, saj zmanjšuje vnos hranil in pesticidov. Prepovedana je uporaba kemično sintetičnih sredstev za varstvo rastlin in mineralnih gnojil ki lahko neposredno škoduje ali se akumulira v rastlinskih in živalskih vrstah.	Pozitiven	Zelo verjeten	/
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	Plačila pripomorejo k ohranjanju kmetijstva v območjih, kjer je pridelava zaradi zahtevnosti različnih dejavnikov neekonomična in bi zato lahko prišlo do opuščanja kmetijstva. To so območja s težkimi pogoji za kmetijsko dejavnost, zato gre za ekstenzivno kmetijstvo, večinoma za travnike in pašnike in torej za ohranjanje	Sodeč po nekaterih kazalnikih je biotska raznovrstnost je v Sloveniji v upadanju, med drugim zaradi zaraščanja in intenzifikacije kmetijstva. Plačila za kmetovanje v takoimenovanih območjih OMD pripomorejo k ohranjanju kmetijstva v težkih pogojih in preprečujejo zaraščanje; kmetijstvo v teh območjih je večinoma ekstenzivno, z njegovim ohranjanjem pa se ohranja ekstenzivna kmetijska krajina, njeni habitati (npr. suhi kraški travniki) in nanje vezane rastlinske in živalske vrste.	Pozitiven	Zelo verjeten	/

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
	kmetijske krajine.				
14: Dobrobit živali (33. člen)	Naložbe lahko dolgoročno pripomorejo k bolj ekstenzivni reji domačih živali in s tem k splošni ekstenzifikaciji kmetijstva, s čimer se ohranjajo habitati in vrste ekstenzivne kmetijske krajine. Treba pa je upoštevati, da ni vsaka živalim prilagojena reja tudi ekstenzivna (in obratno – pri ekstenzivni reji ni nujno poskrbljeno za dobrobit živali).	Izvajanje ukrepa lahko zmanjša obremenitev tal in s tem pripomore k ohranjanju habitatov ekstenzivne kmetijske krajine, s tem pa pripomore k zmanjšanju sedanjega trenda upadanja biotske raznovrstnosti.	Pozitiven	Verjetno	/
16: Sodelovanje (35. člen)	Sodelovanje lahko glede na tematiko ukrepa in projektov, ki naj bi jih podprl, izboljša kmetijsko prakso, zmanjša njene vplive, izboljša trženje proizvodov in posredno izboljša stanje biotske raznovrstnosti.	Izvajanje pilotnih projektov ter projektov s področja razvijanja novih proizvodov, storitev, praks, postopkov in tehnologij bo prispevalo k oblikovanju dobre prakse in prenosu najnovejših tehnologij v prakso, s čimer bo zmanjšalo vplive na biotsko raznovrstnost. Projekti sodelovanja, usmerjeni v povečanje okoljske učinkovitosti, bodo specifično usmerjeni na posebna območja znotraj NATURA 2000 in prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah. Tematsko bodo projekti lahko med drugim namenjeni tudi razvoju novih proizvodov, praks, postopkov in tehnologij na področju kmetijstva, prehrane in gozdarstva in skupinskim pristopom k okoljskim projektom in sedanjim okoljskim praksam (zlasti v povezavi z naravovarstvenimi vsebinami na območjih NATURA 2000), vključno z ohranjanjem kmetijske krajine. S tem bodo projekti posredno prispevali k ohranjanju varovanih območij in kvalifikacijskih vrst. Pozitivni vpliv bo še večji, če bo kateri od pilotnih projektov namenjen analizi vplivov kmetijstva na določene habitate ali rastlinske in živalske vrste in pripravi ukrepov za zmanjšanje vplivov, upravljanju kmetijstva v Natura	Pozitiven	Verjetna	• V okviru meril za izbor naj bo večji poudarek dan projektom s tematiko ohranjanja narave, kot npr. testiranje naravovarstveno primernih metod kmetovanja, razvoj spremljanja stanja. • Posebne podpore naj bodo deležni projekti, ki vključujejo kmetovanje na Natura območjih in logistiko proizvodov pridelanih na Natura območjih.

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
		območjih, ekosistemskim storitvam kmetijstva in trženju proizvodov iz Natura območij in podobno.			
		Projekti horizontalnega in vertikalnega sodelovanja med subjekti, ki delujejo vzdolž dobavne verige bodo pripomogli k razvoju lokalnih trgov in k osveščenosti ponudnikov in prebivalstva o primernosti lokalno pridelane hrane z vidika varstva okolja in ohranjanje narave (ohranjanje vrst, habitatov in krajine), s tem olajšali izvajanje primernih kmetijskih praks in posredno pripomogli k ohranjanju biotske raznovrstnosti.	Pozitiven	Verjetna	
		Projekti skupinskega pristopa k okoljskim projektom in stalni okoljski praksi z namenom integracije okoljskih vidikov v kmetijstvo in gozdarstvo bodo s primerno kmetijsko prakso prispevali k ohranjanju biotske raznovrstnosti.	Pozitiven	Verjetna	

10.1.2 Tla

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
1: Prenos znanja (14. člen)	Posredni učinek k zmanjšanju tveganja za potencialne obremenitve tal. Pričakujemo lahko izboljšanje in spremembo načinov upravljanja tal kot naravnega vira. Strokovna usposabljanja lahko spremenijo navade, ki predstavljajo tveganje za nastanek vplivov na kakovost tal in spremembo rabe tal.	S krepitvijo usposobljenosti na tehnološkem in okoljskem področju se lahko zmanjša tveganje na obremenitve tal preko ustreznejše rabe gnojil in zaščitnih sredstev. Z znanji za ustreznejša ravnanja z gnojili in pesticidi v kmetijstvu in proizvodnji se lahko zmanjša pritisk na obremenitve tal. To lahko pozitivno vpliva na trend zmanjševanja obremenitve tal (manjša poraba rastlinskih hranil, manjša uporaba pesticidov…).	Pozitiven, dolgoročni	Verjeten	Omilitveni ukrepi niso potrebni.
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	Posredni učinek k zmanjšanju tveganja za potencialne obremenitve tal. Individualno svetovanje lahko prispeva k odgovornemu ravnanju z naravnimi viri (tla). Posredni	Izvajanje ukrepa lahko pozitivno vpliva na trend zmanjševanja obremenitve tal (manjša poraba rastlinskih hranil, manjša uporaba pesticidov…). Z izvedbo storitev svetovanja, ki so usmerjena v reševanje prepoznanih težav, lahko pozitivno vplivamo na trend zmanjševanja obremenitve tal	Pozitiven, kratkoročni	Verjeten	Omilitveni ukrepi niso potrebni.

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
	učinek k izboljšanju upravljanja tal in obvladovanje erozije ter ravnanja z gnojili in pesticidi.	(manjša poraba rastlinskih hranil, manjša uporaba pesticidov…). Individualno svetovanje lahko vpliva na trend zmanjševanja porabe gnojil in vnosa hranil v tla (npr: prilagoditev izvajanja gnojilnega načrta).			
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.				
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Negativni vplivi na spremembo pokrivnosti in rabe tal v primeru izvedbe gradenj (gradnja hlevov, objektov na kmetiji…)	Vpliva na trend ni pričakovati. Nastopijo lahko le kratkoročni vplivi v času izvedbe del, ki bodo lokacijsko omejeni na območje urejanja (gradnja hleva, gradnja gozdne vlake, izgradnja namakalnih sistemov, infrastrukture…).	negativen, kratkoročni	Malo verjetno	/
	Agromelioracije in ureditev namakanja lahko pripomorejo k ohranjanju lastnosti tal in obdelanosti kmetijskih zemljišč.	Izvajanje ukrepa lahko pozitivno vplivajo na ohranjanje lastnosti tal, saj pripomorejo k ohranjanju rodovitnosti in obdelanosti.	Pozitiven, dolgoročni	Verjetno	/
	Naložbe v prestrukturiranje bodo med drugim namenjene posodobitvi kmetijske proizvodnje, ureditvi objektov za skladiščenje živinskih gnojil in nakupu pripadajoče opreme, zmanjšanju porabe vode in zmanjšanju emisij odpadnih vod (npr. z ureditvijo malih čistilnih naprav, gnojnih jam,..).	Izvajanje ukrepa lahko pozitivno vpliva na trend zmanjševanja obremenitve tal. Zmanjšanje obremenitev tal s hranili v primeru posodobitve zastarelih, za okolje zelo obremenjujočih tipov hlevov, ustrezne ureditve skladišč za živinska gnojila in ureditve čiščenja in odvajanja odpadnih vod lahko prispeva k zmanjšanju potencialnih obremenitev tal in k izboljšanemu gnojenju.	Pozitiven, dolgoročni	Verjetno	/
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Naložbe bodo namenjene posodobitvi obstoječih objektov in izgradnji novih. V slednjem primeru lahko povzročijo manjše izgube tal na mestu gradnje objektov in vplivajo na povečanje virov tveganja za pojav točkovnih obremenitev tal.	Lahko se povečajo obremenitve in tveganje za onesnaženje tal, vendar je to glede na upravičene dejavnosti malo verjetno, posodobitev objektov lahko tudi zmanjša obremenitve in tveganje v primerjavi z dejavnostjo oziroma obratovanjem pred naložbo. Podpora mladim kmetom bo stabilizirala njihovo dejavnost in s tem kmetijsko rabo tal.	negativen, kratkoročni	Malo verjetno	Omilitveni ukrepi niso potrebni.
7: Osnovne storitve in	Ni pričakovati negativnih vplivov.				

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)					
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21. člen)	Posredni vpliv na zmanjšanje obremenitev tal zaradi zmanjšanja tveganja za nastanek vplivov na obremenitve tal.	Podpora investicijam v novo mehanizacijo in opremo za sečnjo in spravilo lesa lahko sicer poveča obremenjenost tal in ob neprimerni izvedbi možnost erozije zaradi večjega obsega del, a večinoma prinaša učinkovitejšo sečnjo in spravilo lesa ter pomeni manjše tveganje za obremenitev tal; v postopku odobritve vloge se tudi preveri, da je želena oprema primerna za lokacijo/območje, na katerem vlagatelj opravlja dejavnost, in s tem zmanjša možnost negativnih vplivov na tla. Učinkovitejša mehanizacija in oprema lahko tudi pripomoreta k zmanjšanju nastajanja erozije gozdnih tal.	Pozitivni Dolgoročni	Verjetno	Omilitveni ukrepi niso potrebni.
	Neposredni vpliv na tveganja za obremenitve tal	Vpliva na trend ni pričakovati, saj lahko nastopijo le kratkoročni vplivi v času izvedbe del. Vplivi bodo lokacijsko omejeni na območje urejanja (gradnja objektov za primarno predelavo lesa in pripadajoče opreme…). Obremenitve so možne, vendar le v primeru izrednih situacij.	Negativen, kratkoročni	Malo verjetno	Omilitveni ukrepi niso potrebni.
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.				
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Izvajanje nadstandardnih načinov kmetovanja posredno zmanjša obremenitev tal, saj zmanjša tveganje za nastanek vplivov na obremenitve tal.	Izvajanje ukrepa lahko pozitivno vpliva na trend zmanjševanja obremenitve tal (manjša poraba rastlinskih hranil, manjša uporaba pesticidov…). Izvajanje predmetnega ukrepa pomeni predvsem odgovorno ravnanje z gnojili in fitofarmacevtskimi sredstvi ter njihovi strokovno utemeljeno uporabo, racionalno gnojenje kmetijskih rastlin ipd. Operacija »Vodni viri« je posebej namenjena zmanjševanju vplivov na tla in vode, operacije, kot so poljedelstvo in zelenjadarstvo, sadjarstvo, vinogradništvo, hmeljarstvo in travinje I in Travinje II pa bodo izboljšale gnojenje in	Pozitiven, dolgoročni	Zelo verjetno	Omilitveni ukrepi niso potrebni.

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
		zmanjšale vnos fitofarmacevtskih sredstev.			
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Izvajanje naravi prijaznega načina kmetovanja predstavlja posredni vpliv na zmanjšanje obremenitev tal, zaradi zmanjšanja tveganja za nastanek vplivov za obremenitve tal.	Ukrep s strožjimi zahtevami pozitivno vpliva na trend zmanjševanja obremenjevanja tal s hranili in pesticidi. V okviru ukrepa se bo spodbujalo izvajanje ekološkega kmetovanja in preusmerjanje v ekološko kmetovanje. Prepovedana je uporaba kemično sintetičnih sredstev za varstvo rastlin in mineralnih gnojil.	Pozitiven, dolgoročni	Zelo verjetno	Omilitveni ukrepi niso potrebni.
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.				
14: Dobrobit živali (33. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.				
16: Sodelovanje (35. člen)	Sodelovanje in njegovo spodbujanje različnih subjektov lahko pomeni posredni vpliv na zmanjšanje obremenitev tal, zaradi zmanjšanja tveganja za nastanek vplivov za obremenitve tal.	Izvajanje ukrepa lahko pozitivno vpliva na trend zmanjševanja obremenitve tal (manjša poraba rastlinskih hranil, manjša uporaba pesticidov…). Pričakujemo lahko predvsem strukturni in posredni vpliv učinkovitega sodelovanja med različnimi subjekti, ki imajo različna in specifična znanja, ter tistimi z dobrimi praksami. S krepitvijo inovativnih pristopov in sodelovanja na tem področju ter s projekti, ki bodo predstavljali dobro prakso, se bo potencialno izboljšalo stanje kakovosti tal.	Pozitiven, dolgoročni, posredni	Verjetno	Omilitveni ukrepi niso potrebni.

10.1.3 Vode

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni / spodbujevalni ukrepi
1: Prenos znanja (14. člen)	Boljša usposobljenost lahko posredno prispeva k boljšemu	Trend kaže na povečanje deleža usposobljenosti gospodarjev za opravljanje kmetijske in s kmetijstvom povezane dejavnosti.[136] Boljša usposobljenost praviloma pomeni boljše poznavanje in zavedanje	Pozitiven, dolgoročni	Verjeten	/

[136] Osnutek PRP 2014-2020, 5.7.2013, URL naslov: http://www.program-podezelja.si/sl/vsebina-programa/program-razvoja-podezelja-2014-2020, julij 2013

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni / spodbujevalni ukrepi
	upravljanju zemljišč in vodnih virov, kar pomeni manjši pritisk na vode zaradi zmanjšanja emisij (ustreznejši način gnojenja in uporabe pesticidov) ter rabe vode za namakanje.	okoljske problematike. S krepitvijo usposobljenosti na tehnološkem in okoljskem področju se lahko zmanjša pritisk na površinske in podzemne vode preko ustreznejše rabe gnojil in zaščitnih sredstev. Poleg tega se izboljša poznavanje možnosti vključevanja primarnih proizvajalcev v živilsko verigo prek ekološkega kmetovanja, ki ima višje standarde glede varovanja okolja, pa tudi preko shem kakovosti, saj imajo bolj standardizirane postopke. Posledično se lahko posredno izboljša upravljanje in stanje vode in zemljišč ter se tako prispeva k doseganju ciljev dobrega stanja površinskih in podzemnih voda (okvirna direktiva o vodah). S povečanjem učinkovite rabe vode v kmetijstvu in proizvodnji se lahko zmanjša pritisk na vodne vire. Ukrep se povezuje tudi z izvajanjem ukrepa kmetijsko okoljsko podnebnih plačil in ukrepa ekološkega kmetovanja, saj se bodo upravičenci, vključeni v ta ukrep, morali udeleževati ciljno usmerjenih usposabljanj, ki bodo pripomogla k učinkovitemu izvajanju obveznosti teh dveh ukrepov.			
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	Individualno svetovanje, prilagojeno posameznikom, lahko prispeva k boljšemu upravljanju zemljišč in vodnih virov, kar pomeni manjši pritisk na vode zaradi zmanjšanja emisij (ustreznejši način gnojenja in uporabe pesticidov) ter rabe vode za namakanje.	Pri nudenju specializiranih svetovalnih storitev je možna konkretna prepoznava obstoječega problema ter v nadaljevanju ustreznejši pristop k reševanju in odpravljanju le-tega. Ukrep se povezuje tudi z izvajanjem ukrepa kmetijsko okoljsko podnebnih plačil in ukrepa ekološkega kmetovanja, saj bodo upravičenci, vključeni v ta ukrep, morali v prvih treh letih vsaj enkrat uporabiti storitev svetovanja. Svetovanje bo tako individualno za njihove potrebe v okviru izvajanja obveznosti navedenih dveh ukrepov, med katerimi so tudi npr. uporaba gnojilnega načrta, kolobarjenje in podobno, ki lahko zmanjšajo vplive na vode in tla. Posledično se lahko potencialno izboljša upravljanje in stanje vode in zemljišč ter se tako prispeva k doseganju ciljev dobrega stanja površinskih in podzemnih voda (okvirna direktiva o vodah). S povečanjem učinkovite rabe vode v kmetijstvu in proizvodnji se lahko zmanjša pritisk na vodne vire. V primeru priprave/prenove gnojilnega načrta se lahko preko ustreznejše rabe gnojil zmanjšajo emisije hranil oziroma pritiski na površinske in podzemne vode zaradi emisij.	Pozitiven, kratkoročni	Zelo verjeten	/
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Vključenost v sheme kakovosti lahko zmanjšajo/odpravijo emisije v vode	Za 3 vodna telesa podzemne vode je ocenjeno slabo kemijsko stanje, saj so obremenjena predvsem z nitrati in pesticidi ter njihovimi razgradnimi produkti. Na njihovem območju, se izvaja intenzivno kmetijstvo, razvita pa je tudi industrija in različne obrtne dejavnosti, prav tako je gostejša poselitev in prometna infrastruktura.	Pozitiven	Verjetno	/

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni / spodbujevalni ukrepi
		Pridelava kot tudi predelava kmetijskih proizvodov in živil (odvisno od vrste pridelave in predelave) je vir odpadnih (tehnoloških) vod njihov vpliv na okolje pa je odvisno od načina ravnanja z njimi (zajemanje, čiščenje). Primer so: proizvodnja mleka in mlečnih izdelkov, sira, mesnih izdelkov, olja in maščob, raznih pijač itd. Sheme kakovosti imajo v svojih pravilih proizvodnje višje standarde glede tretiranja (zajemanje in čiščenje ter meritve emisij) odpadnih vod in posredno ter neposredno vplivajo na višjo raven zavedanja o pomenu varovanja okolja oziroma zmanjševanju in odpravljanju emisij v vode.			
	Vključenost v sheme kakovosti lahko zmanjšajo porabo vode ter tako zmanjšajo pritiske na vodne vire	V Sloveniji podzemna voda predstavlja glavni vir pitne vode s kar 97 % deležem letno načrpane vode. Podatki porabe vode v proizvodnji (skupaj) med leti 2002 in 2011 kažejo naraščanje porabe vode za tehnološke namene (manjše razlike se kažejo v proizvodnji pijač in živil). Sheme kakovosti imajo v svojih pravilih proizvodnje višje standarde tudi glede izkoriščanja vode kot naravnega vira in posredno ter neposredno vplivajo na zmanjševanje in racionalnejšo rabo vode v proizvodnji.	Pozitiven	Verjetno	/
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Naložbe lahko dolgoročno zmanjšajo emisije hranil in pesticidov v vode, saj bodo med drugim namenjene posodobitvi kmet. proizvodnje, ureditvi objektov za skladiščenje živinskih gnojil in nakupu pripadajoče opreme, zmanjšanju porabe vode in zmanjšanju emisij odpadnih vod (npr. z ureditvijo malih čistilnih naprav, gnojnih jam,..).	Pri naložbah v okoljsko infrastrukturo ter kmetijsko mehanizacijo in objektov lahko pričakujemo prispevek k izboljšanju stanja površinskih in podzemnih voda: • zmanjšanje obremenitev voda s hranili v primeru posodobitve zastarelih, za okolje zelo obremenjujočih tipov hlevov ter ustrezne ureditve skladišč za živinska gnojila lahko prispeva k ohranitvi oziroma lažjemu doseganju dobrega stanja voda; • zmanjšano obremenitev voda z hranili in pesticidi v primeru posodobitve kmetijske mehanizacije in opreme - Izboljšano upravljanje: povečana natančnost dela (obdelava tal, sajenje, pobiranje pridelkov, škropljenje…); • Odvisno od obsega in povezave s povečanjem hlevov je možno izboljšanje možnosti za pravilno uporabo živinskih gnojil, posledično se zmanjša poraba mineralnih gnojil; • zmanjšano obremenitev voda s hranili zaradi ustreznejšega zbiranja, odvajanja in čiščenja odpadnih voda, gradnje malih čistilnih naprav; • izvajanje agromelioracij v primeru sonaravne izvedbe ima lahko pozitiven vpliv na vode.	Pozitiven, dolgoročni	Verjetno	Spodbujevalni ukrep: v merilih za izbor sta lahko učinkovitost rabe vode in namen investicije eden od višje točkovanih kriterijev. Z dodatnimi točkami za take naložbe na območju treh vodnih teles s slabim stanjem podzemne vode bi lahko ukrep tudi prostorsko usmerili.
	Naložbe v kmetijska gospodarstva bodo glede na kriterije	Površine zemljišč, pripravljenih za namakanje, so se v obdobju 2000-2010 povečale, medtem ko se je poraba vode na hektar zemljišč, pripravljenih za namakanje, ki je močno odvisna od vremenskih razmer v posameznem letu, po	Negativen, dolgoročni	Malo verjeten	Omilitveni ukrep: pri merilih za izbor projektov naj se točkuje tudi

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni / spodbujevalni ukrepi
	upravičenosti (prestrukturiranje manjših kmetij, prilagajanje večjih kmetij) prispevale predvsem k ohranjanju kmetijske proizvodnje in obdelanosti njivskih površin, intenzifikacije skoraj ni pričakovati.	letu 2000 zmanjšala. Naložbe bodo vplivale na povečanje porabe vode za namakanje. Posodobitev kmetijskih gospodarstev lahko pomeni povečanje proizvodnje. Odvisno od tipa posodobitve ali nove naložbe, se lahko pričakuje povečan pritisk na vode z: • povečanjem količin odpadnih voda (rastlinjaki), • povečanjem potreb po vodi (za namakanje, tehnološke namene, za pitno vodo, rastlinjaki). Glede na kriterije upravičenosti (prestrukturiranje manjših kmetij, prilagajanje večjih kmetij), zneske sofinanciranja in možnost ureditve malih čistilnih naprav je tak vpliv malo verjeten. Agromelioracije na komasacijskih območjih, izvedba oziroma ureditev namakalnih sistemov, ki predvidevajo regulacije manjših vodotokov na tehnični način, lahko poslabšajo kakovost vodnega okolja ter spremeni vodni režim v bližini posega. Možnost negativnih vplivov bo na projektni ravni zmanjšana v procesu pridobivanja vseh potrebnih dovoljenj in soglasij še pred financiranjem iz PRP 2014-2020, med drugim tudi v procesu predhodnega postopka ugotavljanja možnosti pomembnih vplivov na okolje.			zagotavljanje učinkovite rabe vode ter ravnanje z odpadno vodo.
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Naložbe lahko povečajo emisije in povečajo tveganje za onesnaženje voda, vendar je to glede na upravičene nekmetijske dejavnosti malo verjetno.	Lahko se povečajo obremenitve in tveganje za onesnaženje voda, vendar je to glede na upravičene dejavnosti malo verjetno, saj bodo podprte predvsem manjše naložbe v nekmetijske dejavnosti in dejavnost mikro podjetij, podpora mladim kmetom pa je premajhna, da bi investicije povzročile znatne negativne vplive na okolje.	negativen, kratkoročni	Malo verjetno	Omilitveni ukrepi niso potrebni.
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. Čl.)	Ni pričakovati negativnih vplivov.				
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21. člen)	Naložbe lahko dolgoročno zmanjšajo potencialne emisije onesnaževal v vode.	Podpora investicij v novo mehanizacijo in opremo za sečnjo in spravilo lesa pomeni učinkovitejšo sečnjo in spravilo lesa, pri kateri se uporablja in izloča manj maziv, ki bi lahko vplivala na vode, vendar je njihova količina zelo majhna že danes. Tako so vode obremenjene predvsem s hranili in pesticidi.	Ni vpliva/pozitiven, dolgoročen	Verjetno	/
	Izvedba naložb lahko kratkoročno poveča emisije onesnaževal v	Vplive je pričakovati v času izvedbe del. Možni vplivi bodo lokacijsko omejeni na območje urejanja (gradnja gozdnih vlak in cest, posodobitev/gradnja objektov za primarno predelavo lesa in pripadajoče opreme (oprema za impregancijo,	Ni vpliva/negativen,	Malo verjetno	Spodbujevalni ukrep: v merilih za izbor sta lahko učinkovitost rabe vode in

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni / spodbujevalni ukrepi
	vode	oprema za termično modifikacijo, kompresorska postaja…), ureditev prostora (platoji) za skladiščenje primarnih proizvodov).	kratkoročni		namen investicije eden od višje točkovanih kriterijev.
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.				
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Izvajanje nadstandardnih načinov kmetovanja pomeni predvsem pozitivni vpliv na vode	Ukrep z osnovnimi in dodatnimi zahtevami pozitivno vpliva na trend zmanjševanja obremenjevanja voda z hranili in pesticidi. Predmetna plačila pomembno prispevajo k ciljem okvirne vodne direktive. Izvajanje predmetnega ukrepa pomeni predvsem odgovorno ravnanje z gnojili in fitofarmacevtskimi sredstvi ter njihovi strokovno utemeljeni uporabi, racionalnemu gnojenju kmetijskih rastlin, ipd. Operacija »Vodni viri« je posebej namenjena zmanjševanju vplivov na tla in vode, operacije, kot so Poljedelstvo in zelenjadarstvo, Sadjarstvo, Vinogradništvo, Hmeljarstvo in Travinje I in Travinje II pa bodo izboljšale gnojenje in zmanjšale vnos fitofarmacevtskih sredstev v tla in posledično tudi v vode. Z ukrepom povezane vsebine bodo prednostno vključene tudi v podpore za usposabljanje v okviru ukrepa Prenos znanja in ukrep svetovanja, prejemniki sredstev iz ukrepa KOPOP bodo med drugim morali na redna usposabljanja, posebej posvečena okoljskim vsebinam, in vsaj enkrat v prvih treh letih uporabiti storitev svetovanja.	Pozitiven, dolgoročni	Zelo verjetno	/
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Izvajanje naravi prijaznega načina kmetovanja pomeni predvsem pozitivni vpliv na vode	Ukrep z strožjimi zahtevami pozitivno vpliva na trend zmanjševanja obremenjevanja voda s hranili in pesticidi. V okviru ukrepa se bo spodbujalo izvajanje ekološkega kmetovanja in preusmerjanje v ekološko kmetovanje. Prepovedana je uporaba kemično sintetičnih sredstev za varstvo rastlin in mineralnih gnojil. Z usmerjenostjo v aktivno varovanje okolja ter trajnostnim gospodarjenjem vode kot naravnega vira se bo potencialno zmanjšalo obstoječe emisije v vode na minimum. Z ukrepom povezane vsebine bodo prednostno vključene tudi v podpore za usposabljanje v okviru ukrepa Prenos znanja in ukrep svetovanja, prejemniki sredstev iz ukrepa Ekološko kmetovanje bodo med drugim morali na redna usposabljanja, posebej posvečena okoljskim vsebinam, in vsaj enkrat v prvih treh letih uporabiti storitve svetovanja.	Pozitiven, dolgoročni	Zelo verjetno	/
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi	Ni posebnih vplivov na vode, možen pa je pozitiven vpliv na	Obseg razlivnih površin se je zmanjšal, intenzivnost poplav z znatnimi škodnimi posledicami pa se povečuje. Z ukrepom se lahko pozitivno vpliva na zmanjšanje tega trenda. Razlivne površine obsegajo tako kmetijska zemljišča kot gozd. Z ukrepom se še	Pozitiven, dolgoročni	Malo verjetno	/

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni / spodbujevalni ukrepi
omejitvami (31. člen)	poplavno varnost.	naprej opravlja kmetijska dejavnost na teh kmetijskih zemljiščih, tako da se zemljišča ne zaraščajo, kar olajša odtekanje vode in zmanjša nevarnost nastanka naplavin dolvodno in posledično tudi možnost nastanka zajezb (podrto drevje, ki onemogoča vodi prosto pot). Poleg tega so območja pogostih poplav na območjih z naravnimi in drugimi posebnimi omejitvami tudi območja visoke biotske vrednosti, saj gre običajno za mokriščne habitate, ki so zaradi posegov človeka vse redkejši, s pomočjo ukrepa pa jih s kmetovanjem ohranjamo v ugodnem stanju.			
14: Dobrobit živali (33. člen)	Ni pričakovati vplivov.				
16: Sodelovanje (35. člen)	Sodelovanje in njegovo spodbujanje različnih subjektov lahko pomeni predvsem pozitivni vpliv na vode	Projekti sodelovanja, usmerjeni v povečanje okoljske učinkovitosti, bodo specifično usmerjeni na posebna območja znotraj NATURA 2000 in prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda, na katerih ne bodo doseženi cilji iz Okvirne direktive o vodah. Tematsko bodo projekti lahko med drugim namenjeni tudi razvoju novih proizvodov, praks, postopkov in tehnologij na področju kmetijstva, prehrane in gozdarstva in skupinskim pristopom k okoljskim projektom in sedanjim okoljskim praksam. Pričakujemo lahko predvsem strukturni in posredni vpliv učinkovitega sodelovanja med različnimi subjekti, ki imajo različna in specifična znanja ter tistimi z dobrimi praksami. Velja predvsem za področje varovanja voda. S krepitvijo inovativnih pristopov in sodelovanja na tem področju se bo potencialno izboljšalo stanje površinskih in podzemnih vod in spodbudilo razvoj v smeri trajnostnega kmetijstva.	Pozitiven, dolgoročni, posredni	Verjetno	Spodbujevalni ukrep: v merilih za izbor bi lahko z dodatnimi točkami spodbudili projekte (npr. pilotne projekte) in aktivnosti, namenjene učinkovitejši rabi vode in varstvu vodnih virov.

10.1.4 Podnebni dejavniki

Podnebni dejavniki so zajeti v okviru drugih okoljskih dejavnikov. Ukrep 4 – »Naložbe v osnovna sredstva« zajema tudi investicije za povečanje energetske učinkovitosti stavb in uvajanje obnovljivih virov energije za potrebe gospodarstva (podukrepa 4.1 in 4.2) ali za prodajo (podukrep 4.2) ter za investicije v izgradnjo bioplinskih naprav (podukrepa 4.1 in 4.2). Podobno tudi ukrep 6 – podukrep 6.4 – »Podpora za naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti« podpira pridobivanje električne in toplotne energije iz obnovljivih virov energije, vendar v tem ukrepu niso upravičene podpore za proizvodnjo in prodajo bioplina in biogoriv. Direktiva 2009/28/ES Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2009 o spodbujanju uporabe energije iz obnovljivih virov, spremembi in poznejši razveljavitvi direktiv 2001/77/ES in 2003/30/ES v 17. členu (2. – 6. odstavek) določa trajnostna merila za pogonska biogoriva in druga tekoča biogoriva, ki jih je treba upoštevati pri vseh podprtih naložbah. Edini tip naložbe v biogoriva, ki ga podpira PRP 2014-2020, je proizvodnja bioplina. Ustreznost bioplina, ki bo proizveden s podprtimi naložbami je predstavljena v spodnji preglednici.

Preglednica 27: Ustreznost proizvodnje bioplina, podprte z naložbami iz ukrepa 4 (4.1 in 4.2), glede na Direktivo 2009/28/ES

Trajnostna merila za pogonska biogoriva in druga tekoča biogoriva	Pojasnilo
Prihranek emisij toplogrednih plinov mora biti najmanj 35 %.	Prihranek emisij toplogrednih plinov zaradi njegove uporabe je med 81 in 84 %, odvisno od tega, ali je proizveden iz mokrega ali suhega gnoja in ali se ocenjuje tipični ali privzeti prihranek. Proizvodnja bioplina torej ustreza tej zahtevi.
Značilnosti območij, ki so viri surovin: za pragozd in podobna gozdna območja, naravovarstveno pomembna območja, travinje z veliko biotsko raznovrstnostjo, mokrišča, nepretrgana gozdnata območja in šotišča veljajo določene omejitve.	Upravičenec je upravičen do podpore za naložbe v proizvodnjo bioplina po tem ukrepu samo, če je v substratu največ 10 prostorninskih odstotkov glavnega pridelka njiv in največ 15 prostorninskih odstotkov krme s travinja ali namensko sejanih dosevkov, kar mora biti razvidno iz tehnične dokumentacije projekta. S tem se prepreči možnost negativnih vplivov na travinje z veliko biotsko raznovrstnostjo. Pri podprtih naložbah za proizvodnjo bioplina gre predvsem za uporabo bioplina kot stranskega proizvoda pri živinoreji, zato lahko območje kmetijskega gospodarstva (KMG_MID) opredelimo kot območje, ki bo vir surovin. V predhodnem postopku ugotavljanja, ali je potrebno za obravnavano naložbo opraviti presojo vplivov na okolje, bo za naložbe, ki bodo na naravovarstveno pomembnem območju (kamor so spadajo tudi vsa mokrišča) treba dokazati, da proizvodnja surovine ni posegla v naravovarstvene namene, kar se opravi s presojo sprejemljivosti in pridobitvijo naravovarstvenega soglasja. Posegi v pragozdove so v Sloveniji prepovedani, šotišč pa ni.
Spoštovanje minimalnih zahtev glede dobrih kmetijskih in okoljskih pogojev, ki so pogoj za vstop v sheme neposrednih podpor v okviru skupne kmetijske politike.	Upravičenci bodo morali delovati po načelih dobre kmetijske prakse in navzkrižne skladnosti.

10.1.5 Kulturna dediščina

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
1: Prenos znanja (14. člen)	V okviru usposabljanj se lahko upravičence v okviru predstavljanja kmetijskih praks osvešča o kulturni krajini, njenem pomenu in možnostih njenega ohranjanja.	Ukrep lahko posredno, v okviru obveznih usposabljanj upravičencev, vključenih v ukrepa KOPOP in ekološko kmetovanje vpliva na način gospodarjenja s kmetijskimi zemljišči in s tem na ohranjanje kulturne krajine. Vpliv bo majhen in zelo dolgoročen.	Pozitiven	Majhna	Spodbujevalni ukrep: V določene vsebine usposabljanja (poslovno načrtovanje ipd.) se vključi tudi informiranje o zahtevah glede kulturne dediščine in možnostih financiranja obnove objektov kulturne dediščine v kontekstu investicij in upravljanja na kmetijskem gospodarstvu.
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	Svetovalne storitve pripomorejo k ohranitvi oziroma izboljšanju kmetijskih praks, ki pripomorejo k ohranjanju kulturne krajine.	Ukrep lahko posredno, v okviru svetovanja o kmetijskih praksah vpliva na ravnanje upravičencev in s tem na ohranjanje kulturne krajine. Do tega lahko pride zlasti pri svetovanju v povezavi z ukrepoma KOPOP in Ekološko svetovanje, katerih upravičenci morajo koristiti storitve svetovanja vsaj enkrat tekom vključenosti v ukrep. Vpliv bo majhen in zelo dolgoročen.	Pozitiven	Majhna	
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Ni vpliva.				
4: Naložbe v osnovna sredstva (17. člen)	Ukrep bo preko dviga ekonomske učinkovitosti, dodane vrednosti kmetijskih proizvodov in *njih.ovega* uspešnega trženja ter izboljšanja infrastrukture ter nadaljevanjem procesov prestrukturiranja v smeri trajnostno naravnanega modela razvoja vplival na dvig produktivnosti, dodane vrednosti in zaposlenost, kar bo prispevalo k boljši kakovosti življenja in bivanja na podeželju. Prenova objektov kulturne dediščine olajšana s tem, da je uvrščena med upravičene stroške, zgornje višine upravičenosti stroškov pa so ustrezno prilagojene večji zahtevnosti in višjim stroškom naložb, ko gre za	Ukrep bo imel posredno preko izboljšanja infrastrukture in prestrukturiranja ter izboljšanja kakovosti življenja in bivanja na podeželju pozitiven vpliv zlasti na ohranjanje kulturne krajine. Posredno lahko v okviru naložb na kmetijskih gospodarstvih prispeva k obnovi objektov v sklopu kmetijskega gospodarstva, ki so zavarovani kot kulturna dediščina. Z izvedbo naložbe bi teoretično lahko prišlo do poškodovanja ali uničenja katerega od morebitnih objektov kulturne dediščine na sofinanciranem kmetijskem gospodarstvu, vendar se to prepreči v postopku izdaje vseh dovoljenj in soglasij.	Pozitiven	Manj verjetna	Predlagamo, da se v merila za izbor poleg »Prostorskega vidika« vključi tudi kulturna dediščina in kulturna krajina, kar bi pomenilo, da bi več točk pri točkovanju dobile vloge, ki bi vključevale ohranjanje kulturne dediščine.

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
	naložbe v objektu s statusom kulturne dediščine. Posredno to tudi pomeni, da se bo ohranjala kulturna krajina na podeželju in lahko tudi pomeni, da se bo zaradi višjega življenjskega standarda več lastnikov nepremičnin, ki so zavarovane kot kulturna dediščina odločilo za obnovo teh objektov.				
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Ukrep bo preko podpore mladim kmetom in razvoja nekmetijske dejavnosti vplival na spodbujanje razvoja in konkurenčnosti podeželskih območij. Ukrep bo med drugim spodbujal projekte, ki hkrati vključujejo kmetijstvo in podeželski turizem v okviru pospeševanja trajnostno sonaravnega turizma, vključujoč naravno in kulturno dediščino, tradicionalna znanja, dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom in obnovljive vire energije. Ukrep podpira tudi ureditev oziroma obnovo prostorov in objektov s statusom kulturne dediščine.	Ukrep bo imel pozitiven vpliv na generacijsko pomladitev in bo pripomogel k strukturni prilagoditvi kmetijskih gospodarstev po zagonu novih dejavnosti, diverzifikaciji kmetijskih gospodarstev z uvajanjem nekmetijskih dejavnosti, kar bo izboljšalo kvaliteto življenja in bivanja na podeželju. Z izvajanjem ukrepa se bo ohranjala tudi kulturna krajina na podeželskih območjih. Ukrep bo spodbujal projekte, ki bodo pospeševali trajnostni sonaravni turizem, vključujoč naravno in kulturno dediščino, kar posredno lahko pomeni, da bo več objektov vključenih v različne dejavnosti in več pozornosti namenjene ohranjanju ključnih značilnosti kulturne krajine.	Pozitiven	Verjetna	Predlagamo, da se v merila za izbor poleg »Prostorskega vidika« vključi tudi kulturna dediščina, kar bi pomenilo, da bi več točk pri točkovanju dobili projekti, ki bi v projekt vključevali ohranjanje kulturne dediščine.
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)	Ni pričakovati negativnih vplivov.				
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21. člen)	Ukrep bo podpiral naložbe v neindustrijsko predelavo lesa, ki omogoča tudi gradnjo, pridobitev ali izboljšanje nepremičnin, kar lahko pomeni tudi priložnost za obnovo objektov kulturne dediščine. Prenova objektov kulturne dediščine olajšana s tem, da je uvrščena med upravičene stroške, zgornje višine upravičenosti stroškov pa so ustrezno prilagojene večji zahtevnosti in višjim stroškom naložb, ko gre za naložbe v objektu s	Ukrep bo imel posredno preko izboljšanja infrastrukture in izboljšanja kakovosti življenja in bivanja na podeželju pozitiven vpliv zlasti na ohranjanje kulturne krajine in lahko posredno pomeni, da se bo več lastnikov nepremičnin, ki so zavarovana kot kulturna dediščina, obnovilo. Z izvedbo naložbe bi teoretično lahko prišlo do poškodovanja ali uničenja katerega od morebitnih objektov kulturne dediščine na sofinanciranem kmetijskem gospodarstvu, vendar se to prepreči v postopku izdaje vseh dovoljenj in soglasij.	Pozitiven	Majhna	/

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
	statusom kulturne dediščine.				
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	Ni vpliva.				
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Ukrep bo preko izvajanja aktivnosti, ki zmanjšujejo negativne vplive kmetijstva na okolje, ohranjajo naravne danosti, biotsko raznovrstnost in tradicionalno kulturno krajino ter varujejo zavarovana območja prispeval k ohranjanju kulturne krajine in specifičnih vrednot slovenskega podeželja.	Ukrep bo pozitivno vplival na vzpostavitev ravnotežja med kmetijsko pridelavo ter varovanjem narave, okolja in krajine, s čimer bo pripomogel k doseganju okoljskih ciljev in izboljšanju okoljskih kazalnikov tudi na področju varovanja kulturne krajine.	Pozitiven	Verjetna	/
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Ukrep bo z naravi prijaznimi kmetijskimi praksami prispeval k ohranjanju kulturne kmetijske krajine in varovanju okolja, pa tudi k ohranjanju delovnih mest ter s tem na kakovost življenja na podeželju in posredno na ohranjanje kulturne dediščine in kulturne krajine.	Izvajanje ukrepa bo imelo pozitiven vpliv na ohranjanje kulturne kmetijske krajine.	Pozitiven	Verjetna	/
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami (31. člen)	Ukrep bo imel preko ohranitve in nadaljnje obdelanosti kmetijskih zemljišč v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost pozitiven vpliv na ohranjanje kulturne kmetijske krajine, pa tudi na ohranjanje poseljenosti, poselitvenih vzorcev in s tem tudi na kakovost življenja v bolj oddaljenih podeželskih območjih. Gre za hribovska in gorska ter območja z drugimi posebnimi omejitvami. S tem bo ukrep posredno tudi vplival na ohranjanje kulturne dediščine in kulturne krajine, kjer bi sicer prihajalo do opuščanja kmetijstva.	Ukrep bo preko ohranitve in nadaljnje obdelanosti kmetijskih zemljišč v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost zmanjševal trend praznjenja bolj oddaljenih podeželskih območij s težjimi pogoji življenja in bivanja ter območij z drugimi posebnimi omejitvami, kar bo predvsem vplivalo na ohranitev kulturne krajine, posredno pa bo tudi pripomoglo k ohranitvi objektov kulturne dediščine na teh območjih.	Pozitiven	Precej verjetna	/
14: Dobrobit živali (33. člen)	Ni vpliva.				
16: Sodelovanje (35. člen)	Ob izvajanju ukrepa sodelovanja se bo glede na tematsko področje projekta	Izvajanje pilotnih projektov ter projektov s področja razvijanja novih proizvodov, storitev, praks, postopkov in	Pozitiven	Manj verjetna	Predlagamo, da se v ukrepu sodelovanja posebej poudari in

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
	posredno izboljšalo stanje na vseh področjih ekonomskega razvoja, stanja prihodnjega razvoja v kmetijskem, živilskem in gozdarskem sektorju ter podjetjem na podeželju. To bo posredno prispevalo k ohranjanju kmetijstva in predvsem k ohranjanju kulturne krajine.	tehnologij bo posredno pozitivno vplivalo na ohranjanje kulturne krajine na podeželju, saj bo prispevalo k prenosu najnovejših tehnologij v prakso, kar lahko prispeva k ohranjanju kmetijske rabe in preprečevanju zaraščanja.			spodbudi projekte sodelovanja za ohranjanje kulturne dediščine, poleg tega pa naj se k sodelovanju spodbudi tudi subjekte s področja kulturne dediščine, npr. krajinske parke ter druge organizacije, ki se ukvarjajo z varstvom kulturne dediščine in kulturne krajine.

10.1.6 Prebivalstvo in zdravje ljudi

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
1: Prenos znanja (14. člen)	Ob izvajanju usposabljanja in pridobivanja strokovnih znanj ter demonstracijskih projektov se bo glede na tematiko nudenja svetovalnih storitev posredno izboljšalo stanje na vseh področjih ekonomskega razvoja, stanja prihodnjega razvoja v kmetijskem, živilskem in gozdarskem sektorju ter podjetjem na podeželju, pa tudi na področjih varstva okolja. Na ta način bo ukrep prispeval k izboljšanju kakovosti bivanja na podeželju.	Ukrep bo imel posredno pozitiven vpliv na obstoječe trende preko krepitve usposobljenosti na tehnološkem, ekonomskem, trženjskem in okoljskem področju bo namreč spodbujal prestrukturiranje in generacijsko pomladitev v kmetijskem sektorju. Gospodarsko uspešnejše okolje bo imelo za posledico tudi večjo kakovost bivanja.	Pozitiven	Verjetna	Spodbujevalni ukrepi: • Ključno je nameniti dovolj pozornosti in dati poseben poudarek na oblikovanju seznama potrebnih usposabljanj, ki ga bo pripravilo MKGP in bo usmeritev za izvajanje tega ukrepa v obdobju 2014–2020; • Predlagamo, da se v identifikacijo potreb po znanju naj se poleg Mreže za podeželje vključi tudi druge deležnike, npr. strokovne krožke, društva, aktive kmečkih žena, društva podeželske mladine, javno kmetijsko svetovalno službo, razvojne agancije ipd. • V okviru meril za izbor izvajalcev usposabljanj, ki ne sodijo v okvir obveznih usposabljanj ukrepa KOPOP (ta bodo že sicer usmerjena v okoljske teme), naj dodatne točke prinesejo vsebine s področja varstva okolja ali trajnostnega razvoja. Tematike njihovih usposabljanj naj pokrivajo tudi vse okoljske teme. • Pomembno je kvalitativno (z anketami, odzivom na usposabljanja) in kvantitativno (z analizo baz podatkov ARSKTRP, v okviru vrednotenja) spremljanje kakovosti usposabljanj, ki jih nudijo izvajalci.
		Uspešno izvajanje ukrepa bo posredno imelo za posledico izboljšanje stanje okolja, kar bo doseženo preko večje snovne in energetske učinkovitosti, blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje ter bolj učinkovite in trajnostne rabe naravnih virov, še posebej na območjih s predpisanimi zakonskimi zahtevami glede varovanja okolja. To bo posredno prav tako pripomoglo k bolj kakovostnemu bivalnemu okolju.	Pozitiven	Verjetna	

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
2: Pomoč pri uporabi storitev svetovanja (15. člen)	Ob izvajanju specializiranih svetovalnih storitev se bo glede na tematiko nudenja svetovalnih storitev posredno izboljšalo stanje na vseh področjih ekonomskega razvoja, stanja prihodnjega razvoja v kmetijskem, živilskem in gozdarskem sektorju ter podjetjem na podeželju, prav tako pa tudi na področjih varstva okolja. Na ta način bo ukrep prispeval k izboljšanju kakovosti bivanja na podeželju.	Ukrep bo imel posreden pozitiven vpliv na obstoječe trende na področju ekonomskega razvoja podeželja. Pospešen prenos znanja ter krepitev človeškega potenciala bosta pozitivno vplivala na krepitev ekonomskega položaja kmetov in podjetnikov na podeželju. Individualno svetovanje naj bi pripomoglo k hitrejšemu prilagajanju spreminjajočim se ekonomskim razmeram na trgu, pomagalo doseči višjo produktivnost in dodano vrednost ter olajšalo prestrukturiranje kmetij in generacijsko pomladitev, rezultat pa bi bila večja tržna usmerjenost, specializiranost in produktivnost.	Pozitiven	Verjetna	• Ključno je v začetni fazi narediti podrobno identifikacijo potreb, da bi tako vsebine svetovanj čim bolj prilagodili potrebam končnih porabnikov, z okoljskega vidika je pri tem pomembno, da so vsako leto v vsebine svetovanj vključene tudi teme s področja varovanja okolja in trajnostnega razvoja; • Ključno je izbrati usposobljene izvajalce za vsako posamezno tematiko (znanje in strokovne kvalifikacije) ter sprotno preverjati, ali izvajalci še vedno dosegajo kriterije upravičenosti; • Pomembno je kvalitativno (z anketami, odzivom na usposabljanja) in kvantitativno (z analizo baz podatkov ARSKTRP, v okviru vrednotenja) spremljanje kakovosti usposabljanj, ki jih nudijo izvajalci. • Ključno za uspešno svetovanje je tudi terensko delo (terenski ogled situacije).
		Ukrep bo imel posredno pozitiven vpliv na obstoječe trende na področju varstva okolja na podeželju. Dosežena bo snovna in energetska učinkovitost, blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje ter bolj učinkovita in trajnostna raba naravnih virov.	Pozitiven	Verjetna	
		Ukrep bo imel posreden pozitiven vpliv na kakovost življenja na podeželju nasploh, saj se bo z izboljšanjem ekonomskega in ekološkega stanja posredno izboljšalo življenje na podeželju.	Pozitiven	Verjetna	
3: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila (16. člen)	Ukrep bo spodbujal vključevanje primarnih proizvajalcev v živilsko verigo prek shem kakovosti ter s tem spodbujal proizvodnjo lokalnih kakovostnih proizvodov in prispeval k uspešnejšemu trženju proizvodov iz shem kakovosti. Ukrep bo tako imel posreden vpliv na izboljšanje kakovosti bivanja in življenja na podeželju zaradi izboljšanega dostopa lokalnega prebivalstva do kakovostne lokalno pridelane hrane ter zaradi dohodkov od prodaje take hrane.	Ukrep bo posredno imel pozitiven vpliv na obstoječe trende, saj se bo z izboljšano dostopnostjo kakovostnih lokalnih proizvodov posredno izboljšala kakovost bivanja/življenja na podeželju. Povečali se bodo tudi dohodki od prodaje, kar bo vplivalo na kakovost življenja.	Pozitiven	Verjetna	Spodbujevalni ukrep bi se lahko izvajal v okviru vsaj 4 ukrepov – prenosa znanja, storitev svetovanja, ter ukrepa sodelovanja in ustanavljanja skupin proizvajalcev. V okviru teh ukrepov se lahko izvede promocija shem kakovosti, tako z vidika promocije shem kakovosti za proizvajalce (kakšne sheme obstajajo, kakšne so zahteve za vključitev, kakšne so obveznosti,…). Prav tako pa bi bilo smiselno izvajati promocijo shem kakovosti tudi najširšim ciljnim skupinam, to je uporabnikom teh proizvodov, da bi dosegli čim večje povpraševanje po teh izdelkih.
		Prav tako pa bo ukrep posredno in neposredno vplival na višjo raven zavedanja o pomenu varovanja okolja, saj sheme kakovosti dosegajo v pravilih proizvodnje višje standarde glede varovanja okolja.	Pozitiven	Verjetna	
4: Naložbe v	Ukrep bo preko dviga ekonomske	Ukrep bo imel pozitiven vpliv na procese	Pozitiven	Verjetna	/

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
osnovna sredstva (17. člen)	učinkovitosti, dodane vrednosti kmetijskih proizvodov in njihovega uspešnega trženja ter izboljšanja infrastrukture, povezane z razvojem kmetijstva in gozdarstva ter nadaljevanjem procesov prestrukturiranja v smeri trajnostno naravnanega modela razvoja, vplival na dvig produktivnosti, dodane vrednosti in zaposlenosti, kar bo prispevalo k boljši kakovosti življenja in bivanja na podeželju.	prestrukturiranja v smeri povečevanja produktivnosti majhnih kmetij.			
		Ukrep bo imel pozitiven vpliv na dvig dodane vrednosti ter spodbujanje trženja in razvoja kmetijskih proizvodov s čimer se bo posredno izboljšala kakovost življenja in bivanja na podeželju.	Pozitiven	Verjetna	/
	Ukrep bo preko povečane okoljske učinkovitosti in trajnostne rabe naravnih virov vplival tako na izboljšanje kakovosti življenja oz. bivanja na podeželju kot tudi posredno preko izboljšane okoljske infrastrukture na izboljšanje zdravja prebivalcev podeželja.	Ukrep bo imel pozitiven vpliv na okolje in bo spodbujal trajnostni razvoj preko učinkovite rabe virov in zniževanje stroškov proizvodnje ter prilagajanja na novo uvedene standarde, povečane okoljske učinkovitosti, blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje (preventivni mehanizmi). S spodbujanjem prilagoditev na nadstandardne zahteve dobrobiti živali se bo izboljšala kakovost hrane. Posredno pa se bo glede na vse naštete dejavnike izboljšala tudi kakovost življenja in bivanja na podeželju.	Pozitiven	Verjetna	/
		Razvoj in prilagoditev kmetijske in gozdarske infrastrukture, vključno s komasacijami, agromelioracijami na komasacijskih območjih, namakalnimi sistemi in opremo, dostopom do javne infrastrukture ter oskrbe z vodo bo vplival na izboljšanje okoljskih kazalnikov ter izboljšanje zdravja podeželskega prebivalstva in izboljšanja kakovosti življenja in bivanja na podeželju.	Pozitiven	Verjetna	/
6: Razvoj kmetij in podjetij (19. člen)	Ukrep bo preko podpore mladim kmetom in razvoja nekmetijske dejavnosti vplival na spodbujanje razvoja in konkurenčnosti podeželskih območij. Ukrep bo med drugim spodbujal razvoj in konkurenčnost podeželskih	Ukrep bo imel pozitiven vpliv na generacijsko pomladitev in bo pripomogel k strukturni prilagoditvi kmetijskih gospodarstev po zagonu novih dejavnosti, diverzifikaciji kmetijskih gospodarstev z uvajanjem nekmetijskih dejavnosti, kar bo izboljšalo kvaliteto življenja in bivanja na podeželju.	Pozitiven	Verjetna	Predlagamo da se kot merilo za izbor doda tudi okoljski vidik, ki se ga upošteva tako, da projekti, ki pomagajo k doseganju okoljskih ciljev dobijo dodatne točke.

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
	območij, s čimer se bo izboljšala kakovost življenja in bivanja na podeželju.	Ukrep bo pripomogel k aktivaciji endogenih razvojnih potencialov lokalnega okolja ter krepitvi podeželskega gospodarstva in s tem krepil konkurenčnost podeželskih območij, kar bo izboljšalo kvaliteto življenja in bivanja na podeželju.	Pozitiven	Verjetna	
	V okviru ukrepa bodo prednostno podprte naložbe v večjo okoljsko sprejemljivost kmetijske oziroma nekmetijske dejavnosti, kar pomeni da bo ukrep vplival na izboljšanje stanja okolja na podeželju.	Ukrep bo vplival na zmanjšanje ogljičnega odtisa, saj bo spodbujal večjo izrabo lokalnih potencialov in s tem razvoj kratkih dobavnih verig in gozdno-lesnih verig ter lokalnih trgov, kar ima lahko za posledico skrajšanje transportnih poti, stroškov skladiščenja in logistike.	Pozitiven	Verjetna	
7: Osnovne storitve in obnova vasi na podeželskih območjih (20. člen)	Ureditev širokopasovnih internetnih povezav na območjih belih lis bo omogočila prebivalcem teh območij kakovostnejši dostop do informacij in storitev. S tem bo ukrep pozitivno prispeval k okoljskemu cilju izboljšanje zdravja ljudi.	Internetni dostop je zlasti pomemben za usposabljanje in izobraževanje, razvoj storitev in vsakdanje poslovanje podjetij in kmetijskih gospodarstev. Ukrep bo zato prispeval k večji kakovosti življenja, saj bo prispeval k možnosti usposabljanja in k izboljšanemu ekonomskemu položaju.	Pozitiven	Verjetna	/
8: Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje (21. člen)	Ukrep bo imel pozitiven vpliv na doseganja okoljskih ciljev in izboljšanje stanja okolja, saj bo preko naložb v gozdarsko tehnologijo in primarno predelavo/trženje vplival na razvoj gozdnih območij in izboljšanje stanja gozdov. Posredno se bo preko izvajanja ukrepa izboljšala kvaliteta življenja/bivanja na bolj gozdnatih podeželskih območjih, poleg navedenega pa bo ukrep vplival tudi na zmanjšanje števila delovnih nesreč v gozdu in s tem prispeval k okoljskemu cilju izboljšanje zdravja ljudi.	Profesionalizacija dela v gozdovih bo vplivala na zmanjšanje števila delovnih nesreč pri delu v gozdu, kar bo pozitivno vplivalo na trenutni trend, ki kaže na povečevanje števila delovnih nesreč v kmetijskem in gozdarskem sektorju.	Pozitiven	Verjetna	/
		V okviru tega ukrepa bo podprt razvoj in naložbe v gozdno-lesne verige, ki so povezane s proizvodnjo in uporabo lesa kot obnovljivega vira. S podporami naj bi tudi povečali dodano vrednost gozdnim proizvodom in spodbudili splošen razvoj gozdno-lesnih verig ter s tem razvoj lokalnih trgov, kar bo prispevalo k zmanjšanju ogljičnega odtisa.	Pozitiven	Verjetna	/
		V okviru tega ukrepa bodo podprte investicije v novo mehanizacijo in opremo za sečnjo in spravilo lesa, ki je učinkovitejša, energijsko manj zahtevna, ne izloča maziv in goriv ter v gozdu za seboj po opravljenem spravilu pušča manj poškodovanega drevja, kar pomeni bolj trajnostno rabo naravnih virov.	Pozitiven	Verjetna	/

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
9.1: Skupine in organizacije proizvajalcev (27. člen)	Preko skupnega trženja blaga in drugih dejavnosti, ki jih lahko izvajajo skupine proizvajalcev v okviru trženja svojih proizvodov pripomogel k boljšemu ekonomskemu položaju upravičencev ter s tem k boljši kakovosti bivanja na podeželju. Imel bo tudi posredno in neposredno pozitiven vpliv na osveščanje glede pomena varovanja okolja.	Ukrep bo posredno, preko prilagajanja proizvodnje in obsega proizvodnje proizvajalcev zahtevam trga, skupnega trženja blaga, vključno s pripravo za prodajo, centralizacijo prodaje ter drugimi spremljajočimi ukrepi, pozitivno vplivala na ekonomsko stanje upravičencev in izboljšanje gospodarskega stanja in kakovosti bivanja na podeželju.	Pozitiven	Verjetna	/
		Ukrep bo posredno in neposredno vplival na višjo raven zavedanja o pomenu varovanja okolja, saj ima razvoj kratkih dobavnih verig ter s tem razvoj lokalnih trgov za posledico skrajšanje transportnih poti, stroškov skladiščenja in logistike ter s tem tudi zmanjšanje ogljičnega odtisa.	Pozitiven	Verjetna	/
10: Kmetijsko okoljsko podnebna plačila (28. člen)	Ukrep bo preko izvajanja aktivnosti, ki zmanjšujejo negativne vplive kmetijstva na okolje, ohranjajo naravne danosti, biotsko raznovrstnost in tradicionalno kulturno krajino ter varujejo zavarovana območja prispeval k zmanjševanju onesnaževanja okolja, ohranjanju naravnih virov in biotske raznovrstnosti ter specifičnih vrednot slovenskega podeželja. Prispeval bo tudi k blaženju in prilagajanju kmetovanja podnebnim spremembam ter s tem vplival na izboljšanje stanja okolja, zdravja prebivalstva ter kakovosti življenja/bivanja na podeželju.	Ukrep bo pozitivno vplival na vzpostavitev ravnotežja med kmetijsko pridelavo ter varovanjem narave in okolja, s čimer bo pripomogel k doseganju okoljskih ciljev in izboljšanju okoljskih kazalnikov. Izboljšano stanje okolja bo prispevalo k večji kakovosti pridelane hrane, prav tako pa ohranjena krajina pomeni večje možnosti za rekreacijo in preživljanje prostega časa v naravi, oba predstavljena vidika pa bosta prispevala k boljši kakovosti življenja in bivanja na podeželju, pa tudi v mestih ter na izboljšano zdravstveno stanje prebivalcev.	Pozitiven	Verjetna	/
		Ukrep bo vplival na zmanjševanje vnosa kemičnih sredstev v okolje (tla, vode in zrak) ter s tem na izboljšanje okoljskih kazalnikov.	Pozitiven	Verjetna	/
		Ukrep bo vplival na izboljšanje lastnosti in rodovitnosti tal.	Pozitiven	Verjetna	/
		Ukrep bo preko zagotavljanja pridelave proizvodov/izdelkov višje kakovosti vplival na zagotavljanje potencialnega zdravja potrošnikov.	Pozitiven	Verjetna	/
		Ukrep bo pozitivno vplival na ohranjanje značilne kulturne krajine, naravnih posebnosti in habitatov ter s tem na ohranjanje okoljsko pomembnih območij.	Pozitiven	Verjetna	/

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
		Ukrep bo pozitivno vplival na varovanje voda in tal pred potencialnim onesnaženjem kmetijskega izvora ter s tem pripomogel k dobremu zdravstvenemu stanju prebivalstva.	Pozitiven	Verjetna	/
		Ukrep bo pozitivno vplival na prilagajanje podnebnim spremembam in na skrb za okolje preko: - izvajanja nadstandardnih tehnologij pridelave in reje; - odgovornega ravnanja z gnojili in fitofarmacevtskimi sredstvi ter njihove strokovno utemeljene uporabe; - racionalnega gnojenja kmetijskih rastlin z dušikom z namenom izboljšanja učinkovitosti kroženja dušika na kmetiji in s tem zmanjšanja potrebe po vnosu dušika iz mineralnih gnojil, posledično pa tudi emisije didušikovega oksida; - izvajanja načinov reje, ki zmanjšujejo emisije toplogrednih plinov in amoniaka; - pašne reje goveda z namenom zmanjšanja emisij metana pri skladiščenju živinskih gnojil.	Pozitiven	Verjetna	/
11: Ekološko kmetovanje (29. člen)	Ukrep ekološko kmetovanje bo z naravi prijaznimi kmetijskimi praksami prispeval k ohranjanju oziroma izboljševanju biotske raznovrstnosti, ohranjanju kulturne kmetijske krajine in varovanju okolja ter s tem pozitivno vplivalo na ustvarjanje novih delovnih mest in oživitev podeželskih skupnosti ter s tem na izboljšanje zdravja in kakovosti življenja na podeželju.	Izvajanje ukrepa bo imelo pozitiven vpliv na zaščito naravnih življenjskih virov (tla-voda-zrak), kar bo pozitivno vplivalo na izboljšanje zdravja rastlin, živali in človeka.	Pozitiven	Verjetna	/
		Ukrep bo spodbujal sklenjeno kroženje hranil na kmetijskem gospodarstvu, s čimer bo vplival na izboljšanje kazalnikov stanja okolja in s tem na izboljšano zdravje lokalnega prebivalstva.	Pozitiven	Verjetna	/
		Ukrep bo spodbujal pridelavo zdravih, kakovostnih in varnih živil ter s tem vplival na izboljšanje zdravja prebivalstva.	Pozitiven	Verjetna	/
13: Plačila območjem z naravnimi ali drugimi	Ukrep bo imel preko ohranitve in nadaljnje obdelanosti kmetijskih zemljišč v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost pozitiven vpliv na ohranjanje	Ukrep bo preko ohranitve in nadaljnje obdelanosti kmetijskih zemljišč v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost zmanjšal trend praznjenja bolj oddaljenih podeželskih območij s težjimi pogoji življenja in	Pozitiven	Verjetna	/

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
posebnimi omejitvami (31. člen)	poselitve, kulturne kmetijske krajine, ohranjenost okolja ter biotske raznovrstnosti in posledično izboljšanje kakovosti življenja v bolj oddaljenih podeželskih območjih, predvsem gre za hribovska in gorska ter druga območja z drugimi posebnimi omejitvami.	bivanja. Trend praznjenja podeželskega območja se bo kljub temu zelo verjetno nadaljeval, saj je povezan še s številnimi drugimi dejavniki, ne le možnostjo kmetovanja.			
14: Dobrobit živali (33. člen)	Ukrep bo spodbujal prilagojeno rejo živali, ki bo spodbujala zdravje in dobrobit živali, ki sta pomembna vidika zdravja ljudi, saj gre za osnovna pogoja, ki vplivata na kakovost živil živalskega izvora.	Z zagotavljanjem živalim prilagojene reje, ki jo spodbuja ta ukrep, se bo zmanjšal tudi pritisk na okolje, na primer z zmanjševanjem gostote naseljenosti živali, ki je značilna za intenzivno rejo. Prav tako pa bo spodbujanje zdravja in dobrobiti živali pozitivno vplivalo na kakovost proizvodov živalskega izvora, s tem pa posredno na zdravje ljudi. Oboje bo pripomoglo k izboljšani kakovosti življenja - na podeželskih kot v urbanih območjih.	Pozitiven	Verjetna	/
16: Sodelovanje (35. člen)	Ob izvajanju ukrepa sodelovanja se bo glede na tematiko izvedenih projektov posredno izboljšalo stanje na vseh področjih ekonomskega razvoja, stanja prihodnjega razvoja v kmetijskem, živilskem in gozdarskem sektorju ter podjetjem na podeželju prav tako pa tudi na področjih varstva okolja. Na ta način bo ukrep prispeval k izboljšanju kakovosti življenja in bivanja na podeželju.	Izvajanje pilotnih projektov ter projektov s področja razvijanja novih proizvodov, storitev, praks, postopkov in tehnologij bo posredno pozitivno vplivalo na stanje okolja in kakovost bivanja na podeželju, saj bo to prispevalo k prenosu najnovejših tehnologij v prakso.	Pozitiven	Verjetna	• V okviru meril za razvoj naj bo večji poudarek dan projektom z okoljsko tematiko. • Posebne podpore naj bodo deležni projekti, ki vključujejo kmetovanje na Natura območjih in logistiko proizvodov pridelanih na Natura območjih.
		Projekti horizontalnega in vertikalnega sodelovanja med subjekti, ki delujejo vzdolž dobavne verige z namenom vzpostavitve logističnih platform, namenjenih za spodbujanje kratkih dobavnih verig in lokalnih trgov ter projekti promocijskih dejavnosti na lokalni ravni, ki so povezane z razvojem kratkih dobavnih verig in lokalnih trgov bodo pripomogli k osveščenosti tako samih subjektov, kot tudi prebivalstva o primernosti lokalno pridelane hrane tako z vidika varstva okolja (nižji ogljični odtis) kot tudi s področja zdravja ljudi (uživali bodo svežo lokalno pridelano hrano).	Pozitiven	Verjetna	

Ukrep	Opis možnih vplivov	Opis vpliva na trende	Vpliv na okolje	Verjetnost vpliva	Predlagani omilitveni/spodbujevalni ukrepi
		Projekti skupinskega pristopa k okoljskim projektom in stalni okoljski praksi z namenom integracije okoljskih vidikov v kmetijstvo in gozdarstvo bodo posredno pozitivno vplivali na izboljšanje stanje okolja na območju podeželja.	Pozitiven	Verjetna	

Omilitveni/spodbujevalni ukrepi, ki se nanašajo na opredelitev meril za izbor projektov in izvajalcev, bodo vključeni v uredbah za izvajanje PRP 2014 – 2020, in sicer:

- Uredbi o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost v programskem obdobju 2014–2020,
- Uredbi o ukrepih za izboljšanje konkurenčnosti in sodelovanja v kmetijskem, živilskem in gozdarskem sektorju iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020,
- Uredbi o plačilih za ukrep kmetijsko okoljsko podnebnih plačil, ekološko kmetovanje in območja z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014-2020,
- Uredbi o ukrepih za sanacijo in obnovo gozda, ki je bil poškodovan po naravni nesreči žledu iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020,
- Uredbi o ukrepu dobrobit živali iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020 v letu 2015,
- Uredba o ukrepih prenosa znanja in svetovanja iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014-2020, EVA 2014-2330-0204.

11. Priloga 2: Odgovori na pripombe iz javne razgrnitve

V spodnji preglednici so podane pripombe javnosti, ki so bile podane v času javne razgrnitve, in odgovorov nanje. Gre za odgovore pripravljavca OP, medtem ko je Ministrstvo kot pripravljavec programa pripravilo celovite odgovore, ki so vključevali pojasnila v zvezi z izvajanjem PRP 2014-2020 in možnostjo upoštevanja pripomb. Priprava celovitih odgovorov je potekala usklajeno s sodelovanjem med pripravljavcem OP in Ministrstvom.

Preglednica 28: Pregled pripomb javnosti, podanih v času javne razgrnitve, in odgovorov nanje.

Avtor pripombe	Komentar	Odgovor pripravljavca OP
Društvo za raziskovanje jam Ljubljana	Kontradiktorne navedbe o ugodnem stanju jam in podatkih o jamskih vrstah.	Navedba o podatkih o jamskih vrstah je bila dopolnjena, dopolnjeni so tudi podatki in presoja vplivov na jamske vrste in habitate.
	Komentar o slabem stanju jam, vplivih ropanja in motenja prezimovanja oziroma kotenja.	PRP 2014-2020 vpliva predvsem na emisije iz kmetijstva, dodane so bile natančnejše navedbe, opis vplivov na jamske habitate in nekatere jamske vrste. V okviru ukrepov PRP 2014-2020 ni možno izvajati aktivnosti za preprečevanje ropanja ali motenj habitatov.
Herpetološko društvo – Societas herpetologica slovenica	Utemeljitev, da PRP 2014-2020 na kvalifikacijske vrste dvoživk (hribski urh, nižinski urh, veliki pupek, človeška ribica) in močvirsko sklednico ne bo imel vpliva.	Dodana je obširnejša opisna ocena.
	Pomanjkljiva obravnava možnih vplivov na jame kot habitat z izjemno biotsko pestrostjo.	Dodana je obširnejša analiza in ocena za jame, zaprte za javnost kot poseben habitaten tip.
	Neustreznost ocene na stoječe vode: »ni vpliva (A)	Analiza in ocena je dopolnjena, vključuje tudi manjša vodna telesa, kot so kali in ribniki in oceno vplivov vnosa hranil in fitofarmacevtskih sredstev. Ocena je spremenjena v B.
	Pomanjkljiva obravnava vplivov na obrečne loge in poplavne gozdove – manjka vpliv kmetijstva, kjer obrečna vegetacija meji na kmetijske površine in ne tvori sklenjenega gozda.	Ocena vplivov je bila dopolnjena.
	Pri vplivu na reke in potoke naj se z vidika vpliva gnojenja, ki je na priobalnih zemljiščih že prepovedano, prepoved izvrši tudi pri računanju površin in obtežbe kmetije.	Pripomba se ne nanaša neposredno na okoljsko poročilo, ampak sistem izvajanja PRP. Ministrstvo je pojasnilo, da se v zvezi z ukrepi kmetijske politike kmetijsko gospodarstvo obravnava kot zaokrožena celota, z vsemi kmetijskimi zemljišči v uporabi. Uporaba gnojil je že ustrezno regulirana z nacionalnimi predpisi in temelji na tem, da je celotno območje Republike Slovenije opredeljeno kot ranljivo območje, kjer zaradi varstva voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov letni vnos dušika iz živinskih gnojil ne sme presegati 170 kg dušika na hektar kmetijskih zemljišč v uporabi na ravni kmetijskega gospodarstva. V okviru ukrepa kmetijsko okoljsko podnebnih plačil pa so zahteve še strožje kot omejitve, ki izhajajo iz nacionalnih predpisov.
Društvo za	Za aktivno varstvo metuljev je premalo obveznih	Ministrstvo je pojasnilo, da se za večje število obveznih dodatnih zahtev niso odločili, saj bi s tem lahko negativno vplivali

Avtor pripombe	Komentar	Odgovor pripravljavca OP
proučevanje in ohranjanje metuljev Slovenije	zahtev znotraj ukrepov KOPOP. Zahteva »Spreminjanje njiv v trajne travnike« naj se predvidi tudi na območjih Natura 2000.	na interes kmetov za vstopanje v shemo »Gospodarjenje z naravovarstveno pomembnimi travišči« in doseganje ciljev te sheme ter so raje uporabili stimulativen pristop s plačilom 100 % izračunane kalkulacije. Glede na izkušnje izvajanja podobnih zahtev ukrepa KOP v obdobju 2007-2013 smo ocenili, da bi večje število obveznih zahtev dejansko zmanjševalo privlačnost ukrepa. Zato smo ocenili, da bo pozitiven vpliv KOPOP dovolj velik, negativni vplivi pa dovolj zmanjšani, da se sklene tak kompromis in ne uvaja dodatnih zahtev.
	Jasno definiranje, kaj predstavlja 20% površin za izvajanje sheme gospodarjenje z naravovarstveno pomembnimi travišči.	Ministrstvo je podalo pojasnilo, iz katerega je razvidno, da sta delež in opredelitev površin natančno opredeljena.
	Vpliv ukrepa IKR2 »Vzdrževanje trajnih travnikov na občutljivih območjih« na ogrožene vrste metuljev: zahteva je z vidika ohranjanja populacije metuljev lahko celo škodljiva.	Ministrstvo je pojasnilo, da je bila zahteva preoblikovana v KRA2: »Vzdrževanje trajnih travnikov na občutljivih območjih, kjer je dovoljena največ dvakratna košnja in spravilo« in da bo oblikovan seznam dovoljenih travnih mešanic, ki bo usklajen z ZRSVN. ZRSVN bo pripravil tudi predlog ustreznih območij za to zahtevo.
	Analiza učinkovitosti in realni učinek ukrepa nepokošenih pasov travnikov iz ITR4 in INT5. Glede na razdrobljenost Slovenije je učinkovitost tega ukrepa vprašljiva, meja (1ha) bi lahko bila nižja.	Pripomba je bila upoštevana, zahteva glede nepokošenega pasu je bila preoblikovana. V sklopu vrednotenja PRP 2014–2020 bo narejena analiza učinkovitosti, zahteva pa ustrezno preoblikovana glede na rezultate analize. Predvideno je, da se elementi nepokošenih pasov vzpostavijo zlasti na večjih GERK-ih za zagotavljanje lažjega umika ogroženih vrst v te predele v času košnje.
	Izvedba presoje tudi za druge zavarovane vrste metuljev, ne samo za dnevne metulje, v zavarovanih območjih.	V okoljskem poročilu je dodana je presoja na zavarovane vrste metuljev.
	Ukrepi ONT1 morajo biti prostorsko definirani znotraj posameznih Natura 2000 območij.	Ministrstvo je pojasnilo, da so vse naravovarstvene zahteve sheme »Gospodarjenje z naravovarstveno pomembnimi travišči« prostorsko opredeljene in usklajene z Zavodom za varstvo narave (ZRSVN).
	Dopolnitev Okoljskega poročila z višino predvidenih plačil za posamezne ukrepe.	Ministrstvo je pripravilo ustrezen odgovor, da bodo izračuni pripravljeni do jeseni s strani neodvisne institucije in vključeni v dopolnjeno verzijo PRP 2014–2020. Pripravljavec OP je ocenil, da je bilo mogoče vpliv predloga PRP zadovoljivo oceniti tudi brez kalkulacij, res pa je, da bi podatki o višini plačil omogočili natančnejšo oceno. Možno je bilo torej oceniti ali bo vpliv negativen ali pozitiven in zadovoljivo podati velikostni razred vpliva, podatki o višini plačil pa bi omogočili natančneje oceniti vpliv oziroma definirati več velikostnih razredov vpliva. Okoljsko poročilo tako ni bilo takoj dopolnjeno na podlagi pripomb iz javne razgrnitve, ampak je bilo dopolnjeno jeseni na podlagi izračunov, posredovanih v novi verziji PRP 2014-2020.
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS) – BirdLife International	Avtorji Okoljskega poročila so prezrli, da vplivov predloga PRP na naravo sploh ni mogoče presoditi, saj ključni podatki - višina plačil za predlagane ukrepe - niso navedeni.	Ministrstvo je pripravilo ustrezen odgovor, da bodo izračuni pripravljeni do jeseni s strani neodvisne institucije in vključeni v dopolnjeno verzijo PRP 2014–2020. Izračune pripravlja neodvisna institucija, izbrana po postopkih javnega naročanja (Kmetijski inštitut Slovenije). Ministrstvo je tudi pojasnilo načelo »mehkega pogojevanja« in način izvajanja ter višino plačil za naravovarstvene zahteve. Pripravljavec OP je ocenil, da je bilo mogoče vpliv predloga PRP zadovoljivo oceniti tudi brez kalkulacij, res pa je, da bi podatki o višini plačil omogočili natančnejšo oceno. Možno je bilo torej oceniti ali bo vpliv negativen ali pozitiven in

Avtor pripombe	Komentar	Odgovor pripravljavca OP
		zadovoljivo podati velikostni razred vpliva, podatki o višini plačil pa bi omogočili natančneje oceniti vpliv oziroma definirati več velikostnih razredov vpliva. Okoljsko poročilo tako ni bilo takoj dopolnjeno na podlagi pripomb iz javne razgrnitve, ampak je bilo dopolnjeno jeseni na podlagi izračunov, posredovanih v novi verziji PRP 2014-2020.
	Predlagani PRP spodbuja uničevanje ekstenzivnih travnikov.	V razlagi pripombe je navedeno, da so v Sloveniji populacije travniških ptic med leti 2008 in 2013 upadle za 33% ter da je razlog v uničujočem vplivu kmetijskih subvencij in neustreznega sistema kmetijsko-okoljskih ukrepov, ki spodbuja intenziviranje in preoravanje travnikov. V razlagi pripombe je na podlagi zahtev KOPOP podana ocena, da se bo ta trend nadaljeval. Pripravljavec OP je ocenil, da se pripomba nanaša predvsem na I. steber Skupne kmetijske politike, saj je bila večina negativnih posledic, kot je npr. preoravanje njiv v travnike. DOPPS pri oblikovanju pripombe ni upošteval pristopa »mehkega pogojevanja«, dovoljenih kombinacij zahtev KOPOP, prepovedi preoravanja travinja v njive in uvajanja »zelene komponente« v I. steber SKP, kjer so v delu, ki se nanaša na ohranjanje trajnega travinja, eksplicitno poudarjena občutljiva območja po EU direktivah, kjer preoravanje ni dovoljeno. Okoljsko poročilo na podlagi te pripombe ni bilo posebej dopolnjeno; možni vpliv I. stebra SKP je bil upoštevan pri pregledu potencialnih sinergijskih vplivov drugih programov in strategij. Upoštevano pa je bilo, da je besedilo morda premalo razumljivo, zato je bila izboljšana razumljivost poročila.
	Natura 2000 plačila niso predvidena.	V procesu priprave okoljskega poročila je bilo opozorjeno, da Natura 2000 plačila niso bila vključena v PRP 2014-2020 kljub velikemu obsegu območij Natura 2000. Ministrstvo je na sestanku s pripravljavci okoljskega poročila in mnenjedajalci pojasnilo, da je bila sprejeta odločitev, da se cilje Natura 2000 uresničuje preko ukrepa KOPOP, ki se ga prilagodi na ustreznejši in učinkovitejši način. Razlog za to je sistem upravljanja z območji Natura 2000, ki je v Sloveniji centraliziran, zaradi česar je v pripravi enoten Operativni program upravljanja z območji Natura 2000 v Sloveniji 2014-2020 namesto posameznih načrtov upravljanja za posamezna Natura območja, zaradi česar bi bilo zelo težko urediti način izvajanja Natura 2000 plačil. Ministrstvo je zagotovilo, da namerava z višjimi plačili za naravovarstvene zahteve in z uvedbo mehkega pogojevanja (opisanega v predhodnih točkah) ter številnimi močno okrepljenimi obveznimi spremljevalnimi aktivnostmi (prenos znanja, svetovanje) bistveno zmanjšati vplive glede na obdobje 2007–2013. Ministrstvo bo o uvedbi ukrepa Natura 2000 plačil presodilo na podlagi rezultatov med izvajanjem PRP 2014-2020. S pristopom se je strinjal tako pripravljavec okoljskega poročila kot ZRSVN, ki je eden od mnenjedajalcev, zaradi česar smo mnenja, da dopolnitev okoljskega poročila ni bila potrebna.
	Ni ukrepov za spodbujanje mejic v kmetijski krajini.	Pripomba ni utemeljena, saj so mejice vključene v shemo »Ohranjanje krajine«. Razlaga pripombe navaja, da v izsekavanje mejic kmete sili uničujoča politika kmetijskih subvencij: za mejice spodbud ne dobivajo, uradniki pa mejice izrezujejo iz GERKov. Iz pripombe je razvidno, da ni ločevanja med izvajanjem PRP 2014-2020 in I. stebra SKP, ter nepoznavanje novejšega pristopa ARSKTRP glede kontrole izvajanja ukrepov, pri kateri zaradi primerjave podatkov v GIS iz različnih obdobij ni več mogoče dobiti plačil za kmetijske površine, nastale na območju nekdanjih mejic, vodnih zemljišč, obvodne zarasti in podobno. V razlagi pripombe je navedeno, da predlog PRP sicer uvaja ukrep za spodbujanje ohranjanja mejic »IKR1«, a ga omejuje le na 8 izbranih območij Natura 2000, ter da so na drugih območjih Natura 2000 in izven njih mejice prepuščene

Avtor pripombe	Komentar	Odgovor pripravljavca OP
		uničujočemu vplivu kmetijskih subvencij. Navedba ne upošteva novejšega pristopa ARSKTRP glede kontrole izvajanja ukrepov (glej zgoraj), ki preprečujejo uničevanje mejic za pridobivanje plačil, ter pristopa »mehkega pogojevanja«. Naveden je primer Kozjanskega in upad populacije rjavega srakoperja za 32% v 10 letih, vendar ni podanih informacij o obsegu uničevanja mejic na tem območju, ki bi pojasnil, ali je to glavni razlog upada populacije; manjkajo tudi informacije o morebitnem upadu drugih vrst ptic tega območja, vezanih na mejice. Razlaga pripombe navaja, da so nekatere zahteve (obrezovanje, redčenje) predlagane zahteve IKR1 nesmiselne. Pripomba je bila delno upoštevana tako, da je bilo obdobje obrezovanja in redčenja mejic v obveznosti IKR1 podaljšano na vsako 4. Leto, po 2 letih izvajanja KOPOP pa se preveri, kako veliko število prejemnikov je prevzelo to obveznost in kakšni so razlogi za morebitno majhno vključenost.
	Spodbujanje komasacij in melioracij bo imelo ponekod uničujoč vpliv na varovane vrste ptic.	Pri komasacijah gre za zemljiško operacijo združevanja parcel. Pripravljavci PRP smo ocenili, da komasacije ne bodo imele negativnega vpliva na okolje. Za Slovenijo sta značilni velika razdrobljenost lastništva zemljišč in majhnost kmetijskih gospodarstev (l. 2010 je bilo povprečje 4,6 ha), kar je eden od razlogov za neekonomičnost kmetijske pridelave. Zaradi tega prihaja do upada kmetijske dejavnosti in posledičnega zaraščanja kmetijskih zemljišč, zlasti na OMD območjih; komasacije tako lahko prispevajo k ohranjanju kmetijske dejavnosti in zmanjšani potrebi po urejanju poljskih poti za dostop do posameznih parcel. Negativen vpliv bi bil možen v primeru združevanja površin z odstranitvijo mejic, vendar bo za to malo možnosti, saj bo večina kmetijskih površin vključena v katerega od ukrepov SKP, ki je v obdobju 2014-2020 ozelenjena. Razlaga pripombe kot primer navaja komasacije in melioracije na Goričkem, pri čemer delno (za melioracije) napačno navaja, da so bile financirane iz PRP 2007-2013. Komasacije in melioracije na Goričkem naj bi bile vzrok za dramatičen upad populacij hribskega škrjanca, smrdokavre in velikega skovika; upad vrst je evidentiran, vendar ni podanih podatkov, v kolikšni meri je posledica komasacij in melioracij. Pripravljavci okoljskega poročila smo opravili več sestankov s predstavniki Ministrstva, da smo proučili postopek uvedbe agromelioracij (okoljevarstveno dovoljenje, predpisana soglasja ali dovoljenja pristojnih organov) in ocenili, da so ob pravilni izvedbi postopkov in sodelovanju vseh soglasjedajalcev vplivi agromelioracij nebistveni ob izvedbi omilitvenih ukrepov, ki so bili predlagani.
	Spodbujanje gradnje gozdnih cest in vlak ter investicij v gozdarsko mehanizacijo bo imelo ponekod uničujoč vpliv na varovane vrste ptic.	Pripravljavec okoljskega poročila je prvotno ocenil, da ima lahko gradnja gozdnih prometnic zelo velik vpliv na varovane vrste ptic. Izkazalo se je, da je načrtovanje gozdnih prometnic v sedanji obliki pomanjkljivo in ne omogoča zadovoljivega prostorskega usmerjanja in presojanja vplivov na okolje. Izvajanja ukrepa, v okviru katerega je načrtovana gradnja gozdnih prometnic, pa ni mogoče oblikovati tako, da bi bilo to možno preprečiti. Na sestankih s predstavniki Zavoda RS za varstvo narave in različnih sektorjev Ministrstva je bilo dogovorjeno, da je potrebno na področju gozdarstva razviti učinkovit sistem umeščanja gozdnih prometnic ter v sklopu načrtovanja opredeliti območja, kjer se financiranje gozdnih prometnic zaradi negativnih vplivov na varstvo narave ne bo izvajalo, kar bo podlaga za odločanje pri izvajanju ukrepa. To priporočilo bo upoštevano pri spremembi predpisov s področja gozdnogospodarskega načrtovanja in gradnje gozdnih prometnic (Pravilnik o gozdnih prometnicah, Pravilnik o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo). V delovno skupino za pripravo spremembe predpisov bodo vključeni tudi predstavniki Zavoda Republike Slovenije za varstvo narave. Poleg tega je zagotovljeno financiranje izvajanja ekocelic iz nacionalnih sredstev; to sicer ni omilitveni ukrep PRP 2014-2020, a bo omililo morebitne negativne vplive gradnje gozdnih prometnic.

Avtor pripombe	Komentar	Odgovor pripravljavca OP
		Uporaba gozdarske mehanizacije ima lahko negativne vplive na ptice, vendar je njena uporaba omejena na območja, opredeljena v gozdnogospodarskih načrtih kot območja, v katerih je strojna sečnja primerna. Pri pripravi in potrjevanju gozdnogospodarskih načrtov pa sodeluje tudi Zavod RS za varstvo narave, kar zagotavlja, da se nove tehnologije umešča samo v gozdove, kjer je to z vidika varstva narave sprejemljivo. Kot omilitveni ukrep za zmanjšanje vplivov je v PRP 2014-2020 v ukrepih, vezanih na gozdarstvo, bodo uporabljena merila za izbor okolju prijaznejših investicij, ki bodo natančneje razdelana na izvedbeni ravni.
	Okoljsko poročilo napačno ocenjuje vpliv PRP na vrste, pri katerih so kumulativni vplivi že zdaj preseženi.	Ocene vplivov na kvalifikacijske vrste ptic so bile preverjene in usklajene z dopolnjenim ukrepom KOPOP. Ocenili smo, da je ocena D, predlagana v razlagi pripombe, pretirana ter da gre mešanje koncepta ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in vplivov investicij v kmetijska gospodarstva ter kmetijskih praks.
	Iz predloga PRP je bilo odstranjeno poglavje o zaskrbljujočem upadanju ptic kmetijske krajine.	Pripomba se ne nanaša na okoljsko poročilo.
	Predlagani ukrep »IPZ18: Sprememba njiv v trajne travnike« je neustrezen.	Zahteva IPZ18 je vezana na najožja vodovarstvena območja (VVO I), prispevna območja vodnih teles površinskih voda in območja vodnih teles podzemne vode iz Načrta upravljanja voda ter na najbolj ranljiva območja znotraj območij Natura 2000. Razlaga pripombe zmotno temelji na predpostavki, da je ta zahteva namenjena vzpostavljanju intenzivnih travnikov. Na ranljivih območjih znotraj območij Natura 2000 bo pripomogla k ustvarjanju vrstno bogatih travnikov ter s tem k ohranjanju ogroženih vrst in habitatnih tipov. * Ukrep Sprememba njiv v trajne travnike ni več navedena med KOPOP operacijami
	Javna razgrnitev je nepopolna in zato nezakonita.	Pripomba se zaradi očitkov o pomanjkljivi predstavitvi PRP (manjkale so nekatere priloge) nanaša na delo Ministrstva in Sektorja za CPVO.